*Camil Petrescu*

# Patul lui Procust

## I

Mustrările d-tale sunt fără utilitate, ca mînia cuiva care bate la uşa vecină închisă, în loc de aceea pe care o caută, dar şi în scrisoarea trecută, ca şi acum aproape, mi-a slăbit voinţa de a face efortul unei explicaţii gîndul că şi lămuririle sunt de obicei zadarnice. [1]

Veneam în ziua aceea cu braţul plin cu flori ... Nu mă aşteptase ... Nu dorisem decît să retrăiesc o clipă ... ceva din trecut şi mă supuneam acestui demers cum primeşti un singur pahar de vin, ştiind că mai multe nu ai putea suporta. Dar servitorul mi-a remis un bilet cînd am sunat. Un plic odios, de un albastru pal, aproape alb. Parcă un gînd otrăvit mi s-a împrăştiat în sînge şi mi-a uscat pielea. Nu ştiam ce să răspund, nici n-am citit biletul, pentru că acum conţinutul lui mi-era indiferent. Altă-dată mă adînceam în cercetarea motivelor, cum ai căuta izvorul apei neregulat subterane într-o grotă. Mi-era acum numai o milă imensă de bucuria mea şi de florile pe care le aveam în braţe. Am regretat pe urmă brusc că am dat drumul trăsăturii – din superstiţie – căci eram atît de obosită, că nu mai puteam merge pe jos, şi parcă din senin am început să sufăr în tot corpul cum revin durerile dacă a trecut prea repede anastezicul. Mă strîngeau pantofii, mi se lipeau nădușite, de-a lungul picioarelor, jartierele. Nu ştiu de ce mi-a fost ruşine să mă vadă servitoarea că aduce flori neprimite acsă şi asta era fără temei, pentru că de obicei îmi cumpăr singură flori, pe care le aduc şi le risipesc în vasele smălţuite. Dar gîndirea mi-era atît de dezorientată şi mă puteam folosi de o logică jignită tot atît de puţin cît te poţi sprijini pe un picior bandajat. Încruntasem sprîncenele ca să nu-mi dea lacrimile şi regretam stupid pe un singur ton, cum, îţi aduci aminte cînd ai fost la noi la vie, cînta neîntrerupt din fluier, aceeaşi măsură nebunul care se întorcea cu vacile. De ce a făcut asta ? Singur m-a chemat şi eu am venit să fac un lucru drăguţ, nerefuzînd să retrăim o oră dintr-un trecut atît de plin de bucurii neclasate încă.

Acasă l-am găsit pe D. stînd pe divan şi citind. Socot însă că a luat cartea în mînă numai cînd mi-a auzit paşii în vestibul. M-a scos din sărite şi cred că în privire îmi apăruse, ca un cîine la poarta ogrăzii, toată indignarea de care eram capabilă. Mi-a fost însă milă de el ... Era palid, mai urît ca de obicei, cu ochii tulburi şi gura informă, uscată ca o smochină. Aş fi vrut să-i pun din nou în vedere că nu trebuie să intre şi să rămînă la mine cînd nu sunt acasă, dar mi s-a părut că mînia mea i-ar sfărîma nervii, că l-ar deprima ca o insultă nemeritată. De aceea am zîmbit oportun şi i-am dat mîna ... Mi-a sărutat-o intimidat şi a căutat să-mi definească parfumul. Întîia oară mă parfumasem din nou – tot din superstiţie – cu parfumul care făcea parte din vechea mea dragoste, ca mirosul dintr-o grădină.

Pe urmă a întrebat stîngaci şi penibil: „Te superi că te-am aşteptat ?” Întrebarea lui, care nu avea decît un răspuns, m-a crispat din nou, m-a enervat mai mult decît aşteptarea însăşi şi n-am răspuns. Fireşte că oricare altul ar fi plecat imediat, jignit, el

---

[1] Aceste „mustrări”, făcute numai din prietenie, n-aveau nici un accent deosebit şi erau mai mult efectul unei nedumeriri pe care scrisorile care urmează e drept că au împrăştiat-o; dar e şi mai drept că au

înlocuit-o cu altele noi, descoperiri cu totul neaaşteptate, care au dus la alcătuirea acestui „dosar de existențe” pe care-l înfățişăm cititorilor.

De altfel, pentru înțelegerea unor referințe din aceste scrisori, sunt negreşit necesare cîteva lămuriri, fie şi cu prețul unui ocol de la început. Am sugerat, ba chiar am propus doamnei T. Mai întîi să apară pe scenă. Am avut întotdeauna convingerea – şi azi mai înrădăcinată ca oricînd – că „meseria”, „,meşteşugului” sunt potrivnice artei. În cronicile mele de teatru, de pildă, am cerut adesea, gîndind că numai astfel se va regenera arta actoricească la noi, ca directorii de teatru să încerce să-şi recruteze interpreții principali nu dintre ucenicii care au făcut conservatoarele, cît mai ales atrăgînd în lumina rampei dintre personalitățile care şi în alte regiuni şi-au dovedit capacitatea de creație. Să aducă pe scenă complexe de experiență din viața reală, aşa cum au procedat cîțva  mari regizori streini. Cum se gîndeşte, cum iubeşte, cum se suferă nu se poate învăța în orele  de curs şi nici atesta prin certificate de absolvire. Elementele modeste, educate cu îngrijire şi discernămînt, îşi pot valorifica prin lecții însuşirile de rînd, obținînd acea capacitate standart care face ca majoritatea elevilor intrați într-o şsoală,  fie ea militară, liceu, de bele-arte sau sivicultură, să termine aproape toți, promovînd an cu an, automat şi cu răbdare. Dar teatrul nu poate fi decît, intens, al personalităților puternice şi al dislocărilor de conştiință ( restul  e distracție şi „instituție culturală” ). Nu are deci nici o valabilitate objecția care mi s-a dus: că în artă e de la sine înțeles că firile excepționale n-au nevoie de Conservator, însă această şcoală este absolut necesară pentru temperamentele modeste. Acest răspuns înseamnă, cred, o contradicție în esență. Căci nu are ce face cu aceste temperaturi modeste ( care sunt bune cel mult pentru rolurile secundare şi ca să furnizeze scenelor periferice copii după actorii zilei ). Arta teatrului are nevoie tocmai de firi de structură excepțională. Din păcate, e ştiut că tocmai acestea sunt excluse inițial prin însuşi caracterul Conservatorului. În definitiv, după ce criterii îşi aleg profesorii acestor şcoli elevii ? Mai  întîi „după fizic”. Există aberația „fizicului în teatru”, înțeles ca fizic frumos. Cînd arta cere un fizic apropiat rolului: mare pentru Danton, Othello, Holofern, diform pentru Richard III, Smerdiacoff şi bufonii din toate piesele, tînăr şi frumos pentru Romeo, potrivit şi nervos pentru amantul „modern”, burtos pentru comic, cînd, în sfîrşit, arta cere în fizicul actorului tot atîta variație  cîtă a creat viața, comisia profesorilor admite  cu preferință un fel de tip care „are fizicul”, adică nu e nici mare, nici mic, nici gras, nici slab, nici frumos, nici urît, nici alb, nici negru, în afîrşit, ceva desăvîrşit mediocru, incolor şi neexpresiv, un fel de domn cumsecade de 20 de ani, care nu sugerează nimic şi pe care oricînd l-ai lua mai curînd drept funcționar comercial decît slujitor al artei.

Altă aberație este aceea a „vocii”. Atîți tineri fără ocupație devin actori pentru că au voce, cînd ar trebui tocmai pentru acest motiv să fie eliminați de la clasele de dramă şi comedie. O „voce muzicală”, cu o sonoritate independentă de conținutul frazei, e totdeauna, patognomonic, o dovadă de lipsă de inteligență, de absență a temperamentului şi a virilității. Tenorii au o reputație bine stabilită de sărăcie cu duhul, iar pînă la începutul veacului trecut, cîntăreții aleşi pentru anumite mari cariere muzicale erau castrați, pentru ca vocile să le devină şi mai frumoase. Autentica frumusețe a glasului e însă cu totul de ordin interior. Ea implică o corespondență ( şide aci neregularitatea ei ) cu înseşi străfundurile emotivității. O femeie – observați în jurul dumneavoastră – are voce frumoasă cîn vorbeşte cu cel care-l iubeşte şi voce urîtă, cînd porunceşte servitoarei să aducă apă sau să spele vesele.

Adăugați la aceste criterii de  ordin fizic vechea prejudecată a talentului. Talentul se descoperă, conform celor ştiute, în modul următor: în fața comisiei aşezate la o masă lungă, un băietan sau o fetiță sufocată de trac spune fie *Latina gintă* fie *Duşmancele,* şi după asta domnii examinatori descoperă talentul, cum medicii de pe vremea lui  Molière aflau de ce suferă un bolnav, pipăind piciorul patului.

În modul acesta clasele se populează cu numeroşi elevi, dintre care unii încă ar mai avea şansa, datorită neprevăzutului dezvoltării ulterioarea, să poată crea în artă dacă n-ar fi obligați de maeştrii lor să-i imite, după geniala metodă didactică: „fă ca mine”.

Eu credeam însă că doamna T. ar fi putut arăta posibilități de mare artistă şi aş fi fost bucuros să apară în *Act venețian* , de pildă. Dificultatea era că pe oricare dintre scene s-ar fi găsit vreo „maestră” care s-o oblige să joace „cum îi arată ea”. Dacă omeneşte e de înțeles sinceritatea acestei severe cenzuri – căci e de presupus că maestra nu concepe nimic superior mijloacelor ei – riscam pe de altă parte să ajungem tocmai la o anulare a intențiilor dintîi, pentru că, de vreme ce maestra exista, nu mai aveam nevoie s-o dublăm cu concursul doamnei T. Nu mai vorbim că un spirit critic, chiar mediocru exigent, ar fi găsit de prisos chiar pe maestră, originalul însuşi. Găsisem şi aici soluția unui teatru particular, condus de un strălucit tînăr comic foarte înțelegător, care admitea spectacolul ca *„ lever de rideau „* al unei comedii jucate de el, fără nici un alt amestec. Cred că acest spectacol ar fi un început frumos în teatrul românesc.

Nu înaltă şi înşelătoare slabă, palidă şi cu un păr bogat de culoare castanie ( cînd cădea lumina pe el părea ruginiu ) şi mai ales extrem de emotivă, alternînd o sprinteală nervoasă, cu lungi tăceri melancolice ( avînd, pe deasupra, un comerț, la propriu şi la figurat, intens cu arta şi cetitul ), doamna T. Ar fi dat o viață neobicinuită rolurilor de femeie adevărată. Ca fizic, era poate prea personală ca să fie

frumoasă în sensul obicinuit al cuvîntului. Avea orbitele puţin neregulate, uşor apropiate, pronunţate, cu ochii albaştri ca platina, lucind, fremătînd de viaţă, care cînd se fixau asupra unui obiect, îl creau parcă. Bărbia feminină, delicată, dar prelungirea ei, întinsă frumos pînă sub ureche, cam aparentă, căci era lipsită de orice grăsime. Gura, foarte mabilă vie ca o floare, plină. Gîtul lung, robust cu tendoane lămurite la orice întoarcere a capului. E ştiut, de altfel, că marile actriţe au fost totdeauna de un soi de frumuseţe incertă, am spune „pe muchie de cuţit" (cum sunt, de altfel, şi astăzi vreo cîteva dintre cele mai reputate interprete ale ecranului, ca Elisabeta Bergner sau Joan Crawford, de pildă). De o tulburătoare feminitate uneori, avea ades o voce scăzută, seacă, dar alteori cu mîngîieri de violoncel, care veneau nu – sonor – din cutia de rezonanţă a maxilarelor, ca la primadone, ci din piept, şi mai de jos încă, din tot corpul, din adîncurile fiziologice, o voce cu inflexiuni sexuale, care dau unui bărbat ameţeli calde şi reci.

Firul care mă dusese la gîndul spectacolului era că realiza două dintre indicaţiile pe care, în paranteză, le impunem eroinei din *Act veneţian* şi pe care eu le socot, în afară de inteligenţă şi cultură, ca adevărate criterii care ar trebui să înlocuiască examenul de admitere în şcolile teatrale. Vorbea adică „repede, cu pauze inteligente între propoziţiunile frazei", nu cu acele penibile pauze între silabe care constituie ceea ce se cheamă în lumea teatrală „dicţiunea" şi care au aerul unor pronunţări răspicate pentru cretinii din sală. Doamna T. vorbea foarte repede, păstrînd rostirea rărită, ca o subliniere numai pentru esenţial, cînd vocea scădea brusc, lungind, adînc tulburător, vocale. Atunci privirea ei vie ca a unui hipnotizator liniştit, spunea mai întîi singură fraza în aşa mod că vorbele „nu făceau parcă decît să repete ce au spus ochii", chiar cum ceream eu în cealaltă indicaţie care păruse, mi-am dat seama mai tîrziu, în timpul repetiţiilor, cu altă interpretă, de neînţeles.

Pînă la capăt, însă doamna T. n-a primit. Poate nu atît dintr-un sentiment de neîncredere în ea, cît dintr-un fel de oroare de exhibiţia pe care o complică scena cu rampa ei şi care o făcea, după amînări, să-mi spuie cu o răsfrîngere cald interioară:

- Lasă-mă te rog, în magazinul meu de mobile... N-am nimic în mine de arătat, de pe scenă, lumii.

Mai tîrziu, după lungi convorbiri, după-amiază între trei şi cinci, în refugiul acela cu mobilier geometric şi lăcuit de la „Arta decorativă", am avut de multe ori sentimentul că prin refuzul de expresie al acestei femei, care, preferă în orele pe care le avea libere numai să citească, sau „să trăiască", de altfel liniştit, pentru ea însăşi, se pierde un complex de experienţă şi frumuseţe, inutilă în inefabilul ei voit. Am îndemnat-o atunci să scrie, şi cum, întîmplător, avem posibilitatea, m-amoferit, gata să înlesnesc apariţia oricărei încercări pe care ar fi făcut-o.

Mă privea uimită şi cu un văl de neîncredere în ochii cu albastru cald.

- Dar e cu putinţă ceea ce-mi spui ... glumeşti.

- De ce ?

Şi izbucnind într-un surîs, căci nu rîdea aproape niciodată, şi încă, întotdeauna, oricît de vesel, surîsul ei avea în el un reziduu de tristeţe.

- Dar eu nu ştiu să scriu ... Mă întreb dacă n-aş face greşeli de ortografie ?

- Arta n-are de-a face cu ortografia ... Scrisul corect e pîinea profesorilor de limba română. Nu e obligaţia decît pentru cei care nu sunt scriitori. Marii scriitori sunt mai abundenţi în greşeli de ortografie decît bancherii. Eminescu a scris mai puţin ortografic decît oricare dintre poeţi care l-au urmat şi l-au imitat ... E îndreptat, cînd e tipărit, de editorii lui critic. Ortografia o poate cunoaşte orice elev premial în clasa a cincea de liceu.

Se gîndi o clipă şi, ca şi cînd nu putea asimila ideea, a respins-o:

- Nu pot ... Cum o să scriu ? ... N-am talent.

- Dacă aş vrea să fac o glumă ieftină, aş răspunde: tocmai de aceea ... Dar îţi spun serios: nici unul dintre marii scriitori n-au avut talent.

- !? ...

- E purul adevăr ... Să zicem că a fost o excepţie. Flaubert. Poate şi Maupassant. Să adăogăm fără îndoială pe Anatole France. Dar nici nu sunt chiar dintre cei mai mari.

Parcă i-am tulburat puţin limpezimea convingerii ... Acum şovăie îngîndurată.

- Un scriitor fără stil frumos ... fără nimic ?

- Stilul frumos, doamnă, e opus artei ... E ca dicţiunea în teatru, ca scrisul caligrafic în ştiinţă.

Acum e revoltată.

Albastrul cald al primăverii a devenit de platină, fixîndu-mă.

- Atunci ce e un scriitor ?

- Un scriitor e un om care exprimă în scris cu o liminară sinceritate ceea ce a simţit, ceea ce a gîndit, ceea ce i s-a întîmplat în viaţa, lui şi celor pe care i-a cunoscut, sau chiar obiectelor neînsufleţite. Fără ortografie, ără compoziţie, fără stil şi chiar fără caligrafie.

Surîde, aşezîndu-şi puloverul bleumarin, cu porţiuni geometrice albăstrii.
- Atunci, dacă înţeleg bine, oricine e sincer poate fi scriitor ?
- Da, la vreo cîteva ...
-Foarte garv:
- Nu, dar dumneavoastră da.
Îi străluceau ochii ironic şi puţin cochet.
- Asta ai mai spus-o probabil şi altor femei ?
- Da, la vreo cîteva .
- Al căror nas sau pantof ţia-u plăcut ?
- Nas şi pantof ca al lor, şi chiar mai frumos, mai întîlnisem ... Nasul şi pantofii lor, de altfel acceptabili, îmi plăceau, însă consecutiv faptului că gîndeam că aceste femei ar avea de exprimat o bogăţie lăuntrică, o înflorire a sensibilităţii lor. Doamnă, trebuie să scrie numai acei care au ceva de spus.

I s-a îngreunat privirea, i s-au imobilizat toate gesturile şi pe urmă mi-a spus cu acea voce adîncă şi tulburătoare, cu un soi de închidere de iris peste tot ce e în interior.

Răspicat şi trist:
- Eu n-am nimic de spus.
- Nici chiar brutalitatea cu care mai tîrziu am publicat – cu mici modificări – fără ştirea şi învoirea ei, într-o revistă puţin răspîndită, scrisorile acestea, care altfel aveau o destinaţie strict personală şi le primisem cu cîteva luni înainte, nici buna înţelegere pe care le-au arătat-o cîţva critici n-au înduplecat-o. Oroarea ei de exhibiţionism, fie şi psihologic, fusese mai tare.

---

însă a rămas umilit şi cu sufletul ghemuit. Într-o clipă mi-a părut rău de brutalitatea mea şi am căutat acum, după ce mi se părea că pusesem lucrurile la punct şi stabilisem o înţelegere tăcută între noi, că nu trebuie să mai vie altă dată – să repar puţin din răul pe care-l făcusem acestui trup cu nervi roşi de suferinţă ca un lemn de cari – şi am chemat servitoarea, spunînd să prepare ceai. Din nou tot corpul i s-a ridicat în privire o strălucire, ca untdelemnul care se înalţă din fundul apei. Şi-am fost mulţumită de mine.

Mă iubea de cincisprezece ani. Ştiam că sunt pasiunea lui rămasă din adolescenţă, cum rămîne îuţin ilogică şi copilăroasă mintea bolnavilor după meningită. Acum cincisprezece ani eram, mi se spune şi astăzi, cea mai frumoasă fată din orăşelul nostru. E foarte important acest „cea mai" în orăşelele mici. Mi-e greu să-ţi explic de ce. Dar pentru că te-am văzut iubitor de curse de cai, ca şi mine, dă-mi voie să fac o comparaţie care are să-ţi dovedească definitiv, dacă mai era nevoie, că nu aş putea deveni niciodată scriitoare şi te va face, sper, să renunţi la insistenţele dumitale. Simt însă că numai aşa aş putea spune exact ceea ce gîndesc. Ştii că sunt, în general, luate, două categorii de cai. Cei pretendenţi la marile premii clasice şi cei care se mulţumesc să-şi încerce norocul numai în handicapuri modeste. Se întîmplă însă în unii ani că se găseşte pe hipodrom cîte un cal cu sînge foarte aristocratic şi cu toţi muşchii necontenit gata de întrecere, care cîştigă toate premiile mari, nelăsînd celor care sunt abia cu puţin inferiori lui nici unul. Fiecare dintre aceşti cai nenorocoşi ar putea cîştiga orice handicap, rareori însă, sau din pricina regulamentelor, sau a mîndriei proprietarilor, aleargă în aceste curse. Aşa că ei nu se aleg în unii ani cu nici un premiu. Ei bine, într-un orăşel de provincie, toate fetele frumoase sunt faţă de cea mai frumoasă – chiar cînd deosebirea e tot aşa de mică – în situaţia acestor nenorocoşi candidaţi. Cea mai frumoasă recoltează toate visurile, toate ambiţiile adolescenţilor din oraş. Aş vrea să-ţi spun că şi mai tîrziu, şi într-altă parte, am văzut că lucrurile se întîmplă tot aşa, dar ar fi nevoie de oarecare precizări şi simt că nu mi-ar mai ajunge respiraţia, că aş ocoli prea mult. Eram deci, în strîmtul şi proaspătul nostru orăşel de munte, cea mai frumoasă fată iubită de elevii liceului, curtată de tinerii magistraţi şi obiectul cavalerismului ofiţerilor din garnizoană.

Fără să fim vecini, casa judecătorului D. tatăl era în apropierea noastră, pe o stradă bolovănoasă, care urca spre coastă, în pădure la stînga. Grădinile noastre comunicau una cu alta, şi un pîrleaz scurta drumul noaptea vecinilor noştri, cînd se întorceau de la noi, de la cărţi, acasă. Oarecare dificultate era, pentru că doamna D. era destul de durdulie şi cu greutate, de aceea, ziua prefera înconjurul pe cele două străzi.

E de prisos să-ţi mai spun că D. era mai toată ziua la noi. Ştiam de la o soră a lui – erau două – cît mă iubeşte, şi poate că iubirea lor pentru mine venea din faptul că era alimentată de pasiunea importană a fratelui pentru mine. Ceea ce am ştiut mai tîrziu – după ce m-am măritat am aflat de la un coleg al lui – e că D. era invidiat de tot liceul, că avea un fel de nevăzută şi emoţională aureolă, pentru că toţi colegii lui îl vedeau pe stradă, la tenis, la conferinţele Cercului militaro-civil, în apropierea şi tovărăşia mea şi a lor. Ele erau însă urîte. E adevărat că plătea destul de scump această distincţie. Îl puneam să-mi scrie lecţiile, să-mi reţină bilete la teatru, să ducă scrisorile direct la gură şi să ia răspunderea tuturor lucrurilor prin casă, căci mama era cu mine foarte severă.

Mai tîrziu, a venit în orăşelul nostru, întors din Germania, un tînăr inginer, cu care după cîteva luni m-am măritat. Aveam optsprezece ani şi D. nouăsprezece. Cînd a auzit că s-a hotărît logodna mea, a venit şi mi-a spus întîia oară ceea ce ştiam de la sora lui, că mă iubeşte şi că are şă se omoare. Am fost mirată cînd am aflat cîtă poezie făcuse pînă atunci fără să ştiu, m-a mişcat durerea lui, am plîns amîndoi, dar m-am măritat cu celălat, care, după cum îmi explica mama, avea o frumoasă carieră. D. însă nu s-a omorît şi, deşi mi-a trimis în ajunul zilei de nuntă o poezie tradusă din nemţeşte de Iosif – ah nu mai stau acum să-mi amintesc autorul, Heine, nu ? – n-a venit la nuntă în giulgiu de strigoi, ci într-un smoching nou, din garderoba pe care ai lui i-o dăduseră şi cadou, şi pentru că îi era necesară la terminarea liceului. N-aş fi vrut să se omoare, o, deloc, dar m-am gîndit uneori ce impresie ar fi făcut în orăşelul nostru sinuciderea lui din cauza mea.

Eu am plecat cu soţul meu în Germania. D. s-a dus să-şi facă Dreptul la Bucureşti. Din cînd în cînd mama îmi transmitea în post-scriptumuri de scrisori ecouri din necazurile familiei D. Fetele s-au măritat prost, şi vechiul meu tovarăş, din vremea cozilor pe spate, nu-şi dădea examenele la Universitate, îşi petrecea timpul prin cafenele şi lucra noaptea la o gazetă. Acasă, în timpul acesta, bătrînul D. îşi părăsise nevasta şi avea o amantă mai tînără, cu care îşi cheltuia în escapade amoroase la Bucureşti tot ce cîştiga, ba chiar rupea şi din mica avere pe care o agonisise pînă atunci, din care însă apucase să dea zestre fetelor. A urmat o afacere nelămurită, bătrînul a murit, dar să trecem peste asta.

Multe s-au întîmplat de la divorţ şi de la întoarcerea mea din Germania. Într-o zi de primăvară ieşeam pe strada uscată de vîntul nou şi inundată alb de lumina proaspătă. Era plînă lume bucuroasă că a părăsit paltoanele şi blănile, ca nişte şopîrle cu pielea nouă. Se purtau buchete de violete şi toate privirile erau vii. Coboram pe bulevard spre Cişmigiu, uşoară cercetînd interesată rochiile deschise ale femeilor, în tonuri îndrăzneţe, aşa cum nu eram obicinuită să văd în Germania. Moda cerea mult un galben de culoarea lămîii, care la început mă jignea, dar, cînd îl vedeam purtat de mai toate femeile frumoase, lăudam croitoreasa care-mi impusese culoarea. În dreptul hotelului „Palace", văd că la doi paşi înaintea mea se opreşte cineva împietrit şi atît de brusc, că m-am oprit şi eu în loc, ca un răspuns reflex. Aveam dinainte un tînăr într-un palton prea mare, cu buzunarele roase şi lăbărăţate, cu gulerul soios şi decolorat. Aveam maxilarele aproape dreptunghiulare, neras de multe zile, gura ştearsă şi uscată

dispărea în figura palidă şi brăzdată, cum dispar desenurile pe o batistă murdară. Dar cînd i-am întîlnit ochii, i-am recunoscut nu pe ei, ci privirea.

Era D., devenit bărbat şi precoce îmbătrînit. Îşi frămînta figura, îşi trecea limba peste buze ca să şi le umezească, dar nu putea articula nici o vorbă. M-am apropiat şi i-am luat mîna, atunci l-am auzit pronunțînd, mai mult gîfîit: „Tu!" Dar mîna nu mi-a strîns-o, şi a lui rămăsese inertă într-a mea, ca şi cînd toate puterea din ea se consuma în respirația sacadată şi în privire. Îşi trecea mereu limba peste buzele uscate ca să poată spune „Tu!"

La doi paşi de noi se opriseră doi domni cărora primăvara le oferea prilejul să apară în sacouri tăiate după noua modă, cu talie strînsă. O doamnă, care aştepta lîngă trotuar o trăsură, întorsese şi ea capul. Nu ştiu dacă ai să mă înțelegi, şi poate că ai să mă cerți şi pentru asta, explicîndu-mi-o cu severitate; însă nu-mi place să fiu văzută în tovărăşia unor bărbați mizeri ca înfățişare, cu ghetele scîlciate şi cu mîinile neîngrijite. Dar îmi părea bine că îl văd şi, poate şi ca să mă pedepsesc puțin, aşa cum nu ştiu care general îşi pedepsea corpul fricos, i-am luat brațul, am traversat bulevardul şi ne-am trezit pe cheiul Dîmboviței, şi el cu pavajul uscat de vînt, cu iarba malurilor convalescentă.

Am aflat atunci, şi mai tîrziu după asta, că m-a iubit necontenit. Căci i-am zădărnicit viața.

Într-o zi am fost pînă la el. Locuia pe Calea Moşilor, într-o curte lungă, mărginită de o parte şi de alta de căsuțe mici şi dărăpănate, ca o stradelă. Intrarea mea acolo a fost un prilej de uimire: ovreici diformate de maternitate ieşiseră în prag, fetele mă priveau de după perdele, iar copiii îşi întrerupseseră jocul şi se luaseră după mine. D. mă aştepta în fața uşii. Asta mi-a displăcut violent. Era ceva grotesc, prin exces.

Am petrecut aproape două ceasuri într-o cămăruță mirosind a umezeală, cu o masă cu picior în mijloc, cu oglindă de perete pistruiată de rugină, cu un pat cu aşternutul lăsat la mijloc şi înspre margine, din pricină că slujea şi de scaun, cu cearşaful atîrnat mai jos decît un soi de cuvertură. Mi-a fost imposibil să refuz ceaiul pe care mi l-a dat, dar n-am putut să mănînc nişte bomboane săpunoase, cumpărate de la o fostă cofetărie de mare lux, de la care totuşi cei care cumpără des bomboane ştiu că nu trebuie să mai tîrguieşti. Mi-a arătat însă lucruri care m-au făcut să retrăiesc clipe din trecut şi m-au impresionat. Caiete de ale mele din şcoală cu marginea albă de două degete, cu scrisul ascuțit şi neglijent, pentru care eram necontenit pedepsită, o fotografie luată de primul fotograf ambulant venit în orăşelul nostru. Eram un grup care ne întorceam de la tenis, şi în dreptul pavilionului „ne-am pozat", făcînd năzbîtii. Şi mai erau într-un sertar de şifonier, jos, singurul sertar din casă, o mulțime de alte lucruri de ale mele: batiste, bilețele trimise prin care îi ordonam să-mi reție locuri la conferințe, un volum de Lamartine cu versuri subliniate şi comentate de mine, o altă carte, de germană, pe care eu scrisesem, Dumnezeu ştie ce ce acolo, din Suily Prudhomme:

*Ici bas tous Ies hommes pleurent*
*Leurs amitiés ou leurs amours.*
*Je réve aux couples qui demeurent*
*Toujours.*

Mi-a vorbit mult, neîntrerupt, cu febră. Şi pentru a doua oară descopeream la omul acesta ceva neobişnuit şi eram înspăimîntată mai mult decît măgulită, ca de o rană ce ți se descopere treptat de sub bandaj.

Nu m-am mai dus niciodată în cămăruța din Calea Moşilor, dar a fost nelipsit de la mine el. Necontenit intimidat, gata să se facă oricînd de folos. Am fost într-un rînd rău bolnavă şi el era disperat. Mă plictisea pentru că niciodată nu înțelegea ce-i spun, încurca totul din exces de zel. îmi făcea din cînd în cînd cadouri care depăşeau evident resursele lui obicinuite, de corector de gazetă. Nu puteam să mai vorbesc despre nevoile mele față de el, că mă surprindea cu servicii. Intimidat ca de obicei, într-o zi mi-a rupt umbreluța şi pînă seara disperat mi-a adus alta şi cu un mîner mai scump decît cel vechi. Îi interziceam cu înverşunare aceste apucături, dar era zadarnic. De la o vreme mi-era teamă să nu fure de undeva şi, nenorocindu-se, să nu mă compromită şi pe mine. Aş fi preferat nesfîrşit mai mult ca tot ce cheltuia aşa să cheltuiască mai bine schimbîndu-şi înfățişarea şi hainele, dar, nu ştiu de ce, niciodată nu m-a ascultat şi continua să mă facă să privesc în jurul meu de cîte ori mă oprea pe stradă.

Acasă de asemeni nu-mi convenea totdeauna cînd venea. Eu îl primeam bucuroasă cînd eram singură, dar cînd se întîmpla să am lume la ceai, era atît de deplasat între cei cîțiva bărbați eleganți, femeile îl evitau atît, că mi-era milă de el. De multe ori mă gîndeam să nu-l primesc sau să-i spun să mă aştepte într-o odăiță pe care o am sus la etaj. Dar imediat mi-era ruşine de mine însămi că am avut acest gînd.

Am încercat să-l fac să-şi schimbe viața, să-l transform aşa cum spălăcita Thea transformase pe Löwborg, dar n-am izbutit. E iremediabil ratat şi, cred, într-adevăr mediocru. Multă vreme am socotit că numai din cauză că eu îl intimidez e aşa, dar pe urmă am citit cîteva poezii dedicate inițialelor mele, într-o revistă de mîna a şaptea, curente şi patetice ca nişte sorcove.

Ți-aduci aminte că m-ai privit surprins cînd te-am întrebat despre el chiar din ziua cînd te-am cunoscut şi cînd, de altfel, te-am întrebat atît de multe„. Dar cîndva am să-ți povestesc mai multe întîmplări din vremea asta. în timpul pasiunii mele pentru *** a trebuit, şi ce greu mi-a venit, să-i interzic să mai vină la mine. *** îmi spunea „că-l plictiseşte". Mi-a trimis scrisori disperate şi fără înțeles, flori puține în fiecare zi, căci era singurul lucru pe care îi mai îngăduisem să mi-l trimită, îl ghiceam la colțul străzii şi mă pîndea noaptea cînd veneam acasă. De la o vreme i-am permis din nou să vină, dar atrăgîndu-i luarea-aminte să evite să întîlnească pe ***.

N-am văzut însă niciodată pe cineva mai *„malencontreux"* decît el. E adevărat că şi eu uitam uneori că trebuie să vie, dar de cele mai adeseori, tocmai cînd veneam cu prietenul meu acasă, îl găseam aştep-tîndu-mă. Evident că ar fi putut spune că mi-a adus o carte sau că a venit să-mi facă un comision, dar nu spunea nimic. Avea un aer speriat, bîlbîia lucruri neînțelese, se ascundea cînd era inutil, compromițător şi ridicol. Şi el făcea asta ca să-mi evite mie nemulțumirile, căci gîndul că e incomod, mai tîrziu am ştiut, îl durea.

Ca şi acum, cînd mă întreba dacă mă supără că a aşteptat în salonaş.

Cînd am cerut de ceai, toată figura lui îmbătrînită s-a iluminat de bucurie, ca o movilă veche pe care cade soarele. Se învîrtea în jurul meu împiedicîndu-mă, îmi ajuta să prepar ceaiul, zăpăcit. Ne aşezasem pe treptele divanului, care face colț, dinainte cu ceştile tăiate-n felii alb şi albastru - nu scosesem pentru el ceşti japoneze - pe tava mare de aramă veche bătută, care e transformată în măsuță.

Îi rîdeau ochii.

- Ce bine-mi pare că nu l-ai găsit acasă. Am încremenit cu ceaşca în mînă.
- De unde ştii că am fost la el?
- Deşi n-ați vorbit de aproape o jumătate de an, ştiu că azi ai fost la el...
Îl întrebam cu ochii mari şi buzele oprite.
S-a dus la biroul mic, la miniatura de birou de domn care ți-a plăcut atît de mult, şi dintr-un sertar mi-a scos o scrisoare a mea neterminată. Toată dimineața mă întrebasem dacă să mă duc sau nu la ***. În mine lupta dorința de a-mi da, numai, întîrziind o oră în garsoniera care m-a văzut de atîtea ori înflorită de bucurie, prilej de amintiri mai precise, aşa cum unii iau opium, ştiind că îşi procură doar iluzie trecătoare, dar căutînd ca măcar în vis să se simtă aproape de cineva dorit - şi teama că are să fie o greşeală, că el, lipsind cum de atîtea ori a făcut-o, ar putea transforma acest proiect într-o întîmplare dezagreabilă. Îi scrisesem deci: „Prietene, iartă-mă dacă nu voi veni. După-amiază va trebui să mă duc neapărat..." Şi aci ezitasem: să-i pui un motiv serios ca să fie o adevărată justificare, sau să pun dinadins unul fără însemnătate, ca să-i dau impresia că acum, pentru mine, a mă duce să-l văd are mai puțină importanță decît o probă la croitoreasă, un ceai la o prietenă „care nu poate fi refuzată", sau altceva în felul acesta?

Nehotărîtă, m-am întrerupt şi am lăsat scrisoarea pe masă. Am ocolit-o toată ziua, iar pe la patru, cînd m-am hotărît s-o completez, mi-am spus că acum e prea tîrziu ca s-o mai trimet. N-am putut măcar să respect nici o altă hotărîre pe care o luasem, aceea de a mă duce cu întîrziere, ca să-1 fac să mă aştepte, dovedindu-i că-i fac o concesie acceptînd invitația.

În mine totul se accelera însă, mai întîi domol, dar o dată coborîtă în stradă, atît de violent, că mi se părea că trăsura merge prea încet, numai la gîndul că voi fi acolo.

D. mă privea înmărmurit acum, pironit de ochii mei, aşteptînd pentru întîia dată de la mine vorba tăioasă de mînie.

- Ai umblat în hîrtiile mele?

Mi se părea că nu mi se poate aduce o jignire mai gravă... că omul acesta abuza de delicatețea mea. E adevărat că era atît de alarmat, că nu mai îndrăznea nici să respire, că îşi trecea limba numai peste buzele uscate ca să şi le umezească.

M-am sculat de jos înfuriată şi m-am dus la sertar, în care am recunoscut, cu un capăt de dovadă în mîini, că umblase la toate scrisorile.

- Să plec?

Atît a putut articula, scos din tiparele lui.

Nu m-am mai putut stăpîni, căci gîndul că libertatea mea, la care am ținut atît, e în joc, mă scotea din sărite.

- Da, şi imediat!

Din ochii care nu puteau fixa nici un gînd s-a lăsat pe pleoapele înroşite o rouă de lacrimi, pe urmă două şiroaie s-au scurs de-a lungul nasului osos, pe gura fără sînge şi fără contur, ca o floare veche de cîrpă decolorată.

Am simțit un val de căldură, în piept, în obraji, n-am mai putut respira nici eu şi mi s-au mărit şi îngreuiat ochii. Pe urmă. am simțit că gura mi se strîmbă într-un surîs involuntar şi trist. M-am apropiat de el şi i-am luat mîna, spunîndu-i pe nume. Din tot corpul acela îmbătrînit înainte de vreme, sucit în el însuşi ca o foaie veştedă, s-a pornit un plîns zguduitor, de parcă toată viața din el s-ar fi revărsat lichidă, în lacrimi. Ochii inundați nu i se mai vedeau, doar sprîncenele, îmbinate acum într-un unghi uşor, accentuau că acolo s-a concentrat totul.

L-am luat în braţe şi, plîngînd mereu, s-a lipit de mine ca un înecat de cel care vrea să-l salveze. Pe braţul gol simţeam acum şi gura lui, şi lacrimile fierbinţi. L-am sărutat pe ochi, i-am spus vorbe de mîngîiere, mă înlănţuia tot mai strîns şi, cum eram acum amîndoi pe divan, el mi-a răspuns lipindu-şi gura de gîtul meu, de obrajii mei.

Atîta suferinţă, prin simpatie, ca acele forţe recent descoperite, a înmuiat în mine tot scheletul mîndriei. Şi mai ales era un gînd care acum mi se întindea în sînge, drept, cum se întinde culoarea vărsată în apă. Cînd eu am suferit atît, cînd eu am fost îndurerată că *** n-a putut face un gest de prietenie şi loialitate, cum pot eu lăsa lîngă mine atîta deznădăjduită durere din cauza mea?

M-am dezmeticit tîrziu. Eram pe jumătate goală, dar puţin îmi păsa de asta. El aştepta alături de mine şi am simţit, deschizînd ochii, că nu m-a acoperit pentru ca, o dată revenită, să nu trec peste un fapt evident împlinit, să se creeze între noi o realitate care să-şi caute continuarea. In orice caz îi era teamă să nu regret, considerînd totul ca o uitare de o clipă, care niciodată nu va reveni. I-am zîmbit însă fără să fac un gest măcar şi atunci, în lumina slabă pe care o trimitea prin fereastră un bec din stradă, l-am simţit mai mult decît l-am văzut cutremurat de bucurie. Mi-a vorbit mult, tot mai încălzit, de această realizare a visului lui, de zigzagul cumplit al zilei acesteia după cincisprezece ani. S-a întrerupt din povestire, adică din această descărcare de gînduri, ca să-şi muşte pumnul încremenit: „Dacă n-aş fi venit astăzi?..." Şi numai gîndul ăsta l-a împietrit de groază, de părea în lumina slabă o coloană de lavă stinsă.

Simţeam o mulţumire potolită că am făcut o faptă bună. Mi-a fost milă de el şi i-am luat obrajii în palme: „O să rămînem împreună toată noaptea". S-a lipit de mine, înlănţuitor, recunoscător.

Am trecut apoi în camera de baie şi apropierea unei deprinderi igienice m-a străbătut toată cu un fior, ca un pumnal înfipt în cel mai ascuns colţ al trupului meu: „Dacă aş rămîne mamă?" Eu, mama unui copil al acestui.om? Şi am simţit că mă doare capul, că mi-e rău ca după dezmeticirea dureroasă din visul dat de cocaină. Am întîrziat mult, căutînd să înlătur orice posibilitate.

Cînd am revenit, am reaprins lumina, pentru că în întunerec omul acesta căruia mă dădusem lua contururi de moluscă uriaşă. A venit şi m-a luat lîngă el, sărutîndu-mi braţele, în timp ce eu, regretînd cumplit uşurinţa cu care-i promisesem noaptea, mă gîndeam cum să-mi reiau făgăduinţa.

„Ştiam cît eşti de bună. întotdeauna am gîndit că eşti bună şi cred că este ceea ce am iubit în tine... nesfîrşita ta bunătate."

N-am mai căutat să născocesc nimic, căci simţeam că n-aş fi avut curajul să i-o spun.

Dar toată noaptea n-am avut decît un singur gînd. Să-mi feresc gura de a lui. La început n-a observat, pentru că făceam aceasta cu oarecare abilitate. Dar mai tîrziu n-am mai putut ascunde nimic. Îi simţeam buzele şi calde, şi cleioase, ca un corp de melc tîrîndu-se de-a lungul corpului meu... pe gît în sus. Nu ştiu dacă mă lăsasem cu totul dezbrăcată, dintr-o inconştientă cochetărie - cei doi bărbaţi îmi spuseseră că am un corp „neasemănat", de *„fausse maigre"*, ca şi prietenele mele care mă vedeau uneori goală - sau pentru că el mă rugase asta, lipindu-şi obrajii de pulpele mele: „Ah, dacă ai şti cum mi-am ars timp de cincisprezece ani închipuirea, ca să mi te văd în minte, în toată intimitatea ta de femeie! Cum nimic, nimic, pe lume nu mi se părea mai neajuns!" Dar poate că era şi nădejdea că se va mulţumi cu atît. într-un tîrziu, săruturile lui au devenit mai stăruitoare şi gura lui lipicioasă şi moale îmi căuta buzele. Am avut o crispare a întregului corp. I-am respins toată faţa, punîndu-i mîinile parapet în dreptul gîtului.

Din nou am crezut că se rupe ceva în el, o arteră, un organ vital. S-a oprit uimit: „De ce? De ce asta?"

Şi iar n-am avut tăria să i-o spun. Am minţit: „Am o respiraţie îmbibată de acid fenic. Am fost azi la dentist." Şi încă o dată, la o încercare, mi-a simţit braţul oprindu-i gîtul. Atunci s-a mulţumit cu corpul. Dar eu simţeam că tot ce eram „eu" mi se refugiase în ochi, în obraji; în linia strînsă a gurii, cum se refugiază cineva dintr-o cameră inundată, într-un colţ oarecare, pe o mobilă mai ridicată. Îl priveam, simţeam zgîriindu-mi pieptul hainele lui care încă mă dezgustau, şi atunci, nădăjduind prin absurd că poate gol îmi va stîrni prin deviere un interes oarecare, i-am spus să se dezbrace. Dar am făcut mai rău. Avea toată pielea palidă şi neagră de-am îngheţat.

Tot corpul mi-a înţepenit, refuzîndu-se. Dificultăţile pe care le spoream cu atît dezgust îl făceau penibil de stîngaci şi, fără să vrea, brutal. Un cot rău plasat îmi tăia respiraţia, un genunchi îmi zgîria pielea. Extenuat, s-a ridicat tîrziu şi şi-a apropiat figura de a mea.

- Nu mă iubeşti?

Atunci, ca unui frate, cu vocea îndurerată, cu o sinceritate de început de viaţă, i-am răspuns:

-Nu.

Abia cînd l-am văzut devenit livid şi cu gura întredeschisă am înţeles că el mă întrebase cu nădejdea unei protestări de negaţie din partea mea. Dar simţeam că n-aş putea reveni, şi el s-a ridicat ameţit. S-a aranjat în grabă şi a plecat, după ce cu privirea mi-a cerut, din uşă, un vag da. I-am răspuns cu un surîs dezolat, rigid, ca de lemn.

A revenit după trei zile într-un hal de nedescris. Era dimineaţă, eram în pat încă şi a îngenuncheat lîngă căpătîiul meu. M-aşteptam să se plîngă, să ameninţe, deşi mă rugase să-1 primesc, spunînd că va fi cuminte. Mi-a spus cu vocea potolită, ca o lumină egală, cu o privire frumoasă cum n-a avut el niciodată, că înţelege că nu pot să-1 iubesc, că niciodată n-are să uite cît am fost de bună cu el. Simţeam în mine un suflet de soră. I-am luat mîinile şi i le-am mîngîiat. Rîdea mai pe urmă frumos, dar am simţit cum mîna lui mă căuta, sub cuvertura de lînă moale şi fină, ca un şarpe care-şi joacă limbile. Simţeam că sunt limite peste care n-aş putea trece. Nu mi-am putut feri decît capul, căci am înţeles că toată liniştea lui este liniştea care precede un eveniment neobicinuit, moartea sau nebunia.

Şi el a frămîntat, exasperat, în braţe un trup a cărui inerţie îi înnebunea simţurile, voluptate cumplită pe care şi eu de atîtea ori am cunoscut-o.

Peste cîteva zile, înfrînt, umilit, mi-a ieşit înainte jos, în stradă, căci spusesem servitoarei să-i spună că nu sunt acasă.

- Ştiam că eşti acasă şi că trebuie să ieşi. Aseară am văzut lumină în cameră la tine şi nu m-am mişcat de la poartă! Nu m-aş fi mişcat niciodată înainte de a te vedea, căci mă asigurasem că eşti sus şi că trebuie odată şi odată să cobori. De ce nu mă primeşti ca mai înainte sus?... numai să stau acolo să te privesc.

M-a înfiorat o tresărire de indignare, ca şi cînd mi-ar fi trecut de-a lungul şirei spinării un postav aspru. Cererea asta în rate şi perfidă m-a revoltat.

- Pentru că sus n-ai să te mulţumeşti cu atît... M-a privit cu ochii albi.

- Te dezgust atît de mult?

Am simţit din nou că mă întreabă cu nădejdea absurdă că-i voi răspunde tăgăduind. Dar nici n-am putut să-i confirm brutal primul răspuns. Alături de noi locuia o vecină greu bolnavă de tuberculoză, care întreba pe toată lumea cum o găseşte, dar toţi primiseră cuvînt de la doctor să nu-i spuie adevărul, căci asta ar fi omorît-o.

Dar am obosit azi, altă dată am să-ți scriu mai mult.

T.[1]

## I I

Să-ți mai scriu despre D. mi-ar fi greu, căci îți mărturisesc că el nu formează nici pe departe centrul preocupărilor mele de acum, iar efortul la care mă supui este asemeni acelui care e impus unui convoi, obligat să se abată ca să ia un trecător izolat. De altminteri, nici n-a mai venit la mine decît de puține ori. Ne-am întîlnit multă vreme numai pe stradă şi am făcut totdeauna aşa ca, deşi i-am răspuns cu amabilitate la salut, să nu mă poată opri să stăm de vorbă. Cînd mi s-a părut că sentimentele şi mai ales dorințele lui şi-au pierdut din acuitate, i-am făcut din nou posibilă venirea în salonaşul cu divan care face colț, cu birou în miniatură şi mese din tipsii de aramă bătută.

E adevărat că de cînd intra, chiar de la uşă, căuta să-mi surprindă privirea, ca să vadă ce intenții am. Şi pe urmă, punîndu-mi întrebări obicinuite, mă supraveghea continuu, ca un judecător de instrucție care, fumînd amabil cu cel bănuit, îl examinează atent. Vream să plec îndată, dar gestul mi se părea brutal şi atunci exageram în întrebări binevoitoare, al căror răspuns nu-1 aşteptam niciodată. Pînă cînd, în cele din urmă, el mă întreba, vrînd să pară degajat: „Vrei să pleci?" Şi aşteptînd răspunsul meu pe care îl ştia inevitabil şi penibil prietenos: „Trebuie să mă duc să încerc o rochie, însă n-are decît să mai aştepte croitoreasa". Dar abia acum plecarea era hotărîtă, căci peste cîteva momente, după ce îl mai întrebam ceva fără rost, îmi puneam pălăria: „Mă conduci pînă la o trăsură?" Conştiința mea era acum împăcată, căci aveam chiar aerul - şi asta era important - că am făcut un sacrificiu pentru el, întîrziind.

Într-o zi, într-o dimineață luminoasă, cum citeam leneşă încă în pat, a venit şi a intrat, profitînd că era deschis. Am încremenit şi, ca într-un film american din Far-West, privirile a doi duşmani care se examinează brusc din prima clipă ca să-şi cunoască intențiile, iar pe urmă îşi dau familiar mîna, ochii noştri s-au întîlnit. M-am liniştit însă imediat. D. era trist şi transfigurat. Ochii mici aveau o lumină vagă, iar gura veştedă, un surîs care cobora colțul stîng al buzelor. Nu era liniştea imobilă despre care ți-am scris. A aşteptat să mă liniştesc şi eu, iar cînd a văzut că sunt dispusă să stau de vorbă cu el, şi-a adus un taburet lîngă căpătîiul meu şi mi-a spus că afară e o vreme de primăvară frumoasă, că toată lumea e pe stradă şi că sunt o leneşă dacă sunt în pat la o asemenea oră, chiar dacă e sărbătoare.

Era simpatic şi-i vorbeam cu plăcere. învîrtea în mînă gînditor o foaie de hîrtie, în timp ce-mi răspundea. I-am cerut să văd ce e şi mi-a arătat-o bucuros. Era o romanță din cele pe care le vînd colportorii prin cafenele, prost tipărită, cu notele greşite şi versurile anapoda. Dar era vorba acolo de un bărbat, care spunea unei femei - chipurile în versuri - „o, te-am iubit întotdeauna şi tu n-ai prețuit cum se cuvine dragostea mea, dar vei îmbătrîni, toate farmecele se vor duce şi atunci vei regăsi, părăsită de toți, pe cel care te-a iubit de cînd era copil şi te va iubi pînă la moarte".

---

[1] Acest T. nu este o inițială cum s-ar părea, căci a devenit un adevărat nume, şi nu ştiu dacă n-ar fi trebuit să fie scris Te. Mi-a lămurit surîzînd, cînd am fntrebat-o, că în aceeaşi clasă a liceului de fete erau două colege cu numele de Măria Mănescu, de altfel verişoare amîndouă, şi atunci fetele le deosebeau numai după inițialele părinteşti. Dar Ve şi Te au răms domnişoarele Măria Mănescu şi după ce au sfîrşit liceul, ba pentru intimi chiar după ce s-au măritat

- Am auzit-o aseară cîntată într-o familie (cred că într-o familie de funcționari de la poştă, cu fete, unde el se ducea de obicei) şi azi am cumpărat-o.

Era plin de cîntecul acesta şi simțeam bine că venise să mi-l aducă, nu ca o pledoarie pentru cauza lui, cît ca să încheie firesc o stare sufletească, stăruitoare în el, ca o lumină într-un interior confortabil. Venise la mine mai mult pentru el însuşi, ca să bea tot paharul de vin al coincidenței plăcute.

Din cauză că am înțeles asta nu i-am spus: „dar eu nu sunt o femeie iubită de toată lumea", ci aşa vag: „Vor fi femei iubite de toată lumea?"

El s-a uitat, surîzînd mirat, în ochii mei: „Tu".

Am primit însă răspunsul acesta măgulitor cu conştiința tulbure cu care desfaci un plic care nu ți-e adresat decît din greşeală. M-am întrebat dacă e exact ce spune, sau dacă nu i se pare lui asta, cum ni se pare tuturor că obiectul pe care-l dorim, şi ne e refuzat, e dorit de toată lumea. I-am spus îngîndurată: „Ți se pare". M-a privit surprins, cu colțul gurii fixat într-un surîs, stabilind parcă o concluzie unei lungi discuții care n-a avut loc: „E îngrozitor cîți bărbați sunt îndrăgostiți de tine"...

N-am răspuns nimic, pentru că argumentele lui nu m-ar fi convins. De unde să ştie d că acei bărbați, şi încă ațîți, mă iubesc cu adevărat, cînd eu nu pot să ştiu măcar despre unul singur, despre *** dacă mă iubeşte sau nu. Am devenit tristă, căci din tot corpul mi s-a adunat un nod, ca un nucleu, în inimă. Am auzit de multe ori spunîndu-mi-se că sunt iubită în taină de bărbați şi am fost invidiată de asta, ca şi cînd ar fi fost o realitate pentru mine această iubire de a cărei existență nu ştiu, cum nu ştiu să desluşesc realitatea unui singur personaj în toată populația Guatemalei, unde n-am fost niciodată, însă ştiu că există. Dar ştiu un lucru, că *** nu mă iubeşte, că am suferit din cauza lui aproape mortal. Dacă sunt într-adevăr excepțională, cum de îmi poate prefera pe alta? E numai joc al întîmplării toată iubirea? Şi dacă într-adevăr el mă prețuieşte ca pe singura femeie al cărei suflet a stat față-n față cu al lui, atunci pentru ce acum e în brațele alteia, pentru ce mie mi se întîmplă ceea ce mi se întîmplă, pentru ce el şi eu trăim în medii străine, jucînd acolo o viață definitivă, cînd avem intens şi nevăzut acelaşi suflet ca doi frați siamezi acelaşi pîntec? El are metresă, trăieşte o viață completă fără mine, apare cu femei care joacă rolul de soție, de la masa luată în restaurant pînă la camera de dormit; asta poate pînă la moarte, în orice caz acum cînd tinerețea trece. Ochii mi s-au îngreuiat din nou de tristețe, dinții au prins buza de jos şi pe urmă am unit sprîncenele în unghi ridicat ca să nu-mi dea lacrimile. O, imposibilă dragoste, suflet fermentat de îndoială, descurajare de „femeie iubită de toți bărbații".

Aş fi vrut ca D. să plece, ca să pot sări din pat şi să mă plimb agitată prin casă...

Dar dacă toți se înşală? Oare nu i se spune oricărei femei acelaşi lucru? Sau dacă mi se spune numai mie nu-i poate un *malenlendu* general? S-ar putea să nu fie vorba decît despre o simpatie anume, nu neapărat erotică, şi în privința asta mi-am adus aminte cît de mult m-a neliniştit faptul că, atunci chiar cînd toți bărbații musafiri, în aceeaşi casă cu mine, îmi arătau stăruitoarea şi indiscreta lor preferință, pînă la complimentul definitiv şi brutal, nevestele lor nu erau geloase. Pe urmă, mi se atribuie anumite „succese" pe care eu ştiu că nu le-am avut. Nu cumva tot ce mi se atribuie e de aceeaşi natură? Aş vrea să fiu însă iubită, dorită definitiv şi numai eu, în toate privințele, de toți bărbații, numai ca să fiu şi mai prețuită de *** şi ca să fiu sigură că nu e nimic din tot ce oferă celelalte pe care să nu-l pot oferi şi eu.

Timp îndelungat am rămas pe gînduri, abătută, uitînd de el, cu sufletul ciugulit din cînd în cînd de cîte o întrebare, ca de ciocul unei păsări cenuşii. Pe urmă, ochii împăienjeniți, pe care îi întorsesem cum întorci o scrisoare ca să nu-ți citească vecinul în

ea, au rămas ca fixați de roşul viu al unor maci de Luchian. E tabloul despre care ți-am spus că l-am primit dar de ziua mea şi pe care n-am vrut să ți-l arăt ca să fac un act de voință. Cu chenar de lemn negru, l-am fixat pe peretele din fața patului pentru că roşul fraged şi catifelat al petalelor îmi limpezeşte privirea somnoroasă dimineața cînd mă scol, de pot ceti ora la ceasornicul de alături de el. Ți-am spus, de altfel, că în odaia de dormit, văruită alb şi cu vreo două dungi aurii, nu e decît divanul alb, scăzut şi vast, tabloul de Luchian, ceasornicul şi, la căpătîi, o măsuță albă pentru becul cu abajur de faianță ca să pot ceti seara. încolo nimic. Nici covoare pe parchetul lucios ca o oglindă de stejar, nici o mobilă de-a lungul pereților goi, de se vede şipca de stejar care măsoară lungimea podelei jos, nici draperii la fereastră - nu e nici un pericol de vecini - de poate năvăli lumina prin amîndouă ferestrele, aşa că, dimineața înainte de a trece în camera de baie, iau mai întîi, respirînd puternic, o adevărată baie de lumină.

Cînd mi-a întîlnit privirea, pe care o spiona probabil, D. mi-a surîs scuzîndu-mă cu indulgență. I-am cerut voie să mă îmbrac şi s-a grăbit să-mi dea dreptate, tresărind. Şi-a luat apoi notele şi s-a îndreptat spre uşă.

- Trec în salonaş pe divan şi te aştept pînă te îmbraci.

Aştepta cu privirea întrebătoare.

- Dar îmi iau întîi baia!?

I s-au strîns trăsăturile feței, iar ochii şi-au pierdut lumina egală pe care o aveau.

- Te aştept oricît vrei, citesc ceva - şi brusc, ca şi cînd ar fi călcat strîmb - sau poate trebuie să vie cineva...

Întrebarea era stupidă şi-mi dovedea că D. iar s-a tulburat, că e un aparat care funcționează anormal.

- Nu, n-aştept pe nimeni, dar dimineața îmi place să fiu singură în toată casa, să trec în voie dintr-o cameră într-alta, să am astfel impresia că m-am închis ca să nu fiu tulburată. Exact aş fi vrut să-i spun că vreau să am impresia că e o zonă în care sunt inaccesibilă celorlalți... oricui.

- Uite, plec imediat, nu te speria, că nu rămîn să te văd goală, şi, spunînd asta, era din nou vulgar şi în intenție şi în glas.

Dar în cadrul uşii albe s-a oprit, şi-a frămîntat buzele ca şi cînd ar fi luat o hotărîre definitivă şi pe urmă a revenit lîngă căpătîiul meu. Mi-a pronunțat numele cu o voce muzicală şi înmuiată în lacrimi:

- Nu e nimic pe lume, nu pot face nimic ca să mă poți iubi puțin? E cu adevărat imposibil?

Întrebarea lui mi s-a părut frumoasă ca un zbor de pasăre şi i-am zîmbit. A zîmbit şi el ca un pacient care zîmbeşte unui doctor. Am întors fața spre perete însă, ca să evit un răspuns. Cînd mi-a luat mîna să mi-o sărute, a lui era leşinată şi călduță, ca a unui bolnav de anemie.

T.

## I I I

Luni de zile n-am mai ştiut nimic despre el. Mă întrebam uneori ce s-a făcut - mi se pare că te-am întrebat şi pe dumneata despre el - cred că pe jumătate bucuroasă că nu mă mai sîcîie cu stăruințele sale, pe jumătate oarecum neliniştită că s-ar putea să fiu uitată de cineva pentru care ani de zile am fost sensul vieții lui, devenită acum indiferentă ca un astru care s-a răcit. Mi se părea că asta ar fi pentru mine însămi o dovadă că într-adevăr poate înceta cineva să mă iubească şi că deci ar putea veni o zi cînd pentru *** aş fi o femeie ca oricare alta, pe care o laşi pe stradă să treacă fără s-o opreşti, adică fără să socoti întîlnirea cu ea un mic eveniment.

Într-o seară, la Teatrul Național, venisem înadins s-o văd pe Lucile jucînd şi-mi era ciudă pe d-ta că ai refuzat să vii s-o asculți, pretextînd că te indispun actrițele care debutează în piesele în versuri. Ea, săraca, stăruise să te fac să asişti la spectacol şi cred că a considerat ca un eşec al meu faptul că nu te-am putut convinge să vii, dar refuzul d-tale n-a fost fără un soi de epilog. Alături de mine, cîteva fotolii mai la dreapta, era D., întovărăşit de o fată drăguță, dacă vrei, dar amîndoi deplasați parcă la fotoliul de orchestră, ca doi eroi din teatru care trebuie să ia din sală parte la acțiune. Nu părea deloc surprins cînd m-a văzut, şi asta m-a enervat puțin, pe urmă am observat că vorbea cu insistență şi cu o falsă căldură cu prietena lui. După un timp, ca şi cînd s-ar fi topit în mine o pojghiță sufletească, m-am simțit uşor înduioşată şi m-am hotărît să fac un foarte ciudat soi de serviciu amicului meu. L-am chemat - şi a încremenit cînd a văzut semnul mic pe care i l-am făcut - iar pentru că a trebuit să aştept puțin pînă să mă poată asculta, căci după privire simțeam că îi vîjîie urechile, l-am certat, cu intenție, tare, ca să audă fata care îl întovărăşea că m-a uitat cu desăvîrşire şi că nu a venit să mă vadă. Cu coada ochiului am căutat să ştiu dacă ea ascultă şi am văzut-o urmărindu-ne uimită. Aş fi vrut cu stăruință ca această atenție a mea să-i ridice lui acțiunile de cuceritor asupra ei, căci cu sinceritate aş fi fost mulțumită ca o femeie să-l iubească, să-i dea ceea ce nu-i pot da eu, dar asupra iubirii lor, acomodată în lumea posibilităților, să planeze, superioară ca un vis irealizabil, pasiunea lui pentru mine. D. era atît de fericit că toate zbîrciturile feței îi dispăruseră, întinse de un val de sînge, gura i se umezise şi ochii îi rîdeau mai înviorați. In antractul următor am primit însă prin omul de serviciu un bilețel al Lucilei prin care remarca mirată lipsa d-tale, îmi închipuisem eu că ai ei erau ochii care cercetau neliniştiți prin gaura practicată în cortină şi, declarîndu-se mulțumită că D. e în sală, mă ruga stăruitor să-i cer lui să scrie cîteva rînduri despre debutul ei, la gazetă, căci se vede că ea îl crede gazetar influent. Mi s-a oprit o clipă sîngele sub piele; am avut pentru mine însămi un gest de dezolare. Mi-am spus, vorbind în gînd ca un desen pe aceeaşi culoare, că pentru nimic în lume nu aş putea să cer lui D. un serviciu, acum după ce fusesem prietenoasă cu el. Un surîs dăruit e un lucru prea frumos ca să fie măsurat cu vreun echivalent şi eu îngheț uneori, chiar cînd constatarea e ulterioară, la gîndul că ar fi bănuit cineva că un zîmbet al meu e interesat, deşi, e timpul să-ți spun, mi se pare că din diferite motive lumea mă crede altfel. Cu mîndria sufocată ca într-o agonie l-am chemat din nou, la sfîrşit, pe D., cerîndu-i, cu glasul dezarticulat, să scrie cîteva rînduri. Într-o gazetă fără tiraj a apărut un articol ditirambic, dar Lucilei nu i-am vorbit luni de zile.

Indispoziția acestei întîmplări, insensibilitatea mea față de D., chiar acum, cînd era întovărăşit de o femeie, au fost apoi, după ce şi-a pierdut din acuitate, pentru gîndurile care m-au frămîntat pe drum spre casă, ca o injecție care prepară un corp pentru

operație. Era în mine o durere amorțită la constatarea pe care o făceam acum că nici gelozia, că nimic nu poate stimula o dragoste inexistentă, că nici mijlocul acesta recomandat de atîția autori de maxime şi de piese de teatru nu mi-ar putea fi de nici un folos dacă aş încerca vreodată să-mi recîştig prețul în ochii lui***.
Într-o zi, D. s-a achitat însă de serviciul pe care am încercat să i-l fac, şi încă în mod princiar, deşi fără să ştie. înainte de Paşte plecam cu acceleratul la mătuşa mea. Ştiu că ține mult să mă aibă de sărbători, pentru că venirea mea e un adevărat eveniment în orăşelul lor. Casa mătuşi-mi capătă o deosebită importanță, devine centrul vizitelor pascale şi mai toate familiile îşi dau întîlnire în casa în care mergem noi. Cum mătuşa mea este o nevinovată cochetă a primirilor gospodăreşti, e fericită cînd mă duc la ei. Mă aşezasem deci confortabil pe locul meu, lîngă fereastră, cu pardesiul încheiat şi o tocă uşoară de drum trasă aproape pe ochi. Examinam curioasă pe tovarăşii de compartiment,  cînd a apărut în uşă, chemînd că a găsit loc, recenta metresă a lui ***. Am încremenit cu buzele întredeschise şi inima îmi palpita ca o pasăre ce se zbate ca să zboare, în mîna cuiva, şi nu izbuteşte. Crisparea gîtului îmi împiedica respirația. M-am ghemuit mai mult, ca să nu fiu recunoscută, şi mi-am întors cu totul privirea pe fereastră. El a apărut primăvăratec - l-am simțit fără să-l văd pe cînd aşeza geamantanul în plasă, pe urmă s-au aşezat alături şi atunci am întors şi eu capul. M-a salutat surprins şi amabil, dar era o amabilitate evident voită. Am înțeles mai tîrziu că mergeau să facă Pastele la Sinaia, am înțeles din întrebările ei nerăbdătoare, dar şi din geamantanul care dusese cîndva şi sărmanele mele cămăşuțe la Sighişoara, tot de Paşte. Era o durere pe care nu o mai puteam stăpîni, care îmi măcina corpul ca un voltaj prea mare, un aparat. La fel mergea acum cu o altă femeie, reedita funcțional ca un conductor un drum care în amintirea mea era un refugiu unic de bucurie trecută, căci socoteam cele trei zile petrecute în vremea dragostei noastre, în orăşelul săsesc cu aspect medieval şi cu cetate, incomparabile în viața lui şi a mea. După o examinare amănunțită în care desprinsesem acest episod de tot ceea ce în Bucureşti fostul meu prieten putea reedita cu alte femei, alesesem din trecut această călătorie, cum ai alege o mobilă care a mai rămas bună printre ruinele lăsate de un incendiu. Am simțit zădărnicia oricărei iluzii, dar abia tîrziu am putut să surîd pentru mine însămi, şi surîsul acesta m-a liniştit cum trebuie să-l liniştească pe oratorul care şi-a pierdut penibil şirul, o întorsătură de frază fericită, bună de final. Liniştea mi-a fost însă de scurtă durată, căci peste cîteva clipe s-a mai urcat în compartimentul nostru un domn care ți-e prieten şi d-tale, şi lui ***, şi mie, dar care are un oribil aer de mizantrop, cu ochelarii care îi cad atît de des pe nas în jos, că a ajuns să aibă un adevărat tic al gurii. Ei bine, cînd l-am văzut, cînd am înțeles că studiază penibila întîlnire ca o vulgară dramă şi că face în gînd ipoteze asupra sentimentelor mele, m-am simțit într-adevăr părăsită şi mizerabilă. Cu puțin înainte de plecarea trenului a intrat însă în compartiment un comisioner, cărunt, înalt şi cu mustața tunsă pe gura cocoloşită, pe care-l cunoşteam de cînd îmi aducea flori de la D. Avea acum în brațe un vas, un fel de strachină înțesată de viorele, ca o floarea-soarelui albastră, închisă în smalț verde. Pe un carton alb D. îmi scria că socoate că-mi va fi călătoria mai plăcută dacă voi avea dinainte grămada de flori. Un domn de vizavi a şi fixat orizontala mescioară a compartimentului, de am pus pe ea vasul cu minunea de fraged albastru care îți împrospăta respirația, ca şi privirea, ca şi gîndurile. Pe urmă darul venea, aparent, din lumea tuturor posibilităților şi făcea impresie. Cel puțin ştiam acum că nu mai sunt compătimită.

T.

## ÎNTR-O DUPĂ – AMIAZĂ DE AUGUST

Luasem masa la restaurantul de pe strada Regală, în-grădină, cu doi scriitori.[1] Am mîncat tot timpul, enervat, feluri de mîncare sălcie, am băut apă călduță şi leşioasă, vin cu gust de limonada. Toate acestea, pentru că n-am avut curajul să declar celor doi scriitori, cu care sunt prieten de altfel, că eu nu pot sta la altă masă decît la aceea la care sunt obişnuit, că nu mă pot înțelege cu alt chelner decît cu cel care mă slujeşte de obicei. Unii cred că asta e un început de manie (cum mi se spune), oricum, mi-a fost frică să le spun celor doi că nu-mi place să schimb masa la restaurant, căci ar fi zîmbit indulgent şi zîmbetul acesta indulgent mi-ar fi tăiat toată pofta de mîncare. Ei sunt doi scriitori cunoscuți tuturor acelor care călătoresc cu trenul şi profesorilor de limba romînă, au un fel de certitudine în calmul şi în politețea lor indiferentă şi comodă, care contrastează cu graba şi excesul de zel pe care-l vădesc eu în fiecare gest cînd vorbesc cu ei. îmi spun cu un ton îndepărtat şi deferent: „Diplomatule", „Aviatorule". Ştiu că şi ei sunt măguliți să stea la masă cu mine, din cauza numelui şi a situației mele în Ministerul de Externe, dar e în asta ceva gratuit, aşa cum cei care îmbracă un frac de închiriat îl disprețuiesc şi îl afişează totuşi. La rîndul meu, am pentru ei stima pe care o ai pentru lucrurile pe care n-ai să le poți face. Admiram pe cei care joacă tenis şi cu destulă trudă am devenit campion regional de tenis, am ținut să se vorbească, să se amestece în convorbire fraze despre modul în care dansez, iar fetele mă anunță la telefon să viu negreşit la bal „şi să dansez numai cu ele". Fac box, am trei cai de curse, dintre care unul a luat premiul „Solon", premiu fără însemnătate bănească prea mare, desigur, dar pe care îl ambiționează toți proprietarii, din cauză că a fost cucerit de cai iluştri în trecut. Cu atît mai mare e meritul meu că l-am putut cuceri cu un grajd de trei cai numai. Am avut două accidente de automobil despre care a vorbit toată presa şi îndeosebi *Le Progrès* (organ al partidului conservator, fondat în 1918 de A.Marghiloman) la cronica mondenă. Am încercat trei recorduri cu avionul, numai după doi ani de pilotaj, căci abia de atunci încoace m-am decis, cu toate că aş fi avut prilejul încă din timpul războiului, cînd am fost cerut la un centru de aviație, dar era tocmai în timpul unor lupte grele de cavalerie la Sticlărie, şi cînd colonelul mi-a arătat, zîmbind cu dispreț perfect ascuns, ordinul Marelui Cartier, parcă ar fi plouat cenuşă pe mine, aşa mă simțeam de prost.

- Du-te, te mai odihneşte la poarta Cartierului, că de zburat nu prea se zboară acolo. Aci e greu... mîine divizionul dumitale trebuie să atace Coşna.

---

[1] Dacă m-am convins că într-adevăr D. „nu forma nici pe departe centrul preocupărilor" corespondentei mele, n-aş putea tăgădui că acel enigmatic *** nu îmi ațîța curiozitatea într-un mod aproape de neîngăduit. Cu scuza vagă a unui interes scriitoricesc, nu m-am lăsat pînă cînd, nu numai că l-am identificat, dar l-am cunoscut chiar personal, ba încă, după cum se va vedea, curînd am devenit şi prieteni. Era fiul acelui mare industriaş pe care l-am numit convențional în romanul meu *Ultima noapte de dragoste, întîia noapte de război* Tănase Vasilescu. Avea acel timbru deosebit, acea vibrație melodioasă, calmă, pe care o au toți oamenii, fruntaşi adevărați în activitatea lor, oricare ar fi ea: artă, politică, militărie, acrobație, dans modern, destin de Don Juan sau box.

De multe ori am stăruit pe lîngă el să scrie, fiindcă nu numai că da în convorbire acea impresie unică de trăire adevărată, dar, din ceea ce ştiam despre viața lui, despre legăturile lui, despre ceea ce făcea din el un adevărat exponent al societății romîneşti de azi, mi se părea că ar da la iveală lucruri de un interes documentar puțin obicinuit... I s-a părut atît de absurdă propunerea mea, făcută cu aceleaşi

argumente ca şi cea adresată doamnei T., că nici n-a vrut să stea măcar de vorbă. „Eu şi scriitor? De ce glumeşti în modul acesta?"

Într-o zi însă, pe cînd eram amîndoi prin fața Cercului Militar, a trecut pe lîngă noi o fostă artistă a Teatrului Național, o stagiară angajată aproape în fiecare an, căci exaspera pe directori prin tot soiul de intervenții, şi tot în fiecare an, sistematic eliminată, căci într-adevăr n-avea aproape nimic comun cu arta şi nu îndeplinea măcar nici acel minimum social care îngăduie menținerea în cadrele acestei instituții chiar fără talent.

A devenit livid.

- O vezi pe asta, pe femeia aceasta cu rochia roşcată? Şi s-a întors, făcîndu-mă şi pe mine să mă întorc.

Am ridicat din umeri a nedumerire, dar n-am spus că o cunosc, ca să aflu vreo taină, care altfel nu mi-ar fi fost poate mărturisită.

- Nu, dar ce e cu ea?

A rămas îngîndurat, tulburat şi nu mi-a răspuns nici cînd am repetat întrebarea, mereu frămîntat de amintirea lui...

A reluat abia cînd trecusem de Teatrul Național, ca să ocolească orice lămurire.

- E prea lung şi prea complicat.

Am crezut că mi se oferă prilejul căutat de multă vreme.

- E ceva aşa de extraordinar, într-adevăr?

- Poate că nu, poate că da, nu ştiu... Sunt ca şi bolnav, din asta, de o lună de zile. Un adevărat subiect de roman... S-a întors brusc spre mine: Ai iubit vreodată? Şi fără să mai aştepte răspunsul, frîngînd ceva din el: Patru generații dintr-ai mei n-au gîndit cît mă frămînt eu de o lună.

Am căutat să exercit asupra lui presiunea care mai niciodată nu dă greş în lumea profană.

- Poate că m-ar ispiti să-l scriu eu - romanul ăsta - dacă-1 socoti atît de interesant.

- Haide atunci la Şosea (era prin septembrie), să luăm masa şi să-ți povestec toată întîmplarea.

Am refuzat molatec.

- Nu, dacă mi-o povesteşti nu mi-e de nici un folos. Subiecte mi se oferă toată ziua. Nu e scriitor căruia să nu i se ofere aproape cotidian subiecte. „Extraordinar. Am să-ți povestesc cazul meu!... Să vezi!... Ai putea să scoți un roman!..." Dacă vrei să-mi fii cu adevărat de folos, povesteşte-mi totul în scris. Mai mult decît întîmplarea însăşi, care nu poate fi mai extraordinară, orice ai spune, decît un război, m-ar interesa amănunte, mai ales cadrul, atmosfera şi materialul întîmplării... Fireşte că nu-ți cer decît o redare, însă e nevoie să fie cît mai amănunțită... Pe urmă eu voi preface totul într-un roman. (Şi spunînd asta mințeam, căci nu mă gîndeam chiar să scriu un roman.)

Era mereu frămîntat de vederea lui dinăuntru.

- Ai să fii foarte surprins...

- Nu ştiu; să vedem... Vrei să-mi faci acest mare serviciu? Povesteşte net, la întîmplare, totul ca într-un proces-verbal. (Căci, cu adevărat, bănuiam mai interesante decît întîmplarea însăşi alunecuşurile din condei, digresiile.)

A surîs pe gînduri, descurajat, dar era atît de prins de împrejurare, că pe urmă m-a luat de braț.

- Ascultă, am să fac şi asta... Deşi mă întreb dacă nu ai să arunci ce scriu eu la gunoi.

- Îmi vei fi de folos numai dacă îmi vei da material, cît mai mult, chiar cînd ți-ar părea încărcat ori de prisos, fii prolix, cît mai prolix. Foloseşte cînd vrei să te explici comparația. încolo nimic.

- Bine, într-o săptămînă am să-ți aduc un caiet întreg.

Nu mi l-a adus peste o săptămînă, nici peste două, ci abia peste o lună... Ceea ce nădăjduiam s-a realizat. Fred Vasilescu s-a „ambalat" şi întîmplarea a luat proporții. Mărturisesc că n-am avut nevoie de prea multe modificări, abia ici-colo de am simțit obligația unor desluşiri, a cîtorva întăriri de imagini, de corijat unele lipsuri (căci multe altele or mai fi rămas) şi mai ales am schimbat cîteva nume şi date, complicînd puțin lucrurile nude, pe care bănuiesc că el însuşi le mai complicase de asemeni, ca să evit indiscrețiile.

Abia cînd l-am cunoscut mai de aproape am înțeles de ce doamna T. l-a iubit atît, de ce a suferit aşa de mult din cauza lui. Nu numai datorită frumuseții lui bărbăteşti, sportive, cît mai ales pentru un soi de loialitate şi delicatețe, un mod de sinceritate a vieții, care nu seducea numai femeile, ci cîştiga şi prietenia bărbaților lor, căci puteau să sufere din pricina lui, ca şi ele, dar nu-l urau. Nu jignea niciodată, nici măcar pe cel căruia îi lua nevasta. Cam prea echilibrat, vorbind rar, dar nu fără o privire stăpînă pe sine şi ades ironică.

Am rămas la escadron, spre marele necaz al ordonanței care se vedea restabilit la oraş, dar şi spre bucuria roşiorilor mei, care mă iubeau ca pe un frate. Toate le-am făcut în viață, şi tot ce mi-a stîrnit amorul-propriu e trecut în activitatea mea ca într-un memoriu de carieră. Numai scriitor ştiu că oricît aş vrea, orice aş face şi oricît m-aş stoarce, n-aş putea deveni niciodată, şi de aceea stau cu sfială alături de cei doi prieteni, căci zîmbetele lor mă umilesc puțin, nu mult, aşa cît s-ar apleca o trestie sub apăsarea vîntului.

Au bunăvoința să se întrerupă din cînd în cînd, într-o convorbire ale cărei date elementare nu le cunosc şi care tocmai de aceea îmi pare nesfîrşit de interesantă, cum erau convorbirile din biroul tatălui meu, cînd se rosteau familiar şi ca în continuare nume care mi se păreau tot aşa de frumoase ca Trebizonda, sau Valdemar, sau Casablanca, numele misterioase ale copilăriei mele. Tovarăşii mei de masă pronunțau cînd cu indignare, cînd cu „nu e rău" sau „îmi pare că are culoare", nume de scriitori şi reviste, toate împrumutate de la flori şi în genere de la țară, care mă fascinau ca toate lucrurile inabordabile. Aş fi vrut detalii dar nu îndrăzneam să le cer, căci nu mi le-ar fi dat, zîmbind cu indulgență, şi mă mulțumeam cu sonorități muzicale care mă limitau şi mă sileau să-mi recunosc o reală, netăgăduibilă inferioritate.

Eram strîmtorat, eu atît de sigur de mine de obicei, eram nelalocul meu, nu izbuteam să fiu eu, cum nu izbuteşti să ai mersul şi silueta ta dacă ți-a intrat o pietricică în pantof. Am mîncat în silă o farfurie de salată de vinete cu gust de dovleci tocați şi cu untdelemn unsuros, pentru că tovarăşii mei de masă mîncau cu prea multă poftă şi mi s-ar fi părut inconvenabil ca eu să declar că un fel atît de apreciat de ei nu e comestibil. Au cerut apoi varză cu carne, dar prudent am aşteptat să le-o aducă întîi lor, ca să văd despre ce e vorba. N- am regretat această prudență, cînd am văzut farfuria cu marginile pătate de sos gălbui (poate din pricină că, grăbit, chelnerul aduce mai multe farfurii o dată, puindu-le unele într-altele ca la pension, şi de aceea uneori fundul farfuriei intră în sosul celei dedesubt, cînd nu şi degetele celui grăbit). De altfel, am făcut rău că am acceptat să mănînc în grădină. întîi că umbra era călduță şi iradia, dar, mai ales, fiindcă la amiază e totdeauna mai cald afară, chelnerul străbate astfel o porțiune de grădină prin soarele dogoritor - iar din pricina asta năduşeşte de-i curg mici şiroaie pe tîmple şi la rădăcina nasului. îndeosebi sosurile, sub proiectorul arzător al nămiezii, devin vii şi calde, capătă un fel de materialitate fiartă care te dezgustă. Caut un refugiu de proaspăt şi răcoritor în ape minerale. Dar mai ales varza cu carne de acum mi se pare o monstruozitate culinară; de obicei se face cu carne de purcel mai grasă, ca să fie fragedă, sau cu piept de văcuță, în cazul cel mai rău. Oricum, sosul trebuie să fie scăzut, nu ca în cazul de acum, apos şi revărsat, de mai curînd o ciorbă leşioasă de varză, în care au căzut la întîmplare bucăți de muşchi cu fibre lungi, ca nişte sfori roşcate, roşii numai într-o parte şi vinete spre negru, cu o pojghiță albă, pe cealaltă parte. Prietenii mei mîncau însă cu poftă, îmi adresau întrebări binevoitoare, cu surîsuri protectoare şi mă îndemnau să beau din vinul cald, pe care chelnerul, neobişnuit cu preferințele mele, nu-l adusese în baterie cu gheață, iar eu acum nu mai aveam curajul să poruncesc îndreptarea lucrurilor. Eram sincer necăjit că nu pot să beau, cînd eram îndemnat cu atîta cordialitate, mai ales că aveam pentru unul dintre comeseni nu numai o admirație extraordinară, dar şi amintiri frumoase din vremea războiului. După ce luptasem călare în tot timpul retragerii, regimentul nostru, în a doua parte a campaniei, a fost băgat în foc descălecat la Sticlărie, pe valea Oituzului, unde am luptat o bucată de vreme. Rănit, am fost evacuat într-un spital dinapoia frontului, într-un tîrg moldovenesc. Ofițer intendent al spitalului era tocmai cel care acum era în dreapta mea la masă. Băiat de

petrecere, harnic la treabă, după cîte se spunea, luptînd voiniceşte cu damigeana cu vin, dar şi izbutind să obţie totul de la centrele de aprovizionare, aşa încît spitalul nostru nu ducea lipsă de nimic. Toată lumea era încîntată de el, şi mai ales noi, ofiţerii răniţi, care puteam părăsi patul. într-un pavilion din fund, unde ocupa două încăperi ofiţerul intendent, se încingeau nişte grandioase partide de pocher, care ţineau uneori de la trei după-amiază pînă a doua zi dimineaţa. Era un bun camarad, cu un limbaj anume al lui, poetic, care de atunci mă umplea de admiraţie şi pe care, umilit de mărginirea mea, l-am regăsit pe urmă în volumele lui de proză. Dar iată că acum începe o adevărată dramă pentru mine. în sosul, sau mai bine zis zeama din farfuria celuilalt scriitor, puţin ascunsă de tăiţeii de varză, doarme cu aripile strînse, înecată în grăsime, o muscă. Niciodată, nici chiar în război, cînd am comandat patrule tari de cavalerie, nici cînd am fost însărcinat, ca de atîtea ori, cu misiunea de a conduce prin ţară diferiţi oaspeţi de marcă, nu mi s-a pus o problemă atît de alarmant imediată şi atît de insolubilă parcă. Să atrag luarea-aminte a domnului, tot atît de reputat scriitor, dar pe care eu îl cunoşteam mai de puţin timp, şi care tocmai explica un manifest literar, era oarecum prea tîrziu, căci şi mîncase jumătate din farfurie. Şi pe urmă, din acelaşi fel de mîncare îmbuca (acesta e cuvîntul) şi vechiul meu prieten. Ar fi trebuit deci să renunţe amîndoi la resturile din farfurie şi să caute să-şi împace în stomac cum vor putea: mîncarea consumată cu structura şi imaginea muştei. De altfel, aveam impresia că, deşi mi-ar mulţumi, ar fi totuşi enervaţi şi, aşa ca în nu ştiu care filozofie unde realitatea se creează prin însuşi faptul cunoaşterii, m-ar fi făcut pe mine - care prea văd toate – răspunzător de existenţa micii vietăţi decedate în grăsimea din farfurie. Mă simţeam intimidat ca un elev de şcoală, care n-ar îndrăzni să atragă luarea-aminte profesorului că i se vede rupt ciorapul, deasupra pantofului, la călcîi. M-am hotărît să aştept cu nădejdea că ei vor mînca totul din farfurii şi că o întîmplare fericită va face să rămîie în restul din zeamă picolului tocmai porţiunea cu cadavrul muştei. Aşa aşteptam să se apropie ziua de examen cînd eram mic, sau inspecţia însărcinatului de afaceri cînd eram detaşat. Nervos, nehotărît, obsedat de imagine. Iar cînd am înţeles că voi asista la clipa inevitabilă, cînd tovarăşul meu va înghiţi musca, am devenit palid – cred că mi s-au albit buzele. Între-rupîndu-se atunci din pasionata lor discuţie despre programul grupării lor, scriitorul bălai, voinic şi plin de voie bună, m-a întrebat dacă nu cumva mi-e rău. Abia am putut să şoptesc, arătînd extenuat cu un vîrf de cuţit spre muscă. A surîs, şi cu un gest secundar, de paranteză, a scos cu furculiţa musca, a aruncat-o jos şi i-a spus prietenului meu, aşa în treacăt, cu binevoitoare ironie: „E gingaş domnul", pe urmă a propus ca manifestul să fie tipărit pe hîrtie mai luxoasă, cu desene moderne. Mai tîrziu a trebuit să ne retragem, cu masă cu tot, mai înspre salonul cel mare, căci cortul întins deasupra se încinsese de tot. Mărturisesc că am recurs la un procedeu destul de inelegant, dar am toate scuzele. Cînd am propus, prevăzător, schimbarea mesei, eram sigur că prietenii scriitori vor accepta bucuros propunerea mea. Şi iată de ce: cam pe la sfîrşit, cînd se goliseră cea mai mare parte din mese, veneau să dejuneze preşedintele Camerei cu fata lui, una dintre cele mai frumoase fete din societatea bucureşteană. Dar cînd m-au văzut salutînd, cei doi scriitori m-au şi întrebat în grabă şi cu o mimică extrem de indiscretă, ca şi cînd ar fi fost vorba de o pensionară a localului, cine e domnişoara. Nu puteam nici să nu răspund şi nici să răspund, pentru că fata observase întrebarea simultană a celor doi şi ar fi ghicit după mişcarea buzelor răspunsul meu. De-abia am aşteptat plecarea.

Ne-am despărţit foarte cordial în faţa restaurantului, rugîndu-i să-mi trimită şi mie revista pe care voiau s-o scoată. Cred că am făcut şi o supremă impoliteţă întrebînd cum

pot plăti abonamentul, ba încă ducînd şi mîna la portvizit. A fost numai o precipitare mintală. Eu, care sunt dat în cercurile noastre drept model de atitudine degajată şi linişte de spirit (pentru că totdeauna mă consider cel puțin egalul celor cu care vorbesc, dar nu în orice caz din aceeaşi lume cu ei), sunt timid şi îmbrăcat în haine prea strîmte în fața celor pe care-i admir. Acum, de pildă, dacă aş fi început aşa: „Vă rog să mă considerați şi pe mine abonat la revistă", nu m-aş mai fi simțit obligat să schițez un gest precis, ducînd vag mîna la portvizit. Dar pentru că începusem numai aşa: „Vă rog să-mi trimiteți şi mie revista", mi-era teamă ca ei să nu înțeleagă cumva că doresc să mi se trimită revista gratuit, mai ales că, deşi mai puțin prieten cu unul dintre ei, îmi permisesem totuşi să achit eu toată socoteala. A trebuit să fac un gest care să arate cum vreau şi am ținut să mă explic, repede. Dar e ceva atît de încurcat, că toate virtualitătile astea mă enervau tot mai mult, tocmai pentru că nu puteam exprima nimic, erau fără coadă şi cap, înghesuite în cîteva clipe, cum ai vîrî cu sila şi ai înghemui pe cineva, care s-ar zbate, într-un sac. Nu ştii dacă nu-i apeşi genunchiul pe gît, nu ştii unde-i e capul, nu ştii să dai formă unitară sacului, în sfîrşit. Şi eu, cînd sunt nelalocul meu, stau în clipă (aruncat în grabă) ca vîrît în sac. Nu găsesc nici explicația pe care o caut disperat şi nici echilibrul după care mă chinuiesc cu îndîrjire. Am fost aproape recunoscător scriitorului voinic şi bălan, care m-a bătut pe umăr şi mi-a explicat că voi plăti mai tîrziu. Mi-a însemnat apoi adresa în carnet.

Am luat-o în jos, spre dreapta, cu toată căldura, să văd cum se dărîmă casele pentru deschiderea bulevardului Brătianu. Eram nerăbdător, căci nu fusesem pe acolo din ajun. Casei din dreptul străzii Regale îi ridicaseră acoperişul şi rămăsese acum aşa, cu pereți tapetați între care fusese viața de familie, de s-ar fi putut uita cineva de la etajul casei Visante să vadă înăuntru, ca într-un corp omenesc, deschis pe masa de operație. Negreşit, mobilier nu mai era, dar albastrul tapetului închisese scene de viață: iubire, necazuri, naşteri, vizite; era întreagă soba la gura căreia stătuse desigur vreo femeie gînditoare, alăturea era soneria mică în perete. Şi acum era un gol de nămiză pînă în adîncurile luminoase, arzătoare ale cerului.

O casă fără acoperiş, vara, nu e o casă din care chiriaşii se mută ca să vie alți chiriaşi. E ca o violare. Nu ar trebui să se permită oricui să vadă o casă căreia i se ridică acoperişul, cum metresa care iubeşte nu lasă slugile să facă patul în care au fost îmbrățişările ei, ci îl strînge şi-l aranjează singură, în clipa plecării.

Făcuseră un scoc şi coborau pe el cărămizile roase şi uruitoare, ca buştenii pe jgheabul de munte. Din cauza prafului şi a molozului, toți trecătorii se alipeau cît mai mult de gardul de fier al caselor de vizavi (strada veche nu avea mai mult de şapte metri lățime) şi îşi țineau cît puteau respirația. Dărîmăturile acestea de case au fost calamitatea bucureştenilor după război, ca şi construcțiile neîngrădite de scînduri protectoare măcar. în dreptul unei clădiri, descompusă în zidărie veche, bîrne şi fier, trotuarul era desfăcut, trăsurile şi automobilele intrau unele într-altele, de nu mai conteneau claxoanele şi înjurăturile şoferilor. Eu veneam însă în fiecare zi. Mă duc oriunde se deschide o stradă nouă. Aştept perspectiva viitoare cu pasiunea cu care jucătorul filează cartea. întîi nu se vede nimic şi de aceea în fiecare zi nu întîrzii prea mult. E mai mult o enervare că lucrurile merg prea încet. Dacă urmează o duminică sau o zi de sărbătoare, mi se pare că un proces de naştere s-a suspendat. Mă opresc şi fac tot soiul de ipoteze asupra aspectului pe care îl va avea noua stradă după reconstituirea pavajului. Ştiu bine că un moment nou se va crea. Dar va dispărea unul vechi, iar această tranziție n-am putut s-o prind niciodată, cum, cînd eram mic, nu pricepeam cum din hîrtie şi boabe negre pe ea ieşea cînd un cîntec sprinten, cînd un oftat lung, cînd o grindină de sunete.

Mă ascundeam după uşă şi ascultam cum cînta mama la pian. Toată casa era plină de sunete ca un clopot şi eu ştiam că ea cîntă privind, dar cum din boabe negre ca piperul poate să iasă sunet n-am priceput niciodată. În viața mea am rămas cu pasiunea şi neliniştea schimbărilor, a trecerilor. Ştiam deci că acum va fi o stradă nouă, desigur ca orice altă stradă nouă, dar atunci nu va mai fi şi cea veche, ca să le poți compara, pentru că ar trebui să fie chiar în locul acesteia; iar imaginile, ca obiectele, sunt impenetrabile. Şi noutatea, momentul inedit ar fi tocmai în examinarea comparativă a celor două imagini simultane. Mai bate un vag vînt de mijloc de august, liniştit şi fiert parcă, asemeni „porumbelului fierbinte" pe care o țigancă îl oferă oamenilor care dărîmă casa, într-o copaie, în care desigur au fost culcați copiii (după ce a fost fiert, neîndoios, în cazanul cu rufe). Mă acoperă praful cînd mă îndrept spre strada Batiste. încet, trebuie să ocolesc, căci într-o curte e un depozit improvizat de benzină. „For-duri" vechi de tinichea, jerpelite ca nişte haine de salahori, modele aproape comice, revîndute şoferilor, vin să se aprovizioneze, căci parcă ele singure (cele de lux fac siestă) mai lucrează în nămiaza asta de august, împreună cu acei paria care asfaltează, între dogoarea cazanului cu smoală şi a cerului arzător albastru. Strada e pustie şi înaintea mea e, singur drumeț, o foaie de hîrtie, care, luată de vînt, se tîrăşte cu paşi mărunți de şoarece, încercînd întîi parcă să traverseze, dar se loveşte de muchia trotuarului, cu care aleargă apoi paralel departe, pe urmă spre capăt, unde strada ocoleşte puțin, saltă ca o gîscă, încercînd să zboare. Dintr-acolo vine cu grabă întinsă un automobil cu geamantane aşezate ca nişte turnuri oblice alături de şofer, altele turtind genunchii domnului şi doamnei, care mai vor, cine ştie, să prindă trenul de Sinaia sau de Constanța, unde e prospețime şi răcoare.

Şi nici prietenii mei nu sunt acasă. Ferestrele au hîrtie albastră, pe uşă este scris cu creionul un bilet. Urc trei trepte ca să-l descifrez: „Omul care vine din partea domnului Vasiliu să întrebe la uşa din dos, la bucătărie, că are un pachet şi o scrisoare". Nu țineam prea mult să-i văd, deşi femeia e agreabilă cînd e familiară, după-masă veneam numai aşa, ca să am ce face, dar faptul că găsesc acum uşa închisă mă scade sufleteşte ca o părăsire, ca o neşansă disproporționată. Prezența lor de-abia îmi devine necesară. La întoarcere, puțin amărît, descopăr şi rețin toate casele care au geamurile astupate cu hîrtie albastră. Casa din colț are obloane moderne cu lame paralele, care se ridică şi se lasă ca la birourile americane. Ca să apuc pe strada Enei, căci viu spre „Capsa", ocolesc un hotel, în etajele căruia sexualitatea e condensată şi toropită în după-amiaza asta de vară, ca gazele care se tîrăsc în fundul unei mine. Iată, după un croitor sărac, o legătorie de cărți. Vitrina e prea sus, ca pe un podium, dar tot disting neverosimilele adunături de poze. Un portret al arhiducelui Rudolf, rupt din vreo revistă ilustrată, veche, din vremea cînd se încerca la ilustrate desenul imitînd fotografia, trei caricaturi colorate de Jiquidi: un cap mare de general cu mustăți enorme pe un trup cît un deget, alta cu un cap cît un măr pe un trup. tot cît arătătorul: Eugen Stătescu şi nu mai ştiu cine. Cărți poştale gălbejite, înşirate pe sfoară ca mînătărcile, cu muzicieni celebri: Chopin, Schumann, Bizet, Wagner. Cîteva femei goale. Una - din ce vreme? - cu fusta ridicată în față, dansează cancanul, îndoind picioarele cu pulpele excitante între jartiere, azvîrlite din maldărul de dantelărie albă a„*dessous*"-urilor. E blondă, grăsuță, cu sînii prezentați pe dantelă, ca perele mari de lux în cutii cu vată. Trebuie să fie faimoasa „La Goulue" sau vreuna din şcoala ei. E cald, şi după-amiaza asta de august ! e calmă şi îmbîcsită, ca în orele de siestă un harem adormit. încep să-mi simt corpul, aş mînca piersici şi aş vrea să văd o coapsă de femeie frumos arcuită, cu pielița albă, ca să ți se lipească de podul palmei. Opresc o trăsură cu cai deşirați şi osoşi.

Pe lîngă strada Plevnei şi bulevard e o curte lungă cît o stradelă şi acoperită, cu etaje adăogate, cîrpit fiecare cu scăriţe de lemn strîmbe. Sunt locuinţe studenţeşti şi menajuri boeme. La cişmeaua din curte e noroi, pentru că toată ziua trebuie să vie lumea să ia apă. Cutia cu gunoaie, enormă, e în faţă, şi alături de ea cîteva căruţe de lemne, aşa că toată casa pare un tren de marfă cu tenderul înainte.

Mă gîndeam cu enervare că s-ar putea ca uşa de lemn, toată, a Emiliei, către care mă duceam, să fie închisă cu cheia, iar la repetatele mele bătăi, întărite, uşa aceasta să rămîie definitiv calmă, egală, ca o barieră între mine, cel de afară, şi interiorul baricadat.

Totul în trupul meu era pregătit încă de pe drum şi se accentua intens pentru ce avea să vie. Mîna desfăcută ca să-şi mărească suprafaţa de pipăit se încolăcise de pe acum în jurul braţului alb, plinuţ al fetei, ochiul juca încă de pe drum comedia enervată a sînilor, care, pe  jumătate văzuţi, nu rămîn aşa etern, ca într-un tablou, căci cămaşa, prinsă încă la mijlocul trupului, cade de pe ei, dezvelindu-l pe unul complet, iar pe altul pe jumătate, sîni a căror vagă moliciune e parcă provocată de greutatea, senzualităţii dizolvante, leneşe şi lenevitoare ca aerul cald. Cutele pe care le face cămăşuţa, ocolindu-le rotunjimile de fructe, sunt tot atît de molatice şi încolăcite ca şi linia lor sinuoasă. Genunchiul încă de pe drum se simte potrivit prin rochie deasupra genunchiului ei, în primitoarea adîncitură cu care începe coapsa. Mîinile-mi coboară apoi, îmbrăţişînd femeia cu coatele îndoite şi sprijinite în şoldurile ei, cu faţa de dinăuntru a braţelor şi avanbraţelor cuprin-zîndu-i şi simţîndu-i talia, ca nişte sepale vii.

Am bătut în uşă, şi sunt surprins de sunetul bătăii auzit înăuntru, de parcă am trimis un sol. Nu va răspunde nimeni; sunetul acesta trimis de mine va fi singurul semn de viaţă. Se aud paşi înăbuşiţi, însă cineva, topindu-se cu restul lumii, a mişcat nevăzut clanţa, în faţa mea la un pas. Sora Emiliei, fără să aştepte să-i dau bună ziua, s-a întors cîţiva paşi şi, din pragul micului vestibul întunecat ca o magazie, de unde o scară duce sus, a strigat-o, fără să-mi spună numele, cum se anunţă fetele la bordel: „Emilia".

Jucau se pare cărţi, căci văd pe masă un pachet mic, unsuros, care ar putea să fie şi pentru ghicit însă, şi acum totul e întrerupt, iar tînărul care e cu ele e nedumerit. E ca o catastrofă liniştit convenită, care în loc să mă măgulească, mă stînjeneşte, căci deschide ca un hiatus între ceea ce se întîmpla pînă acum în această sufragerie cu mobile vechi şi între cele ce se vor întîmpla în şi în prezenţa mea... Trebuie să găsesc o introducere, oricum. Dar tînărul, după ce a ezitat cîteva clipe, neşti-ind ce să facă, sau poate la un semn, neobservat de mine, al vreuneia dintre femei, se decide şi, după ce bălăbăneşte puţin mîinile, se strecoară prin uşa deschisă în vestibul, fără să salute, ca o vietate domestică. Era ca de douăzeci şi cinci de ani, cu o figură de lăutar, oacheş de tot, ras, îmbrăcat în haine negre.

Toată mişcarea asta produsă de venirea mea mă stinghereşte şi mă întristează, căci ştiu bine că prestigiul meu de om n-a cîştigat nimic, dar mi-a descoperit, jignind ceva în mine, că există straturi de viaţă normală mult mai jos decît mine. De ce a plecat tînărul acesta?
Ce inferioritate îşi simte şi acceptă faţă de mine chiar, care sunt aşa cum sunt, care de atîtea ori mă simt mărunt, inferior, îmbrăcat ca în haine străine, de căpătat, cu toată aparenţa mea de monden? El e poate cel care o conduce pe Emilia în oraş, îi sărută respectuos mîna în stradă, aşteaptă îngrijorat să fie invitat, consideră că a fi primit de ea e un semn de importanţă în viaţă, ori ca o duminică. Fac desigur revelionul împreună, iar cînd îşi lasă genunchiul prea descoperit, ea se acoperă, sau îl pofteşte afară cînd îşi îmbracă rochia. Emilia aceasta, pe care am avut-o din noaptea cînd m-a dus un prjeten cu ea la „Luzana", pe care am chemat-o la mine cînd am vrut şi pe care totuşi, în trei ani,

am venit cel mult de trei ori s-o am, care de cîte ori a fost singură cu mine n-a întîrziat, ca să rămîie în cămaşă cu coapsele goale, un sfert de oră, fata asta blondă sau mai mult spălăcită, grăsuţă şi vulgară, pe care au avut-o toţi prietenii mei, ca şi mine (căpitanul Ştefănescu, în tren, fără ca ea să-şi scoată chiloţii).

Căci e într-adevăr gravă, impozantă în atitudine, nu ştiu cum să spun, are ceva de profesoară, un fel de aer sărac cu duhul şi sigur de el. Priveşte serios, aprobator sau dezaprobator, se plictiseşte, are veleităţi să conducă discuţia, crede în sfîrşit că discută. De aci e poate toată drama ei, căci de la înălţimea asta trebuie să treacă la atitudinea femeii pe care o aşezi pe pat, dar, fără resurse sufleteşti, ea nu poate găsi tranziţia necesară... Poate că acei din jurul ei nu pot s-o aibă numai din cauza asta (dar nici nu e obligată faţă de ei), cînd însă e nevoită de interes, sau din dorinţă pur şi simplu, să se dea, atunci între femeia îmbrăcată şi cea goală e o succesiune de momente neangrenate, precipitate, indiscrete pentru deficienţa raportului sufletesc dintre cei care vor fi împreună în pat. Totul apare ca un şir de concesii şi abandonări al căror *mobil adevărat* se iveşte indiscret, jignitor şi urît. De aci şi dispreţul cu care vorbesc cele ca ea de *act.*

- N-aţi mai fost de mult pe la noi? întrebă sora Emiliei, o femeie ca de patruzeci de ani, căci poate nici nu ştie numele celui pentru care s-a revoluţionat toată casa.

- Valeria, fă nişte cafele, domnului îi place cafeaua dulce şi bine fiartă.

Ţine minte din seara restaurantului în grădină. Dacă o femeie care m-ar iubi ar ţine minte un amănunt ca acesta, aş fi cald măgulit, dar la Emilia n-are "nici o semnificaţie, ca un accident de memorie, sau ca o bună organizaţie practică. îi explic că am impresia că „am deranjat-o", că am provocat prin venirea mea neaşteptată o reală perturbare.

- O, nu, deloc. Îmi face plăcere.

Spune asta rece şi plat din lipsă de vocabular analitic. Eu ştiu bine că e încîntată (aş spune, dar Emilia nu poate fi chiar „încîntată", căci asta presupune o anumită fluiditate interioară). E satisfăcută întîi pentru că ştie că mîine mă va conduce abil, atît cît poate ea să fie abilă, să-i achit o pereche de pantofi sau, cine ştie, se va găsi o formulă să-i las, ca rîndul trecut, două mii de lei pe mescioară. De altfel, şi în afară de asta, Emilia caută contactul - e un cuvînt din vocabularul ei - cu băieţi din lumea bună. Căci ei „lansează" femeile, adică le duc la petreceri unde au şansa să dea peste bancherul bătrîn şi decrepit care le va subvenţiona apoi lunar. Am un coleg care face, oarecum cu metodă, astfel de aranjamente şi e plătit în natură de fetele recunoscătoare.

- Nu ştiu, mi s-a părut că tînărul fusese cam stingherit puţin.

Emilia mă lămuri cu oarecare grabă, atît cît poate ea să se grăbească, dar mai ales cu importanţă, ca să înlăture un moment mai degrabă posibilitatea de a fi bănuită că ar putea fi a celui plecat...

- A, nu, e un coleg...

... şi spunea aşa, ca şi cum coleg ar fi însemnat un eunuc sau un servitor, la care o femeie ca ea nu se poate coborî.

- Mi-a adus o piesă de cetit. L-am rugat pe el să-mi caute ceva, că anul acesta nu mai merge. Dacă nu mi-o da un rol, îi las şi plec. Cu şase mii de lei ai lor pe lună de-abia îmi plătesc pantofii pe care-i stric ducîndu-mă Ia repetiţie. Băiatul ăsta citeşte cărţi, că e şi pe la o gazetă, nu ştiu care...

Nu cunosc, nu pricep prea mult teatrul, deşi e una din pasiunile mele, prin culisele lui, dar Emilia spunea firesc şi detaşat de obiect „l-am rugat pe el să-mi caute ceva" cum ne spunea odată un suplinitor rătăcit la liceu: „Napoleon este foarte important fiindcă a avut mai multe războaie", sau plutonierul-major, cînd era escadronul în marş: „Cîntaţi cîntecul ăla, cum îi spune, cu soldatul, sau ăla, cum îi zice, cu doamna învăţătoare. Hai

cîntați!" Teatrul e pentru ea ceva necunoscut întîmplător, de unde îți vine aplauze, flori şi automobil, în care, „dacă ai noroc", ai şi succes, că piesele ți le aduc, aşa, prietenii, cum ți-aduc ciorapi de la Paris. „N-ai auzit de-o piesă... aşa, pentru mine?" Ea spunea că „aşa nu mai merge", pentru că se socotea mereu nedreptățită, că directorii teatrului şi regizorii o persecutau, nerecunoscîndu-i meritele. Aştepta să i se dea un rol, în realitate prin rol ea înțelegea un succes, căci roluri i se dăduseră cîteva, dar fusese dezastruoasă, ca o bucătăreasă patetică. Nimic în lume n-ar fi făcut-o să convie că ea n-a priceput cumva rolul, că era vulgară în el, ci dimpotrivă că „ce, ăla era rol?" Acum aşteaptă întîmplarea de la „băiatul" de adineaori. Cred că în realitate Emilia nu citea nici gazeta cu anunțuri.

- Toate rolurile mele le dă Mărioarei S...

Marioara S... era o actriță destul de tînără, care trecea drept foarte frumoasă cînd privea languros, căci îşi „făcea" bine capul. N-avea nici un fel de feminitate, oricum însă era şi mai vioaie şi mai subțire decît Emilia. Nu era lipsită iarăşi (cînd nu vorbea) de o grație reală. Numai faptul că femeia din fața mea nu-şi dădea seama ce deosebire e între ea şi Marioara S... şi tot devenea concludent pentru lipsa ei de bun-simț, pentru incapacitatea ei de a avea impresii cît de puțin întemeiate, de a descoperi nuanțe.

- Crezi că ți-ar fi convenit rolurile Marioarei S...? am întrebat-o înmuiat şi din cauza căldurii, deşi ferestrele erau în umbră, căci soarele trecuse înspre dreapta, dar moleşit mai ales din cauza descurajării de a găsi vreodată vreun punct de înțelegere cu femeia asta.

Sora Emiliei tocmai intrase cu o tavă pirogravată pe care erau două ceşti de cafea, una verde şi alta albă, cu dungi aurite, iar alături de ele două dulcețuri, pe farfurioare în formă de frunză de vie.

- Cum, n-ați auzit-o pe Emilia niciodată?... Aaa! Te face să plîngi. N-ați fost la teatru? Ia spune, Emilio, scena din *Modelul.*[1]

Era totuşi cald, iar sufrageria asta săracă, veche, cu fața de masă cu pătrate alb-roşii, cu un bufet de stejar cu florile sculptate, dezghiocate, cu uşile fixate, ca să nu se deschidă singure, prin bucăți de hîrtie vîrîte sub ele, cu pomiere cu mere noduroase, oricum nu te predispune să asculți scene declamate. în colț, un patefon de lemn, model vechi, lîngă un divan deşelat, acoperit cu velințe romîneşti, mă îndemna să mă trîntesc pe el, deşi perinele, una pictată avea culoarea cojită acum, iar alta deformată şi cu conținutul grămădit într-un colț, arătau nu numai că gazdele sunt relativ neatente cu nimicurile materiale ale existenței, dar şi că destulă lume se mai trîntise pe acest divan. Am rămas deci pe scaun, şi-am îngînat vag în contrast cu preciziunea invitației...

- A, nu! Nu am auzit-o niciodată în *Modelul.* Era să adaog „deşi mă duc des la teatru", numai aşa dintr-o nevoie de reacțiune ironică la întrebarea Valeriei, care bănuia că nu merg la teatru dacă n-am văzut-o pe soră-sa în *Modelul.*

- A ieşit acum cinci ani, la producție cu ea... Emilia, haide, fă scena cu prințesa.

După ezitări şi surplus de invitații, de altfel destul de reci, Emilia s-a ridicat în picioare, a dat scaunul la o parte, a lipit coatele de corp, strîngînd pumnii, a făcut o grimasă de durere şi dispreț şi, aruncînd energic capul în profil, pe cînd corpul era cu fața la noi, a început:

---

[1] *La femme nue,* tradusă *Modelul,* melodrama în patru acte de Henry Bataille (1872 - 1922), poet, dramaturg mult reprezentat, cu opere originale sau dramatizări, pe diverse scene romîneşti, în perioada interbelică.

- „Nu, doamnă, este amantul meu... amantul meu - o, cît am suferit pentru el... Aa! Ce ştii dumneata? în timp ce dumneavoastră, femeile de lume, trăiaţi în vîrtej (Emilia ezită), vîrtejul luxului ameţitor, eu petreceam nopţi întregi deasupra maşinii de cusut, ca să poată cumpăra a doua zi pînză şi vopsele pentru tablouri... (Şi din gît, sec:) Ce ştii dumneata, doamnă, ce e amorul?"

S-a oprit subit şi s-a aşezat scurt şi liniştit la masă.

- Nu sunt în nervi azi.

Am început să mint gratuit şi neconvins.

- Dar nu, dar nu, era foarte bine...

Valeria, corpolentă şi cu sînii aproape turtiţi unul de altul în strîn-soarea brasierei, s-a grăbit, luînd notă de aprobarea mea oarecum.

- A, păcat că n-ai auzit-o... a fost aplaudată mai mult decît celelalte şi i-au aruncat flori pe scenă.

Acest „i-au" care ar corespunde anonimului *„on"* etc. nu era totuşi chiar atît de anonim, căci am fost şi eu o dată la o producţie cu prietenul R., şef de cabinet al teatrului, şi ştiu că fetele şi prietenele lor îşi aruncau flori din sală una alteia, dar nu e mai puţin adevărat că şi aci era un soi de ierarhie: cantitatea era în raport oarecum şi cu meritul celei omagiate, căci chiar manifestările acestea au limite. Cinematografiştii, de pildă, ştiu că nu pot face reclamă mare oricărui film. De altfel, cred că multă lume socoate că Emilia are talent. Ba mulţi o cred şi frumoasă. Are capul rotund de tot, ceea ce e încă mai subliniat fiincă poartă părul pieptănat lipit şi despărţit în două printr-o cărare din creştet pînă în mijlocul frunţii. La spate e răsucit puternic într-un coc mare, ceea ce înseamnă că e deci o coafură grecească. Fruntea ei, fragment de sferă, e aşa de limpede, de parcă nici unul dintre milioanele ei de strămoşi n-a încretit-o vreodată din cauza vreunui gînd.

Jos e mărginită de arcade inginereşti de geometrie, mai ales că sprîncenele smulse cu trudă sunt trase ca de un penel sigur. Orbitele nete, desăvîrşite şi ele, ca nişte scheme de peştişori cărora li s-au retezat capetele şi sunt puse frumos faţă-n faţă, nu s-au adîncit niciodată de suferinţă. Ochiul verzui, mare, le umple perfect. Pleoapa de jos, cu genele făcute cu rimei, se pierde aproape imediat în obrazul plin, iar cea de sus e foarte apropiată de sprîncene, ceea ce dă impresia că Emilia e mereu încruntată (fără nici o dungă totuşi). Nasul e oarecare, dar buza de sus subţire, cu tot şănţuleţul ei, pare că e într-o piele prea scurtă; din pricina asta, se vede, Emilia nu poate surîde. De altfel, toată faţa îi e parcă îmbrăcată într-o pjele albă, frumoasă, dar mult prea scurtă şi numai de aceea stă întinsă. Îmi aduc aminte că se spunea despre o fostă „demimondenă" că şi-a injectat în obraji parafină ca să-i dispară cutele. Aşa parcă a făcut şi Emilia. În orice caz, seamănă mult în privinţa aceasta cu acele capete cu pielea întinsă, cu roşu în obraji, din cărţile poştale ilustrate pe care scrie într-un colţ *„Souvenir"*.

- Dar cum se face că n-aţi plecat nicăieri? mă întrebă, „ca să întreţie conversaţia", Valeria.

Îi explic că n-am avut concediu (deşi de la minister, de cînd cu zborurile, sunt într-un soi de disponibilitate) încî şi nu-1 voi avea decît aşa cum l-am cerut, între 1 şi 30 septembrie.

- N-ati fost nici la moşie? Cu căldurile astea...

Valeria asta simte nevoia să mă scuze cu orice preţ faţă de concepţia ei de eleganţă şi „lume bună" că n-am plecat. în sufletul ei e, probabil, o luptă între noţiunea de om elegant pe care o are ea şi aceea pe care i-o ofer eu. Toată „lumea bună", aşa cum o concepe ea, îşi face un punct de demnitate din a părăsi Bucureştii vara; dar, pe de altă

parte, ştie, oricît de vag, că „eu sunt primit în cele mai bune familii". Ştie că „am şi parale". E aci una din acele tranziţii care mă pasionează. Pe viitor, Valeria, care are acum 40 de ani, sau va renunţa să mai judece eleganţa lumii după criteriul de pînă acum - unul dintre atîtea multele cîte o fi avut - sau nu mă va socoti pe mine elegant. Pentru moment e într-un soi de expectativă îndelungată.

Dar Emilia, care se aşezase la masă şi părea că ia parte la convorbirea începută, se ridică precis, dînd din nou scaunul la o parte, şi, tot cu capul în profil, cu coatele lipite de corp şi cu pumnii strînşi, începe dintr-o dată ca şi cînd i-ar fi venit din senin, din nou zguduitor:

- ... Doamnă, sunteţi o mizerabilă... O... cît l-am iubit. E viaţa... viaţa mea, doamnă.

Din ochii mari, verzui, prinşi molatec cu pleoapele lor grăsuţe în orbitele geometrice, tot timpul îi curgeau două mici fire de lacrimi, nu atît de puternice ca să ajungă la rădăcina nasului, dar destul de adevărate ca să trezească acelaşi fenomen şi în ochii Valeriei.

Prietenii mei cred sincer că n-am inimă... Şi citează cazuri de autentică insensibilitate pe care aş fi dovedit-o adeseori, refuzînd de a crede celor în nenorocire. Partea de adevăr e însă că plînsul provoacă în minte o reacţiune de mînie şi dezgust... De atîtea ori am fost în pragul morţii (de două ori rănit, două accidente de automobil, unul de avion), am fost îngrozitor nedreptăţit, totuşi ştiu bine că nimic nu justifică plînsul demonstrativ. Nu corespunde - şi m-am gîndit mult la asta - nici unui sentiment, nu dovedeşte nimic. Nu e nici o legătură între el şi sinceritatea emoţiei, sau, mai bine, între el şi valoarea simţirii. Emoţiile mortale sunt intense, palide şi egale. Cei cu adevărat în stare să sufere sufleteşte au şi orgoliul de a refula totul, au şi durerea inferiorităţii lor de o clipă - şi poate că tocmai această comprimare mistuie şi doare mai mult, deci e de presupus că tocmai cei mîndri, care îşi ascund simţirea, sunt cei care, şi mai ales prin asta, suferă cu adevărat.

Plînsul demonstrativ mie îmi reaminteşte de o femeie care şi-ar schimba bandajul igienic în public.

Şi, în genere, plînsul după „fericire", orice s-ar spune, nu mă impresionează, pentru că cei care-şi clamează aprig şi humos „dreptul lor la fericire" şi-1 doresc mai totdeauna lovind necruţător în alţii.

Emilia pretinde însă de la mine un cuvînt, un semn de admiraţie. S-a aşezat din nou la masă, se sprijină în coate şi priveşte aiurea, aşteptînd. Valeria e de asemeni surprinsă de tăcerea mea prelungită, dar cînd observă că gîndesc, deduce, pare-se, că sunt tulburat. Eu simt una dintre acele impulsii irezistibile de a face ceva inconvenabil şi absurd, ca, de pildă, de a mîngîia barba mare şi mătăsoasă a unui domn grav; sau de a turti cu o palmă scurtă şi apăsată cilindrul mătăsos al unui personaj mărginit şi important, în sfîrşit ceva analog acelui procedeu de cinematograf de a trînti un castron de cremă în obrazul unei profesoare urîte şi solemne. Acum, cînd am văzut sentimentul Emiliei, cînd, potolită şi pătrunsă de importanţa talentului ei, aşteaptă un cuvînt de la mine, eu să-i spun, de pildă, calm şi firesc, că ar fi bine să se lase de teatru şi să se apuce de croitorie, însă nu de croitorie fină, sau, şi mai bine, să se facă vînzătoare de cămăşi gata şi gulere de cauciuc. Dar e prea cald şi, la urma urmelor, nici nu merită sforţarea unei articulări. Fără voia mea, cu aceeaşi gratuitate cu care mă pregăteam de ţîşnire, mă trezesc zîmbind admirativ: „Foarte emoţionant!"

Valeria are ochii cei mai dulci din lume.

- N-ai cumva pe cineva la Teatrul Naţional?

Dar soră-sa protestează, dezamăgită desigur de nenumăratele încercări înfructuoase.

- Valeria, domnul... nu se ocupă cu teatru.
Mă conving tot mai mult că Valeria, datorită şi corpolenţei şi vîrstei, s-a confirmat în funcţiunea de manager artistic al surorii ei.

- Taci din gură, că ştiu ce spun... şi, întorcîndu-se spre mine, mai direct: Poţi să ai talent cu carul, că dacă n-ai un pic de protecţie e tot degeaba. Cînd te uiţi la alea de la Naţional... că toate au ajuns. Vezi, una trăieşte cu directorul, alta cu regizorul...
Valeria se întrerupe, căci surprinde strecurarea unui gînd pe figura mea... Rechemat, îmi opresc privirea pe rochia ei albastră cu boabe negre, sub care apar bretelele subţiri, ca nişte şireturi, ale brasierei. Cum stă puţin aplecată deasupra mea, îi văd sînii. în loc să fie între ei o vîlceluşă de carne albă şi fragedă, nu e decît o cută întunecată, care e singurul hotar între burdufioarele lor molatece, lăptoşi cum sunt şi lipiţi unul de altul ca două emisfere cerebrale. Totuşi îmi vine să întreb: Dar, în definitiv, Emilia de ce nu se culf ă şi ea cu directorul sau cu regizorul, dacă n-o fi făcut-o încă? îmi dau seama că, chiar în după-amiaza asta îmbîcsită de august, întrebarea e oarecum nepotrivită într-o casă care îţi oferă cafea şi dulceaţă şi spun deci, senin şi degajat, privind umărul Valeriei:

- Frumoasă rochie...

Mint serios şi indiferent, căci am pierdut toate punctele de contact logic cu aceste două femei... într-o convorbire, replicile se angrenează, au corespondenţe îndepărtate şi, desigur, un convenţionalism care presupune că anumite adevăruri şi preciziuni sunt cîştigate pentru discuţie din însuşi faptul că trăim în aceleaşi oraşe, în aceleaşi zile, că ne îmbrăcăm nemţeşte. Ceea ce numesc eu dreptate, sinceritate, adevăr, frumos e însă atît de departe de ceea ce corespunde la ele acestor noţiuni, încît niciodată nu vom izbuti să ne înţelegem. O convorbire e aşa, ca jocul acela al figurii.de pe dosul oglinjoarei: cînd nu izbuteşti să potriveşti cele cinci mărgeluşe albe în gura turcului, dacă eşti înţelept începi să-i admiri mustăţile... sau faci din oglinjoară sfîrlează. Deci, ca să accentuez admiraţia, pipăi puţin rochia Valeriei.

- Este eponj, nu?

Femeia o clipă nu ştie ce să creadă, pe urmă are aerul să gîndească: „eu totdeauna am ştiut că mă îmbrac bine, dar iată numai el, că e băiat subţire, îşi dă seama de asta". Desigur, o gîndeşte. Toate femeile cred totdeauna chiar cel mai absurd şi mai gratuit dintre gesturile de admiraţie, dacă vine serios, de la cineva care nu e din cercul lor obicinuit. Vai, dacă eu însumi, atunci cînd nu văd intenţia de glumă, sunt înclinat să cred tot binele care se spune despre mine. E ca un omagiu, o recunoaştere necunoscutului. Nimic nu garantează valorile curente, deci noi toţi, chiar atunci cînd gustul şi educaţia noastră ne spun altfel, ne putem permite să credem complimentul care ni se face serios (ceea ce desigur nu exclude minciuna totuşi) ca hotărîrea unei improvizate Casaţii, pe care profităm de ocazie ca s-o admitem infailibilă.

Cu toate că e măgulită că-i admir rochia, Valeria nu uită însă că n-am fost în stare să-i ascult tirada începută despre stelele care trăiesc cu directorul... în aerul închis al sufrageriei se mai adaogă şi golul unei tăceri. Aş vrea să spun ceva, dar gîndurile s-au depărtat de mine că trebuie să le trag înapoi ca pe nişte balonaşe captive, cărora, dîndu-le liberă sfoară, s-au ridicat şi s-au lipit de tavan. Sunt aici, lipite de tavan, politeţa şi gîndurile mele, dar ca să le pun în frază trebuie să le scurtez sfoara şi să le mînuiesc cu interes. Şi n-am nici un mobil să fac asta. E acum o tăcere nemişcată, de care Valeria profită ca să aducă întreaga atmosferă la punctul iniţial, la ceea ce mă adusese aci, ca revenirea la dezbaterile unei comisii după o frivolă digresie... Prin urmare se scoală ridicînd tot trunchiul în brasieră şi centură, lat, întărit ca un sac plin:

- Mă duc la bucătărie să-mi văd de dulceață... că am luat nişte caise, o frumusețe... Tot ce am găsit mai bun în piață...

Nu mă costă nimic să întreb:

- Dar vă pricepeți să faceți dulceață? Naivitatea întrebării mele amuză sincer pe Valeria.

- Vai de mine... dulceață? Păi asta, pe care ați luat-o, nu-i făcută de mine?... Şi, ducîndu-se la bufet, scoase foaia de hîrtie îndoită de sub micile uşi care, amîndouă, se desfac brusc ca nişte aripi de lemn, lăsînd să se vadă înăuntru, aliniate ca la cofetărie, o serie de borcane, roşii, galbene, roze, toate etichetate. Să-ți fac eu dulceață... Ia uite ici... şi Valeria le prezintă ca un căpitan al dulcețurilor, pe fiecare muşchetar în parte, după ce mai întîi le citeşte etichetele. Desigur că ea le cunoaşte şi pe dinafară, dar mai mult ca să-mi arate mie că e vorba de ceva sistematic şi destul de prețios. Uite aici dulceață de cireşi amare... şi iar citeşte, asta-i de vişini... borcanele astea sunt de caise crude.

- Dar astea care le faceți acum?

Valeria e şi mai amuzată de naivitatea mea, iar Emilia intervine doctoral:

- Or fi de caise coapte... Astea-s de caise crude... E foarte pricepută Valeria la gospodărie... şi fără să ia notă de aprecierea mea elogioasă: A, să fi văzut la Bîrlad ce cămară, ce casă aveam.

Acum sunt sincer surprins, şi cum Emilia a trecut alăturea, unde ştiu că e camera de dormit:

- Sunteți din Bîrlad?

Valeria îmi explică aşezat şi cu oarecare dichis în frază:

- De la Bîrlad chiar nu... De pe lîngă Tecuci... dar bărbatul meu era la prefectură la Bîrlad.

Sunt bucuros, căci de la Bîrlad e prietenul meu, scriitorul.

- Atunci îl cunoaşteți pe G...?

- Cum să nu?... Cum să nu? Doar eram prieteni, buni vecini... Şi cu conu Nicolăiță, şi cu coana Verona... A, parcă-l aud pe conu Nicolăiță: „Duducă Valeria, mă rog matali, să ne trimiți şi nouă din cozonacii matali... că madam G..., aşa-i zicea el nevesti-si, madam G... niciodată nu mi-i rumeneşte aşa." Că aşa cum îi potriveam eu din făină şi aluat, cum presarăm stafidele grase şi aurii... nu orice stafide... Pe urmă, cozonacii, trebuie să ştii...

Şi uitînd că se întorsese la punctul inițial al vizitei, răpită, de timp şi de amintiri, duduca Valeria, tot în picioare, a devenit foarte mobilă.

- A, o dată la Sfîntul Grigore... ziua lui bărbatu-meu... Ce-a fost la noi... Dascăli, ofițeri... judecătorul... că toată lumea venea bucuroasă... că ni se dusese vestea. Mă rog matale... să mănînci ghiveci făcut de mine... că îl făceam scăzut în oală de pămînt. Numai aşa merge ghiveciul. Şi trebuie să pui de toate. Unele fac ghiveciul numai cu piept de vacă, dar nu iese bun. Nu-nu-nu. Trebuie să adăogi şi o jumătate de carne de berbec, vreun kilogram de momite, daa!... altfel iese fără grăsime... Nu mai spun că nu trebuie să lipsească nici un fel de legumă şi zarzavat!... fireşte... Şi dacă crezi matale că ajunge! Aş... Trebuie să ştii să-l potriveşti din foc... Dacă-l pui pe un foc prea iute, s-a isprăvit, iese fiertură... Trebuie un foc domol, ca să pătrundă bine, şi laşi patru-cinci ceasuri ca să scadă de tot, că ghiveciul care are zeamă nu mai e ghiveci.

Competența cu care Valeria vorbeşte de arta culinară nu e de disprețuit, şi dacă nu izbuteşte să mă convingă de personalitatea ei (mai e şi divanul acesta deşelat), bănuiesc aci în ecuație o necunoscută pe care nu o găsesc şi las totul nerezolvat, cum facem desigur de atîtea ori în viață.

Cînd Emilia s-a întors, Valeria care (numai mi se păruse mie) nu uitase să plece, nu iese totuşi pînă nu mă invită din prag să vin la ea la masă odată.

Am rămas singur cu Emilia şi simt că, în trei capete, în casa asta, e, neprecisă, cam aceeaşi preocupare. Afară trebuie să fie mereu tare cald, căci soarele e încă foarte sus, trotuarele sunt încinse de dogoare, iar zidurile fierte încă în aer toropitor... Ar trebui să deschidă puțin ferestrele, căci mobila şi aerul au ceva de apă încropită... Dar Emilia se gîndeşte la altceva...

E un fel de impresie evidentă că toată conversația de pînă acum a fost doar un epifenomen, iar acum venim la obiect. Gravă, actrița mai încercă un capăt de convorbire. Acum înțeleg cît de lipsită de resurse e... Nimic n-ar fi mai uşor decît o introducere... O glumă, o amenințare şăgalnică, un surîs ar fi ca un fir, după care luîndu-ne, am ajunge pînă la pat. Nimic nu mi-ar fi mai uşor decît să fac eu această tranziție, dar nu vreau... ca un examinator rău, care nu vrea să ajute pe candidatul încurcat... Emilia nu ştie să glumească sau, ceea ce e şi mai deplorabil, trebuie să aibă gluma atît de vulgară, încît, intimidată de aşa-zisa mea situație mondenă, nici nu îndrăzneşte să fie ea însăşi... De surîs Emilia nu surîde, căci e prea gravă. Frumusețea ei caligrafică e, hotărît, injectată să rămînă tare. Într-un anumit sens, e dezarmată, căci nu are nici una din acele arme ale feminității menite să mascheze intenții materiale şi să coloreze situații delicate. Sau, nu, desigur că le are, însă brutalitatea cu care eu îi îngreuiez situația, cruzimea cu care m-am agățat în gînd de masca ei gravă şi de sentimentul ei de adineaori mă fac să rămîn amorf, silind-o pe ea să fie ea, adevărata ea, aceea care se dă fără nici o justificare sufletească... din mobile cu totul străine iubirii.

Mai încearcă vreo două întrebări care nu duc la nimic.

- L-ai mai văzut pe Vasiliu?

Mă joc cu cărțile de joc (şi ea ar putea porni de aci), răspunzînd calm:

-Nu.

- Nici eu... şi acum mă fixează.

Nu numai capul, ci toată e alcătuită din rotunjimi ca o pisică mare, plină şi bălană, dar fără gratia pisicii, căci e prea gravă. Umerii îi sunt şi ei frumos arcuiți în jos. Poartă o rochie cafenie, decoltată la gît în formă de elipsă, mare, croială chimono. însă pe spinarea umerilor şi a brațelor lipseşte din mîneci o fîşie longitudinală, iar marginile sunt prinse numai prin cîteva şuvițe transversale. Aşa că rotunjimi şi piele albă, umăr şi braț încadrate lung sunt oferite ca mostre din trupul ei îmbelşugat. Hai s-o ajut.

- Cînd începeți repetițiile?

Ar putea răspunde cu o frază răsturnată şi provocatoare, cum răstorni o femeie cu poalele în sus, dar Emilia e normală ca un scris de dictando.

- La 15...

Mai tace puțin... eu mai privesc capacul de la sobă, „covorul" de pe divan... S-a sculat de pe scaun, a rînjit puțin, căci, vrînd să zîmbească, pielea scurtă de deasupra buzei nu i-a permis, nu mai găseşte nimic, şi mi s-a trîntit pe genunchi, îndesat ca să-i simt toată greutatea feselor, în cupa coapselor... Vrea să fie şăgalnică, se pare, şi, simțindu-mă excitat, după ce se convinge, cuprinzînd cu mîna, se întoarce, atin-gîndu-mi cu bărbia obrazul, şi îmi dă o palmă de profesor care glumeşte cu elevul lui, prins în flagrant delict. Mereu cu schema ei de surîs.

Asta e Emilia.

E în mine o lămurire mare şi egală ca într-o sală vastă de muzeu. îmi arată spre camera de dormit de alături, îi răspund cu un gest din aceeaşi gamă, arătînd cam înspre

bucătărie... (oricum e acolo soră-sa, probabil atentă), ridică din umeri şi mi se scoală de pe genunchi, întîi cu un picior şi, întîrziat, apoi cu celălalt.

Situaţia e atît de brutală, atît de dezbrăcată de orice convenţie, că mă jigneşte. Sunt mai întîi stingherit ca om, căci nu vreau să mi se ştie momentul exact cînd sunt cu o femeie, cînd sunt în exerciţiul virilităţii mele. Şi nu se poate ca femeia de la bucătăria vecină să nu ştie, să nu bănuiască ce se petrece în acelaşi interior cu ea. E penibil să fii închipuit în exerciţiul funcţiilor fiziologice, oricare ar fi. Totuşi trecem în dormitor. Emilia se dezbracă tăcută. A ridicat deasupra capului cu braţele întinse rochia cafenie, apoi combinezonul şi a rămas goală, cu mijlocul plin, cu o carne molatecă şi puţin mai fumurie, care nu aşteaptă decît o înclinare a corpului ca să se îndoaie în dungi groase. Sînii îi sunt prinşi, ca la dansatoare în carapace, în cupele de plasă negre ale brasierei (plase care amintesc de acelea pe care bărbaţii le pun ca să-şi fixeze părul). O centură albastră îi presează puţin pîntecele, şi de ea spînzură lateral jartierele care întind ciorapii. încadrată între centură şi cele două jartiere care coboară în interiorul coapselor, o floare mică bălaie, pe o perniţă de carne, echilateral triunghiulară din cauza lăţimii pîntecului tînăr, e centrul magiei ei de femeie. Dezbrăcarea asta mi se pare neverosimil de precisă, e pentru mine un fel de prag trecut, căci ştiu cît de lung e uneori drumul pînă aici, cît de incert. N-am fost însurat, n-am fost nici măcar „colat" şi orice femeie care s-a dezbrăcat simplu, pentru mine, mi-a fixat, uimit, tot ui în mine, cum ţi se fixează respiraţia în pragul unei aşteptări. Femeia aceasta voinică, albă, care a simţit că-mi place să văd o femeie goală, îşi desface de la spate centura, care se desprinde cu tot aparatul de panglici late şi elastice, lăsînd trupul gol, ca spatele unui cal tînăr, după ce i se ridică hamurile. S-au desprins acum şi scufele de plasă de pe sîni. Vede că mă uit la ea şi mă întreabă mirată, aşa cum ai întreba pe cineva dacă nu stă pe scaun, cu ochi mari şi fără strălucire, ca nişte ape verzi stătute: „Nu te dezbraci?" Aşteaptă trîntită pe patul larg, conjugal, de pe care a dat un colţ al cuverturii verzi la o parte, şi după ce a pus prevăzătoare sub perină un prosop mic. În îmbrăţişare o simt străină, corp aparte, poate pentru că sunt puţin obsedat de gîndul ca sora ei din bucătărie să nu descopere evoluţia acestei vizite (deşi e cert că tocmai de aceea nu va veni, că e o înţelegere între ele), dar şi pentru că Emilia dă ceva programatic acestui fapt care în această împrejurare îşi merită termenul de dicţionar, act.

Rămîn uscat şi simte această neparticipare a mea. Ca să mă antreneze face, rece, exces de zel. Se mişcă sacadat, zvîrcolit, îşi dilată nările, îşi îngreunează respiraţia pînă la gîfîială. E inutil dramatică, de-mi aminteşte de întîia dată cînd am văzut-o. Dădea concurs la o reprezentaţie în beneficiu, a unor colegi, la un teatru popular, într-un sfîrşit călduros de primăvară... I se dăduse rolul principal dintr-o dramă şi cred că numai din această cauză primise să joace. Şi atunci, ca şi acum, era pasionată, excesivă, inutil zbuciurnată. Ea m-a făcut să înţeleg mai bine expresia *„lyrisme à froid"*, pe care mi-o reamintesc şi acum, cînd simt ca o pernă grea, amorfă, pîntecele acestei femei agitate lipit de al meu. E o voluptate *„à froid"*, cum sunt acele fripturi de cauciuc pe care le cumperi ca să faci farse musafirilor. Îmbrăţişarea cu Emilia nu mai înseamnă un dialog senzual, în care fiecare gest şi mişcare sunt ca nişte replici ale corpurilor, răspunzîndu-şi într-o piesă bine scrisă şi în care zbuciumarea c uneori o îndoială, o apropiere, un surîs al voluptăţii, un moment de încordare, o descurajare care primeşte o dojana surîzătoare, o luptă unde fiecare mişcare are precizia unui schimb de lovituri de floretă, o senzaţie de înfrîngere căreia imediat îi răspunde un va! de duioşie. O îmbrăţişare adevărată a corpurilor e frumoasă ca o convorbire între două inteligenţe, în care nici un moment una nu pierde înţelegerea cu cealaltă, sau ca o carte citită cu pasiune, în care fiecare

amănunt e priceput şi justificat. Îmbrățişarea Emiliei e însă aproximativă, în contratimp, pierzînd contactul, ca în gestul cînd, punînd agitat mănuşile, le-ar pune greşit, pe cea din dreapta în stînga, şi invers, apoi ar reveni, ar insista şi, fără să-şi dea seama, le-ar schimba din nou tocmai cînd era să le pună bine, din pricină că nu mai are nici un mijloc de control; în sfîrşit, i s-ar părea că tot mai bine erau întîi şi ar pierde totul, şi mai agitată încă. În acest „teatru", Emilia e tot atît de bine intenționată, tot atît de excesivă şi de falsă ca şi pe scenă, cînd joacă furios şi prea drastic, cu nădejdea că totuşi „talentul" ei e apreciat. Aceeaşi lipsă de gradație, aceeaşi extenuare inutilă şi aceeaşi impresie de platitudine. Cred că e preferabilă pasivitatea absolută a unei prostituate clasate acestui joc dezordonat care trădează nu numai sărăcia sufletească, dar şi intenția ei de a fi altfel decît ceea ce este în realitate (iubirea Emiliei jigneşte cum jigneşte conversația ei atunci cînd vorbeşte cu importanță şi cu „radicale"). Mă cuprinde o silă imensă de mine, o deprimare (care, drept să spun, mă cam îngrijorează, căci mi-e teamă că e şi un semn de bătrînețe), mă copleşeşte un fel de seacă tristețe pentru virilitatea zadarnic şi josnic risipită. Nu vorbesc. Neştiind ce să mai facă după ce şi-a sfîrşit rolul, Emilia caută să introducă acum un soi de familiaritate apropiată împrejurării. Are aerul să-mi spună cu un surîs scurt şi cu o şăgălnicie rigidă, rezumată: „Ştrengarule, ce-ai făcut?" şi asta mă dezmeticeşte. Scăderea care m-a doborît e socotită, după cît îmi pare, de Emilia ca o nivelare, şi ea, care nu îndrăznise să mă sărute, mă sărută acum neconvins, puțin profesoral... Dar a ales rău momentul, căci dacă înainte de îmbrățişare evit să o sărut - cum aş evita să beau dintr-un pahar strein - acum mi-e şi mai simțită impresia lipi-coasă că sunt într-un local josnic, din vițiu. Nu e acea tristeță *„post coitum",* e mai mult un moment, e o constatare de coborîre, ca o piatră kilometrică pe un drum.

Emilia, după cîteva încercări inutile de a obține comunicație cu gîndurile mele, se scoală de lîngă mine, ca să revie peste cîteva clipe, după ce a întîrziat după un paravan.

- La ce te gîndeşti ? ...

Şi parcă dîndu-mi cu mîina în dreptul ochilor, ca după o albină, ar vrea să-mi sfîşie material pînza gîndurilor. Îi zîmbes gratuit şi glacial. Se apropie de mine înşelată de surîs şi o simt caldă ca o mîncare, respirația îi e prea încărcată, fața din pricina transpirației îi e prea lucioasă, iar cînd se apasă pe mine, pielea i se lipeşte de a mea, încît mişcarea devine parcă jupuire. Mă sustrag cu silă încercării ei de a mă săruta.

Emilia simte că nu o apreciez, iar gravitatea ei caligrafică e jignită, pasionată cum e în vanitate ( căci asta-i e, socot, caracteristica, pentru că numai asta explică şi aerul ei important, şi faptul că prețuieşte prea mult lumea bună, ba, mai ales, dovedeşte asta chiar faptul anume că s-a făcut actriță ). Caută deci să mă intereseze cu orice preț. Mă apostrofează, ca un picior dat mingii, la fotbal, greoi, şăgalnic:

- Te-am văzut la „Chateaubriand” cu Miți Mărculeanu. Îți place ?

Întorc puțin capul spre ea, mirat, căci Miți Mărculeanu nu-mi place deloc, iar dacă eram cu ea la restaurant [2] pentru că, din motive pe care am să le spun altă dată, simt de vreo doi ani nevoia să fiu văzut totdeauna cu cîte o femeie.

Emilia nu vrea să mă creadă însă şi-mi spune rece:

- Escrocule, nu te-am văzut eu cum făceai pe cocoşul în jurul ei ?!

Emilia a spus asta cu un glas fals, dezacordat ... Nu e deloc adevărat că „făceam pe cocoşul în jurul ei” acelei femei. Abia dacă aveam atențiile impuse de o elementară politețe față de ea. Iar interpelarea „escrocule”, ca să poată fi spusă unui bărbat, trebuie să presupuie oarecare familiaritate, un fel de numitor comun al conversației. Sună însă în gura Emiliei ca o insultă între doi străini, şi mai ales adresată mie acum dovedeşte o lipsă de angrenare a convorbirii, stupefiantă.

Emilia  a pronunțat, de altfel, întreaga frază: „Escrocule, nu te-am văzut eu făcînd pe cocoşul în jurul ei”, cu o nesiguranță  care nu numai că-i da materialitate ( şi-i agrava astfel înțelesul; aceeaşi nesiguranță care face ca unii actori să sporească fără să vrea trivialitatea unor expresii pe scenă ), dar dovedea şi că ea, acum, doar o „experimenta” în lipsă de altceva. Era o asociație nouă de idei la ea, vrea să imite pe Mițі Mărculeanu, al cărei stil bănuia că-mi place. Mițі Mărculeanu, o mahalagioaică frumoasă şi voinică, gen florăreasă, care se specializase în roluri de cocotă şi nu izbutea decît în ele, afecta trivialitatea, convinsă că asta îi dă un frmec irezistibil în ochii bărbaților. Înjura ca soldații, spunea anecdote pornografice şi scatologice şi tranşa multe situații, la cel mai animat supeu, cu o apostrofă pe care un ministru o lansase cu succes vieții politice de pe însăşi banca ministerială. Nu pot să-mi dau seama ce efect are asupra altor bărbați vulgaritatea voită (dar voită şi din cauza uşurării pe care i-o aduce femeii ce o speculează, permițîndu-i să fie ea însăşi, cum un suflet de spion se simte bine agent de siguranță), pe care, de altfel, o sublinia şi printr-o eleganță a rochiilor exagerată, dar mie îmi înfățişa şi mai mult prostia de acasă a acestei actrițe. De altfel nu făcea decît să imite şi ea searbăd (cum imita în toate) pe o mare şi frumoasă comediană, după cum aceasta însăşi adoptase o modă -dîndu-i strălucire şi savoare, ca şi toaletelor pe care le adopta - modă recentă, adusă în teatru, după cîte ştiu, de un celebru actor român, de la Comedia Franceză. În aceşti trei ani, în care am căutat consolare şi pretexte, înverşunîndu-mă să pătrund în viața actrițelor şi deci să cunosc şi teatrul, am înțeles însă că libertatea de a folosi un limbaj verde era proporțională oarecum cu importanța fiecăruia. În plină scenă, de pildă, aveau dreptul acesta - ştiu de la repetiție - numai regizorii şi vedetele. Aşa cum elevii din şcoala militară îşi fac un ideal din locotenentul instructor şi-1 imită în oraş cu orice prilej, cu convingerea că în modul acesta dovedesc o reală superioritate, toate actrițele şi mai toți actorii necunoscuți căutau să-şi dovedească în cercul cunoscuților lor *„cachet-ul* profesional" printr-un limbaj degajat. E adevărat, trebuie să spun, că libertatea cuvîntului şi a gestului nu erau mai niciodată jignitoare la marea comediană. Dar asta are nevoie de o explicație. Un cuvînt sau un gest pot să jignească sau nu, după felul sufletesc al celui care-l face.

Gest trivial, propriu-zis, nu există, numai feluri de a fi triviale. O întîmplare mi-a limpezit cu totul această presupunere... Pe la sfîrşitul lui april, într-o seară călduroasă ca de vară, m-ara dus cu prietenul R. (şeful de cabinet al Naționalului) în cabină să luăm la masă, căci vream să mergem cu maşina la o grădină afară, Ia Şosea, pe Mițі Mărculeanu şi pe o camaradă a ei. Jucau amîndouă în ultimele zile ale stagiunii la un teatru particular. N-aveam subiect de vorbă, sosisem prea devreme şi, în timp ce se îmbrăcau pentru primul act, cele două actrițe, care aveau aceeaşi cabină, „ne dădeau o şuetă de bîrfeală", după cum declarau ele însele. în timp ce colega făcea glume cu o invidie vulgară (glume care întîlnind acelaşi fond de invidie vulgară la auditor aveau totdeauna succes) pe socoteala unei colege, Mițі Mărculeanu a scos de sub masă  un soi de cutie de tinichea (ca aceea din care se dă de băut la rațe) şi ne-a invitat net: „Ieşiți afară, că vreau să mă..." Şi spune cuvîntul pe nume, aşa cum eu nici între prieteni la vespasiană nu-l pot spune. E adevărat că şi marea comediană, într-altă împrejurare, tot la acest teatru, ba cînd afară de noi mai era în cabina ei directorială şi Mițі Mărculeanu - venită aici, de la ea, ca în salonul de musafiri al cabinelor - ne invitase afară pe toți, îmi amintesc că aproape cu aceeaşi frază. Dar gestul ei se integra unui alt fel decît aceluia al unei actrițe imitatoare... Pe ea o ştiam, e drept, familiară, şi amatoare de expresii neocolite, dar mai ştiam şi cît de mult suferise din cauza unei iubiri dezinteresate, în care jucase totul, carieră şi mijloace materiale; ştiam că de multe ori punea în situații

disperate pe directorul teatrului, anunțînd că nu joacă din motive ridicole (ca să facă o escapadă sentimentală, într-un rînd invocase o indispoziție strict femeiască), dar mai ştiam că, fără urmă de rivalitate, îşi sprijinea camaradele, le obținea roluri, că un mic roi de fete se foloseau de garderoba ei, de la ciorapii de mătase pînă la mantoul de blană, că într-un rînd, ca acei comandanți de vas care se salvează în urmă, deşi nu era obligată, nici măcar moralmente, acceptase să nu fie plătită ea, ca să-şi primească salariul actorii din-trupă - deşi circula pe seama ei anecdota că în ziua cînd un extrem de înalt personaj nu i-a trimis cadoul, bizuindu-se pe extrem de înalta lui situație, care ar fi trebuit s-o măgulească pe strălucita comediană, ea îl silise cu ajutorul unei fotografii dedicate să se execute numaidecît. Ceea ce n-a împiedicat-o odată să-şi vîndă casa aproape pe nimic, dacă nu chiar pe nimic, unei rude sărace. Pe cînd felul Miții Mărculeanu era altul; ştiam că acasă îşi controlează servitoarea, acru, pînă la centimă, că în vremea de la începutul crizei monetare îşi alegea amanții după capacitatea lor de a-i da indicații la Bursă. (Drept e că după ce făcuse vreo două milioane din joc, dar mai ales din afaceri, soluționate în dormitorul ei, pierduse tot, absolut tot, ca şi Emilia - am aflat mai tîrziu - în falimentul unei bănci mici, ale cărei dobînzi mari le tentaseră lăcomia, că luase amantul unei prietene prin intrigi şi lămuriri de amănunte fizice, care îl despărțiseră de iubita lui.) Cît despre condițiile de plată, atît de incerte la micile trupe neconsolidate, se spunea despre ea că e plătită întotdeauna înaintea servitorilor şi a maşiniştilor chiar, că e singura pe care „n-o păcăleşte nimeni" din cauza îndîrjirii plate cu care obține tot ce i se cuvine.

Toate astea n-o împiedicau să fie pentru Emilia un fel de ideal, căci şi idealurile sunt ierarhizate pe o adevărată scară a valorilor. Fără îndoială însă că Emilia ar fi putut să nu aleagă indicele abia superior ei, ci un altul mai înalt - sărind în modul acesta cîteva trepte; dar inteligența ei era prea mărginită, nu vedea nimic mai departe decît vecinătatea şi
pe Miți.

Dar lunga mea absență, deşi sub pretextul fumatului, o nelinişteşte. Nu mai are curajul, după insuccesul frazei de adineaori, să mai spuie ceva şi simt, aşa cum stau cu fața în sus, cu mîinile sub cap, că mă spionează... Că urmăreşte în fixitatea privirii mele, în jocul imperceptibil al mimicii, să ghicească la ce gîndesc. întorc privirea şi-i surîd binevoitor, dezolat parcă de caracterul definitiv şi aproape involuntar al dispreţului meu, cum medicul zîmbeşte în treacăt unui bolnav incurabil. Apoi revin la marea comediană şi prin asociație de idei la alte întîmplări în apa gîndurilor mele...

Emilia încearcă din nou seducția fizică. Se lipseşte de mine, dar, fără să vreau, fac o bruscă mişcare într-o parte; nu s-a şters bine după paravan şi cămaşa pe care a pus-o îi e udă de apă, la mijlocul corpului... Se apropie de urechea mea, e caldă şi hotărîtă, dar tot fără simțul realității, fără ocol, ca în teatru cînd joacă.

- Nu mai vrei?

Nu pot spune: nu; ar fi o brutalitate, nu prea dureroasă pentru ea, dar pentru felul meu de a fi obicinuit... A început să se dea unui calcul vulgar de excitare metodică, îmi gîdilă sfîrcul cît o boabă de linte al pieptului, şi nu simte că ori de la cine ar veni - şi mai ales de la ea -mi-e dezagreabilă această mîngîiere. Nu i-o spun însă, ea de asemeni nu simte, nu pricepe, şi repetarea acestei neplăceri mă face să-mi simt toată pielea corpului, din picioare pînă la rădăcina părului, străină de această femeie greoaie de lîngă mine. Ca să creeze un fel de alibi, sau mai curînd ca să devieze într-o justificare cel puțin tăcerea mea, Emilia ia de pe mescioara de lîngă căpătîi două țigări, din care una mi-o

potriveşte mie între buze, deşi abia aruncai ţigarea, iar alta o aprinde pentru ea... Acum cel puţin tac pentru că fumez, deci demnitatea Emiliei e relativ împăcată.
Ţigarea e plăcută, în căldura după-amiezii mă simt încă bine, gol şi lungit în patul foarte comod, care se bucură de atenţia deosebită a stăpînei casei, ca o sculă profesională, deşi cearşafurile străine mă enervează. E larg, conjugal, cu tăblii gălbui, imitaţie de palisandru. Trebuie să-i spun ceva plăcut femeii de lîngă mine... Examinez puţin odaia... În dreptul patului e un şifonier mare, tot gălbui, cu oglindă. De-a lungul marginii din stînga, între cadru şi oglindă, cîteva fotografii: o actriţă prietenă, deasupra un actor de cinematograf, a treia e un domn cu mustăţi gen sergent-major, scrie pe ea cîteva rînduri, de dedicaţie, greu de descifrat de aci. Ultima, sepia, e o femeie, pe care nu o pot  recunoaşte din cauză că nu-i văd decît jumătatea de sus a capului, restul e acoperit ca şi jumătatea oglinzii de tăblia gălbuie a patului... Îmi ridic ochii spre abajurul din colţ, suspendat pe un picior mare aproape cît o umbrelă de soare. E de mătase galbenă, pictată, şi seara, cînd e aprinsă, lumina trebuie să cadă într-o difuziune conică, pe o parte din cameră şi pe covor, dînd musafirilor culcaţi ai Emiliei impresia unui interior poetic. Mint dintr-o inexplicabilă perversitate (nu- cumva e acea ieşire din personalitate pusă în contul viţiului meu care zăpăceşte totul, şi nu cumva sunt şi eu tot atît de incapabil ca şi Emilia, în felul ei, de a găsi unitatea de simţire salvatoare?).

- Foarte elegant abajur... Trebuie să fie o frumuseţe, seara, cînd se aprinde becul şi se văd picturile de pe el.

Deşi era un paravan în genul unei mode perimate, Emilia fu foarte mulţumită că am găsit ceva care să-mi placă în casa ei.

O privesc cu indiferenţa degajată cu care priveşti de sus o omidă mişcîndu-se pe potecă. Un reflex, numai din simpla constatare a situaţiei, mă îndeamnă să-i mai spun ceva agreabil şi gratuit de stupid:

- Ia uite cîte cărţi ai... Le-ai citit pe toate?

Şi mă întind peste largul patului pînă la noptiera gălbuie de la căpătîi, care formează garnitură cu patul: *Jertfa* de Rădulescu-Niger în ediţia „Biblioteca pentru toţi". Emilia e mereu satisfăcută că mă interesează lucruri din dormitorul ei şi mă lămureşte cu o importanţă neglijentă: „*Jertfa* o citeşte Valeria, eu am citit-o..." Cobor pînă la etajera cu cărţi şi, uitînd că sunt gol, din pricină că femeia de lîngă mine mi se pare atît de puţin femeie, caut să descifrez broşurile care stau strîmb, într-o rînă, din cauză că nu sunt destule ca să umple rafturile.

Două feerii, desigur, de la clasă: *Trandafirii roşii* [1] şi *însir-te mărgărite* [2], două volume din *Anna Karenina,* în traducere de domnul Brateş... Un roman moldovenesc, din biblioteca „Minerva", *Farmecul iubirii,* versuri de Orthansa Constantinescu, *Ce este monismul?* de dr. Leon, *Producţia petroliferă în anii 1922 - 1923, Romînii la Mărăseşti* de Gh. Ştefănescu... şi încă altele la fel.

*Anna Karenina* ajunsă pînă în dormitorul Emiliei... Privesc din nou din pat, acum cu o melancolie uscată, neangajată cu nimic, volumul fără copertă, numai cu pagina de faţă, îndoită la colţuri, de parcă ar fi uscată de singurătate.

- Ti-a plăcut?

---

[1] Poemul dramatic a lui Zaharia Bîesan  (1878 – 1948 )

[2] Feeria lui Victor Eftimiu ( 1889  - 1972 )

Emilia stă rezemază într-un cot, cu sînii întinzîndu-i cămaşa, ca nişte punguțe albe în care ai turnat apă; are, grav, o grimasă:

- Are sfîrşitul trist, nu-mi plac cărțile care se sfîrşesc rău...

Cînd luasem cărțile, smulsesem şi fotografia tipului brun cu mustăți războinice din marginea oglinzii, ca să citesc dedicația... Cu cerneală violetă, pe partea mai albă, dedicația are patru rînduri cursive, aproape caligrafice, dar repede scris, şi relativ mare: „Drăgălaşei domnişoare Emilia Răchitaru, în semn de simpatie din partea mea, V. Constantinescu". Toate majusculele dunt bogate în curbe şi ochiuri ca la dictando, iar parafa e atît de abil întortocheată, încît îți face impresia că autorului i-a fost frică să nu i se imite iscălitura pe o fotografie dedicată.

Privesc fotografia, o fixez şi pe ea.

Stă alături într-o rînă, voinică şi cu piciorul dedesubt îndoit în aşa fel, încît nu-l mai încape cămaşa care s-a ridicat întinsă deasupra lui, cam pînă în dreptul unde vine de obicei prins ciorapul de jartiere, împins spre mine, genunchiul apare gol, formînd cu piciorul de deasupra lui, lungit, descoperit şi el de sub cămaşă, dar mai puțin, un culcuş triunghiular de carne bogată, albă şi molatecă. Solicitată de privirea mea, Emilia îmi dă lămuriri cu grija cu care ar face o prezentare: „E logodnicul meu".

Sunt într-o clipă năpădit de un sentiment uitat, care mă pătrunde tot, ca o erupție pe întreaga piele... îmi amintesc de cînd cu confrații mei liceeni frecventam bordelurile cele mai mizere, aşa cum numai înfr-o capitală orientală pot fi murdare şi mizere nişte bordeie.

Căsuțe mici cu porți de lemn întredeschise, prin fața cărora treceam de cîte cinci şase ori, pînă cînd mă decideam să intru, ca să nu fiu văzut, nu de vreun cunoscut, dar nici măcar de trecătorii necunoscuți şi indiferenți... În casele astea nu atingeam nici un obiect căci toate îmi dădeau aceeaşi impresie pe care de copil o aveam, cînd mi se spunea despre carnea de cal că e spurcată... Îmbrăcat, şi femeia de asemenea îmbrăcată în capot, ritualul amorului venal se reducea la gesturile şi vorbele strict necesare. Ei bine, adeseori întîlneam în aceste odăi cărți poştale ilustrate şi fotografii, pe care multă vreme le-am crezut aşa, adunate de pe stradă, răpite destinatarilor, numai ca să împodobească odaia femeii, dîndu-i iluzia vieții de familie. Dar într-o zi am descoperit că aceste ilustrate erau adresate chiar femeilor la care veneam, cuprinzînd date autentice de familie: „Să trăieşti şi să-ți dea Dumnezeu sănătate şi ție, şi lui Costică", sau agramat şi insistent: „Salutări de la Galați, ceai făcut cu ceam vorbit...; despre haine nu spune nimic... eu cum iau concediu viu acolo, vezi trimiteți vorbă Marii". Era o lume care nu numai că nu intra stînjenită pe poartă, ci şi scria, avea legături de viață normală cu aceste femei şi aceste camere; atîția, nu numai că nu căutau să distrugă orice urmă că au trecut pe acolo, dar se recunoşteau prieteni sau rude în scris. Aveam impresia că descopăr un tărîm nou al simțirii. Fotografia cu dedicație a logodnicului îmi amintea de toată această lume, cu femei care, dacă, extrem de rar ziua, treceau în trăsuri şi le cunoşteai, nu numai că nu le salutai, fireşte, dar le priveai străin, de parcă ar fi fost deținute plimbate sub escortă la tribunal.

- Şi unde e acum logodnicul tău? Ați rupt cumva?...

Emilia e extrem de sigură de ea, încît uitînd că e în cămaşă udă, are o privire orgolioasă.

- E acum detaşat în Ardeal, la o administrație financiară... dar ne scriem foarte des.

Tresar, căci aud că a intrat cineva alături în sufragerie, însă numai mi s-a părut. O privesc pe femeia de lîngă mine şi mă întreb ce fel de cap şi simțire ar putea avea un om

care o iubeşte... cum ar putea fi construit... dacă atunci cînd scrie pe o carte poştală, stă la masă, palid, dacă zîmbeşte, ce sens are la el „bună ziua", sau „la revedere"? Gîndirea îmi relaxează trăsăturile, şi femeia mă crede mai abordabil. Începe să-mi sărute adîncitura molatecă dintre umăr şi muşchii pieptului.

Întreb cu o nuanță de uimire, căci îmi e peste putință să cred că Emilia poate fi iubită, convins, de altfel, că are să-mi dea, chiar ea, un răspuns abil, ocolit.

- Logodnicul tău te iubeşte?

- Te cred... îmi scrie mereu de acolo... Şi e de o gelozie teribilă. Cînd ies cu el pe stradă, se uită bănuitor la toată lumea... e mereu pornit pe ceartă.

Ascult cu interes de poveste americană, şi Emilia e foarte sigură că mă interesează în ipoteza de femeie iubită... Se încălzeşte puțin, descoperă că mă impresionează mai mult succesele ei de femeie cu alții decît săruturile de bumbac pe umeri.

- Şi te iubeşte cu adevărat?

- Parcă e singurul... Pe mine m-a iubit foarte mulți.

Spune asta fără nici o emfază. Şi cred că e sinceră, din cauza greşelii de gramatică... Observă cineva că evreii au accent numai cînd se înfurie... Emilia, ' care de obicei vorbeşte corect, greşeşte, se vede, cînd e mai cu plenitudine ea însăşi.

- Şi cum te-au iubit?

Nu înțelege şi mă priveşte mirată, fără să încrunte sprîncenele desenate, cu ochii mari, verzi... Dar e bucuroasă că mă interesează ceva.

- Aşa cum se iubeşte, cum să mă iubească?...

încearcă acum, cînd vede că a găsit ceva care să mă intereseze, să mă sărute din nou... Sunt mai răbdător, căci vreau să ştiu cu adevărat cum poate fi iubită Emilia... Îi mîngîi culcuşul frămîntat ca o gutuie, de carne, pe care-l face genunchiul mare al piciorului ei stîng îndoit sub ea.

Are ca o lucire bucuroasă de explorator... A găsit ce poate trezi în mine dorința. Căci e ceva care depăşeşte bunăvoința mea. Oricît de mult aş fi ațîțat şi tulburat cînd viu pe drum, a doua oară, parcă trezit, dezmeticit, simt că n-aş putea-o avea. Fără îndoială că ea speră însă că un fel de gelozie bărbătească m-ar putea face s-o doresc din nou... Cu destul dispreț, de altfel, căci socot că Emilia nu prețuieşte pe nimeni, însă, cînd are nevoie, se pretează la ce e necesar, îmi spune că logodnicul ei „nici n-a atins-o", fără să-şi dea seama că expresia asta circulă înzestrată cu anume sens, căci ea îi dă înțelesul nefigurat: că o adoră ca pe o icoană. Asta mă uimeşte şi mai mult...

- I-am spus într-o seară cînd mă conducea acasă... de la cinematograf, lămurit: „Mai întîi pe la biserică... O sărutare, două, acolo, treacă meargă..."

Parcă aş descoperi o lume nouă... Această delimitare... această măsurare în pasiune... mă uimeşte... Cum o acceptă el? Ce crede? O socoate pe Emilia fată?... Mi-e cu neputință să cred... Toată sensibilitatea mea se cabrează.

Pînă la capăt o asemenea presupunere mi se pare de necrezut... Trebuie s-o întreb...

- Ascultă, Emilia, el crede, şi aici şovăi în glas puțin, că eşti fată?

- Treaba lui... Puțin îmi pasă... I-a lăsat Valeria să înțeleagă că directorul teatrului m-a necinstit... Dacă-i place... Dacă nu...

Ea păstrează gravă, academică, un desăvîrşit echilibru şi nu-l ține, inutil, la curent cu întîmplările ei sentimentale.

- Nu e bine să spui tot bărbaților... Treaba lor dacă află... Eu tăgăduiesc totdeauna... Nu mă costă nimic... Dacă se supără, pleacă... şi cu o metodică filozofie: Ce vrei să le fac?...

Încep să am un fel de sensibilizare a propriei mele puteri... Femeia aceasta care minte pe toţi bărbaţii... e sinceră cu mine, vreau să zic indiscretă, palavrageşte numai din cauză că nepăsarea mea a scos-o din făgaşul ei... Altfel, dispreţul ei pentru ceilalţi oameni trebuie să fie nemărginit, căci e aşa de convenabil voinică şi grea, că pare nutrită cu dispreţ pentru lume... Pe mescioara-toaletă din faţa oglinzii mari (tot gălbuie, garnitură cu patul), alături de periuţa de rimei, de pensă, de maşina de ras, de cutioara cu roş de obraz, o sticlă de „Origan Coty", şi apa de colonia, toate aliniate, e şi purgativul „Grain de Vals" ţinut acolo, căci Emilia nu concepe că poate fi ceva de dispreţuit la ea... De altfel, e convinsă că numai „intrigile" o împiedică să fie cea mai mare artistă a Romîniei.

E adevărat că instinctul ei nu se înşală... E în mine un început de dorinţă, o vagă sensibilizare.

Din cauza căldurii suntem năduşiţi amîndoi... Cînd a vrut să mă îmbrăţişeze, grea şi udă, s-a frecat de piciorul meu, de am crezut că-mi juleşte pielea... Asta m-a potolit iară... căci senzaţiile nu erau de acelaşi fel.

Dar acum ştie care e coarda sensibilă.

- E unul care m-a iubit îngrozitor, săracul...

Am zîmbit mirat şi ea a crezut că zîmbesc numai neîncrezător... Pe urmă s-a ridicat în genunchii plini şi cărnoşi cînd erau îndoiţi şi care, împreună cu pîntecele plat, elastic, cu încă un pîntec turtit de grăsime tînără, suprapus în mijlocul celuilalt, de parcă ar avea un mic început de sarcină, erau tot ce-mi plăcea la Emilia. Stînd pe brînci, fără să se dea jos din pat, s-a întins cît mai mult şi a tras sertarul de sus al toaletei, arătîndu-şi şoldurile pline şi sănătoase, pe care nu le mai ajungea cămă-şuta moale, care spînzura de ele, la întîmplare. Cutia pe care a scos-o era plină de scrisori şi amintiri de tot soiul... tăieturi din ziare şi alte mărunţişuri.

- Valeria are grijă să le strîngă toate... Spune că trebuie păstrate...

Emilia are insensibilitatea leneşă, puţin lălîie, pe cînd Valeria e foarte pedantă şi atentă la anumite, dar numai la anumite detalii.

Cronicile, mi-am aruncat ochii peste ele, erau din diferite ziare. Unele cu litere şi hîrtia cunoscută a marilor cotidiane... altele cu hîrtie mai scorţoasă şi litere mai mari... foile mici, probabil necunoscute... În cele mari, totdeauna numele Emiliei era subliniat cu roşu, într-o listă de alte nume, din interpretarea pomenită îrt treacăt... În celelalte, care păreau în întregime dedicate Emiliei, se vorbea de o mare artistă care în *Legea iertărei* [1] a zguduit sala şi a emoţionat-o, impresionînd-o profund.

„E una din nădejdile teatrului romînesc prin vocea ei clară şi puternică, prin gesturile ei elegante..."

Îmi amintesc că am fost şi eu la teatru o dată, cînd Emilia dubla un rol într-o piesă originală, căci interpreta se îmbolnăvise... Ea voia să dea „celor de la Naţional" pesemne „o lecţie de ce înseamnă teatru adevărat"... Articula fiecare silabă, făcînd-o să vibreze ca un bob de fier într-o nucă de tablă... Ţinea umerii drept... şi nu ridica braţul decît pînă la înălţimea lor... Se mişca foarte încet şi majestos... Rolul era însă al unei sărmane croitorese, care, părăsită de iubitul ei, cu un copil, căuta sfioasă de lucru... Din tot rolul Emiliei nu se mai pricepea astfel nici un cuvînt, şi aproape nimic din tot actul acela... căci nimeni nu înţelegea de ce doamna solicitată nu dădea afară pe scară o solicitatoare atît de băţoasă şi arţăgoasă... şi cu o durere atît de cruntă.

---

[1] Melodramă de M.Landray

Mai era un program de la spectacolele Emma Gramatica şi, în regulă, diploma de absolvire a Conservatorului, împreună cu certificatul claselor primare... o pipă... într-un loc erau cărţi de vizită, trimise probabil cu flori...

După ce m-a lăsat cîtva timp să admir cutia... Emilia a scos ea singură un pachet de scrisori, cam gros, legat în cruce cu o panglică roză... Deasupra avea pusă sistematic o fotografie ca un indiciu despre conţinut, cum se pune la pachetele de pesmeţi pe deasupra imprimatul reclamă...

- Sunt tot de la logodnicul tău? (Şi de-abia mă reţineam să nu pun logodnicul între ghilimele.)

- Dar nu e logodnicul meu...

Am privit mai cu luare-aminte şi am îngheţat, căci deşi semăna în mod surprinzător cu logodnicul ei, chipul din fotografie îmi părea acum cunoscut... Dar cum nu-mi venea a crede, întrebai cu jumătate de glas:

- Cine e?

Şi-a aşezat puţin o perină sub ea... Întoarsă spre mine, cu mijlocul sucit, accentua o dungă de carne plină, oblică peste coaste, în dreptul coatelor, căci şiretul cămăşuţei îi lunecase de pe umăr pînă jos, pe braţ.

- Un tip pe care nu-l cunoşti... Era puţin cam haloimăs, dar era simpatic.

Surîde strîmt.

- Ce e haloimăs?

- Nu ştii... serios?

- Spune-mi!

- Nu ştiu cum să-ţi spun... Dar se zice de cineva care e aşa... Şi gîndindu-se, cu buza scurtă: Cum să-ţi spun? Şi hotărît: Haloimăs!... aşa, cu figuri.

- Parcă l-am văzut undeva, am spus înmuiat, cu nădejdea contractată că totuşi mă înşel. Ridicînd sprîncenele subţiate, prea puţin arcuite, pe orbita desăvîrşit geometrică:

- E unul Ladima... a murit.

Priveam fotografia cu uimirea şi groaza cu care se examinează foaia venită de la un examen - pozitiv - al sîngelui.

- Semăna cu logodnicul meu, dar era blond şi foarte înalt... Pe urmă nu avea mustăţile aşa în sus decît rareori... Săracul, era mereu necăjit, şi atunci mustaţa îi cădea pe gură... Nu cred că l-ai văzut vreodată...

Cînd s-a întors, şiretul cămăşii, întins de braţ, s-a rupt, şi cămaşa i-a căzut toată într-o parte pe coapse, de a rămas goală.

Are pîntecul prins sus într-un corset de grăsime robustă, ca Venus a lui Rubens, şi care numai cînd e culcată se lărgeşte puţin.

Ladima să o fi iubit pe femeia cu respiraţia groasă de lîngă mine, de care mă încălzesc acum ca de o pernă prea îndesată? Era el în fotografie, aşa cum îl întîlnisem la Movilă... înalt, slab, cu ochi rotunzi şi orbite mari, adîncite... cu o mustaţă de sergent-major şi cărare de frizer, cu haina lui neagră, de alpaca, iar cămaşa albă, şi cu gulerul totdeauna prea larg, scrobită, cu manşetele mari, rotunde, ca nişte burlane, prinse cu butoni roz de cămaşă, pe cînd ceilalţi butoni erau mici beţigaşe, desigur de aur - cine ştie ce amintire... Ar fi fost un cap frumos, de n-ar fi fost atît de demodat... Nu cred ca avea mai mult de 35 - 40 de ani... dar la vîrsta asta cîţiva negustori mari ştiu să fie aproape la modă, cu faţa complet rasă, cu cămaşă de mătase, cu manşetele moi strînse pe încheietură, cu cravate tinereşti, strict înnodate, sus sub guşă, iar părul pieptănat lipit pe spate şi totdeauna tuns cu grijă, ca să le dea un aer sprinten.

Acum îl vedeam în fotografia veche, deşi murise numai acum trei luni, ca pe o cruce de marmoră, încadrată în ramă de sîrmă galbenă. Dar tot nu-mi vine să cred că dedesubt în pachet e cu adevărat îngropat misterul lui, căci a fi iubit pe femeia de lîngă mine e a fi îngropat sufleteşte. Poate că Emilia exagerează, cine ştie. Ea desface funda roză cu oarecare grijă.

- Valeriei nu-i place neregula... Le-a aranjat cu grijă, în ordine, după date... Spune că o femeie trebuie să păstreze totul...

E cu adevărat scrisul ştiut... Mare, aplecat spre dreapta, cu literele subțiate puțin ca să încapă mai multe. Literele mari sunt făcute din linii trase lung, dar fără colaci. Cozile termină mereu spre dreapta, apăsat, de parcă fiecare rînd ar sfîrşi într-o parafă. Îmi dă o impresie de halucinant acest scris subțire, aplecat mult spre dreapta, aproape foarte mare şi în acelaşi timp cu literele foarte înghesuite... E, cel mai adesea, un scris cu cerneală violetă.

Mă uit peste tot teancul mare, gînditor. Emilia vrea acum să le dea la o parte.

- Pierdem timpul ... Lasă-le ...

A întins mîna şi, cînd s-a aplecat, sînul mic atîrnă sub braț ca o gutuie molatecă.

Îmi aprind, pe gînduri, căutînd să nu răsară deasupra cît sunt de abătut, o țigară, şi zîmbesc fals, de teamă să nu trădez un prea mare interes.

Întreb nemişcat, ironic, punînd între ghilimele:

- Sunt „pasionante"?

- Te cred, numai citeşte una dintre ele. Da spuneai că eşti grăbit? Sunt gol, lungit pe spate. Ea e lîngă mine, aproape de tot, întreagă,

mai sus, ca să-şi poată petrece mîna în jurul gîtului meu... Sînii i se apropie acum voinici, fără să se diformeze prea mult... Banul cel mare, cafeniu, uşor bulbucat din jurul sfîrcului drept, e pe din două tăiat de marginea de sus a cămăşii pe care a ridicat-o, din nou, doar într-o parte. E în jurul cafeniului, ca o aureolă alburie, vizibilă numai cînd priveşti atent, irizată mai în alb încă decît restul pielii.

Scot teancul de scrisori surîzînd.

Le măsor cu privirea, le resfir ca pe un pachet de cărți de joc, jucînd teatru.

- Multe sunt, dragă... n-ai pierdut din ele? Emilia e flatată.

- Era cam aiurea, scria mereu...

Am desfăcut panglica, gînditor, cu teama că voi face o greşeală, dar cu dorința abia stăpînită de a citi.

- Dă-mi să-ți dau eu dacă vrei să citeşti una... de pe la mijloc. Tresar în mine şi îi fac semn gînditor:

- Lasă, că citesc vreo două... de la început.

Una... două?... Le voi citi absolut pe toate, cu pasiunea cu care surprinzi prin fereastra de vizavi o discuție mută, fireşte, între vecina aproape goală şi amantul ei. Nu vrei să pierzi nimic. Dar acum, cînd o lume nebănuită mi se va dezvălui?...

*Domnişoară,*

*Ştiam că primăvara asta o să-mi aducă numai bucurii... M-ați căutat -ieri si alaltăieri la redacție... înşelat acum o săptămînă de soarele prea timpuriu al acestui început de martie, ieşisem din casă fără palton (nu pot să-l sufăr mai ales că e cam vechi). M-a surprins însă zăpada moale de alaltăieri şi am răcit, a trebuit să stau în casă... Am fost destul de pedepsit, pentru că nu v-am putut admira la noi în redacție... şi nu m-am putut ameți de parfumul...*

Fumează, dintr-un portțigaret lung de două palme de baga, roşiatic, şi mă lămureşte grav:

- Era un „Coty” ... îl primisem cadou de la Zăgănescu.

*...atît de rar al mîinilor d-voastră... Tot zîmbetul de azi nu mă poate consola de surîsul dumneavoastră pierdut...*

*Îmi scrieți că v-arfi de folos, la clasă, piesa* între amor şi prietenie... *Că ați vrea să dați producția cu ea... Nu-mi spuneți însă autorul... Si, cum probabil e tradusă... titlul exact în franțuzeşte...*

*Dacă s-apublicat... eposibil s-o găsim sau la Fundație, deşi acum, cu greva studenților, mi-e teamă că Fundația e închisă, sau la Academie... Mîine voi fi pe la 10 la redacție... Nu îndrăznesc să vă deranjez acasă. Dacă veți trece pe la ora 1 să mă luați... am putea lua aperitivul împreună la vreuna din bodegi.*

*Să sper? Cu respectuoase sărutări de mîini,*

*G. D. Ladima*

- Cînd era asta?

A întors spre mine ochii mari, verzoşi, care nu spun, din pricina gurii de manechin, nimic.

- Acum doi ani, cînd am dat producția.

Aşez scrisoarea pe noptieră şi parcă-mi rămîne pe degete o pulbere ca de la un cadavru de fluture. Sunt nerăbdător să iau alta, căci vreau să ştiu ce-i putea scrie Emiliei, dar nu trebuie să mă trădez, deci, ocolind, mai fac gesturi gratuite. Apoi:

*Domnişoară,*

*A plouat întreaga săptămînă şi n-am ieşit din casă... Cînd plouă zile întregi, e ceva întunecat şi humos în mine, de parcă îmi umblă rîme pe tot corpul... Fireşte că v-am tradus actul pe care mi l-ați cerut... tmile Fabre nu e un autor care să-mi placă, dar gîndul că textul acesta va fi interpretat de d-voastră a mai luminat pentru mine pustiul ceasurilor de ploaie. (Din păcate stau cu camera şi prea sus, sub streaşină, de văd cum se scurge apa.) La redacție n-am fost decît o jumătate de oră pe zi să-mi scriu articolul, deşi mi-e silă să scriu cu picioarele în ghetele pline de noroi, ca în bandage ude.*

*V-am văzut ieri trecînd cu o maşină mare, albastră, pe Calea Victoriei. Ați ocolit-o pe strada Regală... Era o maşină de casă, albastră, şi v-am făcut semne disperate ca să vă atrag luarea-aminte, dar nu m-ați văzut.*

Cu oarecare dispreț domestic:

- Îl văzusem, dar am întors capul, că eram grăbită... Era maşina lui Berdiceanu, trimisese să mă ia, şi el mă aştepta.

*...Mi-a părut grozav de rău că nu m-ați văzut. Era o bucurie care a trecut pe lîngă mine, cît să întind mîna, dar fără s-o pot opri în loc.*

*Mîine viu să vă aduc piesa... în Calea Plevnei, nu ? Sunt atît de curios să vă văd locuința... Am emoție... Vreau să mergem pe urmă la cinematograf. Un coleg entuziast îmi spune de o actriță tînără în* Gösta Berling, *la Lipscani. Zice că tot filmul e admirabil. Am oprit biletele.*

*G. D. Ladima*

Întorc capul spre ea, care e rezemată în cot, într-o rînă, aproape cu fața-n jos. Acum burta cea mică i se lasă uşor spre cearşeaf. Nu trage din țigare. Pun şi foaia asta pe noptieră... frunzăresc scrisorile din cutia pitită între trupurile noastre, aşa, de formă, căci le iau tot la rînd.

E un bilet scurt, cu creionul.

*Mi-a părut rău că nu v-am găsit acasă. Mi-a spus doamna Valeria, sora d-voastră, că ați fost chemată de profesor acasă, în vederea producției... Am făcut însă o cunoştință prețioasă, în persoana doamnei Valeria, care e o admirabilă gazdă şi o încîntătoare moldoveancă. Am gustat cel mai bun şerbet din viața mea... Am rîs... am glumit... Ce bine ar fi fost să fiți şi d-voastră...*

„Şerbet făcut de Valeria..." gîndesc eu.
Scrisoarea care vine pe hîrtie gălbuie are rîndurile mai neregulate, pe patru pagini.

*Scumpă domnişoară şi prietenă,*

*Cît de greşită eşti... Dar n-am fost deloc supărat... Sau în sfîrşit... dacă vrei... am fost puțin îndurerat... A fost atît de minunată masa noastră în doi la grădina aceea de pe Ştefan cel Mare, pe care numai gustul dumitale ales a putut-o descoperi... Toată seara am avut impresia că sunt amețit de atîta frumos. După filmul cu Jannings, care mie mi-a plăcut foarte mult, şi el şi Lya de Putti...* boschetele acelea de trandafiri mici sunt o invenție de poet. Să trăiască. Ura... Năşicu... De vreme ce aşa îl cheamă...

- Mergeam cîteodată acolo, cu un avocat... E foarte frumoasă... E aşa cu boschete şi cu lăutari... Nu e lume multă niciodată.

*...Nu mai văd de aseară, în toată viața mea, decît seara asta de mai, cu boschet de trandafiri de primăvară, cu pui fripți, cu brînză nouă, cu vin şi lăutari.*

*Poate că ar fi fost mai bine să rămînem acolo... Cu toate că plimbarea la Sosea, singuri, pe sub teii înfloriți, a fost încă una din puținele bucurii ale vieții mele îngrozitoare... De altfel, totul a pornit de la mine...*

*Eu am avut ideea nefericită să propun să luăm înghețată la „Flora". Acesta mi-a fost totdeauna norocul. Excesul de fericire mă face nerod...*

Ridică de umerii arcuiți în jos, care după ceafă sunt legați ocolit, în , grumazul lucios.

- Recunoştea singur că spunea prostii cîteodată...

*D-ta ai refuzat, recunosc... şi politețea d-tale m-a impresionat si m-a îndîrjit... Dar, de ce n-aş spune? Mi s-a părut penibil caprin lumea aceea de snobi ai cunoştințe de care te fereşti... Un copil ca d-ta... în localul acela!*

Ciudat era că totuşi el stăruise să meargă acolo... crezînd probabil că o inifiază... Bietul Ladima.

*Am văzut că asta te-a indispus... Dar n-am fost supărat... Sau, Doamne, poate că mai bine a fost aşa... Prețul împăcării a fost un dar dumnezeiesc care răscumpără totul, chiar şi necazurile unui biet scrib urgisit.*

*Devotatul*
*G.D.L.*

- L-am sărutat, ce era să fac, nu-i aşa? Cînd veneam pe jos, pe alee, la întoarcere... Mi s-a părut că e supărat din cauza tipilor de la masă... Căci nici nu-i cunoşteam măcar... Dar mi s-a părut unul foarte bine şi mă uitam la el... Ladima era cam ameţit, însă a simţit ceva... A cerut să plătească şi am plecat repede.
Totuşi parcă Emilia exagerează... Chiar aşa de pasionat, nu... Scrisorile sunt, aşa, cu întorsături de scriitor... Are un aer degajat de om care nu prea pune la inimă. M-aş fi mirat. Sunt probabil scrisori obicinuite pe care ea şi Valeria, din politică, le-au transformat în amor mare... Pe o hîrtie de un mov aproape alb, tot cu cerneală violetă:

*Prietenă scumpă,*

*Te-am aşteptat să vii pînă la 1 ½. Îînţeleg cît de preocupată eşti şi cît de agitată din cauza producţiei... Doamna Valeria spunea că de două zile nu mai mănînci de îngrijorare... Ne-am închipuit că din cauza ploii ăşteia, care n-a încetat o clipă de azi-dimineaţă, n-ai mai venit... Noi numai despre producţie am vorbit. Dacă ţi-aş spune că numai cînd am dat bacalaureatul am mai fost atît de emoţionat, n-ai crede... Sîmbătă la ora 6 ½ se joacă nu numai cariera d-tale, ci şi norocul meu... Am dat ieri în gazetă o notă despre d-ta... M-a tulburat dragostea cu care a tăiat-o d-na Valeria ca s-o păstreze. Sunt atît de fericit să-ţi văd numele* tipărit... *Tot atît, crede-mă, ca atunci cînd mi-a apărut întîia poezie semnată... Aş vrea să fac totul pentru d-ta. Am o încredere nemărginită în talentul d-tale şi o teamă vagă că nu vei fi înţeleasă... E aşa de greu să faci artă adevărată la noi în ţară... Stai mîine liniştită în casă pînă după-amiază... Voi veni şi eu, dar te vom lăsa să te odihneşti singură în dormitor... Voi juca tabinet cu d-na Valeria... Si vom străjui lîngă d-ta... Aş vrea să fii aclamată, să fii acoperită de flori...*

*G.D.L.*

*P.S. Domnul acela mărunt şi bătrîior cu care ţi-am făcut cunoştinţă ieri la Salonul Oficial...*

- Începuse să mă poarte pe la expoziţii... Spunea că „e neapărată nevoie pentru un artist".

Şi Emilia are pentru pictură, ea care seamănă cu modelele voinice ale moderniştilor fără să ştie, dispreţul unui bucătar pentru prăjituri. Cred chiar că am venit la ea şi mai viu, nu ştiu cum, şi dintr-un soi de curiozitate provocată de faptul excitant că seamănă cu nudurile pline, făloase, ale unor pictori pe care un coleg de la Quai d'Orsay mi le arăta la expoziţiile de scandal ale pictorilor noi. Mă gîndesc la Picasso, mai ales la Favorv.

*...m-a întîlnit ieri la cafenea şi mi-a spus surîzînd cu prietenie afectuoasă: Foarte drăguţă prietena d-tale... Mi-au dat lacrimile de bucurie, Emy. (Uite, e stupid să spun, dar sunt fericit, Emy). Prietena mea... Prietena mea... L-am rugat să dea o notă şi la ei în gazetă... Mi-a spus s-o scriu singur că o dă el... închipuie-ţi cu ce grabă am scris-o.*

*Diseară (ah, dacă ai şti cum aştept să se facă 9 seara, ca să viu la d-ta!).*

*G.D.L.*

Emilia mă lămureşte cu oarecare pedanterie, căci a observat că o ascult cu interes.

- Începusem pe vremea aceea cu „unchiul". Nu venea decît între 5 şi 7, aşa că aveam serile libere şi stăteam cu Ladima, care venea în fiecare seară după masă... Lua de multe ori bilete de cinematograf de la gazetă. Sau ieşeam să ne plimbăm în trei cu Valeria pe bulevard prin dreptul Pompierilor. Asta îi făcea mare plăcere...

*Vineri, ora 6*

*Azi … (mai sunt din "azi" şase ore grele, ăsta seară …) Pe urmă, de la 2 la 8, alte şase mai uşoare (căci vor fi de somn, dacă voi putea dormi) şi pe urmă toată ziua de mîine, paralizată de emoţie …*

*Pe diseară … G.D.L*

*P.S. – Cu I.N. am vorbit ieri la "Capşa" … A surîs cu mutra lui de tătar cumsecade şi mi-a promis că va fi foarte atent … Ce admirabil prieten este acest N. Pe Ştefănescu nu-l cunosc … dar va vorbi cu el un coleg de redacţie … Îmi spui că eşti îngrijorată de cronica* Scenei *? Voi căuta chiar mîine să reiau cunoştinţa cu criticul ei. De altfel, voi vorbi şi cu directorul ei, care mi-a cerut colaborarea … Am făcut toate acestea pentru că mi le-ai cerut tu … Dar crede mai bine în steaua şi talentul tău …*

*G.*

Întind mîna obosit, îmi trag piciorul de sub genunchiul greu al Emiliei aşezat pe coapsa mea şi spun aşa, în glumă :

- Dar ăsta a luat-o în tragic ! căci într-adevăr Ladima se autosugestionează într-un mod întristător.

Ea are aerul să-mi spună : « Nu-ţi spuneam ?!

-Stai să-ţi arăt eu una … şi încearcă să caute în cutie.

Tot indiferent, întinzîndu-mă.

-Lasă că o citesc … că am timp ... tot e cald afară … E plăcut aci la tine … Îmi place şifonierul mult, de unde ai luat mobile ?

E mulţumită de asta şi mă lămureşte cu importanţă.

Din scrisori lipseşte ceva … Nu a clar … I-a fost sau nu amantă ? Îmi vine s-o întreb, dar ştiu că întrebările acestea n-au sens, pentru că adevăril nu se spune, iar dacă provoci o minciună, se falsifică una dintr-alta, tot ce urmează, ca un calcul în care s-a greşit la început o cifră. Poate să aflu mai jos, poate să surprind lenea Emiliei cu vreo mărturisire.

*Dragă, scumpă Emilia,*

*Bine că s-a terminat … Eram intoxicat … eram paralizat ieri în întunericul sălii … Cînd a bătut gongul pentru* Casa de lut, *cînd s-a făcut întuneric în sală de a rămas numai cortina tivită pe jos cu lumină… să nu ia foc teatrul … Nu ştiu de ce ai întîrziat intrarea în scenă … În clipa aceea mi s-a dilatat tot sufletul de emoţie …*

*Toţi recunosc că ai fost admirabilă … Pe mine m-ai emoţionat pînă la lacrimi … Păcat că n-ai avut parteneri demni de tine … Tînărul acela … Demetriu … cum D-zeu îl cheamă ? … parcă are bragă în vine … Ai fost tot atît de aplaudată ca şi băieţaşul acela Rosen, care a jucat pe Smerdiacoff din* Fraţii Karamazov.

*E aşa de frumos azi, s-a înseninat după atîtea zile de ploaie, că te implor să mergem diseară la o grădină să mîncăm … Am impresia că toată lumea te va privi, biruitoare. Şi dacă vrei şi eu … Să săruţi seara, pe aleea întunecată a unui parc, o gură care a înfiorat o sală de spectatori …*

*Abia aştept cronicile, care însă nu vor apărea decît mîine, luni, fiindcă se publică numai a treia zi … Azi a apărut numai a noastră, căci m-am dus în cursul nopţii la tipografie şi am scos un articol economic, ca să-i dau drumul…*

*Trec azi pe la voi.*

*G.D.L.*

Trecerea asta de la dumneavoastră, dumneata, la tu, înseamnă că au devenit amanți ? Emilia se dă atît de uşor, că mi se pare ciudat atîta literatură, ca să stea cineva cu ea în pat.

E aproape insuportabil ca un om atît de serios, un profesor ca înfățişare, care făcea oricui, chiar aşa demodat, o impresie de reală distincție, cu care nu se putea glumi niciodată, să se ducă la tipografie, ca un funcționar mărunt amorezat, numai ca să facă un serviciu unei eleve de Conservator.

De-abia mă rețin să întreb pe Emilia dacă i s-a dat …

Ştiu că e de prisos.

*Scumpă, neasemănătă prietenă,*

*E o copilărie … să plîngi  pentru  asta … Căci aproape era să plîngi … Dacă îți spun că aici o cronică n-are cea mai mică importanță … Ascultă-mă, e o copilărie … De altfel, nici eu nu pricep nimic … Toți mi-au promis … În sfîrşit, n-are nici o importanță. Totul e însă angajamentul. Am aproape certitudinea că vei fi amgajată … Directorul s-a uitat în program, cînd ai terminat tirada … Sunt sigur că a vrut să-ți reție numele … Dacă te-aş fi găsit acasă. Mi-e  dor … trebuie neapărat să te văd … Azi … pînă mîine e o imensitate.*

*Dezolat,*
*G.D.L.*

Omul acesta aşa de grav, pedant de binecrescut şi atît de lipsit de orice familiaritate, că se ridica în picioare la masă, de teamă ca musafirul, venit să-i vorbească, să nu ceară loc să stea jos, a putut să fie atît de copilăros? Parcă nu mai e el.

Iau din teancul dintre noi doi.

*Scumpa mea,*

*Cum s-au schimbat toate... Trebuie să te văd... Îmi lipseşti ca lumina unui neurastenic... De o săptămînă nu putem sta ca lumea de vorbă... În fiecare zi te-am aşteptat... Noroc că sora ta e atît de bună... Îi sunt nesfîrşit recunoscător... Lămureşte-mă ce e cu plecarea asta la Bîrlad... Simt că înnebunesc... Nu, nu... Vom face tot posibilul să mergem la Tekirghiol... Eu am nevoie de băi calde pentru reumatismele mele... Sper că voi aranja ceva. Si în sat e bine... Am auzit că la Movila sunt curenți... Pe urmă poți merge cu bacul de la sat la mare oricînd vrei... Gîndul despărțirii mi-e absolut imposibil de realizat, cum nu pot gîndi un cerc pătrat... Vom avea atîtea de lămurit... Nu ca femeie, nu de corpul tău duc lipsă, Emilia. Prezența ta sufletească îmi e necesară... Trebuie să fim împreună... E foarte frumos acolo... Un prieten care a fost la sat mi-a spus că vine acolo foarte multă lume bună... Trebuie să vii, Emy. De la 1 la 30 iulie... e cel mai frumos sezon.*

*Ieri m-am întîlnit cu amicul, ştii care, cel cu cronica din* Dimineața *si aştepta să-l salut... M-am făcut că nu-l văd... La gazetă am o mulțime de plictiseli... Aş vrea să plec... Totul mă dezgustă... Aş vrea să fim amîndoi într-un oraş străin, mare, curat... Ieri, cînd am fost la voi, te căuta şi Cina... Nu ştiu ce vrea să-ți spună. E foarte drăguță şi cred că te iubeşte mult. Ea ți-a aruncat flori pe scenă... E drept că şi tu i-aizvîrlit un braț de garoafe... Prietenia asta mă înduioşează... E aşa de rar lucru...*

*Scrie-mi două rînduri,*
*G.D.L.*

Trebuie s-o iau prin surprindere pe Emilia, mai ales că mi se pare că afirmația din scrisoare mă ajută. Spun deci o enormitate:

- În definitiv, tot i te-ai dat, de ce nu te-ai fi măritat cu el?

îmi răspunde cu mimică, apăsînd în jos buza de sus, depărtînd-o de nas, ca un cioc de rață, a mirare şi dispreț.

- Aşa o dată... treacă-meargă... S-a înfruptat el... Pe urmă mă plictisea... Nu era om de înțeles, cum era să mi-l iau pe cap?

Îngheț de nedumerire. Parcă pipăi stofe proaste. „S-a înfruptat el o dată". Mă uit lung la ea. Emilia are conştiința, deci, că reprezintă un ospăț de carne? Are conştiința valorii animalității ei... exploatează totul rece, cu rînduială şi socoteală; gîndeşte vulgar şi grijuliu despre sexul ei, ca un țăran despre marfă şi hambar.

Chiar dacă n-a iubit-o, ceea ce e penibil e că un om ca Ladima poate să scrie unei astfel de femei, fără să gîndească nici o clipă că faptul acesta, dacă s-ar afla, l-ar compromite... Aci vii, dar după ce termini pui o monedă sub scrumieră, pe noptieră, şi pleci cu grija să nu laşi nimic compromițător la fața locului.

- Nu mai citeşti?

- M-am plictisit, mint şi mă întind... Mai sunt țigări?

Fumez mult, îngîndurat. Se deşteaptă în mine, chemată de asta, cum se cheamă stafiile, viața mea proprie, pe care o comprim greu, îndurerat. Cînd Emilia încearcă să mă sărute pe gură, deşi nu i-am îngăduit asta niciodată, reiau lectura.

*Scumpo,*

*Sunt mulțumit că te simți atît de bine acolo, la Bîrlad... Trebuie să luăm bucuriile aşa cum sunt... Mi-e totuşi atît de greu să-mi închipui că te poți simți bine într-un oraş în care nu sunt eu. Pentru că mi-e totidfără nici un Dumnezeu, cînd ştiu că nu eşti în acelaşi oraş cu mine... Nu ştiu... ai să zîmbeşti poate... dar mi separe îngrozitoare fraza ta... „Aici petrecem admirabil... Ziua, într-o familie unde e mult tineret... Dansăm, jucăm tot felul de gajuri. Seara ne plimbăm prin grădina publică şi mergem des la cinematograf..." Dar eu... eu, Emy... unde sunt în toate astea?*

*Sunt obosit, sunt disperat... N-am putut să plec la întîi... am avut neplăceri la ziar... Nu s-aii plătit chenzinele, dar pînă acum eu nu eram lăsat printre întîrziații care pot să aştepte pentru că eventuala lor plecare nu ar însemna o pagubă... Directorul, sau mai bine zis proprietarul politic al gazetei, s-a supărat zilele trecute de un articol al meu prin care ceream să se mute capitala în Ardeal... însă articolul a avut ecou, şi un inginer mi-a trimis o broşură a lui, prin care arată posibilitățile tehnice ale strămutării. A fost un succes personal mare. Ți-l trimit, articolul pe care l-au reprodus vreo două gazete, să-l citeşti... Țin foarte mult la părerea ta... Arată-l şi Valeriei... Am fost încă de joi la adresa dată de tine, dar n-am găsit pe nimeni... Am fost ain nou după ce am primit cartea poştală... Pachetul era pe numele meu (?), mi l-a dat un fecior... L-am dus şi-am avut plictiseli la poştă ... Mi-a spus că nu ² bine împachetat, că trebuie desfăcut ...*

*În carton nu e admis împachetatul decît dacă e flexibil şi bine legat în sfori, ca într-o plasă ... Că e preferabil în pînză ... mi l-a făcut însă, pentru un bacşiş, fără să-l mai desfacă, un om de serviciu de acolo. Am rămas surprins de acest exces de precauții .*

*G.D.L.*

-Zău, a fost o adevărată nebunie din partea mea ... În pachet erau jartierele şi combinezonul. Îi venise la Zăgănescu dama de la cinema. N-am avut timp decît  să pun

ciorapii, pantofii şi rochia; combinezonul şi jartierele le-am lăsat acolo, în grabă, că nu le găseam ... Dacă desfăcea ! Mai ales că era şi o scrisoare, şi ce scrisoare, a lui Zăgănescu [1].

Acum umrează  patru pagini fără titlu.

*Aici ² cald şi urît, Emy ... Singura bucurie sunt scrisorile tale. Sunt destrămat sufleteşte ... Dement din caza lor ... De cîte ori vin spre casă am obsesia lor ... Mă întreb: „Mi-o fi pus-o coana Mariţa pe masă ? Sau poate o găsesc pe noptieră ?" Săptămîna trecută a fost ceva nemaipomenit ... Deschisesem uşa gîfîind ... Nu –mam uitat direct la masă, de frică să n-o văd goală ... Am întors capul încet şi totuşi pe jurnalul care acoperea faţa de masă nimic ... Mai aveam o şansă .. pe mescioara de la căpătîi ... Mi se strîngea pieptul de parcă nu mai făcea parte din mine... Era un animal viu deosebit ... Nimic ... A fost pe urmă o stare de prostaţie. Totul era pustiu şi cu miros de leşie ... Am încercat să o citesc şi tocmai cînd îmi trecuse durerea şi-mi erau gîndurile într-o amorţeală împăcată, am văzut jos pe duşmea ... la două palme de uşă, aşezat pieziş acolo pe linoleum, plicul dreptunghiular, alb, atît de aşteptat ... Am sărit nebun de bucurie ... Întîmplarea m-a amuzat enorm ... Parcă era o glumă ... Un joc de-a surpriza ... Era aşa de plăcută această farsă de nesfîrşită graţie. Întîmplarea n-o poate realiza singură ... E o mînă mai înaltă care angrenează toate ... Ştiu, poştaşul negăsind pe nimeni, a vîrît scrisoarea pe sub uşă ... Totuşi scrie-mi mai des ... Scrie-mi mult, Emy ... Scrie-mi ce-ţi trece prin cap ...*

E trist fără tine,<br>G.D.L.

*P.S. Am citit scrisoarea pe care i-ai trimis-o Ginei ... Mi se pare atît de straniu că o întreb dacă se mai află în Bucureşti şi ce fac, dacă-i vede, atîţia domni pe care nu i-am cunoscut ... Cum să-ţi explic ? Am avut Impresia dureroasă pe care o ai cînd cineva vorbeşte prin semne din spatele tău ...*

Iar trebuie să mă întrerup. Mă trag gîndurile ca o apă. E ceva care răspunde din mine. Propria mea viaţă, şi toate întîmplările pe care le ştiu trecute se desfac din nou ca un strigoi care ar ridica o lespede pusă deasupra lui. O lacrimă adevărată provoacă totdeauna alta, în alţi ochi, pe deasupra raţiunii instinctele se cheamă şi înţeleg acum că şi amintirile altora şi ale tale îţi răspund din inconştient, cum îşi răspund paznicii sau cîinii din noapte. În camera asta ca o insulă în căldura zilei, gol, aş vrea să fumez mereu şi să gîndesc, cu o voluptate de neîntrerupt. În 1926 ... în 1926 ... Dar, trebuie să citesc mai departe.

*Îţi scriu, dragă, scumpă Emy, de la Tekirghiol ... N-am putut pleca decît la 5 iulie ... Aveam neapărat nevoie ... Mi-au dat chenzinele amîndouă şi pe cea trecută ... dar am plecat ... Timp de trei zile mi-au amînat un articol ... am crezut că e  o întîmplare ... Am cerut lămuriri secretarului de redacţie ... care mi-a spus că are ordinul direcţiei să nu-l puie deloc ... Mi-am dat în aceeaşi clipă demisia de la gazetă ... am pus o singură condiţie... Să mi se dea şi pe trecut tot ce am de luat ... Am încasat deci trei chenzine ... Una am dat-o la chirie ... Cu alte două fac băi de putină la Tekirghiol ... N-aş spune că spectacolul bolnavilor în putini sau pe lacul abia adînc la mal ca o mocirlă e încîntător. Ţine de scalda bivolilor şi de baia morţilor.*

---

[1] Pentru cititori care au mai mult timp liber urmează aci în nota şi articolul lui Ladima, care i-a produs neplăceri cu direcţia. Are ceva de om înăcrit şi priveşte capitala de atunci, evident. Poate fi citit după lectura întregii cărţi.

„La suflet noi ne trebuie casă nouă ... E neapărat nevoie să mutăm capitala ... Trebuie să nu mai fie nimic tot cum a fost. Cine vrea să înțeleagă, să înțeleagă.

Argumentele faptice sunt şi ele nenumărate.

Din motive de igienă: Bucureştii sunt un oraş cu ierni cumplite şi veri care descompun de căldură. Canalizarea e primitivă şi complicată, pentru că urmează străzi sucite. Vecinic reparații vor împiedica prin tranşee circulația. Împrejurimile sunt mocirle şi praf. Nu e loc de recreație şi înviorare. În afară de frumusețea cerului, înalt, totul terfeleşte imaginația ... Dîmbovița e meschină, ca un şanț cu lături ... Din iunie pînă în septembrie oraşul acesta miroase ca o ladă de gunoi. Apa de băut îi vine de departe, iar uzinele electrice vor trebui să întindă cabluri de sute de kilometri peste munți şi dealuri. În treizeci de ani, circulația va deveni atît de complicată, încît străzile actuale vor mai putea sluji numai pietonilor.. Cincizeci de ani de aci încolo, cetîțenii vor fi robi exproprierilor comercializate şi scandaloase ... Panamele acestor acestor îndelitniciri vor dezonora oraşul neîntrerupt, vreme de o jumătate de veac. Calea Victoriei, ale cărei case sunt în interior ruine mucegăite, igrasioase, întunescoase, puturoase şi pline de şobolani cît căţeii ( i-am văzut de atîtea ori eu cu ochii mei ), va costa bugetul unui stat întreg. Fiecare metru se va plăti cu sute de mii lei.

Visez o capitală ca o inimă nouă ... Pe undeva pe Olt în Ardeal, să zicem la o poştă de Braşov, la Feldioara ... Adăpostită de viscole, cu verile plăcute ca într-o stație climaterică ... Totul se poate începe din nou acolo. Restaurantele nu vor avea bucătăriile în grajduri cu rîndaşi bolnavi de rîile, ci laboratorii de faianță şi nichel ... Iar sălile de mîncare de mîncare, aerisite, căci nu vor fi cu ferestre spre canal ... Se vor lăsa locuri pentru grădini, parcuri şi piețe mari. Împrejurimile vor fi dealuri cu vile, sau înspre Braşov, cîmpii cu arene şi stadioane, un hipodrom al frumuseții... Toată zona apropiată la 30-40 de kilometri, brîul verde şi cărunt sus, al Beucegilor... Se va lucra tot anul în cîntec şi bucurie în această cetate a sănătății ...

Şi poate că ... nu poate ... sigur ... arhitecții şi edilii de acolo vor găsi posibilitatea să facă bulevardele, străzile şi piețile aşa de frumoase, ca oamenii săraci să aibă şi ei momente cînd să uite de urîțenia vieții. (Aici, în Bucureşti, este prea mare deosebirea între plăcerea pe care ți-o pot procura cei bogați şi înăbuşitoarea atmosferă în care trăiesc săracii, fără nimic oferit ochilor lor.)

În zece ani, pînă în 1936, e de presupus că se vor tripla, prin construcții moderne şi mari, numărul şi volumul caselor din Bucureşti ... Să le construim aceste vile şi palate, de-a dreptul acolo, şi în zece ani vom avea un oraş de trei sute de mii de locuitori, asemănători oricărui oraş din Elveția şi Germania, care ar îmbogăți frumusețea acestui mare regat ... Mussolini vrea să facă nu numai un suflet nou ci şi alt fizic italienilor lui ... Nu mai îngăduie nici să se vorbească de măreția Romei vechi ... Vrea o Italie şi italieni noi ... Ce avem noi de păstrat din acest Bucureşti, cerut de turci la îndemîna lor ? Mormintele noastre sunt la Argeş, la Tîrgovişte, la Suceava ... De ce să ne învinuiască mereu cei dezrobiți că sunt robii balcanicilor de la Bucureşti ?

Şi din puct de vedere ostăşesc această mutare se impune ... Acolo, la Feldioara, ar sta între capitală şi oricare eventual duşman, zidul înalt al munților ... Administrativ ? Nu mai încape îndoială că da ... capitala s-ar găsi chiar în mijlocul țării ... Tunelul început la vama Buzăului ar pune Brăila şi Galații mai aproape decît sunt azi de capitală cu cîteva poşte.

Dar nimic nu se va face cu oameni care nu văd dincolo de botul ghetei lor. „

*Este ciudat că m-am obişnuit şi cu mirosul de ou clocit, care creşte în timpul căldurii, scăzînd spre seară, puțin ... E un miros nefățarnic, ca un miros de grajd ... Perfect acceptabil în felul lui ... Infame sunt mirosurile de trezit, de canal acru, de closet, pe care le degajă străzile capitalei.*

*Mi-am găsit aci prieteni: un profesor, invalid din război, care face băi calde, ca să-şi întindă piciorul, şi un inginer bătrîn, care a căpătat reumatism pe şantier. Şi el, şi nevastă-sa fac băi calde ... După ce facem cîte două ore sudație, ne întîlnim la plimbare pe cheiul lacului, ca să zic aşa, care e promenada locală. Are galantare instalate în dughene, cu toate mărfurile sezonului, fotograf, frizer etc. Mîncăm într-o bucătărie baracă mare verde, asortată ca orice restaurant mare din Bucureşti. Unlăutar şi un țambalagiu ne cîntă şi la prînz, şi seara.*

*Pe la 6, cei care n-au plecat la mare cu bacul, jucăm table în fața cafenelei puțin, sau şah ...*

*De ce nu eşti aicea, Emilia ? Singura mîngîiere a absebnței tale e că lucrez puțin ... Am scris o poezie la care aş vrea să mai cizelez încă. Ți-o trimit totuşi. Aş fi bucuros să ştiu părerea ta ... Dacă ar fi aci, îțu jur că aş lucra de două ori mai mult* [1]*. Cu oboseala mistuitoare de a nu te ave aci,*

Am rămas iar pe gînduri, cu ochii ficşi, cu brațul încordat, uitînd în mînă scrisoarea ... Emilia îmi flutură mîna grăsuță în fața frunții, ca să-mi readucă privirea acasă... În după-amiaza asta caldă se adună în mine durerea ca un cheag străin în inimă ... Zîmbesc Emiliei ca să-mi dea voie să gîndesc ... Am intrat acum în propria mea viață.

-La ce te gîndeşti ?

Aprind o țigară ca să pot spune cînd mă întreabă iarăşi:

-La nimic; fumez. E plăcut la tine aici.

---

[1] O trecem jos, în notă pentru cititorii care vor s-o cunoască.

PATUL LUI PROCUST

Felie de noroi e ciclul meu,
Spre capătul carent arătat cu greu,
Fuiorul tors al cretei mi- e povară
Şi de mă apăra, mă şi măsoară.
Triunghiul Tău înscrie albatroşii,
Şi doare mlaştina cu viermii roşii,
Mirajul frumuseții nevalente,
Cînd ochiul meu spre cruguri, sus, atent e.

Hrăniți cu putrezime, de asemeni,
Se-ngraşe nuferii suavi şi gemeni.
Eu, plin de bale şi vîscos, greu lupt.
Alăturea, din soare să mă-nfrupt.

Cu burtă flaşcă, la urechi rubin,
Cu clopoței de slavă şi venin,
Vecin cu mine se tîrăşte. Totuşi,
Împărățesc pe baltă albii lotuşi.

Dar ochii mei în mine se întorc,
Să mă cuprind, alt fir încep să torc.
Mai mare sunt decît cei mari, şi mai
Frumos decît un crin în miez de mai.

Spre tine, Doamne, gîndul îmi înalț ...
Nici flori, nici aur nu mi-ai pus în smalț.
Nici gheare. Tu mi-ai dat în loc de ele
Doar cunoştiința mişeliei mele...

Nu mint cînd spun că e plăcut. Sunt bătăi care aduc cu masajele şi sunt dezgusturi care atrag irezistibil, ca vederea unui şarpe mare, te apasă tristeţi la care n-ai renunţa. Nu mă mai oboseşte nici Emilia, care e încîntată cînd îi spun că-mi place la ea...

- Vrei să mai luăm cîte o cafea cu apă rece?

Ideea cade la timp ca un minutar, mă voi putea părăsi în voia gîndurilor, dar nu văd cum o să avem cafeaua..

- Ai tu aici... maşină şi spirt? îmi spune firesc şi masiv:
- Nu... o face Valeria...
- Atunci trebuie să ne îmbrăcăm?
- De ce? Nu e prea cald? E mai bine aşa... Mă duc eu să-i spun.

Mărturisesc, bănuiam că Valeria nu e într-adevăr plecată... dar cel puţin se convenea că ignorează că suntem goi în dormitor... E un minimum pe care-l puteam închipui pentru a salva pudoarea ei de soră. Deci... Spun aşa, fără rost, nu ştiu de unde, rărit, ca un actor abătut: „Bietul Ladima".

Ea s-a dat jos, a îmbrăcat peste şoldurile doldora, care se prelungesc cu coapsele, voiniceşte, într-un spate rotund ca o pîine dublă, care tremură în întregime, cînd calcă apăsat, pătrunzător, un chimono de satin lucios roşu, imprimat cu flori galbene; şi chiar înainte de a-şi petrece în faţă o pulpană peste alta, ca să-1 înnoade în şold, a ieşit în sufragerie.

În anul acesta, 1926, în luna aceasta, l-am cunoscut, ca să zic aşa, pe Ladima, într-o seară, către miezul nopţii, la hotelul „Popovici" de la Movilă... Aci se aduna seara tot tineretul, care se prăjea ziua pe plaja îngustă şi sinuoasă. Femeile, aproape anonime în lumină, cînd dormitau lungite lînced pe cearşafuri albe, în costume de baie, oarecum toate la fel, ca nişte oi într-un obor sau, dacă vreţi, unele ca nişte flăcăi la recrutare, altele ca nişte *„girls*" de operetă, deveneau seara „doamne", îmbrăcate, căpătau siluete proprii, o biografie şi un nume de obicei foarte cunoscut, căci pe vremea aceea veneau la Movilă mai toţi cei care alcătuiau bunăstarea şi mondenitatea bucureşteană... Ograda selectă, mărginită spre maidanul şoselei de un gard viu, cam sălbatecii, avea, la marginea bătăturii de la intrarea hotelului cu aspect de-han de munte, alt gard de soci rari şi şezlonguri de nuia, dincolo de care era spre stînga grădina oarecum ţărănesc de neîngrijită, cu mesele restaurantului.

Un fel de umbrar-pavilion, şi, mai spre stînga încă, adăpostind într-un colţ jazul, slujea seara pentru dans. Situat ceva mai sus decît mesele din grădină, era ca o scenă de vară, iar în vreme de ploaie, era, la rîndul său, transformat în restaurant... Ierarhia socială, după anarhia şi devălmăşia senzuală de pe nisip, se restabilea aci...

Numele cu patină aristocratică, şi uneori princiară, se adunau la o parte. Domnii şi doamnele care după siestă jucaseră întreaga după-amiază *bridge,* în costume albe sau pulovere colorate, după ce terminau masa începută devreme, se retrăgeau, unii în şezlonguri, alţii plecau să facă plimbări cu maşina, iar cîteva cucoane apăreau la ferestrele deschise ale hanului-vilă, căci toţi erau pensionarii lui, cu camerele reţinute cu un an înainte, şi priveau ca la teatru. Consideram toţi cu aceeaşi curiozitate în fiecare seară pe cei care veneau după masă să ia desert, cafele sau vin; să danseze sau să privească, şi ei, pe dansatori... Între nouă şi jumătate şi zece şi jumătate, toate celelalte restaurante se goleau, dar grădina „Popovici" era ticsită, căci se adăogau mese pretutindeni, iar cînd nu se mai putea nici aşa, cunoscuţii îşi cereau îngăduinţa să se aşeze de nevoie la mesele celor sosiţi mai din vreme. Ba unii priveau şi de afară, peste gardul viu. Mai ales că în vara asta venea uneori seara, de la Constanţa, să ia masa aci şi uneori dansa principele Nicolae.

Sîmbăta, ca şi duminica de altfel, se mai făcea o nouă schimbare... Toți cei care aveau maşini plecau în diverse excursii pentru o zi, două şi apăreau democratic cei de la sat, încît o actriță - căci erau aci vreo cinci-şase - vorbea cu dispreț de „publicul de sîmbătă şi duminică", asemănător, pare-se, celui de la teatru... Noi plecasem în sîmbăta asta, un grup întreg, încărcat în Austro-Daimler-ul meu... rabla, cum era poreclită de băieți şi fete din spirit de antiteză, căci altminteri, cu cei opt cilindri ai lui, era o torpilă mare, botoasă, de nichel alb-albastru şi piele cafenie la fotolii. Aveam în față, alături de mine, o fetiță a unui petrolist american, foarte dulce, foarte descreierată, care bea mai mult *cointreau* şi *whisky* într-o seară decît toți membrii unui echipaj la un loc. (Noi am crezut multă vreme că e o femeiuşcă neastîmpărată de 21 - 22 de ani, înotătoare şi „nudistă" pasionată, căci atît ne spunea ea că are, dar tîrziu am aflat de la un servitor că nu a împlinit decît 15 ani). Tot în față, lîngă Mouthy, era actrița şatenă - grecoaica - pe care nu putea s-o sufere Emilia în ruptul capului... în spate erau înghesuiți trei inşi din cei cinci, care alcătuiau „banda noastră", „băieții teribili" ai Movilei... Un fel de gasconi, dansatorii cei mai buni, cu corpuri elastice de atleți uşori, băutori strajnici şi destul de scandalagii. (Dar văd că iau lucrurile în serios... Ştii că a început să-mi placă să scriu?... Voi fi păcătuind cumva împotriva gramaticii, probabil că folosesc mereu unele cuvinte, cum mi se spune că fac şi cana vorbesc, dar altfel nu e greu. Vreau acum să ştii totul. Povestind în scris, retrăieşti din nou aceleaşi întîmplări  bucurii, întocmai, dar parcă le simți altfel, apar acum luminate de alt înțeles, care le face şi mai vii, pentru că ştii şi ce s-a întîmplat în urmă.) Plecaserăm pe la şase după-amiază, după ce făcusem de dimineață plajă, iar după-masă flirt, toți şase grămadă. Mouthy vrea să vadă cămile, pentru că auzise că într-un sat, în jos, țăranii ară în loc de cai şi vite cu cămile... Luasem şi două sticle de *whisky,* căci sifoane găseam pe drum la cîrciumi, cîteva pachete de țigări „Caporal", fiindcă nu fumam toți decît din astea, şi o pornisem *razna,* nebuneşte, dînd drumul eşapamentului de înfioram văile moi şi largi, şi mai ales, asta vrea Mouthy, stricam siesta burghezilor... N-am găsit satul cu cămile, de altminteri de la o vreme nici nu mai ştiam pe unde mergeam. Luam pînă la 100 pe oră, treceam vîjîind, urlînd, înjurați de cei cu căruțe care abia aveau timp să tragă în şanț... Opream numai la umbrare de cîrciumi de ceream sifoane... înghesuiala ne încălzea plăcut, căci eram toți în haine uşoare. As fi preferat să am lîngă mine pe actrița şatenă, care era foarte frumoasă, deşi nici Mouthy nu era mai urîtă, dar prea o cunoşteam bine, chiar dormisem de cîteva ori împreună... Gîndesc că aş fi iubit-o poate dacă nu era atît de nebună, dacă n-ar fi plictisit-o, cred, să fie iubită, şi dacă nu ar fi fost în viața mea întîmplarea care a fost. Poate din politeță față de Mouthy, poate din timiditate, poate fiindcă vrea să evite familiaritatea înghesuielii, căci ne cunoşteam abia de cîteva zile, Lena Core-mati întîrziase să se suie în maşină, iar americana, pentru că ținea să fie lîngă volan, se grăbise să se urce lîngă mine, făcînd loc, lîngă ea, pentru actriță.

Pe drum, mai ales după ce mai băuserăm puțin, Mouthy se deda unui fel de ațîțare nebunesc. Avea un trup durduliu de mică bacantă, cu picioarele puțin cam groscioare sus, căci *glezna* jos era foarte fină, dar tocmai din cauza asta parcă mai pline de poftă, cu talia lungă şi sînul mic... Şedea sprijinită de cotul meu şi potrivită aşa, ca, de cîte ori întorceam volanul, să-i izbesc de sus în jos sînul, care elastic scăpa totuşi zvîcnind deasupra şi păstra un fel de mişcare vibratorie... Cînd întoarcem la loc volanul, izbeam iar sînul viu şi gol sub cămăşuța şi rochița de pînză liliachie, acum de jos în sus, şi iar vibra... Corpul şi-l ținea puțin arcuit şi îndepărtat cu socoteală pentru ca toată senzația să aibă un punct de centrare... Mergeam nebuneşte şi aşteptam cu un fel de panică prilejurile să întorc volanul... Cînd a simțit că mă tulbură nebuneasca

ei ispravă, mi-a aruncat după gît braţul gol şi ars de soare, pînă devenise din înnegreală, auriu, de părea de bronz, ca o cariatidă de lampă aurie, aşa cum era toată din cap pînă în picioare. Încercam diferenţe de căldură, căci braţul ei îmi acoperea ceafa şi simţeam de unde, sfîrşind rochia, începe pieliţa fierbinte. Eram parcă îmbătat de viteză, de trepidaţiile ritmice, nervoase, ale maşinii şi mai ales de fluidul acela care se strîngea în sînul stîng al femeii după ce parcurgea ca într-un circuit amîndouă corpurile... Deşi ameţiţi, băieţii, alarmaţi, au început să protesteze... Didi Ghenovicescu, foarte îndrăzneţ la vorbă, dar uluitor de prudent la fapt, a început să strige în ton mîrîit şi să întindă de jacheţica dejerse pe care o luase cu ea şi o purta pe umăr, ţinînd-o cu un deget de agăţătoare:

- A nu se vorbi cu conducătorul... Strict interzis pipăitul în timpul mersului, în persoana şoferului...

Pe urmă era un adevărat hai:

- Mouthy, ai înnebunit?... Lasă băiatul în pace...

Şi o trăgea de moţul băştii albe, care la trupul ei de bacantă mică îi dădea un cap de gheişă de 6 ani. L.C. era palidă şi surîdea nervos, ca să arate că nu-i e teamă, dar buzele îi deveniseră subţiri... Părea un căţeluş sprinten, într-o rochie de olandă albă, tunsă absolut băieţeşte, cu ochii castanii, obrajii albi, tari. Avea jumătatea feţei îngustă, ieşită puţin în afară, o dată cu nasul acvilin, ca un botişor aristocratic. Era o frumuseţe proaspătă şi sfioasă, care contrasta cu tunsul ei de licean, mai ales cînd surîdea dulce şi făcea gropiţe în obrajii frumos arcuiţi, căci avea gura mare. Acum nu privea decît înainte. Aprinsă, învăpăiată, Mouthy se agăţa mai puternic de gîtul meu... deşi Ghenovicescu căuta să-i desprindă braţul.

Din cînd în cînd şoseaua şerpuia ca să urce vreo coastă, dulce de altfel, dar oricît, mai ales din cauza grămezilor de pietriş, menite reparatului, era cu adevărat pericol să ne răsturnăm sau să derapăm... La întoarcere, pe dreapta şi pe stînga mea, nu mai vedeam de la o vreme decît linii de întuneric. Deschisesem iar eşapamentul, pentru ca bubuiturile lui de mitralieră să ne facă drumul liber. Farurile foarte puternice, de maşină cu pretenţii, luminau trei sute de metri înaintea noastră... Dar dacă în stînga şi în dreapta, dacă înaintea mea chiar, la zece metri, nu mai vedeam nimic, îndelungata obicinuinţă cu maşina ţinea treze reflexele şi deprinderile strict necesare... Putea Mouthy să se atîrne greuşoară de gîtul meu, să-şi apese sînii de mine, privirea îmi era fixată la două sute de metri înainte... piciorul pe frînă, chiar dacă era strîns între genunchii rotunzi, plinuţi ai ei... Mîna urmărea strîns volanul, chiar dacă ea îl izbea din cînd în cînd.

Eram parcă o rachetă lansată trepidînd în noapte.

Ghenovicescu se trezise de groază... se ridicase spre spătarul fotoliului nostru şi căuta să ţie pe Mouthy care întărîtată şi îndrăcită se întindea ca un şarpe încolăcitor să-mi ajungă la gură...

Pietrele de pe şosea trosneau în jerbe de sub roţi, de parcă ar fi fost simplu noroi. Mărginoiu, care era mult mai curajos decît Ghenovicescu, îl consola:

- Lasă, dragă, că-ţi plăteşte petroliferul picioarele, dacă ţi le rupi, în dolari.

Malatu, care moţăia în fundul maşinii, cu pardesiul pus şi gulerul ridicat pînă la urechi, Dumnezeu ştie de ce, a întărit părerea:

- Dacă-ţi rupi picioarele, dai lovitura... te ia Mouthy de bărbat. Unsprezece milioane şi un fotoliu, cu motor, ca să te plimbi singur prin grădină.

Dar Mouthy, cu capul rotund şi obrajii bucălaţi sub ochii oblici puţin, cu breton pînă la sprîncene, ceea ce o făcea să semene uimitor a păpuşă, a întors capul, placidă şi cu accent:

- Dragă, din partea mea nu căuta să faci pe interesantul... că nu te iau, nici cu picioare, nici fără picioare...

Ghenovicescu, exasperat şi înfuriat, căutînd să-şi păstreze rolul de conducător şi umorist, cu tot caraghioslîcul fricii lui, schiţă gestul s-o strîngă de gît:

- Lighioană erotică, şi întorcîndu-se revoltat: Jur că în viaţa mea nu mai merg cu proştii la drum... fi luase basca şi o trăgea de păr: De gîtul unuia inteligent nu te-ai agăţa aşa.

Ştiu că lumea şi prietenii chiar mă cred prost... Bineînţeles că nimeni nu mi-o spune în faţă... Singur Gnenovicescu, «are, pentru că e spiritual, îşi permite orice, mă apostrofează aşa, uneori, dar fireşte că nimeni nu-1 ia în serios şi nu am de ce să mă supăr.

Acum e furios:

- Dacă n-ai fi atît de prost, aş suferi grozav cînd văd femeile murind după tine... Dar aşa nu contează... E ca şi cînd m-ar înşela nevastă-mea cu lacheul dansator.

Iar Mouthy îmi şuiera cald, atingîndu-mi lobul urechii:

- Săraca dama ta... Să poată sta aşa, ce fericită ar fi...

M-am supărat şi i-am spus că e o glumă de prost gust să mi se vorbească de femeia aceea care mă plictiseşte îngrozitor.

Ghenovicescu făcea de obicei pe socoteala acelei doamne, dimineaţa pe plajă, glume răutăcioase:

- Mă, Fred, ca să scapi de asta, trebuia să-ţi aduci aeroplanul. Nu-i chip să te slăbească aşa cu una, cu două... Uite-o că vine iar.

Crispat însă, încearcă acum s-o reţie din cînd în cînd pe Mouthy, dar, prudent, îşi dă seama că orice mişcare a lui ar putea tulbura reflexele mele.

Descreierata mi se atîrnase, de la un timp, de gît insinuantă, cu ceafa uşor sprijinită pe dosul mîinii cu care ţineam volanul şi, cu faţa în sus, îmi sorbea buzele... Trebuia să ţiu gîtul înţepenit, ca să-i susţin greutatea şi ca să-mi păstrez privirea în conul de lumină la două sute de metri, pe şosea.

- Ascultă, Fred, sar jos... să ştii, m-arunc jos...

În sfîrşit, Mouthy s-a potolit puţin... Ghenovicescu o supraveghea însă, iar cînd a văzut că are de gînd să reia, a apucat-o de gît, şi, paralizîndu-i astfel mişcările, a tras-o, cu genunchii ei goi şi rotunzi, cu şoldurile plinuţe, peste grămada din dos... Nu i-au mai dat drumul, deşi se zbătea, dar cred că ea exagera mişcările tocmai pentru că-i plăcea lupta asta. Eu am fost şi mai mulţumit, deoarece L.C. a venit aproape de mine... Vorbea foarte aşezat, fără gesturi, privea mereu înainte şi-mi arăta astfel profilul ei cu botişor aristocratic. Am domolit mersul şi am discutat tot timpul despre teatru.

Din cînd în cînd, întorcîndu-se, surîdea pe gînduri: obrajii înalţi se arcuiau frumos, schiţînd doi vagi S de o parte şi de alta a gurii, făceau gropiţe şi i se vedeau dinţii albi din faţă. Mi-a spus că m-a văzut uneori chiar la repetiţii şi i-am explicat că sunt prieten cu şeful de cabinet al Teatrului Naţional. Rochiţa de olandă albă, cu ţesutul ei de minuscule pătrăţele, îi închidea, cum era moda, într-o elipsă mică, tăiată de roşul şiragului de coral, gîtul lung şi vînjos de fată. Aş fi vrut s-o sărut acolo unde ceafa se topeşte în umăr, aşa era de cuminte şi de serioasă...

Cu toate astea, cînd am început să intrăm în jocul prăfuit al luminilor, din fața prăvăliilor de fructe şi mărunțişuri balneare, în hărmălaia de lîngă „Hotelul Băilor", mi-a spus:

- Ştiu că toată lumea o găseşte ridicolă pe doamna aceea care caută mereu să fie lîngă dumneata, mie mi se pare însă foarte interesantă şi aş vrea s-o cunosc.

- Dacă aş vorbi cu ea, aş fi bucuros, domnişoară, să vă fac această plăcere... Şi întunecat: Dar mă agasează...

- E aşa de singură şi tăcută... E numai între cucoane bătrîne. Ghenovicescu, suit deasupra ca să facă loc pentru Mouthy acum
potolită, a devenit rău:

- E logodnica lui fără speranță... A visat la cinci ani, de Bobotează, un cap de vițel distins, iar acum are impresia că şi-a descoperii: destinul.
Era atît praf şi larmă pe şosea, mai ales că maşini treceau necontenit, încît nu auzeam şi nu vedeam nimic, ca într-o ceață deasă străbătută de fîşii de lumină opace... Aproape să dau din pricina asta într-o  căruță cu pepeni, pe care n-o văzusem... Am virat brusc şi am intrat în şan(... Noroc că mergeam la pas... Maşina nu s-a răsturnat, dar oprin-du-se prea brusc înclinată, dintre cei care erau îngrămădiți la spate, Ghenovicescu şi Mouthy s-au rostogolit în şanț, aproape unul în brațele altuia. Mouthy a început să-l pălmuiască orbeşte pe amicul nostru care, revenit din spaimă, a spus rar, ca un doctor care ştie ce spune:

- Te-am supraevaluat, Mouthy. Tu răsturnată pe volan n-ai putut să-l zăpăceşti atît cît a făcut-o domnişoara Coremati, stînd ca o fetiță cu mîinile pe genunchi. Şi cu un dispreț nemărginit: N-am să-mi iert niciodată că te-am crezut periculoasă...

Am intrat în stațiune pe la primărie, ocolind după „Hotel Movilă", la stînga, făcînd nebunii. Luminam brusc, cu farurile, aleile în sus şi în ;    jos, ca să denunțăm pe îndrăgostiții care profitau de economia de lumină a, primăriei, sau perechile ascunse în automobile.

La „Popovici" plecase lumea străină şi rămăseseră, umplînd pentru a treia oară grădina, mai mult obicinuiții... încît veneam acum ca în familie şi toți ne priveau ca pe întîrziați. Era la o masă o frumoasă doamnă, soția unui avocat bătrîn §i tare cumsecade din Bucureşti... La început fusese mereu singură, dar cum aci singurătatea era socotită ca un semn de lipsă de aptitudini de seducție (încît o femeie singură era totdeauna socotită ca bolnavă sau ca ocolită de ceilalți), sfîrşise prin a-şi face un menaj de băi, cu trei engleji de la o societate petroliferă de pe la Moreni, bărbați tineri, colțuroşi şi plini de manii, dintre care cea mai surprinzătoare pentru cei care umblau toată ziua în halate, iar seara dansau în cămăşi albe, cu mînecile îndoite la jumătatea brațului, era că, oricît ar fi fost căldura de mare, cei trei apăreau seara în smochinguri negre cu rever lucios, ceea ce făcea ca doamna R. să apară şi ea în toaletă de seară...
La o altă masă mare erau vreo două familii cu fete frumoase, îmbrăcate înadins fără pretenții, numai în jerseuri sau fulare colorate, una din ele aproape băiețeşte, şi care totuşi din cauza tinereții lor nu erau anonime nici pe plajă, nici aci... Chiar printre celelalte erau cîteva care găseau mijlocul să fie deopotrivă de cochete şi pe plajă şi la restaurant... Aceste cîteva erau probabil singurele care ştiau că un costum de baie nu se ia la întîmplare din întîiul magazin, ci se studiază din vreme, ca o rochie, după revistele de modă... Halatul de asemeni nu-l luau „de-a gata" aproape bărbătesc, ci îşi alegeau cu o lună-două înainte şi culoarea, şi croiala... De altfel, le cunoşteai pe cele cîteva femei care făceau un fel de francmasonerie a eleganței, pentru că în anul acela erau singurele care aveau în loc de halat Îin fel de pelerine de culori vii (de pildă, Mouthy, L.C., chiar

doamna cîrd mă urmărea), cu gulere mari ca în picturile flamande şi care le ţineau capetele ca în vaze smălţuite,  pelerine pe care le lăsau să fîlfîie libere de tot în jurul corpului, pentru ca astfel să iasă în mai mult relief plinul subţire şi robust al trupurilor tinere. Şi acum chiar, de îndată ce am sosit, fetele noastre s-au dus sus în camerele lor să-şi schimbe rochiile... Eu, de asemeni, cu toate protestările băieţilor, m-am dus şi am pus un sacou de flanelă cenuşie, la care purtam cravata roşie sau neagră, pieptănîndu-mă cu grijă, pentru că mai ales aveam oroare să-mi fie părul în dezordine...

Cînd am coborît, băieţii aleseseră o masă de nuiele spre colţul de la intrare, instalaseră pe ea o sticlă mare de *whisky* şi cîteva sifoane... Pe urmă porniseră la dans, căci intrarea lor fusese salutată cu priviri strălucitoare de toate fetele şi urmată de invitaţii prin semne... Intr-o gheretă-fotoliu de nuiele, cam cît o cabină telefonică, căci erau vreo cinci-şase pe de margine, Mouthy, care se scoborîse cea dintîi, fuma ascunsă de nu i se vedeau decît picioarele grăsuţe, foarte tulburătoare, fără ciorapi, şi mai ales genunchii goi şi molateci ca o îndoitură de trup de şarpe gros, auriu, şi, ca şi şarpele, erau mai negri pe spinare, deasupra, şi mai aurii, mai moi dedesubt.

Mă făcuse să-i promit că nu voi dansa decît cu ea toată seara şi acum mă aştepta... E adevărat că ne şi potriveam foarte bine... Se spunea de altfel şi aci că dansez deosebit de frumos... Dansam foarte liniştit, puţin absent, dar aplecat uşor deasupra femeii, fără nici o mişcare inutilă şi fără nici o strîmbătură de gigolo. Ea privea atentă de tot, înălţată în vîrful picioarelor, spre faţa mea; îi împingeam puţin braţul drept, ca să-i vie cotul mult înapoi şi în felul acesta umărul gol venea, căutîndu-mă, spre mine, plin de o viaţă nemişcată... Femeilor le stă bine să aibă un aer puţin afectat în timpul dansului, căci asta face parcă să circule în ele un fluid de sensibilitate dirijat. Alunecam aşa amîndoi, fără mişcări, dar ritmic, pentru că Mouthy, deşi delicios izmenită, cu capul ei de gheişă, era de o pasiune concentrată şi plină de linişte.

Nu vorbeam niciodată, bineînţeles, în timpul dansului, şi nici chiar Mouthy, oricît de vorbăreaţă, uneori numai, căci alteori sta tăcută ca un şarpe ore întregi pe plajă, fără să privească pe nimeni, dospindu-se în soarele fierbinte de amiază, nu vorbea. De data asta însă mi-a şoptit, glumind cu un ton fals, teatral diabolic:

- Platonica „dumitale" te înşală... Uite-o, dansează cu un tip.

Doamna aceasta T., despre care toţi spuneau că a venit după mine la Tekirghiol, fusese pînă acum foarte retrasă. Pînă la amiază sta de obicei jos în nisip s-o ardă soarele ca pe o plantă, singură aproape, dindos de „Popovici", unde plaja e mai mare, dar mai puţin căutată, căci e cam pustie. Seara, cu o eşarfă triunghiulară de batic asortat pe umeri, în rochie de casa verzuie, jad degradat în pătrate întretăiate, spre alb (sau dimpotrivă de culoarea fragilor degradată), lua masa împreună cu  o doamnă bătrînă, vecină de cameră, prietenă de aci de la „Popovici", şi pe urmă stau amîndouă în şezlonguri ca să privească dansul şi lumea care venea. Astă-seară dansa însă, iar americanca mi-a strîns mîna cu unghiile tari.

- Ce e? Ţi-a venit rău...? Te vaifi că se (ine după tine şi acum cazi din aeroplan pentru că o vezi dansînd cu altul? şi Mouthy făcea un cap de copil cu breton, mirat.

N-am spus nimic... Cînd a încetat muzica, iar perechile s-au desfăcut brusc, aşa ca nişte jucării demontate, Mouthy, întorcîndu-se de la jumătatea drumului spre gheretele noastre de plajă şi văzînd că nu sunt în spatele ei, a început să mă strige... Credea că am greşit drumul... Simţeam însă nevoia să ştiu la ce masă se duce doamna T. O pierdusem din privire în înghesuiala în care coborau perechile şi acum o căutam cu ochii la toate mesele, mereu recunoscînd cunoscuţi, pe care fără să vreau trebuia să-i salut... Nu ştiu de ce, parcă mi se înfipsese o gheară în inimă şi îmi simţeam gura strîmbată de un surîs.

N-am putut-o descoperi, iar pentru că Mouthy mă striga prea tare, m-am întors. E iritant de indiscret şi inelegant să-fi auzi numele strigat într-un restaurant. Triumfînd în mod comic, izmenită, s-a instalat în ghereta ca un tron de nuia, şi-a vestit pe ceilalţi:

- A văzut-o pe damă dansînd... şi şi-a pierdut globulele roşii din obraz.

Au început să facă toţi glume de prost gust, care îmi erau penibile, dar nu erau nici atît de precise sau triviale ca să justifice o izbucnire de sportiv, prea violentă. Simţeam însă acum că dacă nu mă stăpînesc cu totul, provoc un scandal, care mă îngrozea înainte, căci nu sunt în stare de un simplu duel de spirite şi înţepături ca Ghenovicescu, de pildă.

Puseseră mese în toate părţile grădinii, adică pînă în fundul ei, spre căsuţele cu pridvor, printre duzi şi lilieci... Unele din ele nu le puteam vedea şi m-am sculat, dînd o raită să văd dacă nu cumva doamna T. este la vreo masă după colţ, în spatele orchestrei.

Totul era răsturnat şi voia bună din maşină era acum ca o intoxicare a sufletului. Abia cînd m-am întors am văzut-o. Era la o masă aproape vecină cu noi, tot în marginea dinspre faţada de *chălet* a hotelului.

Era, în afară de doamna bătrînă, cu care lua masa de obicei, împreună cu trei domni pe care îi cunoşteam, de altfel. Unul, un deputat oltean, cu o mutră rotundă de amorez de mahala, blond, cu o mustăcioară mică tunsă şi cu ochi puţin cam copilăroşi, altul, un economist şi dansator monden, cam în vîrstă, cu cioc mic şi mustaţă arcuită, mătăsoasă, de *dandy* demodat, iar cel de al treilea, un avocat voluminos şi amabil din Bucureşti, care poate era soţul doamnei bătrîne.

Stătea cu spatele la noi şi nu avea scaunul cel mai bun, împotriva obiceiului deci, căci politeţea bărbaţilor la masă nu se arată faţă de doamna în vîrstă, ci faţă de cea frumoasă, care, dacă ar pleca, reuniunea n-ar mai avea rost pentru ei... E de mirat că femeile în vîrstă acceptă această capitulare... sau, cine ştie, le e teamă că, altfel, nu ar mai fi scoase în lume. Dacă doamna T. era cu spatele la noi, aşa încît era cu profilul spre grădină şi nu putea să privească în toate părţile şi, mai ales, ceea ce voiau frumoasele, să fie privite din toate părţile, însemna că ori refuzase cu delicateţe locul, ori vrusese anume să stea cu spatele la noi...

M-am întors la masă şi mi-am turnat din sticla de *whisky* cît să fac două pahare... Lipsea sifonul şi asta m-a înfuriat arzător. Simţeam că dacă nu fac gestul de a turna sifon, orice alt gest aş face, m-aş trăda... - Dragă, e ridicol să fii atît de enervat din pricina unei femei pe care nu o cunoşti măcar... şi despre care recunoşti că te plictiseşte cu insistenţele ei.

Tînăra actriţă, care se gătise cu multă grijă - şi asta mi-a făcut o mare plăcere - îmbrăcase o rochie de mătase albă înflorată verde-pal, cu mînecuţe, care-i măsurau rotunjimea fragedă a braţului ceva mai jos de umăr. S-a interesat atentă, dar pudrîndu-se, despre ce e vorba.

Mouthy a lămurit-o, lăsînd palul din gură, încovoiată însă asupra mesei...

- „Suferă" din pricină că l-a trădat Platonica. L.C. m-a întrebat uimită:

- Poţi fi atît de vanitos încît să suferi fiindcă o femeie care te adoră şi se ţine după dumneata ca o umbră îşi permite să danseze şi să stea la masă cu altul?... Şi sincer, profund uimită: Sunt îngrozitori bărbaţii.

Mouthy era dezgustată, însă şi din alte motive.

- Mîine îţi fac cunoştinţă cu ea... Să se termine o dată comedia asta. Am protestat aproape speriat:

- Nu... nu... Nici nu mă gîndesc... Mă plictiseşte cu insistenţele ei... înţelegi?

L.C., frămîntîndu-şi buzele puțin, mă priveşte ironic şi drăguț ca un băiețaş, dar făcînd numai pentru atîta gropițe în obrajii înalți:

- Înțeleg deocamdată că te plictiseşte că... nu mai insistă...

Mărginoiu, lungan cu fața rasă, brăzdată de cute ca un actor, venise de la o altă masă, aducînd paharul, ca să-şi toarne din sticla de *whisky.* De obicei, băieții îşi stabileau un soi de domiciliu teoretic la masa noastră şi pe urmă colindau mesele burgheze, familiale, venind numai să-şi umple paharul, dar unii veneau pentru asta chiar cînd erau ei înşişi cu familia, ştiind că pe masa noastră e totdeauna o sticlă de *whisky,* sau cruşoane. Asculta, şi în timp ce-şi turna, lung, negricios, îngîmfat:

- Mă duc s-o invit la dans.

După război, pînă anul acesta, „moda" permitea să inviți la dans o femeie fără s-o cunoşti, chiar atunci cînd era cu bărbatul ei, pe care, nici pe el, nu-1 cunoşteai.

Mouthy, mirată şi sincer binevoitoare, cu gura cît un bănuț:

- Ştii că a mai refuzat pe alții în alte seri? Să nu te întorci cu steagul ,   plecat...

- Se păstrează pentru vițelul de aur... a întrerupt acru Ghenovicescu, care nu uita spaima şi enervarea de pe drum.

Am devenit mai palid, dar nu pentru că insulta lui m-ar fi atins... Ăsta era genul lui şi nimeni nu-l lua în serios. Uneori era în insultele lui chiar un ton de admirație, ca în împrejurările dintre prieteni. „Vițelul de aur" era fireşte aluzie la bogăția mea şi, dacă vrei, şi la pretinsa mea frumusețe; în realitate mi-a fulgerat prin minte o bănuială, răspîndită apoi în sînge ca un lichid de injecție. Am închis ochii, căci mi s-au crispat mîinile.

Mărginoiu se aplecase ceremonios în fața doamnei T., încît Mouthy a încremenit, sorbind din pahar, aşa cu coatele pe masă, acum, şi cu pumnii grăsuți, sprijinind căpşorul cu fața încadrată de breton pînă la sprîncene, şi buclele negre care-i cădeau în jos, arcuite peste urechi, acoperindu-le.

- Tîmpit mai e... Vrea să-1 turtească mai în plin refuzul. Putea să încerce mai discret...

Dar doamna T. a răspuns surîzînd cu toată figura, puțin grăbită şi absentă, încît toți am rămas mirați... E o femeie frumoasă, deşi poate fără stilul modei, dar cînd e serioasă are trăsăturile cam tari puțin, încît uneori pare urîtă... Cînd surîde însă - vag îndurerat totdeauna - trece parcă la o altă extremitate şi devine de o feminitate fără pereche. Ochii albaştri, aproape violeți, cînd e veselă, de culoarea prunei brumate alteori, şi apropiați puțin, strălucesc dintr-o dată, împreună cu albul dinților de sus, căci gura îi e mult mai mare. Toată fața i se colorează brusc, încît pînă şi părul puțin cam uscat şi des, ca de negresă, devine dintr-o dată parcă mătăsos şi viu. Are un surîs care se vede departe în mulțime şi individualizează.

Cînd dansa cu deputatul blond şi cu mustăcioară, făceau o pereche puțin cam provincială... Mărginoiu e însă un dansator desăvîrşit, înalt, se apleacă uşor deasupra femeii, parcă s-o protejeze în timpul dansului. Doamna T. nu avea aerul acela afectat, şi nu era îmbrăcată şi nici pieptănată ca femeile mondene - părul lins, cîrlionți mici răsuciți ascuțit pe obraz în dreptul urechii, ca dansatoarele spaniole, aşa cum cerea moda, sau „bubikopf" ca Mouthy, sau băiețeşte ca L.C. Nu avea aerul acela nervos că e strînsă prea de aproape şi vrea să se depărteze dînd umerii înapoi, creînd o linie oblică de la umăr la strîmtura taliei, atunci  cînd dansa cu deputatul. Mărginoiu, ținînd însă brațul stîng îndoit de la cot, şi de acolo perfect paralel cu pămîntul, împins şi puțin în față ca

tulpanul alb cu care îşi făcuse un fel de turban în loc de pălărie. îi îndulcea mult faţa, i-o împlinea, feminizîndu-i-o. Toată lumea îi căuta cu privirea.

Orchestra cînta un tango argentinian, la modă, de o pasiune molatecă, de tenorino vag sentimental, al cărui farmec era tocmai în această destindere voită, care dădea legănării muzicale ceva din gratia aeriană a mişcărilor de pisică şi un mister, cam ieftin, de lampă scăzută.

Gîlgojanu, altul din bandă, care urmărea perechea împreună cu toţi cei de la masa noastră, şi-a aprins ţigara şi a privit-o lung ca un cunoscător.

- Eşti un dobitoc dacă eviţi să cunoşti o femeie ca asta... şi observînd că-mi caut o ţigară nervos, s-a grăbit să-mi dea tabachera din dreptul lui.

Mouthy şi-a ţuguiat buzele, privind spre ea, şi pe urmă s-a întors concludent şi dispreţuitor:

- Are un surîs absent şi binevoitor, de regină care vrea să se facă populară...

Şi-a turnat *whisky* şi mi-a turnat şi mie din nou...

Am dansat pe urmă cu ea, numai pentru ca la întoarcere să-mi schimb locul şi să iau un scaun de unde să văd mai bine pe doamna T. ... Americanca a înţeles şi m-a privit mirat şi compătimitor cu mimică, făcînd ochii frumoşi şi oblici, mici, lipind buzele intenţionat şi ermetic... aducînd umerii arcuiţi în faţă. întorsesem scaunul şi încălecasem pe el, cu coatele pe spătar şi obrazul culcat pe braţe. Doamna T. era mereu cu spatele la mine.

De multă vreme curioşii de pe la gard plecaseră să se culce, unele mese erau acum goale. Mouthy m-a întrebat, izmenindu-şi căpşorul, sprijinit în mîna de madonă grăsuţă, peste buclele căzătoare în pătrat:

- De ce nu te duci, dragă, s-o inviţi la dans?

L.C, care se instalase mai demult în ghereta-jilţ, însă, m-a sfătuit să nu fac asta, dacă n-o cunosc, căci pentru mine ar fi mai grav să fiu refuzat.

Mouthy, uimită:

- Să-l refuze, scumpo? Dar ea moare după el... De asta a venit să-l caute la Movilă... Ar fi o fericire pentru ea s-o danseze.

Peste cîteva timp, bănuiesc că deputatul a propus o plimbare pe malul mării, căci au plecat escortaţi şi de economistul brun ...

Gălgojanu, grav, a făcut propunerea să mergem şi noi pe malul mării.

-Pe cuvîntul meu, ai neapărat nevoie de o baie rece ...

Mouthy a sărit în sus, bătînd din palme:

-Hai cu barca ! Hai la turc.

Spre indignarea lui Ghenovicescu:

-Aţi înnebunit ? În halul ăsta ? Nu vedeţi că sunteţi toţi beţi ca nişte cizmari sîmbătă seara ? Nu merg nici dacă ştiu că stai goală la proră, sub lumică.

Mouthy, tot mai excitată, s-a arătat încîntată s-o facă şi pe asta ... Cîteva clipe Ghenovicescu m-a examinat cu intenţie şi milă şi m-a ameninţat apoi că, dacă mă mai frămîntă atît, mă domoleşte stropindu-mă cu sifon.

Lumea de la mesele vecine ne privea amuzată şi indulgentă, bucuroasă probabil că mâine poate povesti pe plajă „alta” cu banda beată a lui Fred Vasilescu (sau dacă vreţi „Lumînăraru”), convinsă desigur că asemenea petreceri nu sunt lipsite de eleganţă. Dar eu suferea m.

Peste cîtva timp eu reintrat pe poarta de lemn cu zăbrele vechi a grădinii cei trei. Cînd s-au aşezat din nou la masă, foarte mulţumiţi şi bine dispuşi, doamna T. s-a aşezat cu faţa la mine ... Am privit-o furios în ochi şi atunci a băut ostentativ, ciocnind paharul

cu toți... Nu- mi scăpa nici o mişcare. Ei, în orice caz, erau mai beți decît noi... Cum muzica era în pauză, deputatul, după obiceiul cărciumilor, a cerut să vie un lăutar să cînte la masa lor... A fost refuzat politicos de către *maître d'hotel.*

Toată lumea observase acum modul sfidător în care, călare pe scaun, cu coatele pe spătar, priveam pe cei de la masă. Aş fi vrut să fie cît de puțin obraznic vreunul dintre bărbați ca să-l pălmuiesc ... De la un timp, deputatul aproape se lipise de doamna T. şi cînd luau obiecte de pe masă brațele lor se împleteau parcă în treacăt. Surîdea mereu, cu buzele umede, cu ochii vioi, mari, strălucitori, cu toată fața înmuiată viu, minunat încadrată de acel turban alb.

M-am uitat furios la el, m-a privit dispreţuitoarare, în timp ce el îi aşeza eşarfa de batic pe umeri, pretext ca să-i cuprindă uşor în podul palmelor. Am băut iar, pînă cînd n-a mai fost nimic în sticle, şi am cerut altele. Urmăream aşa de hotărît ce se petrecea la masa aceea, că toți de la noi văzuseră că nu mai e glumă şi mă priveau tăcuți, cu destulă nedumerire şi aşteptare.

Doamna T. era viu amețită; cînd însă deputatul a voit să-i dea să bea din paharul lui, nu m-am mai putut stăpîni, şi cam împleticindu-mă, m-am dus acolo, am bătut cu pumnul în masă, strigînd indignat:

- Doamnă, eşti o neruşinată.

S-a ridicat în picioare cu fața puțin lungită de uimire, cu ochii mari... de-abia mai respira... îşi frămînta degetele lungi, parcă puțin uscate, vii.

- Cine eşti dumneata? Ce vrei? Parcă m-ar fi pălmuit.

- Cine sunt? Ce vreau?... Ai uitat cînd frămîntam cu dumneata droturile divanului meu? (Şi stăm gata să lovesc în oricine.)

Toată grădina încremenise... Multă lume se sculase în picioare... Cei trei însă nu mişcau nici unul, reputația mea de boxeur şi bun scrimeur îi înghețase pe scaune... Doamna T. a închis ochii şi toate trăsăturile feței i s-au frînt, doar dunga uşoară dintre sprîncene s-a înălțat... Avea gura îndurerată, întredeschisă... de i se vedeau puțin dinții frumoşi de deasupra. Pe urmă a deschis ochii, plini de lumină, lichizi, înlăcrimați. Atunci s-a sculat de la o masă un tip de lăutar sau doctor, aşa ceva, cu mustața de plotonier, cu manşete scrobite ca două burlane, pe, care nu-1 mai văzusem niciodată, s-a oprit în fața mea, m-a privit în ochi, aprig, şi mi-a spus şuierat, tare, amenințîndu-mă cu arătătorul:

- Domnule, eşti un gujat... Şi, dacă n-ai fi beat, te-aş pălmui.

Am vrut să ridic mîna... Mi-era moale... am vrut să înjur, dar i-am întîlnit ochii, am început să-mi plimb limba uscată peste buzele arse, nu puteam articula o vorbă...

Se aşezase iar jos, cînd m-am dezmeticit puțin şi am făcut doi paşi pînă la masa lui, bîlbîindu-mă:

- Te rog... să-mi dai adresa dumitale. M-a privit cu acelaşi aer de matador:

- Vila Victoria... Tekirghiol - sat.

Doamna T. s-a sculat de la masă şi fără să privească pe nimeni, cu ochii duşi, a dat bună seara şi, împreună cu doamna bătrînă, s-a urcat în hotel.

A doua zi, duminică, Mărginoiu şi Costescu s-au dus cu maşina mea şi i-au cerut să constituie cartelul... Au luat apoi contact cu un căpitan de infanterie şi un profesor de liceu. Au căzut de acord asupra pistolului şi toată după-amiaza Mărginoiu a cutreierat Constanța ca să găsească arme. S-au întîlnit din nou şi au convenit să se amîne o zi ieşirea pe teren, iar Mărginoiu s-a dus seara la Bucureşti de unde a adus pistoale. Miercuri, după ce am încercat vreo două terenuri, fiindcă întîlneam mereu oameni, la muncă, pe ogoare, urmîndu-ne în două maşini, am luat-o pe după „Hotelul Băilor", în

sus, ocolind în fața bisericii la dreapta, apoi pe un drum de care, în marginea unei tarlale de porumb... am ieşit într-o cîmpie de la capătul lacului. Am schimbat trei focuri, eu trăgînd în sus şi cred că la fel a făcut şi Ladima.

Mărginoiu mi-a mărturisit mai tîrziu că a doua zi doamna T. i-a cerut stăruitor o întrevedere şi i-a spus că acest duel nu trebuie să aibă loc... Pe urmă, cînd el i-a explicat că e inevitabil, l-a implorat să facă aşa ca să nu existe victime... A stăruit atît, a plîns aproape - mi-a spus el uimit - încît şi-a dat cuvîntul de onoare că armele vor avea încărcătură insuficientă... N-a fost greu, mi-a spus, să-i convingă şi pe ceilalți trei, nici unul dintre ei nedorind să-şi provoace complicații în caz cînd unul dintre noi ar fi fost ucis.

Aşa l-am cunoscut pe George Demetru Ladima, despre care am aflat tot atunci că e ziarist în Bucureşti, şi acum, sub fotografia asta legată cu panglică deasupra unui teanc de scrisori, îl descopăr parcă într-un mormînt. Să gîndesc că a iubit-o pe Emilia, să-i gîndesc alături mi-e aş;a de greu, cît îmi venea în şcoală să adun caii cu gîştele.

Cînd am venit în Bucureşti, îl vedeam adesea pe stradă... într-o zi, îmi aduc aminte că, în fata cafenelei „Capsa", ne-am salutat, am vrut să-1 opresc.

Emilia s-a întors, îşi scoate chimonoul, căci e cald. O aşteptam, căci îmi dam seama că scrisorile îşi capătă înțelesul, numai cînd ea le comentează şi opune şi punctul ei de vedere...

- Vine Valeria cu cafelele numaidecît... Ai dormit?... De ce nu te odihneşti puțin?
- Nu... mă simt bine şi aşa... Mai bine mai citim scrisori.

Se suie lîngă mine, de trosneşte patul cînd pune pe el întîi genunchiul voinic... Pe urmă se ridică mult spre căpătîi.

Iau o nouă scrisoare, cu cerneală violetă (probabil o luase cu el la Tekirghiol, scriitor cu tot felul de manii).

*Nu mai înțeleg nimic, pentru D-zeu... Aştept de două săptămîni o scrisoare de la tine... Eu plec de aci la sfîrşitul lunii... Trebuie să vii si tu neapărat la 15 august. Căci atunci încep repetițiile la National... A fost pe aci un poet cunoscut al meu şi bun prieten cu directorul... Am vorbit în treacăt cu el... Are o piesă în versuri frumoasă, şi l-am rugat, în cazul cînd vei fi angajată, ceea ce crede şi el că vom obține de la V. care e foarte simpatic, să-ți dea un rol în piesa lui. Eu poate să plec şi mai devreme, căci am cheltuit mai repede decît credeam banii... Tot H. crede că va obține pentru mine o traducere în versuri de la teatru. Aştept toamna asta... îți spun drept, cape o primăvară a vieții mele... Vino, Emy dragă, în str. Plevnei mai curînd, să învingem amîndoi. îți trimit şi vreo două poezii pe care le-am scris aci... M-ar bucura mult să le găseşti pe gustul tău...*

*G.D.L.*

Foarte tîrziu am aflat că Demetru Ladima a fost poet... Pot spune că abia cînd s-a sinucis, citind vreo două necroloage pe care le-am înregistrat cu o adevărată uimire (mai ales că vorbeau despre el ca despre un geniu neînțeles).

E pu{in probabil însă că poeziile au fost pe gustul Emiliei, căci văd că nu le-a păstrat.

Acum fumează privind fix, dar nu-mi vine să cred că gîndeşte, nici că se plictiseşte, pentru că ştiu că planurile ei sunt satisfăcute de vreme ce găsesc măcar aceste scrisori interesante în casa ei. Stă aşa, cum ar sta un peşte în borcanul cu apă, fără nici o nevoie de gîndire sau mişcare, cu fata în sus... Sînii i s-au revărsat uşor înspre coaste cu banii arămii, moi, lățiți.

*Dragă Emy,*

*Speram să te mai găsesc acasă... Vin direct de la teatru. Am stat pînă la 2 ½, Valeria îmi spune că eşti invitată la masă la „Enescu " de către un unchi al tău şi că ea n-a vrut să meargă. N-am putut face nimic, căci aştepta o lume imensă, iar directorul a venit de la minister abia pe la 12 ½ Şi biroul şefului de cabinet şi biroul de aşteptare erau înțesate... Cei mai mulți erau nervoşi, parcă erau la un doctor de boli nervoase... Am întîlnit vreo doi scriitori, multe actrițe tinere, care povesteau fel de fel de lucruri, cum au petrecut la băi... Era şi directorul unui teatru particular, căruia vream chiar să-i vorbesc despre tine, darm-am răzgîndit, căci cred că e mai bine pentru tine la Național... Emy, am cunoscut un bătrîn admirabil, cu care am petrecut o oră aproape, plină de farmec... După ce ne-am cunoscut, în mod foarte simplu de altminteri, căci m-a văzut că privesc atent, în biroul şefului de cabinet, un tablou alcătuit de el din fotografii de ale actrițelor celor mai mari, care au ilustrat Teatrul Național, Eufrosina Popescu, Aristizza Romanescu, Măria Ciucurescu, Tina Barbu, Lucia Sturza şi altele. Un tablou foarte interesant, pentru că e neaşteptat de variat şi bogat, dar puțin cam comic pentru că unele din actualele stele sunt acolo îmbrăcate după moda de la 1906, cu mîneci cu bufanți, cu părul claie, peste care e pusă, cam spre creştet, pieziş, o pălărie de fetru bărbătească prinsă cu un ac, încît cred că - vorbesc de cele care trăiesc -bucuroase ar renunța la cinstea unui astfel de tablou istoric. M-a invitat, cînd a văzut că mă interesează, sus la bibliotecă să-mi arate alte lucruri colecționate de dînsul... Afişul de la premiera* Fîntîna Blanduziei, *fotografii de-ale lui Pascaly, Grigore Manolescu în* Hamlet, *Matei Millo în* Lipitorile satului... *Un adevărat muzeu adunat de acest domn mărunt, cocoşat puțin si cu fața zbîrcită ca a lui Voltaire... La plecare, după ce mi-a povestit o mulțime de întîmplări, domnul Basarabeanii - aşa se numeşte - mi-a cerut si fotografia ta, căci, încîntat de cordialitatea lui, i-am mărturisit ce caut la teatru, ca s-opuie în tabloul istoric. Emy... Emy, sunt sigur că va fi bine...*

*G.D.L.*

Emilia ridică din umeri cu o nedumerire dispreţuitoare.

- Acum înțelegi? Se dusese la National, şi în loc să caute să vorbească cu directorul si-a găsit tocmai pe Basarabeanu ca să discute... Seara i-am spus-o... şi mi-a promis că a doua zi vorbeşte neapărat cu directorul. Eram necăjită, căci tocmai atunci venise în Bucureşti un fost deputat de la Bîrlad, care nu-mi lăsa un minut liber. Vreo trei zile a trebuit să iau masa şi la prînz şi seara cu el.

Haide, încă una, pe hîrtie luată de la tutungerie.

*Scumpa mea,*

*Scumpa mea... scumpa mea... Veste bună... vei fi angajată sigur... Cînd (i-am spus că mă duc... Am fost... Azi era lume tot atît de multă ca ieri. Directorul a venit tocmai pe la 1 şi un sfert... A primit întîi pe directorul teatrului particular, în urmă a intrat regizorul la el şi a stat pînă pe la 2. După asta a primit pe doamna M.R., pe care şeful de cabinet a chemat-o la telefon de acasă... începusem să devin nervos... Toată lumea se înăcrise de aşteptare... Unele doamne rugau stăruitor pe şeful de cabinet, un tînăr blond şi foarte amabil. Cu toate că se făcuse ora două şi ceva... a renunțat şi la masă şi la tot, a dat ordin să fie introdusă toată lumea... Ne-am aliniat în cabinetul lui, ca soldații la raport. Chiar ca la raport a început cu cel din dreapta. Mărturisesc că aş fi vrut să-i vorbesc între patru ochi. Aşteptam destul de stînjenit să-mi vie rîndul... Era cît pe*

*aci să-i vorbesc despre altceva, mai ales că vreo două fete înaintea mea, absolvente, ceruseră să fie şi ele angajate şi abia după multă răzgîndire le spuse să vie mîine.* [1]

*... M-a recunoscut, mi-a zîmbit foarte amabil, cu figura lui de mandarin chinez, dar cînd i-am spus ce vreau, s-a cam întunecat. I-am explicat că e vorba desigur de unul dintre cele mai mari talente ale teatrului^ nostru. S-a întors zîmbind către Horia Dumbravă, care era şi el de fată, dar se vede intrase pe altă uşă, că eu nu l-am văzut cînd a venit... A trecut pe urmă la cei din stînga mea. Horia mi-a făcut semn să aştept...*

*Tot timpul directorul era gînditor şi parcă mă uitase cu totul... Si-a luat pălăria, şi-a pus-o pe vîrful capului, iar fără să scoată nici o vorba... Dumbravă mi-a făcut semn să viu după el... Cînd m-au văzut plecînd cu^ directorul, servitorii m-au salutat respectuos şi parcă miraţi. In strada aştepta automobilul şi înainte de a se urca, V., care stătuse mereu pe gînduri, de era să plec fără să dau bună ziua, ca să nu-l mai trezesc din reveria lui, m-a întrebat, dintr-o dată: „Domnule Ladima, nu vrei sa faci o traducere pentru Teatrul Naţional?" Am rămas uimit... I-am explicat ca aş face-o bucuros, că aş avea chiar nevoie... Atunci mi-a întins mîna şi mi-a spus să trec mîine pe la teatru... L-am întrebat însă ce face cu tine... M-a privit mirat, pe urmă a clătinat din cap şi mi-a spus: „Spune-i domnişoarei să vie la teatru la mine".*

O întreb surîzînd:

- Te-a angajat?

- Pînă la angajament a mai trecut o lună... Mergeam in tiecare zi amîndoi ca la şcoală, la director acasă - unde aştepta şi mai multă lume, că era şi avocat. Era însă un tip foarte bine şi pînă la capăt tot m-a angajat.

Cît de neaşteptată e toată străduinţa omului acesta, cu manşete rotunde ca nişte burlane şi mustaţa de notar - dacă n-aş şti că s-a sinucis, toate necazurile acestea ale lui mi s-ar părea comice.

- Tot mai citeşti? mă întreabă Emilia.

- Cît e ceasul?

Întinde mîna să ia brăţara. Cum s-a întors cu faţa în jos talia î s-a sucit pe şolduri. Sînul mic c ca un fruct mare, molatec între subsuoara braţului întins şi pîntec...

- E patru şi jumătate.

Iau un aer plictisit, ca şi cînd m-aş întreba pe mine însumi, pe urma aşa, fără interes:

- Mai am timp, mai staiu... Pînă la opt n-am ce face.

- De ce nu dormi puţin?

Insistă atît să dorm şi nu ştiu de ce... Ar Fi o acceptare din partea mea, o găzduire care ar crea o situaţie de egalitate, sau are ceva de făcut?

Pe un petec de hîrtie cu creionul:

*Dacă vii înainte de cinci acasă, treci pe la teatru... Am vorbit cu regizorul sa-ţi dea să dublezi pe Porţia din* Shylock. *E, pe la şase, la teatru.*

---

[1] V. ca director al Teatrului Naţional practica anume sistemul audientelor colective pentru ca solicitatorii să se jeneze unii de alţii şi să poată el scăpa astfel mai uşor.

- M-am dus în fugă şi am căutat pretutindeni pînă l-am găsit pe Soare. Mi-a spus că habar n-are... că şi-a bătut cineva joc de mine. Ce-am păţit pînă să mi se dea un debut. îmi venea să-mi dau demisia... ' M-am dus la director şi am vrut să-i arăt gazetele de producţie... Nu le-a citit şi mi-a spus că are în cap o piesă de mare succes cu un rol pentru mine... Haloimăsuri! Venise Sfîntul Dumitru, şi eu nici nu apărusem pe scenă, la repetiţie măcar.

„Sfîntul Dumitru"... Din nou se adună ca o figură de nori în mintea mea. Dacă aş gîndi m-aş simţi poate bine, ca după o lăsare de sînge.

Dar nu... alt bilet.

*Dragă Emy, ieri am întîlnit la teatru pe autorul* Sufletelor tari, *care mi-a spus că nu te cunoaşte, dar că în principiu nu are nimic de obiectat dacă vrei să dublezi pe doamna Filotti... l-am cerut să-mi scrie două rînduri către regizor, să spună că el crede că eşti indicată pentru rol. Ştiu că autorii au dreptul să-şi aleagă interpreţii... Prin urmare, de Sf. Dumitru vei juca sigur.*[1]

- A trecut şi Sfîntul Dumitru şi tot nu mi s-a dat rol, îmi explică Emilia, care, sprijinită într-o rînă, citeşte cu mine.

Se aud bătăi în uşă şi rămîn încremenit, cînd aud glas îndreptat spre noi:

- Emilia!

Mă lămureşte în mod firesc... făcîndu-mi semn să stau liniştit.

- E Valeria care ne aduce cafeaua.

Aş vrea să mă acopăr. Mi se pare nemaipomenit... Ce gîndeşte, exact, femeia aceea, despre ce e înăuntru? I se pare firească această situaţie? Ce crede ea despre gîndurile mele? S-o fi întrebînd asta?

Emilia şi-a pus baboşii, a strîns în jurul şoldurilor doldora chimo-noul roşu şi a întredeschis uşa. Mă acoperisem pînă la gît. A primit tava cu ceştile frunză şi pahare cu apă, pe urmă a ieşit din nou. Am aprins ţigara şi m-am gîndit aşa, în mod stupid, întrebîndu-mă dacă Ladima o fi bănuit vreodată scenele acestea.

„Sfîntul Dumitru"... L-am întîlnit iar, dar fără să ştiu nimic din ceea ce ştiu azi. Ce ciudat mi se pare să leg, deodată, de viaţa mea trecută o altă viaţă, la întretăiere, la o dată anumită. Ştii ce făceai acum un an la data cutare, pentru că viaţa ta trece, aşa ca un fir, şi prin data asta. Dar să descoperi că prin aceeaşi dată, altă viaţă trece cu firul ei ţi se pare ceva din altă lume... Ai impresia asta, cînd citeşti în ziar despre o dramă recentă... „Se cunoscuseră anul trecut la curse... la Derby"... Şi numaidecît... „Dar la curse la Derby anul trecut eram şi eu... Stai, ce făceam în ziua aceea?"... „Au venit şi au luat masa la un restaurant de pe 11 Iunie"... Nu, eu am fost la masă într-o familie... Iată ce făcea deci Ladima, care-mi apărea din neant, parcă, la 26 octombrie, cînd firele noastre s-au întretăiat iar. Alerga după regizorii Teatrului Naţional.

Eram cu „rabla" într-un şanţ, în dreptul unui loc viran dinspre capătul parcului Filipescu, spre Calea Dorobanţilor, tîrziu de tot, după miezul nopţii... Fusese o zi călduroasă de toamnă, ca de vară... Pe la unele cafenele mai erau mese afară^.. Mîncasem la un restaurant de la Şosea, unde stătusem pînă pe la patru, cu prietenii. Plîngeam - cu cotul pe volan - cu capul întors pe spătarul fotoliului. Cineva s-a apropiat de mine şi atunci m-am oprit din plîns, fără să ridic însă capul.

---

[1] În realitate nici nu ne fntîlnisem la teatru, ci la „Capsa", şi mă rugase foarte stăruitor, aproape umilitor, să accept dublura... De altfel, nu mă interesează decît creatorii rolurilor, căci ei fixează momentul piesei... Restul interesează numai teatrul... Ştiu că direcţia n-a aprobat fnsă această dublură.

- Domnule, ce naiba ți s-a întîmplat?... Eşti rănit?... Sergent, ei sergent ! ... Vino încoace.

Sergentul i-a strigat de departe:

- Lasă-l, domnule, că e beat...

Străinul, a cărui voce îmi era totuşi cunoscută, dar n-o puteam identifica, a stăruit:

- Beat, beat... dar s-o fi rănit. Sergentul a răspuns din nou:

- Lasă-l, domnule... Ăsta e obiceiul lui... Nu e întîia oară... Lasă-l în pace...

Abia cînd mi-am dat seama cine e, în lumina lunei tîrzii, la ora aceea, m-am înfiorat. Era domnul de la Movilă cu care mă bătusem în duel... Parcă era un strigoi, desprins de cele pămînteşti.

Am ridicat încet privirea.

- Bună seara, domnule... şi deschizînd portița maşinii... nu vrei să stai puțin lîngă mine?

S-a urcat cu oarecare dificultate, căci maşina, băgată în şanț, era destul de înclinată... N-aş putea să spun ce bucurie m-a cuprins, ca o înseninare stelară, o dată cu venirea omului acesta, care încă de la Movilă îmi dăduse o impresie de loialitate şi bravură... Îl simțeam ca pe un frate bun.

L-am întrebat însă abia după un timp:

- De unde vii?...

- Umblu aşa năuc... uneori noaptea... cutreier mahalalele, ca o stafie, cînd toți dorm... Stau tocmai pe Rahovei... Dumneata?

- Am umblat si eu cu maşina înspre Ploieşti... Veneam spre casă... Mi-era teamă să nu mă întrebe de ce plîngeam... dar mi se păru straniu, din punctul lui de vedere, că nu mă întreabă totuşi... Calea Dorobanților la ora aceea era de obicei neumblată... însă de cînd se stricase şoseaua Jianu... multe maşini treceau pe acolo, spre oraş, claxonînd din pricina căruțelor care veneau cu alimente spre piață şi luminînd cu farurile. Noi eram însă cam la cincizeci de paşi din drum. M-a întrebat tăcut:

- Ai țigări?

I-am întins tabachera şi mi-am scos şi eu una... Bricheta însă nu lua foc...

- Ai chibrituri? -Nu.

A venit sergentul care ne-a dat să aprindem, şi, după ce şi-a aprins şi el țigara oferită:

- Văd că sunteți cunoştințe?

- Da, ne cunoaştem.

- Bună seara... şi s-a depărtat, călcînd cu tocuri grele...

Ladima a fumat țigara toată în tăcere, întors cu fața cînd înainte, cînd răsturnat, spre cer... Cînd trăgea, îi vedeam figura palidă cu orbitele adînci, cu mustața ridicată. Lumina lunei pline făcea ca formele să aibă oarecare limpezime, dar totul era scăldat ca într-o umbră cro-mo... A zvîrlit mucul de țigară.

- Mai stai mult aici?

- Nu ştiu...

A urmat apoi iarăşi o lungă tăcere. Cum dincolo de şosea erau case mici de mahala, se auzeau din cînd în cînd lătrături de cîine. De altfel, e probabil că şi puținele vile care se clădiseră aci, în plin cîmp, după un plan de parcelare pe care pentru moment nu-l puteai ghici, erau păzite de cîini. Prea erau departe de oraş.

- Cum îți convine... să plec? sau să mai stau?

- Dacă vrei, mai stai, pînă se stinge lumina de la fereastra aceea mare de colo.

- Aştepți vreo femeie?...

- E acolo o femeie... dar n-o aştept... E doamna de la Movilă pentru care ne-am bătut în duel.

N-am putut să-i văd faţa, dar am simţit că a tresărit, după cum şi-a încleştat mîna în spătarul gros al fotoliului.

- Cum? o cunoşti?

Am zîmbit şi am simţit ca o voluptate grea, cu gust de pelin şi doctorie, să-i spun omului acesta pe care-l ghiceam un suflet deosebit de al mulţimii, înţelegător ca un duhovnic lumesc, să-i afirm răspicat şi greu, cu ostentaţie.

- O iubesc de patru ani.

De cînd vreau să ajung odată aci, la această spovedanie, de aproape doi ani...

A rămas iarăşi îndelungă vreme pe gînduri... Atunci încercam să ghicesc cam ce gîndeşte, cum aş fi aşteptat fără răsuflare o sentinţă, dar azi, după aceste scrisori, ştiu mai bine.

- De ce i-ai spus vorbe atît de grele la Movilă?...

- Pentru că îmi era cu neputinţă să văd alţi bărbaţi ciocnind paharele cu ea, cu înţeles...

Aş fi vrut din tot sufletul ca omul acesta să mă întrebe mai mult... Era singurul pe lume căruia i-aş fi încredinţat taina, pe care n-o ştiu nici părinţii mei, faptul cumplit care e cancerul vieţii mele, care mă face să fug de o femeie iubită. Posibilitatea de a povesti cuiva cît sufăr m-ar fi uşurat poate ca filtrarea sîngelui. Aş fi vrut să-i spun că de un an şi jumătate viaţa mea e o viaţă de spion şi condamnat... Aş fi vrut să-1 rog eu să-mi ceară să-i povestesc, căci deşi era atît de tăcut şi îndepărtat, îl ghiceam în stare de o mare prietenie... Mi-a spus rar, nedumerit:

- Mi s-a părut, la Movilă, că nu vă cunoaşteţi.

- Ne cunoşteam, dar nu ne vorbeam... Pentru ea venisem acolo... Ca s-o supraveghez... Îmi venea să-i spun: „Dar ca să înţelegi, ar trebui să-ţi povestesc multe... Ar trebui să ştii cutare şi cutare lucru." Azi îmi dau seama că putea oarecum să mă înţeleagă şi fără să-i spun nimic...

Acum luna apusese şi era răcoare... Fereastra, foarte mare, mai mult decît dublă, era mereu luminată. Vila, modernă de tot, se distingea albă, umbroasă, cu linii geometrice şi balcoane dreptunghiulare. Fereastra era ca un far în noapte, spre cîmpul dinspre Floreasca înspăimîntător de plin de viaţă, la etajul al doilea, ultimul, căci nu erau decît două.

- Crezi că e cineva înăuntru?

- Nu ştiu, dar cîtă vreme e lumina aprinsă nu-mi vine să plec. Poate că e un bărbat, poate că, singură, citeşte...

- Poate să fi uitat lampa aprinsă?

- Poate şi asta...

- De cînd eşti aici?

- De vreo două ceasuri.

- Şi ai văzut mişcare în cameră? Cred că s-ar vedea umbre mişcîndu- *i* se pe perdea.

- Nu... n-am văzut nimic.

- Atunci nu e nici un bărbat... Dacă ar fi un bărbat înăuntru ar fi oarecare mişcare în cameră...

- Aşa mi-am zis şi eu... De dormit, chiar în doi - şi mai ales - se doarme mai bine cu lumina stinsă...

Mărturisesc că şi eu, singur, raționasem aşa... dar nu-i spusesem lui Ladima, îmi era teamă că, dacă totuşi ar fi altfel, dacă totuşi ar fi fost un bărbat înăuntru, aş fi fost ridicol, aşa, în fața nimănui, a golului, dar aş fi fost.

- Are obiceiul să citească seara în pat... Aşteptînd aci îmi pare că sunt cu ea... Nu vorbim „din cauză că ea citeşte"... Vrei să mai stai cu mine?...

- Mai ai țigări?

În clipa aceea, s-a mişcat o umbră la fereastră... S-au ridicat storurile şi a apărut ea... S-a rezemat în coate pe chenar, şi-a aprins o țigară... - Am tremurat de coincidența țigărilor, căci parcă ar fi ştiut ce vorbim noi, parcă ar fi continuat, apărînd dintre culise, scena noastră... Era îmbrăcată într-un chimono alb de mătase care lucea în lumină şi care-i înfăşa bustul oblic. Apusese luna... era înspre zori un întuneric pufos acum, cețos... Era cu neputință ca ea să ne vadă în şanț... îmi venea totuşi să urlu, exasperat, de acolo de jos: „te iubesc" şi să fug apoi în noapte... După ce a sfîrşit țigara a plecat de la fereastră şi, fără să lase storurile, a stins lampa.

Emilia, care se întorsese, mă întrebă uimită de ce nu beau cafeaua, că s-a răcit.

- O beau rece, îmi place să fumez aci la tine.

În realitate am aşteptat-o, căci doream să citesc scrisorile neapărat împreună cu ea, ca s-o fac să-mi dea mereu amănunte fără să-şi dea seama, deşi altfel e de o şiretenie frustă.

Am întrebat pe Ladima dacă vrea să mergem pînă la Sinaia. Ştiam că a doua zi e Sfîntul Dumitru şi că nu are, probabil, gazetă...

Mi-a spus că îi e indiferent... merge oriunde... Nădăjduiam, gîndul meu intim era că pe drum vom avea mai mult de vorbit... că are să mă întrebe, că va exista un om căruia să-i spun tot ce adunat, dospit în mine, îmi arde sufletul fără legătură cu nimeni, fără drept de vorbă... Dar nu m-a întrebat nimic. Toamna era bogată, iar Sinaia l-a impresionat mult, căci despre ea devenise vorbăreț.

- Ai avut o bună idee. E o melancolie limpede, regală, în aceste vile splendide şi goale, în soarele acesta care luminează viu, dar slab, bulevardele. O mai fi vreo pereche întîrziată pe aci, neîndurîndu-se să sfîrşească o poveste frumoasă ? La Bucureşti melancolia are ceva mizer. E cu ploaie, cu lemne în stradă şi canale desfundate, cu ziduri leproase, cu trotuarul spart, care te stropeşte, cu străzile sucite.

Aş fi vrut să-l socotesc invitatul meu, cum era, dar mi-a fost cu neputință să plătesc pentru amîndoi nota la masă... A plătit singur, trebuind să se deducă după listă... Avea ceva de *„monsieur*". De atunci am mai fost de cîteva ori în parcul Filipescu, şi pe urmă aiurea, cu maşina.

Tresar, căci Emilia strînge pachetul de scrisori.

- Ce faci, de ce iei scrisorile?

- Mai vrei să citeşti ?! întreabă mirată şi mulțumită. Îți plac chestiile astea ? Parcă te gîndeai la altceva.

- Ce vrei să facem ? afară e prea cald...

Soarele, deşi a trecut spre apusul cardinal şi deci a ajuns pieziş spre ferestrele dormitorului, cum suntem în vară, e încă sus şi pătrunde prin storurile de pînză gălbuie.

Aleg o nouă scrisoare şi întreb, ca să-mi creez o introducere: -Asta cînd ți-a scris-o ?

- Nu ştiu, să vedem ce e. Se apleacă pe mine, cu vîrful sînului drept uni atinge umărul... Şi rămîne nedumerită, căutînd.

*Scumpa mea, scumpa mea,*

*Am trecut pe la 11 ½ pe la voi, şi Valeria îmi spune că dormi încă... Am rugat-o să nu te deştepte, căci e un somn binemeritat. în stalul meu am fost fericit, Emy, mai ales după emoţiile ultimelor zile. De două ori era să scoată piesa... Cînd am mai văzut aseară că din senin, după o zi de toamnă aşa de frumoasă, începe să ningă, eram deznădăjduit... Mă întrebam ce vei face... ce enervată trebuie să fii şi tu... La început am crezut că fulgii mari şi rari au sase oprească... Pe urmă a început lapoviţa, pe la 7 a îngheţat şi lapoviţa, iar pe la 8 nu mai umblau nici tramvaiele, nici automobilele... N-avem noroc, Emy... Mă mir că au venit şi cele cincizeci-şaizeci de persoane care au fost în sală. Dacă însă cu astfel de sală iei aplauze la scenă deschisă, însemnează că eşti o artistă excepţională... Toţi ochii erau înlăcrămaţi cînd ai strigat cu faţa contorsionată de durere, cu pumnii strînşi... cu pieptul scos afară...*

Plină de importanţă, dar potolită (şi tocmai asta dă impresia de plin de sine), Emilia mă lămureşte:

- Cînd am debutat la Naţional în *Secretul mamei.*

-Daa ? şi surîd,prosteşte, cum cauţi să fii la nivelul copiilor, pronunţînd peltic cînd vorbeşti cu ei ... Ei ... nu zău ... ai avut succes ? Mă îndoiesc, aşa, admirativ.

-N-a fost lume multă, dar am avut aplauze la scenă deschisă.

Goală cu piciorul stîng adus sub cel drept, de-i îndoaie plinătatea coapsei, nu cred că minte.

*...După teatru te-am aşteptat, în berărie la „Elveţia”, să te văd ieşind, aşa cum ne fusese vorba ... Un ceas am stat – pînă pe la 1 ½ - aproape lipit de geam.*

*Viscolul încetase şi se vedea foarte bine ... Ţi-aş fi recunoscut imediat mantoul...*

-Aveam un mantou de vizon... îl ştia.

Emilia numeşte aşa probabil vreo imitaţie de cîine, lucrat.

*...Pe A.L. am văzut-o cînd a plecat, şi pe Ciprian, şi pe ceilalţi. Aş fi foarte fericit, Emy să bem împreună un pahar de vin ca să sărbătorim seara asta atît de aşteptată... Atît de greu pregătită... Surîdeam singur, în gînd, la nădejdea asta... Valeria îmi spune că erai obosită şi că te-ai culcat fără să mănînci chiar, Emy dragă, îţi las aci un mic dar... E o cruciuliţă pe care o am de la mama. Aş vrea să însemn cu ceva seara asta de succes din viaţa ta... Niciodată nu m-aş fi despărţit de ea... dar de gîtul tău îşi păstrează toată frumuseţea gîndului care mi-a dăruit-o.*

*Mama ar fi bucuroasă s-o ştie la tine.*

*Îţi sărut de zeci de ori mîinile,*

*G.D. Ladima*

Mi s-au umezit ochii... Sunt tot cutremurat. Dar, ca în cazurile din război, cînd doi conaţionali din misiune se întîlnesc, neaşteptat, în teritoriu străin, însă ca să nu se trădeze, trebuie să păstreze tăcere şi anonimat, ignorîndu-se, caut să surîd indiferent, ca să nu trezesc bănuiala Emiliei. Am aîtea de aflat... Întreb căscînd:

- Ce cruciuliţă ?... O mai ai ?

- O cruciuliţă de aur, aşaa... E la Valeria în scrin. Mi-a părut cam rău atunci că nu ne-am văzut... Dar eram invitată de către un cunoscut la un supeu ... la „Iordache”, într-

o cameră separată... Erau vreo trei fete, două de la alt teatru, cu prietenii lor... Cînd am ieşit de la „Royal” a doua zi, era 9 dimineaţa, şi mi-era o teamă grozavă să nu mă întîlnesc su el, căci pe acolo, pe Sărdinar, sunt numai gazete şi mereu întîlneşti gazetari. Dar era prea mare zăpada.

O văzusem şi eu. După cîteva zile, în *Secretul mamei*. Mi-a făcut rău...

Avea un fel de suferinţă, fără frunte, aproape fizică, pe care Emilia o crede totul pe lume, cum boxeurului cu ceafa hipertrofiată de rezistenţă crede că muşchii lui sunt deasupra, sunt idealul civilizaţiei întregi.

Trage încet din portţigaretul de baga roşie.

- Am avut şi atunci o bătaie de cap şi o grijă... Nae Gheorghidiu mă anunţase că o să vie la mine între 6 şi 8, după ce iese de la Cameră...

Rămîn uimit, am o tresărire, cînd aud numele ăsta, dar mă opresc numaidecît, căci altfel nu mai aflu nimic. Emilia poate fi sinceră numai cînd e nevoită să pălăvrăgească pentru ca să poată reţine, din interes, vreun om care altfel n-o apreciază...

- De obicei Ladima (ea spunea pe nume tuturor şi familiaritatea ei cu numele lor social părea şi mai penibilă) nu venea pe înserate... Aşa... uneori dimineaţa, alteori imediat după masă... De cele mai multe ori venea seara şi apoi ieşeam la cinematograf sau stam acasă... Drept să-ţi spun, mie nu-mi prea place cînd mi se vîră cineva aşa, în suflet. I-o tai scurt. Dar mi-era milă de el. Acum picase şi nu era chip să-l urnim din loc... Se făcuse 6 şi eram disperată. Pentru că ne aşteptam din clipă în clipă să vie Gheorghidiu. Am luat-o înainte şi i-am spus că aşteptăm pe un domn din Bîrlad, care e arendaşul moşioarei noastre... şi, mai scăzut, ca într-o paranteză şmecheră: I-am spus că avem o moşioară lîngă Bîrlad... Că trebuie să discutăm contractul... Cînd veni Gheorghidiu , era foarte necăjit că îl găseşte aici... dar l-am trecut numaidecît în dormitor, iar el a rămas cu Valeria. Uşa, vezi, e de lemn şi nu se prea aude prin ea... Parcă aveam şi ce vorbi. Că de obicei cînd venea la mine, Gheorghidiu era grăbit şi nu se dezbrăca, pentru că poartă brîul lui Iov, şi-i venea greu să-l puie la loc... Rămînea aşa îmbrăcat, în vestă, şi punea un şervet pe genunchi, ca să nu-şi păteze pantalonii.

La început îl necăjise că întîlneşte pe altcineva, dar i-am explicat eu că ² orudă a noastră, pe urmă a început chiar să-i placă... Îl auzea vorbind încet cu Valeria, nu se înţelegea ce spunea, dar vocile tot se auzeau... Gheorghidiu se oprea cîteodată să asculte, că era nebun şi scîrbos... La plecare mi-a dat două mii de lei: „Dă-i şi omului care e în sufragerie cinci sute de lei” ... I-am luat... dar cum era să-i dau lui Ladima ?

De cînd povesteşte s-a ridicat drept. Capul rotund, cu liniile caligrafiate, e însă tot absent. Stă aşezată. Piciorul dinspre mine e îndoit de la genunchi, proptind pieptul şi sînul, iar celălalt, dreptul e lungit pe cearşaful alb. Belşugul coapsei îndoite a cizut puţin arcuit, spre aşezarea de carne care-i susţine trunchiul, acoperind astfel ca un val cald însăşi feminitatea femeii, din care depăşeşte uşor vreo doi cîrlionţi aurii. Acolo, înspre această parte de „înfruptare” pielea pulpei struguroase, cu ochiuri alburii, se afumă parcă în partea dinăuntru a coapselor, şi fiindcă explicaţia spontană, a spălaturilor, e absolut absurdă, mă gîndesc deci la motivele atavice. Naiba mai ştie! Sînul, de o greutate mică, rotundă, e turtit ca o minge caldă de genunchiul acesta stîng de care se sprijină. Genunchiul însuşi, neted şi lucios ca sideful deasupra, a căpătat într-o parte şi alta, deasupra subţioarei lui, două îndoituri de carne grasă, ca două toarte de vas. Celălalt picior e întins ca şi cînd ar măsura aşternutul. Picioarele înseşi nu le-ar avea Emilia urîte, dar degetele mari la fiecare sunt puţin întoarse în sus, ca şi cînd ar ridica plictisite capul. Nu ştiu cum să spun, aşa anapoda, uite, am impresia că Emilia n-a privit niciodată un răsărit de soare (şi poate că ar trebui să fac cu ea un zbor în zorii

zilei) şi n-a privit cu ochii aceştia mari de tot, liniştiţi, niciodată, singură fiind, aşa fără motiv, o floare (mă întreb însă dacă eu însumi făcusem aceasta înainte de a cunoaşte pe doamna T.).

O privesc şi o ascult.

- Tocmai cînd mi-era mai mare teamă să nu se întîlnească prea des cu Gheorghidiu, am avut noroc că s-a supărat.

- Pe Nae?

Mă priveşte solid.

- Nu... nici prin cap nu-i trecea. Nu bănuia nimic. Să vezi... Venise să mă ia de la teatru şi tocmai atunci trecea pe acolo ajutorul de regizor, ăla care ne punea pe lista de figuraţie... Toate fetele sunt drăguţe cu el... Mimi Stoenescu s-a şi culcat cu el...

Am rămas uimit.

- Mimi Stoenescu ?

- Da, dragă. Ce vrei să facă fata? Mie îmi promisese... şi se ţinuse de cuvînt. Dar înţelegi, pentru viitor. Trebuia să fiu drăguţă cu el... Cînd a trecut pe lîngă noi, l-am oprit: „Ce mai face băiatul dulce?... Să-ţi dea maica o pupică..." şi l-am pupat. Ladima s-a făcut vînăt. N-a scos o vorbă tot timpul pe drum, iar la plecare nu mi-a sărutat mîna... Mi-a strîns-o... aşa... plictisit... N-a mai dat pe la noi vreo două săptămîni... Vrea să mă pedepsească, să mă facă să sufăr... Cum îmi convenea grozav... de parcă eu comandasem asta, l-am lăsat bineînţeles în pace... Dar cînd Gheorghidiu a plecat, nu ştiu unde, la o chestie de-ale lui, i-am trimis un bileţel: „Tot mai eşti supărat? De ce nu vrei să înţelegi? Mi-e dor să te văd." Mi-a răspuns cu biletul ăsta... Şi cînd a venit să mă ia la teatru, parcă fierbea de bucurie... atît suferise în două săptămîni.

Avea în mînă, mîna ei grăsuţă, un bilet cu litere mai culcate ca de obicei, pe care-l luase din cutie pe cînd povestea.

*Numai d-tale crezi că-ţi este dor? Nouă, crezi că nu ne e dor de d-ta?... Si ce dor...*

*George*

- De ce i-ai scris?... De ce ai căutat să-1 faci să se întoarcă?

- Ne era uneori de folos... Şi puţin plictisită, ca pentru un lucru pe care în definitiv nu-l prea pricepea bine: Valeria spunea că să nu rup... Că e o greşeală... Că e mai bine să-l duc aşa, cu zăhărelul... La întoarcerea lui Gheorghidiu... a fost însă un carambolaj ceva teribil. Într-o seară, deputatul a spus că vrea să vie la mine, după nouă seara. Mi-a dat şi un bilet de cinematograf pentru Valeria, aşa că ea, după ce a pregătit cîteva sticle de vin şi o gustare cu de toate, pe care le-a pus în dormitor, pe mescioara aia joasă, a plecat... Din greşeală, cînd a venit Gheorghidiu, am uitat să închid uşa de la intrare... Noroc că el nu scoate nimic de pe el pînă în dormitor. Că, să vezi... Tocmai aproape de zece aud sunînd... Vorba aia, m-am mirat... Gheorghidiu a tresărit, dar i-am făcut semn să tacă... Am tăcut şi eu. A sunat aşa... poate zece minute, că se vedea lumina din antreu, pe urmă mi-am dat seama, pe sub uşă... Poate că a apăsat clanţa şi a găsit deschis... A intrat... mirat, se vede, că e deschisă... ce-o fi vrut nu ştiu... că o dată i-am auzit paşii în sufragerie. Am sărit ca arsă... goală cum eram şi am tras zăvorul... A simţit. A bătut furios în uşă... a zgîlţînat-o... Lui Nae Gheorghidiu de groază îi curgeau balele... După cîtva timp s-a potolit, dar n-a plecat... Parcă s-a culcat dincolo pe divan şi asculta. Drept să-ţi spun, m-am speriat şi eu. Îl ştiam nervos, în stare de orice nebunie. Bătrînul îmi spunea mereu bîlbîind de spaimă: „Poate că vrea parale... ? Asta mă plictiseşte. Ţi-am spus... Cine e ? Ce vrea ?" Mereu se scula şi se îmbrăca, punea brîul lui

Iov -că acum, seara, îl dezbrăcase - şi iar îl scotea... Parcă nu ştia cum să se înfățişeze cînd celălalt o sparge uşa... După vreun ceas Ladima a plecat... A spart nişte ceşti care erau aci... o fi înjurat şi a trîntit uşa... Tot mi-a fost frică şi am ieşit cu băgare de seamă să văd... Plecase... Slavă Domnului... M-am dus acum să închid uşa... Ce să vezi? Scosese cheia, încuiase uşa pe dinafară şi luase cheia la el... Uimită: o luase la el! Eram acum închişi în casă... Nae spunea că în orice caz n-ar pleca, pentru că nu vrea să se întîlnească cu derbedeul, care, zicea el, sigur, îl pîndeşte în stradă... Da pe urmă... zău... ce să-ți spun, chestia vedeam că-l excită... Mă întreba, cînd îi venea mai bine... gîfîind... aşa în şoaptă... aiurit... „Te iubeşte?... Spune... te iubeşte?..."

Ascult automat... S-a răsucit în mine, rănit, ceva ca o foaie aprinsă, dar Emilia continuă senină:

- ... Mai greu a fost cînd s-a întors Valeria... Un ceas ne-am căznit pînă să stricăm broasca... Azi îmi vine să rîd ce caraghioşi eram făcînd amîndoi pe lăcătuşii, cu securea de tăiat lemne, dar atunci i-aş fi tocat capul nebunului ăla. Şi Valeria care înghețase la uşă... Tocmai la prînz mi-a trimis cheia şi cu o scrisoare batjocoritoare, care n-o am aci, că am făcut-o bucățele... Mă făcea ca pe o femeie de stradă... Spunea că niciodată nu m-a socotit altceva... că nu m-a iubit... că-i e silă de mine... Că ar vrea să nu mă mai întîlnească niciodată. Vro două luni de zile, aşa... pînă la începutul lui februarie, n-am vorbit. Ne-am întîlnit de cîteva ori, dar a întors furios capul... O dată la cinematograf, din întîmplare am fost alături... Cînd m-a recunoscut în pauză, s-a sculat şi a plecat... Nu pot să spun că asta nu-mi cădea în vremea aia foarte bine... dar oricum, vorba Valeriei, era bine cînd venea, că tot aveam nevoie de el... Tocmai peste vreo două luni, cînd ne-am împăcat, i-am explicat aşa, pe larg, că din cauză că am fost singură în casă, m-am speriat, că eram goală, că nu am ştiut cine e ... că am crezut că e vreun hoț. M-a crezut. Şi tot el şi-a cerut iertare... Mi-a spus atunci cît a suferit... Pe divan a stat un ceas, hotărît că dacă se deschidea uşa şi apărea un bărbat să mă strîngă de gît... Lui, spunea că nu i-ar fi făcut nimic... I-ar fi strigat numai să iasă... Şi dacă n-ar fi ieşit, numai atunci l-ar fi sugrumat. Zicea că a suferit ca un cîine sîngerat, că i-a fost teamă că o să înnebunească şi a pornit aşa, cu ochii în foc şi cu tîmplele pocnind... pe străzi, prin zăpadă... fără să ştie unde... Zicea că nu putea să respire şi mai mult alerga... Pe urmă, după ce a obosit, s-a dus la femei în Crucea de Piatră unde a stat pînă aproape de prînz... cînd mi-a scris scrisoarea şi mi-a trimis cheia.

... Eu ştiam că el mai bine moare, dar nu face primul pas să ne împăcăm şi de aceea îi scrisesem eu: *„Domnule, deşi ştiu că ți-e capul plin de toate aiurelile, găsesc că de două luni e prea de tot. Vino să-ți explic ce a fost în seara aceea ... „* Şi a venit ... Era, săracu, aşa de emoționat... Îi străluceau ochii, ba a şi plîns ... Era cît pe aci să mă dau lui, dar Valeria mi-a spus să nu fac greşeala asta, că pe urmă se duce de nu mai vine... dar l-am lăsat să mă sărute toată seara... căci Valeria ne-a lăsat singuri în dormitor... Toată noaptea mi-a vorbit... A plecat tocmai cînd se lumina de ziuă... Mi-a spus – zău – că e una dintre cele mai frumoase nopți din viața lui... Din oraş mi-a trimis un bucjet cu flori şi cîteva rînduri... Trebuie să fie acolo.

Da. Cu scrisul mai aplecat şi mai halucinant ca oricînd:

*Emy,*

*... Îți repet şi acum: iartă-mă ! Cînd mă gîndesc ce drăguță eşti tu – cînd nimeni nu te obligă la asta, nu-i aşa ? – şi ce grosolan, ce dezgustător am fost eu... mi-e silă de mine... Aş vrea ca florile acestea să aducă o lumină şi o bucurie care să acopere totul. Toate uriciunile vieții ... şi ale oamenilor... De altfel, seuferința mea atroce a fost un cancer în aste două luni, cînd te căutam de dimineață pînă seara, dar dacă te vedeam, mă ascundeam ca să te las să treci, nebănuit de tine...*

*Te pîndeam seara cînd ieseai de la teatru, numai ca să te văd ducîndu-te cine ştie unde... tmy, în clipa cînd am aflat că totul nu fusese decît un rod bolnav al grabei şi imaginației mele - căci trebuia să-mi treacă prin cap că te-ai speriat... mi^ s-a părut că am reînviat. Eu, cînd auzisem în seara aceea de demența pocnetul zăvorului, cînd am înțeles că în pustiul mut, în care nu era un semn de viață, era totuşi cineva, dincolo de uşă, cineva fără chip... şt mai erai încă şi tu, mi-am pierdut capul. Dacă nu ar fi fost sunetul sec al zăvorului, care m-a speriat, Emilia... ăsta e cuvîntul... m-a speriat... n-ar fi fost nimic. Am avut impresia unei catastrofe... Am încremenit cîteva clipe înaintea uşii încuiate. M-am purtat atît de trivial cu tine, Lmilia, singura femeie din oraşul acesta care găseşte din cînd în cînd cîteva clipe şi pentru un nefericit ca mine - fără nici un interes... Cu ce nerozii iți răspund? Buna mea, draga mea Emilia, iartă-l pe*

*George*

- O ducea rău, săracu, pentru că n-avea nici slujbă. Îmi spunea - că fată de noi n-avea secrete - cum era amînat mereu la gazete... de azi pe mîine. (Ce lipsă de experiență, ce naivitate, gîndesc eu, sa-i iei confidentă a necazurilor materiale o femeie ca Emilia. Nu era un mijloc mai sigur să piardă totul decît solicitînd compătimirea ei. În afară de cazuri rare, e tristă imprudență să inspiri - chiar şi fără sa vrei femeii pe care o iubeşti. Cum a putut fi atît de puțin înarmat pentru asemenea luptă, un om atît de inteligent ? E drept că şi credea prea mult în ele.)

Prin februarie găsise de făcut nişte traduceri, la o librărie. Traducea un roman cu trei lei pagina... Uneori făcea pînă la patruzeci de pagm pe zi, dar mă rugase să nu afle nimeni. De Paşte s-a terminat insa şi cu romanul. Era foarte trist şi-i plăcea să stea de vorbă cu noi, sa-şi spuie necazurile. Nouă ne părea rău.

Cred asta, căci răutatea Emiliei nu e agresivă, ci, probabil, crîncen defensivă. Dacă nu-i sunt interesele în joc, e desigur miloasa.

*Emy dragă,*

*N-am putut ieşi din casă azi... Sunt răcit şi ploaia asta rece care nu mai sfîrşeşte mă descompune... Scara casei e udă şi murdara... trotuarele sunt sparte... unde lipsesc lespezile sunt ochiuri de apă... unde e puțin ioc, trebuie să fie răsturnată o roabă de lemne, butoaie goale sau cărămizi... E cu neputință să mergi pe jos în voia ta... lăsîndu-le gîndurilor... Ghetele îți devin de două ori mai grele... Dezgustător început de primăvara... Cît îți sunt de recunoscător, Emy, că dai un rost vieții mele, deşi eu o merit atît de puțin... Cînd capitala asta a tuturor vînzărilor, a tuturor compromisurilor, a tuturor tranzacțiilor oferă atîta femeilor frumoase, tu renunți la tot, ca să stai să asculți la bietele mele prostii. As vrea să fiu bogat, Emy... Mă încălzeşte ca un vin fierbinte gîndul că aş putea veni să te iau de la teatru, în automobil, că aş putea să te chem la mine într-un interior uscat, uscat, Emy, înțelegi tu, cu covoare groase pe jos, cu baie... cu baie, Emy, cu fotolii adîncişi lămpi regale, aşa cum văd în interioarele luminate cînd trec seara pe bulevard. Aş vrea să fiu bogat, Emy, azi cînd îndur mai multă mizerie ca oricînd.*

- Valeria bănuia, dar mie nu-mi venea să cred că erau zile cînd nu mînca, mai ales acum cînd nu mai avea slujbă la gazetă. Totdeauna oprea cîte ceva dulce la masă pentru el. La început nu lua, mai făcea nazuri, dar ea stăruia, cîteodată îl amenința si îl făcea să mănînce.

*... Să fiu nu chiar bogat, Emy, aş vrea numai puținul luminos pe care l-am găsit la un confrate la Rîmnicul-Sărat, astă-iarnă, cînd m-a invitat pentru două zile la el. O casă mică, numai cu vreo*

*patru odăi, luminoase toate, Emy, cu duşumele uscate, cu perdele albe la ferestre, cu un dormitor cu sofa mare, călduros, cu o cameră de musafiri - ba nu, pe asta aş desfiinţa-o, dacă eşti tu cu mine nu mai vreau pe nimeni - al cărei aşternut seara era olandă şi dantelă, cu o mescioară, şi pe ea o lampă portativă, să citeşti culcat... Biroul lui simplu de tot, dar aşa aş vrea unul pentru toată viaţa: o masă mare de stejar... Rafturi negre, pînă la jumătatea peretelui alb, pentru cărţi, un fotoliu adînc pentru fumat ţigara. Ah, şi-o nevastă, o nevastăplinuţă, albă ca tine, cu ochii mari, verzi, numai viaţă, strălucitoare de curăţenie şi sănătate... ca un model de Tiţian, aşa ca Lavinia, ca Emilia, ca să prepare ceaiul... Să ai papuci calzi... Asta...asta... visez.*

*Si ştiu că e imposibil, Emy... Numai dacă nu cumva voi fi numit suplinitor într-un orăşel de provincie... vream să nu-ţi spun... dar gîndul mă roade... Trebuie să-l spun cu un ceas mai devreme... Am vorbit cu Pillat, nepotul Brătienilor, şi mi-a promis că mă va recomanda dr.-ului Angelescu.*

*Tristul tău, George*

*P.S. Si o cameră de musafiri, Emy... Acolo va sta Valeria... scumpa Valeria pe care nici nu mă gîndesc s-o las aci...*

- Era atît de copilăros, încît îşi închipuia că o să mă las de teatru ca să merg la... Rîmnicul-Sărat. S-a aplecat să examineze o cicatrice ca o aripioară albă pe care o am deasupra genunchiului: Cînd ai căzut cu aeroplanul?

- Nu, automobilul; m-am răsturnat lîngă Paris.

*Emy dragă,*

*E o copilărie... Iată-te acum şi geloasă... Dragă, dar n-a fost nimic, absolut nimic... în antract stăteam de vorbă cu autorul şi, cînd a trecut Lena Corematipe lîngă noi, el a oprit-o şi-a întrebat-o ce impresie are... Pe urmă m-a prezentat... Spre marea mea mirare mi-a spus că mă cunoaşte din cetit... Si chiar mi-a spus titlul unei bucăţi a mea, apărutăacum vreo trei săptămîni... îţi spun drept, asta m-a impresionat foarte mult şi, om în toată firea, am început să mă bîlbîi... Pe urmă, foarte drăguţă, ne-a invitat în lojă pentru actul următor, căci se ridicase cortina... O găseam, îţi spun drept, încîntătoare dar, cum se zice, nu e genul meu... Genul meu e alcătuit dintr-un singur exemplar în lumea aceasta şi acela eşti tu, Emy... Dacă vrei tu, renunţ şi la ceaiul la care ne-a invitat pe mine şi pe Horia Dumbravă.*

- Dar ce-a fost asta? Erai geloasă? (Căci numai asta nu mi-o închipuiam.)

Emilia a ridicat din umeri ca la o glumă nesărată... A întors capul spre mine cu exces de mimică, pentru că fizionomia ei caligrafică nu funcţiona decît în mare, scoborînd gura brusc în jos, cu buzele ca un cioc de raţă, dispreţuitor şi făcea oarecum cu ochiul... ceea ce însemna: „Crezi asta?"

- Făceam aşa, pe nebuna... Nu, dar mă plictisea pramatia... de caţa-oancă, că-l invitase în lojă. Aşa face cu toţi. Nu aveam eu chef ca el să stea în lojă cu ea... Şi pe urmă, lui, eu îi spusesem mai mult în glumă, aşa, haloimăs... ca să am ce spune, dar el o luase în serios. Şi sfîrşind iar cu mimică, batjocoritor: Săracu... îi era frică să nu sufăr...

- Ascultă, Emilia, tu ştiai că suferă din cauza ta?

- Aşa sunt bărbaţii, îşi fac idei... Desigur că suferea... Dar era mîndru, nu arăta totdeauna... Şi pe urmă îi plăcea să vie la noi... De multe ori cînd nu eram acasă, venea şi mă aştepta. Sta de vorbă cu Valeria... ceasuri întregi... discutau... făceau planuri. Era pentru el foarte bine... Dar ce puteam face? Aveam atîtea pe cap. Uneori mă mai supăram. Şi cu o mîndrie groasă: Ştii... pe mine să nu mă plictisească cineva prea mult...

Acum o nouă scrisoare pe hîrtie de caiet.

- Asta e scrisă la noi, cînd mă aştepta, e hîrtie de la rol.

*Emy,*

*Te-am aşteptat pînă la 12 ½ ... Îmi tot ziceam că vii şi aşa a trecut de miezul nopţii... Valeria spune că ai fost să repeţi la o camaradă acasă, şi bănuieşte că, întîrziind şi prinsă de ploaie, ai rămas să dormi acolo... Am jucat amîndoi tabinet. I-am luat două partide, deşi am prins-o trişînd... ne-am certat... Era să ne luăm la bătaie... Pe urmă ne-am împăcat... în jurul unor linguriţe de şerbet şi cafele... Ce bine era să fii şi tu acasă, Emy... Serile în care te văd sunt singurele în care nu mă simt un ocnaş al vieţii. Mă odihneşte un calm, o senzaţie de împăcare ca o morfină, în interiorul acesta al tău. Privesc în dormitor. Uşa e deschisă şi lasă să treacă din sufragerie ofâşie lată de lumină, care cade transversal pe patul atît de alb, larg, curat, neatins; în fund luna bate prin fereastră, luminînd pe dinafară abajurul galben.*

Patul Emiliei într-adevăr e foarte curat, aşternutul extrem de fin şi alb, pentru că aşa cer interesele ei. E poate obiectul cel mai îngrijit şi mai luxos din casă, aşa cum vînătorii serioşi dau cea mai mare grijă şi fac mari sacrificii pentru obiectele de vînat... Ştiu de asemeni că actorii, cînd vorbesc de garderoba lor, nu o consideră ca pe un lux, ci ca pe un utilaj profesional.

*... În oraşul acesta putred, în care totul e de vînzare... interiorul acesta e un refugiu de frumuseţe şi curăţenie... Mă ridic să plec, Emilia, nu fără să sărut cald mîinile Valeriei, duhul îngrijitor, protector, organizator al acestui locaş de vis. Te văd în patul acesta alb ca zăpada, cu braţele goale, cetind la lampă. Cu imaginea aceasta în minte, cu sufletul plutitor, cobor în strada cu trotuarul spart, cu ceaţa ploioasă... ca să străbat Bucureştii în lat, cu norocul meu.*

*George*

*P.S. Mă duc să-ţi aduc mîine biletele... cred că le-a oprit Găiceanu.*

- Nimeni nu putea să-l mai înţeleagă... Uneori se supăra din nimic, era bănuitor, îl vedeam nu ştiu cum, pripit, amărît, plecînd îmbufnat. Şi tocmai atunci n-avea dreptate. Alteori era aşa de blînd şi de cumsecade. Uite, timp de o săptămînă n-am dormit acasă, eram cu unul... Valeriei îi era urît singură acasă, sta cu el de vorbă şi-i spunea că repet pentru un turneu... După aceea am plecat cu tipul la Braşov, iar Valeria i-a spus că am plecat în turneul Teatrului Naţional...

- N-a bănuit nimic?

- Pe urmă, după ce m-am întors, a mirosit el ceva.

*Emy,*

*Îmi e peste putinţă să pricep ceva... Cum poţi să faci asemenea copilării?... Eram ieri seară la „Giordache", într-o cameră separată de sus, cînd, ieşind pe culoar, la plecare, spre miezul nopţii, te-am văzut prin uşa deschisă de chelner, pe tine într-un grup de cheflii... Am crezut că-mi vine rău... Credeam că sunt beat, era să viu înăuntru... Am stat multă vreme în loc, ascultînd... vorbeai, închinai, făceai propuneri, ce enormităţi n-ai spus. Erai desigur beată... N-am stat pînă la ziuă la uşă, de ruşine, dar eram în stare să te aştept în stradă... Emy, tu eşti un copil, nu-ţi dai seama ce groaznic lucru e să primeşti o invitaţie într-o cameră separată cu divanuri murdare şi oglinzi zgîriate cu pornografii... Dacă se află ceva, eşti compromisă pentru*

*totdeauna... Dragă, nu te lua după colegele tale... pentru că ele sunt nişte dezmăţate... Dar tu, Emy, gîndeşte-te la Valeria, gîndeşte-te la toţi cei care văd în tine o artistă mare... Sunt sigur că n-ai ştiut despre ce e vorba... Mi-e gura coclită... Mă simt bolnav, Emy.*

*G.*

Am rămas cu hîrtia înţepenită în mînă... Ea se sprijinise cu umărul de mine şi sînul ei se instalase ca într-un culcuş, în îndoitura braţului meu, îl simţeam cu coastele. Întorc apoi capul într-o lungă mirare.

- La „Giordache"?

- Ah! ce a mai fost şi atunci... Ce motiv de ceartă, două săptămîni. De obicei n-aveam nici o grijă seara cînd mergeam în vreun local, că eram aproape sigură că nu-l întîlnesc... Totdeauna el mînca în birturi şi prin bodegi. în seara aceea se înfiinţa un club, nu ştiu ce spunea el, al scriitorilor. Şi aveau o masă a lor într-un salon. Noi eram un grup de şase-şapte inşi, mi se pare că era şi Gina, Lenta şi pe urmă şeful de cabinet cu doi prieteni ai lui... Parcă trebuia să vii şi tu în seara asta? Da, da... Parcă aşa spunea Mărginoiu? Noi, fetele, ne cam trecusem şi spuneam tot felul de prostii... Ne stropeam cu sifon, ne păcăleam unii pe alţii. Şi el era la uşă, dragă... închipuie-ţi!...

În chipul acesta am înţeles oarecum cauza tragediei lui Ladima... Din pricina sărăciei nu putea să meargă în aceeaşi lume cu femeia pe care (oribil cuvînt) o iubea, şi atunci era cu neputinţă să exercite vreun control... Toate datele îi scăpau... Ea, care era totul pentru el, pleca gătită şi venea din oraş, cum ar fi mers într-o cetate nepermisă lui, de unde s-ar fi întors spunînd ce vrea şi cît vrea să spuie... El era nevoit să creadă şi imaginaţia lui, necontrazisă de nici un incident al realităţii, putea să vadă o Emilie ideală, bună, suavă. Şi mai ales o Emilie plină de mister. Dacă nu vezi cotidianul unui om, ci numai aşa cum apare pe catedră, nu poţi niciodată să-l cunoşti. Construieşti numai o figură de profesor... Cotidianul Emiliei nu era, cum s-ar părea, sufrageria cu Valeria, unde ea cobora oarecum ca o prinţesă, ci patul ei plin de atîtea mistere, după-amiezele şi serile cu supeuri, o lume cu care el nu avea mai mult contact decît are călătorul de pe scara vagonului de clasa treia cu vagonul restaurant, sclipitor de lumină şi tacîmuri, în cuprinsul de lemn lăcuit al căruia evoluează (deşi doar la al şaptelea vagon) o lume absolut inaccesibilă, mai distanţată decît toate distanţele de parcurs în clasa treia, în cuprinsul întregii ţări.

- A venit să se plîngă Valeriei... I-a bătut şi ei capul ca să-i explice ce „imprudenţă" am făcut: „Dacă e posibil copilăria asta, Valeria?... în cameră separată la «Giordache»?..."

I-am spus cu jurăminte, bineînţeles, că n-am ştiut de ce e vorba... că am crezut că mergem în restaurant... că era ziua de naştere a Ginei... mai ştiu eu ce?... Două săptămîni a suferit îngrozitor... Nu mă mai săruta... ca să mă pedepsească, „să mă facă să sufăr"... era mereu gînditor, devenise mai bănuitor ca oricînd. Mă plictisea, nu-i vorbă, puţin, căci fireşte ştia tot teatrul că e amorezat de mine, dar nimeni nu credea că trăiesc cu el, căci toţi ştiau că sunt cu Traian...

- Care Traian?... E vreun actor?...

- Eşti nebun?... Şi a făcut o strîmbătură de silă, dar la ea nu cred că era o silă fizică, ci una morală, însă mimica ei era nediferenţiată. Nu m-am culcat niciodată cu vreunul din teatru... E o prostie... întîi că se află şi pe urmă încep invidiile, de nu te mai descurci: „Aşa?... te-ai culcat cu ăla şi cu mine nu?..." Sunt foarte drăguţă cu ei şi atîta tot... Ce rost ar avea să mă culc cu Bălţăţeanu, să zic aşa?... Colegi...

- Dar Traian cine era?

- Un inginer de la Căile Ferate... Venea cu maşina să mă ia... Tot teatrul ştia că suntem împreună...

- Şi Ladima n-a ştiut nimic?

- La început n-a ştiut... pe urmă a aflat ceva... Dar am tăgăduit... spunînd că aşa vorbeşte lumea... că Traian nu vine pentru mine... ci pentru Giha... A mers cam greu, dar pînă la urmă tot a crezut. Stai că-ți arăt acum, că sunt cîteva scrisori din vremea aia...

Intervin grăbit, speriat:

- Lasă-le la rînd... şi surîd... Dar văd că ții minte? Bună, indulgentă:

- Cum o să uit cîte încurcături îmi făcea?

Mă uit la ea şi mă întreb însă dacă nu le-or mai fi citit şi alții, aşa cum am făcut eu acum... dacă nu cumva ea le-a făcut accesorii ale patului ei profesional.

- Ce te uiți aşa la mine? mă întreabă senin, surprinsă. O scrisoare pe toate fețele, cu litere mai lungi parcă...

*Scumpă Emy,*

*Trebuie să-(i scriu, căci am impresia că e singurul mijloc în care mai pot comunica, de o săptămînă încoace, cu tine. Nu mai pricep nimic. M-am întîlnit ieri prin fața teatrului cu Gina şi n-a fost chip să scot o vorbă de la ea... Ce sunt ascunzişurile astea?... Pînă şi Valeria a început să aibă, de cîte ori o văd, un aer încurcat... Repetiții şi iar repetiții, deşi am impresia că totuşi nu joci decît prea rar pentru atîtea repetiții. Emilia, mai fii puțin şi a mea... E aşa de puțin ce-ți cer. Imaginea ta n-o mai pot dezlipi de viitorul meu... De altfel, eposibil să intervie o mare schimbare în viața noastră. Sunt în preajma unui mare eveniment... S-ar putea, Emy, ca în scurtă vreme să avem bani... bani... să ai ce-ți trebuie, oferit de mine... Asta ar fi cea mai mare bucurie a mea, azi... Nu pot spune pentru moment... Ai să vezi... Ba da... trebuie să-ți spun... îți reproşez că tu îmi ascunzi lucruri, şi chiar în aceeaşi scrisoare, eu însumi mă fac vinovat de asta... Emy, un prieten mai tînăr, foarte, foarte bogat, mi-a telefonat acum două seri la gazetă, căci se vede că nu ştia că am demisionat... Noroc că Negrea, secretarul, îmi ştia adresa şi mi-a trimis vorbă... A doua zi de dimineață m-am întîlnit cu el... în biroul lui am stat de vorbă un ceas întreg. Nu stă acasă, are locuință în oraş, pe Cometa. Foarte frumoasă, cu mobilă modernistă, care mi-a plăcut foarte mult. Uite despre ce e vorba... Un frate mai mic al lor a murit... şi vor să facă o fundație culturală... Bătrînul vrea să dea toată partea eventuală de moştenire a celui mort -sau o bună parte, pentru această fiindație... E vorba de vreo 7- 8 milioane. N-au vorbit pînă acum cu nimeni şi prietenul meu a ținut să mă consulte întîi pe mine. Din venitul cam de un milion pe an se vor face 100 de burse pentru şcoalele primare, căci bătrînul n-ar vrea să mai rămînă nici un neştiutor de carte, 10 burse pentru şcoalele secundare, 4 burse pentru Universitate... Din restul venitului, cam 5 - 6000 de lei se vor da anual premii pentru literatură, muzică, pictură şi teatru. Astea le-am fixat eu... A vorbit şi cu bătrînul şi cred că au căzut de acord cu mine. Va fi şi un fond de ajutorare... Faptul că mi s-au adresat mie mi-a făcut o nesfîrşită bucurie... E posibil să fiu numit secretarul acestei fundații. Ar părea lumea altfel construită, Emy.*

*Ca să discutăm mai mult, am luat ieri masa cu prietenul meu la „Modern"... a plătit el. Mîine ne întîlnim de-a dreptul la masă, ca să continuăm. M-a invitat tot el, dar acum trebuie să găsesc parale undeva, că n-are nici un Dumnezeu să-l las tot pe el să plătească.*

*G.D.L.*

Emilia vede că nu mai dau nici un semn de viață, ca un bolnav în criză.

- Ce ai rămas aşa?... Ia uite cum a rămas!... îşi încruntă puțin privirea, ca să înțeleagă mai bine, cu ochii aceia mari, care nu văd decît simplu... Ți s-au umezit ochii? Ce e? Noroc că pot minți aşa, reflex aproape.

- Mi-am adus aminte de fratele meu care a murit şi el.

Din cauza fratelui mi s-au umezit ochii, dar trebuie să mărturisesc, oricît ar fi de monstruos, că nu din cauza lui Sorin, ci din pricina acestui biet frate, frate adevărat, din acelaşi altoi de suferință, care era grav ca un profesor universitar, de o politeță de ambasador pensionar, surîzînd puțin îndepărtat, cu ochii calzi în orbitele prea mari... al cărui destin eu aş fi putut să-1 schimb în această lună aprilie, cînd i-am vorbit despre această „fundație" şi n-am ştiut.

- Ai avut un frate mai mic?

-Da...

E înduioşată...

Aproape că a turtit cutia cu strisori, trebuie să se ridice în cot, ca să luăm alta.

*Emy,*

*Ce-a mai fost ieri? Ştiam că nu ai decît în actul trei şi am venit să te iau... M-am jenat să intru în cabina voastră... îmi închipuiam că se îmbracă fetele şi ți-am trimis vorbă... Mi-ai spus să te aştept şi pe urmă n-ai venit... Fetele mi-au spus că te-a chemat directorul... M-am interesat însă şi am aflat că nici n-afost directorul în seara aceea la teatru şi nici nu vine de obicei la spectacol. Te-am căutat apoi pretutindeni... Nimeni nu mi-a spus... Nu te văd aproape două săptămîni şi atunci ne pierdem unul de altul?... M-am întîlnit cu Gina, care vrea să-ți vorbească... Spune că nici ea nu te vede...*

Întoarce spre mine capul rotund de pisică de lemn, cu orbitele geometrice.

- Ce-a fost şi atunci... Traian mă aştepta la „Elysee" şi nici prin cap nu-mi trecea că Ladima vine să mă ia... A trebuit să rog fetele să-1 ție de vorbă pînă plec, căci dacă s-ar fi luat după mine, îl ştiam, nu mai scăpăm de el. Pe ele le amuza foarte mult aşa... Vivi l-a luat în cabina cealaltă, şi el a marşat... Ele rîdeau să se prăpădească... Nu pricepea nimic şi era mirat de atîta prietenie şi dragoste din partea lor.

Acum ține ea, în mîna grăsuță, scrisorile, şi eu citesc peste umărul ei rotund. Am făcut-o înadins pentru ca să mi le comenteze, fără să-i cer anume asta, căci, desigur că, numai aşa din reacțiune animală, ar refuza... Sub pretext că stau mai bine, m-am rezemat de ea cu un soi de familiaritate complice şi tandră... Creşte în mine o durere mărăcinoasă şi sunt actor într-un teatru care, ca teatrul în teatru din *Hamlet,* corespunde unei drame adevărate.

*Scumpa mea,*

*Mîine vreau să te văd neapărat, Emy, am veşti bune de tot... Nici nu ştii ce înfrigurat sunt... Ieri am luat din nou masa cu prietenul meu, afară din oraş... Nici nu mi-am închipuit că s-au deschis grădinile şi mai ales că se poate mînca şi ziua acolo... La „Flora", la prînz, parcă eşti într-o stație climaterică în străinătate... Grădină mare cît un parc cu parmalîc verde, cu mese afară, aşa în plin soare... Galantarul bogat cu mîncăruri, chelnerii îngrijiți îți dau impresia de odihnă, de curat, ca de sanatoriu. M-am simțit aşa de bine... Pe urmă, după ce am luat cafele şi coniac, un coniac tare şi uşor ca o flacără galbenă, am făcut un tur cu maşina pînă la Otopeni... Cu toate că şoseaua era stricată, mi se părea că nici în leagăn, cînd eram mic, nu m-am simțit aşa*

*de bine, la ora 2, după o masă bună, ca în fotoliul adînc şi elastic al maşinii (puțin amețit de vin, e drept). Ei bine, Emy, fundația e pe cale să se realizeze... S-ar putea să mergem încă din vara aceasta la Rîmnicul-Sărat... Căci acolo vreau să mergem, Emy. Obligațiile mele de secretar nu mi-ar impune să stau în Bucureşti... Aşa încît în loc să trăim prost aci, am putea trăi curat şi frumos acolo.*

*Cînd îți spuneam: „Emilia, dă-mi un an de aşteptare şi încredere, şi totul se va schimba..." Fii mîine acasă... Trebuie să stăm de vorbă.*

*G.D.L.*

- Mi-era imposibil... Traian nu mă lăsa nici un minut liberă... Dormeam şi mîneam la el, dar Valeria nu-i spunea lui Ladima... Veneam numai să mă schimb acasă... El venea însă în fiecare seară şi juca tabinet, aşteptîndu-mă, cu Valeria.

- Şi cum s-a terminat cu Traian?

Trăsăturile caligrafice, adică fruntea senină cilindrică, sprîncenele aduse din condei, ochii mari neadînciți în pleoapele grăsuțe, catifelate, se strîmbă într-o denunțare:

- Intrigile, dragă... Că în teatru e ca un viespar... I-au scris scrisori... Aş vrea s-o mai întreb, dar e în mine o drojdie de oboseală şi nemulțumire, cînd îmi amintesc de...

Fundația s-a făcut. Nu are venituri de un milion, dar are, e adevărat, un secretar. Nici o clipă, nici ca o bănuială măcar, nu mi-ar fi trecut prin cap că am putea oferi unui domn atît de bine postul acesta... In îmbrăcămintea lui serioasă, de profesor, în tonul academic, cum să-ți spun? cu care vorbea, superioritatea intelectuală şi de om de lume pe care o manifesta nu ți-ar fi permis nici o clipă să crezi că unui asemenea om îi poți face ofensa să-i oferi un post de secretar al unei fundații particulare pe care noi l-am încredințat unui tînăr student recomandat de un profesor. S-au dat premii, e drept, între altele şi unul de poezie. Tata a cerut Academiei şi unor scriitori cunoscuți să decearnă „Premiul Sorin Vasilescu" de 30 000 de lei. Trebuie să spun cu sinceritate că auzisem că e un excelent gazetar, dar n-am ştiut, pînă la sinuciderea lui, că Ladima e şi poet, şi mai puțin, cum au scris unii atunci, că e un foarte mare poet. Premiul a fost dat deci altcuiva.

- Vrei să trimit să mai aducă țigări? La ce te gîndeşti?

- Da... mai pe urmă...

- Chestia cu ce credea el nu s-a făcut, dar pe urmă a găsit ceva la o revistă, nu ştiu unde... Lucra... era aşa... secretar... dar nu cîştiga mai nimic.

*Emy scumpă,*

*Țin foarte mult să te rog un lucru... Am invitat la masă... mergem într-un loc unde se mănîncă admirabil, e o cîrciumă pe Buzeşti, „La Nepotu " - trei buni prieteni ai mei... Le-am spus - numai lor, Emy –pentru că suntem foarte buni prieteni, căci ne vedem în fiecare zi la cafenea, că va veni şi logodnica mea... Emy, nu-ti închipui ce cald mi separe cuvîntul acesta şi înflorit, numai cînd îl pronunț: logodnica mea... Aş fi fericit să fiu într-o seară în mijlocul prietenilor mei buni, cu logodnica mea... (N-am mai spus la altcineva la nimeni că suntem logodiți, nu te supăra...) Dar cuviința cere să ți-i prezint dinainte.*

*... Iată-i de pe acum, în scris. Unul, Bulgăran, este un mare savant, Emilia... Fireşte, nu e profesor universitar... pentru că numai diplomele contează în țara asta... Are o teorie extraordinară asupra atomilor... pe care o va scrie şi o va traduce în franțuzeşte. A făcut descoperiri literare care au revoluționat istoria literaturii noastre... Cibînoiu a fost cancelar la Externe... n-a înaintat pentru că ştii ce înseamnă să înaintezi la Externe; să fii din lumea lor şi*

*să perii toată viața... Acum vreo cincisprezece ani, Cibănoiu a pus semnul mirării într-un ordin al secretarului general, care credea că St.-Louis e un oraş din Franța şi numise un consul acolo... E un mare teozof Emy, ai să-l cunoşti... Colaborează la o mulțime de reviste teozofice franceze şi germane... Are o bibliotecă imensă... Penciulescu, cel care întregeşte trinitatea, e, fără îndoială, cel mai deştept om din țara romînească... Ripostele lui sunt celebre... Ras, negricios, cu o față de consul roman blazat, e de o cultură care sperie şi pe profesorii universitari. N-a primit niciodată o catedră, a socotit nedemn de el asta... A preferat să fie suplinitor la un liceu particular, decît să se preteze la compromisuri.*

*Un profesor universitar care îşi pusese ochii pe el, de cînd era student, şi-a dat catedra şi fata după altul, cînd a văzut că Penciulescu face... mofturi. Ai să-i cunoşti, Emy, şi ai să vezi ce țipi interesanți sunt. Prin urmare, dragă, trec mîine să te iau pe la 8¹I% nu?*

*G.D.L.*

Se întoarce, şi acum încă deziluzionată, schimbă picioarele... se întinde, voinică, a plictiseală.

- Am fost... Vai ce seară... Erau nişte rable, de parcă eram în spital... Unu n-avea dinți şi făcea spirite... altul făcea pe curtezanu. Ce prieteni şi-a găsit el!... Am stat numai pînă la 11, că mi s-a părut o prostie să pierd noaptea cu o adunătură ca asta.
Biletul ăsta (de la mine din mînă) l-am găsit de dimineața, vîrît pe sub uşă, e iscălit de ei trei.

*Păcat, Emy, că n-ai stat... Prietenii mei te găsesc foarte bine... Le-ai plăcut enorm... Noi acum am încheiat... dimineața... Ei mi-au spus să trec să-ți las pe sub uşă biletul acesta pe care iscălesc cu toții. Cu cele mai dulci sărutări de mîini, G.*

*Gedem nu ştie ce comoară are.* Bulgăran... *Nici ducele de Sagan n-a prezentat o aşa frumusețe la un supeu prietenilor lui...* Cibănoiu.

*Dacă aveai de gînd să pleci aşa de repede, de ce ai mai venit?* Penciulescu.

Cam în vremea asta, plecam pe cîte două-trei zile din Bucureşti cu Traian... că încă nu rupsesem cu el. Avea inspecții şi mergeam şi eu... Stăteam la hotel, pînă venea el, pe urmă ieşeam împreună la masă la restaurant. La Giurgiu... La Buzău... O dată am fost şi la Roman... Ladima era foarte enervat şi devenise bănuitor.[1] Caută țigări pe noptieră şi nu găseşte.

---

[1] Cam în vremea aceasta Ladima m-a rugat să-l aştept la plecarea de la o şedință a comitetului S.S.R., ca să mergem împreună. Abia după ce ne-am despărțit de Perpessicius, cu care plecam de obicei, în dreptul hotelului „Athenee Palace" - era fn anul cînd se adăogau trei etaje hotelului.„Splendid" şi circulam numai pe partea cealaltă - Ladima, care mă conducea pe nesimțite spre oraş, m-a întrebat, întîi cu un aer indiferent, detaşat, cum am petrecut la un „ceai" dat de una dintre tinerele angajate ale Teatrului Național, dacă m-am amuzat bine, ce lume a mai fost şi, tîrziu apoi şi cu ocoluri, dacă s-a flirtat, cum mergeau simpatiile, pînă la ce oră din noapte am stat (căci am înțeles că, după cîte ştie el, s-a stat pînă la 9 seara). Bănuiam unde vrea să ajungă, şi-a ajuns foarte tîrziu, cu un surîs galben şi exagerat de vioi.

- E adevărat că a fost acolo şi un tînăr inginer... Traian Justiniu? Un bun prieten al meu...

Îmi dădeam seama cît de mult ține să afle, şi fnțelegeam, fn aceeaşi clipă, că nu pot să nu fac parte din acea cumplită coaliție care se formează de la sine fmpotriva unui bărbat fnşelat... Laşitate, simplă dorință de a-ți simplifica existenta, teama să nu pari poltron, un sentiment de vulgar orgoliu că eşti în clipa aceea deasupra, nu ştiu ce, m-a fmpiedicat să-i spun ceea ce ştiam, lui Ladima. Poate şi gîndul că l-

aş face să sufere - şi toți disprețuim la alții suferința din dragoste, o credem neserioasă şi găsim că ni se cere prea mult ca să ne „amestecăm fn asta" - m-a făcut, cred, să nu-i spun că Justiniu a stat tot timpul cu Emilia, care i-a făcut şi scene de gelozie, că toată lumea fi consideră fmpreună, că acest ceai s-a sfîrşit la nouă, dar a continuat cu o masă la „Roata lumii", prelungită şi ea, că fn zorii zilei Justiniu ne-a condus pe toți acasă cu maşina, rămînînd cu Emilia, care probabil a dormit la el.

- Nu mai sunt țigări?

Acum o scrisoare fără titlu, dezordonată, fără scrisul acela culcat şi mare, ci aproape drept şi mai mic.

*Aseară treceam, pe lîngă un grup, în fața teatrului. Unul dintre actorii tineri povestea ceva şi toți rîdeau... Cînd m-am apropiat, toți au tăcut şi păreau jenați... L-am luat pe Ion Sîrbul deoparte şi, după cîtva timp, necăjit, enervat, sîcîit, mi-a spus, îndurerat: „G'edem, eşti un dobitoc fără pereche... Nițescu povestea ce i-a făcut Traian Emiliei, pentru că a prins-o în cabină la un teatru particular cu un coasociat director... A văzut-o mergînd cu el la teatru, la o oră cînd nu puteau fi nici măcar repetiții... A urmărit-o, a intrat în teatru şi de la uşa cabinei a ascultat şi a înțeles totul. Pe urmă?... Gedem, eşti un dobitoc fără pereche... cu tot geniul tău... La revedere... Nu te mai apropia de grupurile care rîd cu hohote... Nu uita să depui cărți de vizită la Anul nou şi la ziua onomastică lui Traian Justiniu. La revedere..." şi aplecat bătînd mătănii.*
*Nu sunt, Emy, nici fiirios, nici nu sufăr. Mi-e numai o imensă, o nesfîrşită milă de mine... Fiecare suntem ursiți de la facerea lumii să fim aşa cum suntem, aşa cum e ursit sîmburele să dea bostan, şi bobul de grîu spic... S-a făcut în mine ca o lumină de moarte şi înțeleg acum, neaşteptat, toate întîmplările şi toate faptele omeneşti ale acestui an de delir, de cînd te cunosc... Cu bine, Emy, fii fericită, căci există soiuri de fericire pe lumea asta pentru tot ce a creat Dumnezeu.*

*G.D.Ladima*

- Am crezut că acum s-a sfîrşit... A fost în mai asta, într-o ghină mizerabilă... Ştiam că pe întîi iunie sunt concediată de la Național. Speram să intru la alt teatru, particular... L-am pierdut şi pe Traian... Şi acum se mai supăra şi Ladima. O lună n-am mai ştiut de el nimic... Pe urmă am aflat că e bolnav.

În anul acela, în iunie, am avut şi eu un conflict cu el... Era în comitetul unei expoziții de cîini... Pentru că se ştia că e unul dintre cei mai buni cunoscători ai raselor de cîini din țara noastră. Pe maidanul fostei primării se făcuse o curticică prăfuroasă, mărginită de cuşti şi cotețe, cu tot soiul de cîini şi căței. L-am rugat să dea, în loc de premiul doi, premiul întîi pentru un pekinois mătăsos al unei prietene care nu-mi mai da pace.

- Nu te supăra, domnule Vasilescu, dar premiul întîi a fost dat de vreo zece ori pînă acum. Asta mă plictiseşte... Scuză-mă. Plec acasă. M-am săturat.

Emilia a luat un bilet, care, de altfel, venea la rînd.

- Ce bilet este ăsta? şi îl cercetez mirat.

- De la un prieten al lui... de la Cibănoiu.

*Domnişoară,*

*Iertați-mă dacă intervenția mea este inoportună şi deplasată. Dar ştiu ce inimă bună aveți şi sunt sigur că dacă sunteți cauza unei atît de mari suferințe, e că nici nu bănuiți răul pe care-l faceți... De vreo săptămînă, domnişoară, prietenul nostru merge spre moarte... Pe căldurile acestea grozave, e singur, fără nimeni lîngă el, şi sunt sigur că prezența d-voastră cîteva minute lîngă patul lui... ar fi ca un balsam... Doctorul i-a interzis să coboare şi noi facem, cu rîndul, pe paznicii lui, dar avem foarte puțin timp liber.*

*Cibănoiu*

- Eu tocmai plecam într-o excursie cu automobilul prin Ardeal... Dar s-a dus Valeria numaidecît... Ce-a găsit acolo zice că nu poate spune. El sta tocmai sus, la al treilea, pe Rahovei... Nu era măturat de zile întregi, o gîndăcime să te sperii, haine şi ghete murdare, resturi de mîncare. Pe cărți sta praful de un deget. El avea nevoie de pungi cu gheață pe frunte şi seara comprese calde la ficat... Era slăbit, neras, rufăria patului murdară, căci era o singură servitoare la toate trei etajele. Venea numai să mături şi să aducă apă dimineața. Valeria a venit înapoi acasă... A luat un ciocan, cuie, cearşafuri de pat şi o pernă cu fețele ei, a luat un reşo, că eu am vreo două-trei, că mereu se strică şi nu vreau să rămîn fără nici unul.

Casa lui era veche, ca o cazarmă, dar avea electricitate şi priză pentru reşo, aşa că tocmai bine putea să încălzească apa.

Împreună cu Cibănoiu l-au coborît jos din pat... L-au aşezat pe saltele în fundul culoarului. A deschis ferestrele, a curățat puțin de păianjeni, a măturat bine, a pus praf pentru ploşnițe şi pîine muiată în acid boric pentru gîndaci. A dres ea singură patul, că Cibănoiu nu se pricepea la nimic... A potrivit rafturile de cărți. Pe urmă a primenit aşternutul, a spălat vasele şi paharele... Cibănoiu se minuna, nici nu mai recunoştea odaia... In fiecare zi, că eu eram plecată, se ducea la el; de cîteva ori, cînd avea dureri, a stat şi noaptea lîngă patul lui. Că era bolnav de ficat, nu ştiu ce avea, că nu avea voie să bea decît lapte. Spune Valeria că avea nişte dureri îngrozitoare, uneori îşi muşca mîinile ca să nu strige... Cînd îi treceau crizele stăteau de vorbă... Şi ei şi lui le plăcea să stea la discuție... Spunea Valeria că despre mine n-a spus o vorbă tot timpul... Ea adusese un borcan de dulceață de acasă şi pregătea la reşo cafele, de trata prietenii cînd veneau... Seara se adunau toate rablele acolo şi zice Valeria că petreceau foarte bine.

De văzut nu ne-am văzut toată vara... Eu fusesem la Bîrlad tot timpul... El mi se pare că a fost la un cămin de scriitori prin Transilvania... S-a angajat pe urmă la o gazetă de la Chişinău, dar nu ştiu de ce n-a stat decît două luni. Pe la sfîrşitul verii mi-a venit un angajament de la Teatrul Național de acolo. Am bănuit eu că trebuie să fie ceva cu el acolo... Dar n-am primit... Trebuia să transportăm casa şi ne era greu.

*Valeria dragă,*

*Nu înțeleg de ce te-aigrăbit atît să-mi trimiți cărțile împrumutate... îmi făcea plăcere să le ştiu la d-ta... Dacă vrei altele, oricînd, toată mica mea bibliotecă îți stă la dispoziție... Ştiu că niciodată cărțile pe care le iubesc atît nu vor fi în mîini mai bune, mai îngrijitoare si atît de iubitoare ca ale d-tale. Mereu îndatoratul,*

*George Demetru Ladima*

- În septembrie, cînd ne-am întors, Valeria, care împrumutase nişte cărţi de la el - nu le-a citit, că nu i-a plăcut nici una - i le-a trimis înapoi... Despre mine nu spunea nici un rînd, nici n-o întreba niciodată... Aflase şi el, poate, că în toamnă era să mă mărit cu Arghiropol. Eram ca şi logodită...

- Arghiropol era un societar al teatrului? Nu l-au scos la pensie? Aşa auzisem parcă...

- Da, şi a stat la noi în casă vreo două săptămîni... Decît să fiu metresă pe degeaba a unui tenor, mai bine nevasta unui societar, că amanţi găsesc eu cîţi vreau... (Ea nu spune limpede că vrea un bărbat „complezent".) Arghiropol a şi stat aci, vreo trei săptămîni... Ladima ştia... cînd ne întîlneam pe stradă, mă saluta foarte rece şi aşa... foarte demn... Că nu mai venea nici la noi... Ii spusese Valeria că m-am logodit şi că de Sfîntul Dumitru ne mutăm într-o altă casă, mai mare... La National, însă, tot n-am mai putut să intru... Nici Nae Gheorghidiu nu putea face nimic, că acum fusese scos de la minister şi îl atacau mai toate gazetele.

*Domnişoară,*

*Am publicat astă-vară în cea mai de seamă revistă literară,* Cugetul, *în care public de obicei versurile mele, trei articole despre decadenţa teatrului romînesc, care au avut oarecare răsunet, îndeosebi în generaţia tînără, dornică de o spiritualitate nouă. S-a hotărît să facem o grupare pentru teatru, i-am spus: Proscenium. Un tînăr regizor, Doriadi, care a studiat la Berlin cu Karl Heintz Martin, va pune în scenă. înainte de spectacol vom ţine conferinţe arătînd ce vrem. Sunt nădejdi mari că vom revoluţiona în întregime teatrul romînesc învechit, rămas la formule vulgare, bulevardiere. Cea dintîi piesă pe care o vom juca va fi* învierea *lui Tolstoi, într-un singur decor, cu proiectoare şi recuzită modernistă... Te-am propus pe d-ta pentru rolul Maslovei şi, după oarecare discuţii, deoarece se pare că Doriadi vrea pe altcineva, s-a căzut de acord. Pe bărbat îl va juca un tînăr absolvent al Conservatorului, Priboescu, pe care probabil îl cunoşti, pentru că se spun despre el lucruri extraordinare. V. I. Stefanovici, unul dintre cei mai reputaţi esteţi de la noi, va vorbi despre Tolstoi şi regia lui Gordon Craig. Spectacolele vor avea loc la Teatrul Popular. Sala va fi decorată în perdele cenuşii, iar scena transformată.*

*G. D. Ladima*

- Deşi nu plăteau nimic şi ştiam eu cît timp se pierde cu repetiţiile, am primit... Venea şi el, în fiecare zi, la repetiţii, sta într-un stal în întunericul sălii, şi-mi vorbea foarte politicos. îmi plăcea mult mai mult aşa cum se întorseseră lucrurile. Miroseam eu cîteodată că trece anume pentru mine pe la uşa regizorului.

- Şi s-a jucat spectacolul?

- De vreo trei ori... Am aci şi critica...

A coborît si a scotocit într-altă cutie, unde erau tăieturi din diverse ziare... Afară de *Universul,* care nu găsea satisfăcătoare asemenea încercări si spunea că singura care a înţeles rolul a fost domnişoara Răchitaru, şi de *Dimineaţa,* care lăuda mult pe Doriadi, pe Priboescu şi remarca în treacăt pe domnişoara Răchitaru, „care a fost în rol", toate celelalte critici mai mărunte vorbeau, aşa, călduros despre spectacol şi rînd pe rînd arătau că mai ales în scenele de beţie, Maslova a domnişoarei Răchitaru a cutremurat sala... „Are un temperament copleşitor, scria unul dintre critici, şi Teatrul National a făcut o greşeală de neiertat concediind-o." Mai erau cîteva reviste, mici probabil, pe hîrtie velină, care cereau ca neapărat să se încredinţeze un teatru permanent lui Doriadi.

- Eu eram bucuroasă că asta îmi slujea ca să cer să fiu reangajată la Naţional, mai ales că nu mai puteam conta pe Arghiropol... care, după ce stătuse trei săptămîni în casă

la noi, rupsese logodna... Şi încruntînd, prea puțin, centrul de întîlnire deasupra nasului, a atîtor linii caligrafice: Iar intrigi şi anonime... că ştii cum e acolo!... A aflat şi de falimentul băncii...

- Ce faliment? întreb uimit. Emilia se învineţeşte, se agită toată.

- Să nu mai vorbim. Pungaşii de la „Banca Gompos"... Mi-au mîncat un milion... Că tocmai vream să iau o casă în parcul Principesa Măria... Că mereu ziceam să ne mutăm... Acum!... şi îşi freacă vertical palmele desfăcute, cum ar toca banii cu două talgere de fanfară, în semn de „adio".

Altă scrisoare, acum cu un scris mai nervos, mai grăbit şi mult mai oblic, fără titlu.

*E peste puterile mele... Trebuie să-ți scriu... Trebuie să-ți vorbesc... Pînă mîine seară trebuie să se întîmple ceva, pentru că mi se rup zăvoarele minții... De trei luni îndur o suferință care întrece puterea de rezistență a nervilor mei, depăşeşte tot ce e capacitate de îndurare si răbdare... Orice, Emy... dar vreau să fiu iar lîngă tine... Să te aştept jucînd tabinet cu Valeria... Mă cuprinde nebunia, mi separe dintr-altă lume posibilitatea pe care o aveam de a-ți auzi paşii pe scară - oricît de tîrziu - de a te vedea intrînd pe uşă, scoțînd pălăria cu mîna stîngă şi aşezînd-o peste mănuşi.*

*Să privesc, sprijinit în coate pe fața de masă cu pătrate albe şi roşii, obrazul tău rotund şi rumen, cu ochii mari verzi. Să ne certăm... să spui ce vrei... Sunt cel mai nenorocit dintre oameni, Emy, cînd sunt departe de tine. Prezența ta, alături de mine pe stradă, de cealaltă parte a mesei, în sufragerie, în aceeaşi încăpere, fie şi într-o sală de spectacol, mi-e mai necesară ca unui morfinoman doza lui zilnică.*

*Cel puțin înainte te puteam aştepta... Sufeream atîta... Azi pînă şi aşteptarea aceea, acum cînd de trei luni nu mai am dreptul acesta, mi se pare un paradis pierdut. Re-dă-mi-l... Pe lumea aceasta e tot ce mi s-a dăruit într-o viață de umilință, mizerie şi suferință.*

*George Ladima*

Nu pot să întreb, decît după o lungă tăcere, în care mă apasă un soi de deznădejde, cu toate că surîd.

- Ce i-ai răspuns?

- M-am sfătuit cu Valeria şi ea a fost de părere să-1 chemăm... Mai ales că acum mă certasem cu Arghiropol şi eram liberă de tot. Am întrebat-o pe Valeria dacă să mai spun vreo minciună ca rîndul trecut, să mă dezvinovățesc... Ea a spus să tac din gură... Că e mai bine pentru mine ca el să ştie adevărul.

I-am scris o scrisoare că îl aştept a doua zi seara, cu mare plăcere... Şi uite ce nebuneşte mi-a răspuns.

Era într-adevăr o scrisoare de înnebunit. Pe patru pagini nu era scris decît cuvîntul „mîine", în coloană, pe fiecare pagină şi de cîte 10 - 15 ori.

*Mîine*
*Mîine*
*Mîine*
*Mîine*
*Mîine*
*Mîine*

Şi aşa toate fețele. La urmă doar atît: *„Va mai fi mîine?"*

- După aceea, ne-am văzut cam în fiecare seară... Avea bilete la cinematograf şi teatru luate de la ziare şi am ieşit împreună. De cîteva ori am stat amîndoi acasă de vorbă şi se ducea Valeria la teatru.

- Ascultă, ai fost din nou a lui?

- Nu... că nici n-a fost vorba de asta... Stăteam numai aşa de vorbă, că altminteri era idealist.

Mă uit la ea, e tot senină, mare şi goală.

*Draga mea,*

*Toamna tîrzie e de aur, părul tău bălai e de aur, ochii tăi au licăriri de aur... Săptămîna asta e aurul vieții mele... Sunt un nerod... Un nebun, că trei luni am suferit atît... Trimit două locuri din vreme pentru Valeria s-o invite pe prietena ei. Cibănoiu îmi spunea azi-dimineață că ar merge şi el bucuros cu Valeria la cinematograf. Noi, care am văzut şi* Carnea diabolică *si* Lord Satan, *vom rămîne acasă...*

*George*

Să rămîi cu Emilia, fără s-o ai !

Mă întreb ce poate fi intimitatea cu femeia aceasta, mai ales cînd nu e dezbrăcată ?

- Ce vorbeați, seara ?

- Pînă noaptea tîrziu... Despre teatru... despre actori, ştia o mulțime de lucruri. Uneori jucam şi noi tabinet... Ii plăcea, aşa, să stea aci.

*Emy scumpă,*

*Ceea ce-ți spuneam aseară epe cale să se împlinească. Azi m-a chemat prietenul de care-ți vorbeam şi m-a prezentat unui deputat, n-ai de unde să-l cunoşti, Nae Gheorghidiu... A rămas să ne întîlnim diseară din nou acasă la el... Prin urmare, nu pot veni... N-am vorbit încă despre condiții... Ştiu că va fi un buget foarte scăzut şi lefuri foarte mici. Sper să iau cronica dramatică... Gîndeşte-te puțin la mine diseară.*

*George Ladima*

- Cînd am primit scrisoarea am rămas trăsnită... Nici azi, jur, nu mai înțeleg cum de el nu a văzut că Gheorghidiu este, ştii ? arendaşul pe care l-a văzut la noi. Urmează apoi o seamă de bilețele scurte... fie că Ladima nu mai avea timp să scrie, căci acum scria aproape singur jumătate din gazetă, şi încă articolele cele mai de seamă, fie că nu mai avea nevoie să scrie, căci pe Emilia o vedea în vremea aceasta, probabil, cînd vrea. Era o activitate înfrigurată, politică, războinică... Poate o fi fost şi o diversiune sufletească- Nu sunt decît mici bilete:

*Treci cu Valeria diseară pe la mine pe la redacție... Mă luați şi mergem să mîncăm la „Mircea".*

Sat altul, pe hîrtie cu antetul *Veacului:*

*Nu te pot aştepta... Vino direct la teatru... Eu iau un ceai la redacție... Vezi se, nu pierzi actul I, căci e o scenă foarte importantă... Observă că locul gazetei s-a schimbat, căci, din cauză că am apărut tîrziu, ni-l dăduse la fund si l-am trimis înapoi.*

*G.*

Rămîn din nou îndelung pe gînduri... Toată vremea aceasta de vreo cîțiva ani încoace e  a vieții mele, şi trebuie să precizez că orice dată, chiar străină, trece prin existența mea ca un amestec de vis şi realitate... Ceasul care a bătut orele regulate pînă am împlinit 28 de ani e de atunci puțin strîmb. Trăiesc o viață în care nimic din ceea ce se întîmplă nu mai e cu semnificație simplă... Totul trebuie să corespundă, ca în vis, la altă situație, faptele capătă înțelesuri noi, unele printr-altele. Cuvintele nu mai sunt semne pentru ce e dincolo de ele. Mai înainte viața mea avea zilele săptămînii: luni, marți, miercuri etc, care corespundeau cu zilele cifrate în calendar... cînd era ora 12, era ora 12... Dacă era cald, mi-era cald. Dacă aveam guturai, strănutam... Aveam un program, sau o lipsă de program, care se suprapuneau exact faptelor... Cînd cunoşteam un domn, era un domn, cînd cunoşteam „alt domn", era „alt domn", cînd mă culcam cu o femeie însemna că am avut-o, cînd un cunoscut spunea că-i plac țigările Lucky Strike însemna că-i plăceau Lucky Strike. Dar de cîțiva ani, printr-o acumulare de împrejurări deosebite, care ele însele or fi avînd vreun tîlc, semnele nu mai corespund conținutului lor stabilit, faptele au alte cauze de cum le ştiu eu, dacă o femeie, care e zodia mea, rîde, nu mai înseamnă că e veselă; cînd un domn e grav, corect şi important, nu înseamnă că nu depinde în toată soarta lui de un cuvînt al meu, cînd fug de un surîs, poate însemna că îl doresc, iar un domn cu mustăți războinice, pe care-l prelungeam într-un raion universitar, aflu azi că ducea pantofii Emiliei la cizmar... Ştiu că asemenea devenire e normală pentru nenumărați alți oameni, dar ceea ce nu e normal e transformarea mea, automobilistul şi ataşatul de legație Fred Vasilescu. Iar acum cînd eu nu mai sunt cum am fost, ochii mei, prin care văd lumea, sunt, mai mult ca oricînd, cum n-au fost niciodată, numai ai mei, şi înapoia lor sunt eu, numai eu... Nu pot să fiu înapoia altor ochi... Noțiunea de normal eu nu o am decît comparînd existența mea de dinainte de a întîlni pe doamna T. cu existența mea de acum. Vedeam mai puține colori, doar cîteva nuanțe, mult mai puține fapte, alte bucurii... nici nu bănuiam atîtea înțelesuri cîte îmi sar în ochi de atunci încoace. Erau chiar mult mai puține întîmplări pe lume şi semănau, groase, oarecum toate. Mi s-au ascuțit simțurile ? Nu vedeam mai înainte nimic, ca atunci cînd treci pe lîngă un copac, plimbîndu-te fără să-l vezi măcar, deşi nu eşti distrat, numai pentru că nici nu-ți închipui ce ai putea vedea la un copac. Şi nici nu-ți pui problema asta. Dar cînd tovarăşul s-a oprit privind, şi te opreşti şi tu, descoperi nenumărate forme şi fapte. Coaja copacului e crăpată într-un anumit fel, care te sperie cu diversitatea lui, sunt flori la rădăcina lui, de soiuri foarte diferite, e şi un muşuroi de furnici, pe care dacă-l priveşti atent descoperi alte întîmplări mici, dar neasemeni una alteia.

Femeia aceasta e tovarăşul care m-a oprit din drum, numai ca să privească el ceva, şi de atunci am început să văd şi eu o mulțime de lucruri. Mă gîndesc că fără doamna T. n-ar fi existat în nici un fel Ladima în viața mea; iar întîmplarea de acum, care mă îngheață şi mi se pare în amurgul acesta călduros, în camera aceasta, dospită de suferințe şi semnificații, nu m-ar fi oprit în loc nici cît să fumez o țigară. Fără să-mi descopere ea anumite răsfrîngeri de orgoliu şi anumite gingăşii, fără să-mi fi arătat savoarea umilinței, nu m-aş fi întovărăşit niciodată cu un om care m-a făcut „gujat" în plină lume; fără ea n-aş fi ştiut că a te întîlni noaptea cu un astfel de om şi a porni cu el apoi la Sinaia poate însemna o bucurie scăzută, grea, mai adîncă decît o călătorie la Londra, pe care o aşteptam atît cînd eram student.

Şi dacă toate aceste există, şi mai ales există aşa, e pentru că în toate, în orice lucru, în orice întîmplare şi neîntîmplare, de cînd am cunoscut-o, dăinuie ceva din existența ei, imaterial, cum vibrează în orice organ, cît de neînsemnat, energia întregului. Şi nimic

nu mai poate să fie altfel, cum rîul nu mai poate curge în sus. Mai ales de cînd a venit şi lovitura cumplită (care m-a făcut să citesc atît şi să caut explicaţii), lumea e azi pentru mine ca privită printr-o luptă şi impregnată de gîndul existenţei acestei femei, cum e orice obiect înmuiat vag verzui, cînd priveşti lumea prin ochelari verzui.

A bătut cineva la uşă.

- Emilia!... şi, mai sec: Emilia!... Vino puţin afară...

îşi aruncă una peste alta pulpanele chimonoului roşu, lucitor ca atlazul, şi după ce a vorbit ceva dincolo, închizînd uşa cu grijă, se întoarce înnodînd fîşiile pe şoldul plin, cu o mutră mieroasă:

- Ascultă, nu te superi... dacă te las singur puţin... A venit croitoreasa. Se scuză şi nu ştie că asta mă împacă, mă domoleşte de parcă a sunat de recreaţie... fi spun cu un accent de sinceritate, pe care nu l-am avut niciodată în casa asta:

- Dar, Emilio, crede-mă... mă simt foarte bine... singur... Sunt obişnuit... îmi place. Mi-a fost destul de greu să-l conving pe Nae Gheorghidiu să-l ia director la *Veacul* pe Ladima... El se gîndea mai mult la un fost gazetar pamfletar, care schimbase cîteva partide şi trecuse cu dezinvoltură pe la vreo cinci gazete de toate nuanţele... I-am spus însă, pentru că mă consultă foarte adesea, de se miră şi tata, mai ales de cînd, la Londra, l-am pus în legătură, foarte solid, cu fabrica de arme şi muniţii cu care ne-am asociat, că trebuie să punem în fruntea gazetei un om nou, cu un trecut fără toartă de care să se poată agăţa învinuirile, ca să dăm autoritate campaniilor noastre... Nae Gheorghidiu socotea că fusese „lucrat" de către colegii de partid şi că numai din pricina aceasta fusese remaniat... Se duseseră împotriva lui cîteva campanii foarte susţinute, pe chestia fabricii de muniţii din Ardeal şi mai ales pe chestia recepţiei avioanelor... O gazetă scrisă cu multă vervă pamfletară vorbea în fiecare număr despre „cosciugele zburătoare" şi de „fleoarţa de la Comunicaţii". Gheorghidiu, deşi în oraş răspundea foarte cinic şi uneori spiritual, în birou, acasă, era foarte abătut... De multe ori de la Cameră, după şedinţele de noapte, venea la noi împreună cu tata şi - îmi spunea mama - discutau în biroul cu foteluri negre, cu abajur verde, pînă tîrziu, spre ziuă... Aci tata era cel mai curajos şi mai cu poftă de luptă: „Coane Nae, ascultă-mă pe mine... n-au nici o importanţă toate atacurile lor. Cine citeşte prostiile de la gazetă?... Ascultă-mă pe mine..."

Totuşi Nae, neştiind ce crede Ionel Brătianu despre el, părea foarte enervat. De două ori a încercat să răspundă prin *Viitorul,* dar a fost cu neputinţă, deşi, personal, era unul dintre favoriţii lui Vintilă Brătianu... A bănuit aci un ordin al lui Ionel. Cînd s-a dus să întrebe cum de i-a putut refuza un articol, lui, fost de două ori ministru, Ionel Brătianu l-a primit prietenos şi absent, avea aerul că nu-i vine să creadă. Pe urmă 1-a întrebat cum merge fabrica de muniţii, dacă speră să înceapă curînd producţia... Cînd Gheorghidiu a adus vorba despre *Viitorul,* a spus că nu citeşte nici o gazetă, că toate sunt proaste şi „fără îndoială *Viitorul* mai proastă decît toate".

După vreo cîtva timp, mai ales că foaia pamfletară îl batjocorea îngrozitor, a hotărît să scoată şi el o gazetă... Ca de obicei, mai toţi banii i-a dat tata, căci Gheorghidiu socotea că în afacerile comune el aduce destul inteligenţa şi influenţa lui, urmînd ca tata - asociatul fidel de zece ani - să aducă materialul. George Ladima, om în toată firea, cu reală prestanţă, ca să zic aşa, a făcut o foarte bună impresie... Mustaţa blondă, întoarsă în sus, bărbăţia lui bătăioasă, un fel de încredere în sine l-au impresionat pe tata. Eu îl sfătuisem să aducă şi un proiect de buget lunar, pe care să mi-l arate mie mai întîi... Am luat masa împreună în garsoniera mea... Bietul om era foarte mirat cînd a văzut la masă pahare de Murano şi, timp îndelungat, a privit ca un copil cupele joase de forma

ghindei, cu muchiile poligoanelor albastre şi cristalul pereţilor albăstrui, în locul paharelor albe, drepte sau cu un picior. Abia în anul acela începuse moda şi primisem cadou un serviciu pentru douăsprezece persoane, garnitura întreagă, de la o doamnă prietenă, care niciodată nu vrea să vie în garsoniera mea, dar spunea rîzînd că: „Veghează asupra ei". Bilanţul lunar adus arăta 280 mii de lei tipografia, 22 de mii localul, 100 de mii de lei cheltuieli de administraţie, 300 de mii de lei lefuri redacţia şi administraţia. în total 700 de mii de lei pe lună, în afară de 200 de mii  cheltuieli de început (mobilier, instalaţie, reclamă)... Ladima îl scrisese pe o coală de hîrtie cu foarte multă grijă, caligrafic aproape.

Mi s-a părut foarte rezonabil. Tata a întrebat însă cîte exemplare vom trage. I-am spus că Ladima socoate că vom putea scoate 10 mii de foi zilnic. Gînditor, şi-a aprins ţigara şi pe urmă m-a întrebat, cu privirea puţin obosită, fixă, fără ochelarii negri, cu un aer somnoros: „Cîte se vor vinde din ele?" I-am spus că toate, el a fost însă de părere că nu vor merge mai multe de şapte mii... „Cît face şapte mii înmulţit cu doi?" -„!?" - „N-o s-o vinzi cu doi lei bucata?" - „Cît fac paisprezece mii înmulţit cu douăzeci şi şase?" - „!?" - „Păi nu ai douăzeci şi şase de numere pe lună?" Am înmulţit, am adunat... „364 de mii" - „Atîta e bugetul. Eu acopăr o eventuală pierdere de 100 de mii de lei pe lună."

Tresar... dincolo a căzut ceva, un obiect... nu-mi dau seama ce, dar e profund neplăcut să te simţi, gol cum sunt eu, prizonier într-o casă necunoscută. Nu ştiu cine e acolo... Nu ştiu ce se vorbeşte, ce fac cei din camera vecină... Aş vrea să trec dincolo să văd ce e, dar ar trebui să mă îmbrac, iar îmbrăcat nu ştiu cum aş mai citi scrisorile. Aş deştepta atenţia Emiliei asupra interesului pătimaş cu care le descifrez. Aş pierde şi comentariile şi amănuntele ei. Rămîn aşa... Aprind o nouă ţigară şi simt că a gîndi, a rememora azi, îmi face bine, că e o circulaţie în mine ca o descongestionare. A desluşi, a trăi în trecut e ca o voluptate, fie şi dureroasă, pe care nu pot s-o întrerup, cum creşterea nici unei voluptăţi nu poate fi întreruptă prin propria voinţă.

A doua zi am mers cu Ladima la noi acasă (îi spusesem să vie bine pregătit, arătîndu-i ce reducere avea de gînd să facă tata) şi a fost o discuţie de trei ceasuri.

- Domnule Vasilescu, spunea Ladima, gesticulînd aşezat, cu amîndouă coatele pe masă, cu un zîmbet binevoitor, e cu neputinţă să scoatem gazeta cu suma asta. Uite aci oferta tipografiei: 60 mii de lei un număr în patru pagini, pe săptămînă, socotit un sfert de pagină reclamă, 10 mii de foi tiraj. Şi, ca în paranteză: 5 mii e zaţul şi tipul, 5 mii hîrtia. Aci nu încape nici o reducere. (Totuşi tata a obţinut cu 50 de mii de lei pe săptămînă, la tipografia unui fost ajutor de primar liberal.) Local, în centru, mai ieftin de 200 de mii de lei pe an nu se poate găsi... Nu-i aşa ?... Deci 16 mii pe lună. Lumină, apă, încălzit 3.000 pe lună, servitorul 3.000... adică 22 de mii pe lună...
Şi a rămas, ca la un sfîrşit de demonstraţie, cu umerii aduşi în faţă, cu palmele desfăcute în lături, cu buza de jos răsfrîntă. Convins.

- De ce un local de 200 de mii de lei pe an? Ladima, încurcat, dar cu superioritate, a ridicat braţele:

- Un birou pentru dumneavoastră...

- Nici eu, nici Fred, nimeni nu va călca pe la ziar... Nici nu se va şti că am vreun amestec în această chestiune... una directorul, una redactorii, alta administraţia... Mai departe... şi, înfundat în fotoliu, fără să privească, sprijinind cu mîna, de prisos, ochelarii negri, tata aştepta, oarecum agresiv.

Ladima şi-a răsucit mustaţa, a consultat notele.

- 3 mii cheltuieli de administraţie şi expediţie, de număr. Bătrînul a ridicat capul, cu ochii pe jumătate închişi a nedumerire.

- Asta?
Ladima a înşirat profesoral:
- Timbre, sfoară, transport, telefon, hîrtie de împachetat...
- Pune 1.500... de număr... 26 de numere... Şi se îngîna după obiceiul lui, ca să aibă timp de gîndit: ă-ă-ă-... da, 15.000... ă-ă-ă... zi 40.000.
Ladima ridica din umeri exasperat, cu mustaţa blondă bătăioasă... Şi pe urmă sec:
- 6.000 Rador... Telegramele din străinătate...
- N-avem nevoie... apărem la două după masă, le tăiem din gazetele de dimineaţă.
Spun drept că mă enerva spiritul de speculă al tatei.
- 300 de mii lefurile în administraţie şi redacţie.
- Adică? Şi tata şi-a ridicat ochelarii care-i căzuseră pe nas, cu o mînă, ca să privească mai drept, mai pătrunzător. [1]
- Un administrator, 20 de mii.
Tata a sărit din fotoliu, a trîntit braţul în cămaşă, cu manşeta burlan pe masă (că era cald de tot).
- 20 de mii pe lună?
Ladima a scăzut tonul şi a luat o manieră domoală de tratative diplomatice.
- Domnule Vasilescu, administratorul e tot atît de important la o gazetă cît şi directorul. El răspîndeşte gazeta.
- Îţi dau eu un om priceput cu 12 mii pe lună...
Cred că tata vrea să „dea omul" ca să aibă şi pe cineva de încredere la administraţie.
- O dactilografă, 6.000.
- Ca să scrie articolele?
- Nu, adresele abonaţilor, corespondenţa administraţiei, întors aşa, cum sta, a întrebat mirat:
- Adresele abonaţilor nu se tipăresc?
- La început, pînă se fixează, se scriu numai la maşină. Tata a mîrîit, şi-a ciupit mustaţa tunsă...
-«Hîm! Hîm!
- Cinci mii de lei un expeditor.
- Asta ce e?
- Expediază prin poştă gazeta, o dă în Bucureşti vînzătorilor.
- Asta nu poate s-o facă administratorul ?... sau servitorul ?...
- Nu, aceia au altceva de făcut... In redacţie: trei redactori a cîte 20 de mii pe lună... 60 de mii... doi a cîte...
- Mă rog, întîi pune un director cu 20 de mii pe lună... Doi redactori, unul cu 10 mii şi altul cu 8 mii pe lună.
Lui Ladima nu-i venea să creadă:

---

[1] Cînd fl cunoscusem personal pe Tănase Vasilescu, mă surprinsese că poartă ochelarii fumurii şi seara chiar. Mi-a explicat un prieten că aceşti ochelari erau la el o mască, fn afară de faptul că îl ajutau să escamoteze drama neştiinţei lui de carte, fmpiedicau pe cel cu care discuta să-i citească intenţiile în privire, fn schimb el putea examina fn voie pe cel din faţă. fi punea de aceea, cînd trata afaceri, chiar seara, fn ceea ce priveşte socoteala, e de reţinut că de atunci pînă acum cifrele au scăzut într-o proporţie de 20-25%.

- Domnule Vasilescu, dar e peste putință să găseşti redactori cu 8 mii de lei pe lună.

- Cum nu? Lasă... Cunosc eu gazetari care pentru 8 mii de lei pe lună îți scriu o gazetă întreagă... că mor, săracii, de foame...

Ladima s-a sculat din fotelul negru de la birou, unde semăna cu Marcel Prévost, luminat de lampa cu abajur verde...

- Domnule Vasilescu, aşa nu se poate face gazeta. Şi tata a simțit că a mers prea departe.

- Domnule, de ce-ți trebuie atîția redactori?

- Îmi trebuie în fiecare zi: un articol de fond, un articol în mijloc, un articol coloana 6 - 7 în margine, un foileton... Unul dintre acestea îl voi scrie eu, celelalte trei, alți trei redactori... Vom face rotație la fiecare dintre categorii. Mai sunt necesari doi redactori, pentru cursive şi pagina literară, că trebuie s-o punem, cîțiva cronicari, trei reporteri, un secretar de redacție, un ajutor, doi corectori... E un minimum de personal la gazetă... Cum vezi, în total 166 de mii pe lună...

Tata a zîmbit aproape cu duioşie, ca unui bolnav.

- Ță... ță... ță... Asta nu se poate, domnule Ladima... nu se poate... Reporterii, n-ai nevoie de ei, tai din alte gazete.

Ladima a sărit în sus, cu mustața indignată, şi ceea ce mă uluieşte azi, cînd ştiu din scrisorile Emiliei ce lipsuri ducea, e îndîrjirea şi hotărîrea cu care dicta sutele de mii.

- Dar atunci vom apărea cu material trezit, cunoscut din ziarele de dimineață.

- Îl mai aranjați dumneavoastră... în afară de dumneata, doi redactori şi un secretar de redacție ajunge... Patru inşi pot scrie foarte bine o gazetă.

Amicul meu a făcut ochii verzi mari cît prunele, obrajii poroşi i s-au contractat:

- Dar secretarul de redacție... nu scrie la nici o gazetă din lume. El numai adună materialul, îl pune în ordine, paginează...

- De ce să nu scrie? Va scrie...

Rezultatul a fost că Ladima a plecat acasă... declarînd că în condițiile acestea el nu poate să-şi „ia răspunderea".

L-am căutat cu maşina... am trimis şoferul sus să-1 cheme, căci îl luasem dinadins (şi pe urmă l-am trimis acasă pe jos). Am fost la Şosea şi i-am explicat ce greşeală ar face să refuze. Ştiu că tata e în stare să discute, cu şanse de succes, orice i se prezintă, chiar chestiuni pe care nu le cunoaşte, căci aplică principii permanente de conducere în afaceri. La fel a cîştigat şi acum, căci Ladima a cedat, şi bugetul a fost fixat la 336 de mii (adică mai puțin chiar decît fixase tata însuşi, în cea dintîi hotărîre a lui) plus o sumă de 100 de mii pentru „lansare". Localul a fost găsit pe strada Matei Millo, la etajul al doilea... Nu ştiu cum era, că n-am fost niciodată...

Uşa se deschide fără nici un avertisment, şi apare din nou Emilia, care se îndreaptă spre şifonier. Tresar enervat:

- Dragă, închide, te rog, uşa bine...

- Dar nu e nimeni... Dacă-ți spun... e o verişoară a noastră, croitoreasă, care a venit să-mi probeze rochia. Trebuie să-i aduc nişte garnitură.

- Şi-adineauri, ce a fost zgomotul acela?

- Care zgomot... N-a fost nici un zgomot.

- O bubuitură, nu ştiu ce-a fost. Cu fața mirat caligrafiată:

- A! a căzut un ghiveci cu flori, cînd s-a întors Cleo în jurul meu, să prindă cu ace. De ce n-ai dormit?...

- Dragă n-am nevoie să dorm, mă simt bine şi aşa... Mai fumez... Dar închide repede uşa.

Caută, întoarsă, în sertarul de jos şi cum stă aşa, cu bucile pline aşezate pe călcîie, şoldurile şi coapsele imperiale, care întind chimonoul lipit ca o piele, desfăcute, i s-au dilatat enorm. E un maximum de Emilia, e propria ei statuie.

- Vin numaidecît, nu te supăra... Mai avem puțin.

E o situație imposibilă. Deşi m-am acoperit cu cuvertura pînă la gît, mă simt gol, penibil de stînjenit pentru mine, pentru ele, pentru aceea care e afară şi nu se poate să nu gîndească, să nu-şi închipuie ce e înăuntru... Dar...

Succesul gazetei, trebuie să recunosc, a întrecut cu totul planurile dintîi. George Ladima, după ce s-a ocupat cu pasiune de organizarea ei, o scria - căci el o scria mai toată - cu atîta înfrigurare şi cu un soi de curaj aspru, neaşteptat, încît izbutise să surprindă atenția şi interesul publicului. O botezase *Veacul,* şi cînd propusese numele acesta, Ladima avea o voce gravă şi groasă, cu o drojdie de dispreț, căci îl transformase în simbol. Nae Gheorghidiu, nu numai că nu apărea în nici un mod la gazetă, dar nu lua parte nici la reuniunile de seară, după masă, la noi în biroul cel mare şi întunecat, cu foteluri de piele neagră răbufnită, prea mari, cu lămpi cu abajur verde, care nu luminau în jos, auriu, decît mescioarele pe care erau aşezate... Tata era cel care discuta cu administratorul şi cu Ladima. Dar nici tata nu apărea nicăieri ca proprietar, numai la tribunal, unde gazeta fusese înscrisă pe numele lui. Nae Gheorghidiu adusese însă în redacție un fel de prim-redactor, pe care-l impusese anume, cu indicația că nu trebuie să ştie nimic Ladima... Mărturisesc că nici n-am văzut vreodată atît devotament, ca la acest gazetar, pentru Nae Gheorghidiu. Discreție, spirit de apărare, umili-tate... El trecea dimineața pe la patronul lui şi se ducea la redacție, cu articolele uneori scrise gata. De la început am bănuit însă că va fi greu de colaborat cu Ladima, căruia nu i se putea spune clar care va fi direcția gazetei. I s-a afirmat numai că va fi o reacțiune împotriva „conducerii" liberale. El, mi se pare, după cele ce au urmat, a înțeles că e vorba de o reacțiune împotriva doctrinei liberale, ceea ce era cu totul greşit, căci şi Nae Gheorghidiu şi tată-meu înțelegeau să facă cel mult un soi de dezidență în partid.

Încă din primele numere, Mateevici (aşa se numea devotatul lui Nae Gheorghidiu) a pornit un atac împotriva foii pamfletare, în care patronul lui era tratat de „fleoarță" şi „negustor de cosciuge". Din greşeală, fără să ştie cine a scris articolul, cel atacat a răspuns cu o notă veninoasă împotriva lui Ladima, personal. Seara, la noi acasă, acesta tremura de enervare. Era uluit că a putut fi atacat personal şi se vedea hotărît pe o polemică violentă, ceea ce convenea fireşte lui Gheorghidiu.

Timp de două săptămîni *Veacul* a dezlănțuit o campanie aproape sălbatică împotriva celui în care toată lumea vedea un fel de dictator al polemicii romîneşti. Acesta nu numai că atacase pe Gheorghidiu, pentru „afaceri veroase", dar izbutise să-l facă să treacă drept un imbecil ridicol, deşi înainte de campaniile acestea, deputatul avea reputația unui  om de spirit (nu-şi mai amintea nimeni de asta). Ziaristul acesta, în aparență violent şi dezordonat, nu era lipsit de o judecată rece, reținută, ca să zic aşa... Cred că el şi-a dat seama că opinia publică, la noi, e incapabilă de discernămînt, dar în acelaşi timp şi mult mai sensibilă ca orice altă opinie publică.. De asta sunt sigur. Din pricina acestei lipse, orice scris produce impresie profundă şi întotdeauna cel care scrie are absolută dreptate. Ştiu o anecdotă care mi se pare că s-ar aplica foarte bine opiniei publice romîneşti. Se zice că un sultan a vrut să judece el însuşi într-un proces. I s-au înfățişat deci părțile şi a început să vorbească cel cu plîngerea... Uluit, sultanul s-a întors

către cadiul, care făcea un soi de oficiu de grefier, şi i-a spus, ca omul care a descoperit America: „Ăsta are dreptate... Să ştii că are dreptate." Dar a vorbit şi pîrîtul, vreme îndelungată, după cît se pare, căci sultanul s-a aplecat către cadiu din nou: „Şi ăsta are dreptate!"... Atunci nedumerit, cadiul i-a atras, cu temenele, luarea-aminte că nu e cu putinţă ca amîndoi să aibă dreptate... Şi sultanul, uimit de această descoperire, i-a spus mîn-gîindu-şi cu înţelepciune barba: „Şi tu ai dreptate!..." Oricine „înjură" pe cineva la noi, în gazetă, „are dreptate" şi tulbură. Se înţelege de la sine că această excesivă sensibilitate a opiniei publice romîneşti faţă de orice afirmaţie însemnează anularea însăşi a oricărei opinii adevărate, capabile de luptă şi rezistenţă. Pamfletarul acesta extrem de inteligent a înţeles acest lucru şi atunci a adoptat ca principiu deliberat: beştelirea crîncenă a celui pe care vrea să-l combată... Ca urmare a faptului că nu sunt în stare de o opinie reală şi de discernămînt, romînii sunt poate şi neamul din lume cel mai sensibil la ridicolul exterior. Am înţeles asta în timpul cît am fost la legaţia din Londra. Nicăieri nu sunt, cred eu, mai puţini maniaci, adică în realitate mai puţini oameni cu viaţa interioară ca la noi. Aş vrea să fiu limpede, dar cînd nu ştii să scrii poţi s-o faci boacănă; nu vreau să spun că toţi maniacii au viaţa interioară, dar ţin să afirm că, după părerea mea, după cîte am înţeles de pe unde am fost, orice om cu viaţa interioară trebuie să-şi organizeze traiul de toate zilele, să şi-l simplifice pe baza cîtorva deprinderi sistematice, manii, cum le numesc ceilalţi, care-l scutesc de atenţie exterioară, de explicaţii şi de pierdere de timp... dacă nu e încă limpede, poate că am să mai revin, căci faptul că englejii, francezii, germanii şi nordicii dau cel mai mare număr de maniaci mi-a dat mult de gîndit cînd eram în'străinătate. Şi cred că e şi uşor de constatat din istorie că mai toţi oamenii mari au avut manii, adică au avut curajul să treacă puţin drept ridicoli. Un om ridicol e însă un om pierdut într-o ţară incapabilă de discernămînt şi aprofundare. Asta a priceput uluitor de precis pamfletarul acesta care ridicase, ca să zic aşa, la rangul de principiu, beşteleala... Găsea fel de fel de calificative oamenilor politici, unele de mare succes, cum a fost, de pildă, acel de „bezofonul" cu care l-a pricopsit pe un şef de organizaţie liberală provincial, gros, cu gît îndesat şi vocea pîrîiată. Pe Nae Gheorghidiu, pe care-l botezase „floarţa” (ras de mustăţi, cu obrajii căzuţi de primadonă de 60 de ani, se cam potrivea ca înfăţişare), „tîrfa”, „negustorul de coşciuge”, timp de un an în fiecare zi, îl distrusese. Cred că dacă, după demisia cabinetului Ştirbey, în care Gheorghidiu, aşături de alţi trei liberali, reprezentase partidul, Ionel Brătianu nu l-a mai luat în noul minister din august, e poate şi rezultatul acestei beşteleli care uluise publicul şi făcuse din cel atacat în fiecare zi, în articole şi note, o figură populară ridicolă. .. Bietul Gheorghidiu aştepta la noi acasă, în frac, căci trecuse să iscălească nişte hîrtii, sigur că o să fie chemat să depuie „jurămîntul” şi nu-i venea să creadă cînd a aflat din ziare lista noului cabinet liberal fără el. A fost bolnav o săptămîină... Cum am spus, campania dusă împotriva lui nu numai că infiltrase tineretului liberal convingerea că Gheorghidiu a compromis, prin afaceri veroase prin contracte scandaloase, partidul, denunţîndu-l în fiecare zi, ca miliardar din furturi şi prevaricator, sau ca asasin al aviatorilor, încît toţi îi cereau capul în partid, ca pe al lui Moţoc; dar îl înfăţişase pe omul acesta, care înainte de război trecea drept un om „şarmant” şi spiritual, drept idiot, pur şi simplu, chiar puhav, respingător... Am încercat să arăt, şi uneori am izbutit, celor cu care am discutat, că nu e adevărată legenda afacerilor fabuloase a acestui om ... Ceea ce n-am izbutit însă niciodată a fost să mai creadă cineva că Nae Gheorghidiu e inteligent şi spiritual.

Şi totuşi, davadă că e inteligent e faptul că şi-a dat seama de cauza răului şi a găsit leacul. Trei săptămîini după campania cu accent feroce a *Veacului*, şi numele lui, nici în vreo aluzie măcar, nu mai exista în gazeta care-l terfelise atîta. [1]

Încălzit, clocotitor, cu un soi de răutate, în expresie, Ladima ataca acum întreaga clasă conducătoare ... În gazetă singur Mateevici publica articole de laudă, şi acelea priveau întotdeauna, fireşte, simpatiile şi aranjamentele lui Nae. De asemenea, Mateevici mai ataca, tot fără semnătură, evident, căci gira Ladima, pe toţi conducătorii tineretului. Erau loviţi cu cîinoşie, urmăriţi personal, unii cu adevărat desfiinţaţi ... *Veacul* seamăna teroare, mai ales – ceea ce m-a surprins mult – în partidul liberal ... La club, la consfătuiri, Nae Gheorghidiu era acum temut şi ascultat ... Mai ales că tat obţinuse din partea lui Ladima făgăduiala că nu va ataca personal familia Brătianu (pretexta o îndatorire sentimentală din vremea războiului ) şi nici partidul însuşi (care făcuse Unirea etc.). Căci aceste atacuri, se ştia, erau singurele pe care nu le iertau niciodată Brătienii.[2]

Succesul cel mai neaşteptat a fost poate cel de ordin material ... *Veacul* atingea, după nouă luni, tirajul excepţional de 14 mii de exemplare. Presupunînd că aveau să se încaseze toţi banii, era limpede că foaia, nu numai că nu era o sarcină, dar aducea oarecare cîştig, mic, ce-i drept. De altfel, era făcut şi cu o cruntă economie. Faptul că Ladima era absolut invulnerabil – şi se făcuse investigaţii la tribunalul din oraşul lui de naştere, detectivii îi urmăriseră tot firul trecutului, îi scrutaseră viaţa – făcea posibilă orice campanie. De el nu se putea agăţa nimeni ... Nu i se putea riposta cu violenţă personală, penibilă aproape, cu care ataca el.

Nae Gheorghidiu, miercurea seara, cînd mînca la noi acasă, surîdea cu fălcile rase şi căzute, de copoi bătrîn: „Să ştii că-l fac om pe ăsta ... Îmi place ... Unede naiba l-ai găsit, Lumînărarule ? Uite, îţi dau cuvîntul meu că-l fac om." Cînd Nae Gheorghidiu spunea: „Îl fac om", punea în asta un fel de religiozitate înduioşată, sinceră, ceva care venea dintr-un trecut îndelungat, că mă întrebam la urma urmelor, impresionat: „Oare Ladima nu e într-adevăr om ?" [3]

---

[1] Cred că pot să confirm, şi din proprie experienţă, în viaţa noastră gazetărească, această impresie că – împotriva aşteptărilor – nimeni nu e mai speriat şi nu-şi pierde capul mai uşor, cînd e la rîndul lui atacat personal, în viaţa lui proprie, decît un „temut pamfletar" Oamenii aceştia sunt în situaţia acelor chirurgi care oprесc hemoragiile organelor rupte în accident, desfac vintrele oamenilor, dar devin palizi şi se zăpăcesc cînd întîmplător se înţeapă la deget şi văd sîngele propriu apărînd în picături roşii.

[2] E de prisos să mai atragem luarea-aminte că tot romanul acesta e o ficţiune pură. Chiar unele întîmplări, aci anonime, sunt născute prin sugestii dint-altele care s-au întîmplat aivea, dimpotrivă, toate numele autentice, citate negru pe alb, fie ale autorului, fie dintre cele cunoscute, corespund unor momente strict imaginare. Acest „dosar de existenţă", se înţelege de la sine, este închipuit tot şi numai unele necesităţi de convenţional pe care le impune tiparul ne-au făcut să-i dăm o formă care poate să înşele.

[3] Tînărul Fred Vasilescu, fiul unui industriaş de mai bine de o sută de ori milionar, nu ştie, pare-se, sensul perfect conturat şi fără echivoc al acestui cuvînt în româneşte, el care la 22 de ani era ataşat le legaţia din Londra (probabil că îşi închipuia că pe baza meritelor proprii), ca să fie apoi mutat la Geneva, în timp ce atîţi dintre camarazii săi, cu aceeaşi vechime şi cu plus de examene, făceau oficiul de copişti în Palatul lui Sturza. Prin urmare, nu ştie că românii se împart în două clase distincte: oameni şi ceilalţi. Un om e cel care are existenţă civilă, adică îşi poate valorifica şi supravalorifica orice merit, căci i se face credit prin simpla prezenţă, pe cînd ceilalţi nici nu sunt încercaţi. El participă din privilegiul unei foarte restrînse categorii. (Sunt vreo cîteva mii de oameni în România, la 18 milioane de locuitori) Dintre oameni se recrutează miniştri de profesie, deputaţi din oficiu, personalul legaţiilor din străinătate, membrii tuturor

celor cîteva mii de consilii de administrație, plătiți cu tantieme care exchivalează titlurile de nobleță, voiajorii speciali în străinătate, sau, scoborînd să zicem, între alții, directorul Teatrului Național, directorul Institutului de radio (cum credeți că se recrutează altfel?) şi, mai jos, tot soiul de directori şi intendenți de muzee şi instituții publice, care acordă locuință, luminat, încălzit etc. Fred Vasilescu, care fusese pe front, numai pentru că întîmplător voise el anume asta, nu s-a întrebat deloc după ce criterii s-au recrutat atît de numeroşi ofițeri tineri, ai tuturor cartierelor generale? S-a ținut oare vreun concurs pentru şefii de popotă? Dar pentru celelalte servicii au fost luați din tren la întîmplare? înainte de Revoluția Franceză, privilegiul era favoarea regală: titlu, deci avere (mai totdeauna), dar acum formula e mai simplă: avere, deci titlu, adică privilegiu, fn războiul pentru-ntregire, soldatul pur şi simplu (adică provenit din locuitor) avea dreptul şi mai ales datoria să meargă zi de zi în linia întîia de tranşee şi de foc, pe cînd soldatul-om avea dreptul şi datoria (neînscrise, e drept, în Constituție, dar fixate printr-un ordin al Ministerului de Război) să cumpere un automobil şi să rămînă „ataşat", pe lîngă el, la cartier, la Iaşi, Bîrlad, Bacău, Roman, Botoşani, sau Oneşti etc. E adevărat că ordinul publicat în ziare, în mod cinstit, nu fixa nominal pe cei care aveau acest drept şi această datorie, dar de vreme ce numai „oamenii" aveau bani să cumpere un automobil, chiar dacă sumele proveneau prin fraudă, e de la sine înțeles că restul locuitorilor erau excluşi. Un om are dreptul să fie unde e, chiar dacă altul aduce meritul şi soluția. Recent, un ministru nu a invitat oare, de pe banca ministerială, mărturisind că n-are soluții, pe cei care au soluții pentru remedierea crizei, să vie să i le dea, ca să le aplice el, fiindcă el niciodată n-a făcut presupunerea că dacă n-are soluții, n-are dreptul să stea în locul acela, căci el se ştia pe sine om? Gheorghidiu avea deci perfectă dreptate şi ştia bine ce spune: Ladima nu era un om. El nu putea fi numit, de pildă, membru în nici un consiliu de administrație, aşa cum sunt numiți şi încasează jetoane oameni care n-ar putea să scrie exact titlul mai complicat şi mai nuanțat al vreunei instituții, în consiliul căreia figurează. El nu putea fi numit nici director de bibliotecă la vreun Senat, nici la vreun muzeu, nici ataşat de presă, ca atîtea zeci, în cine ştie ce capitală străină. Nici Eminescu, de pildă, n-a fost om. N-a putut fi făcut mai mult decît revizor şcolar (şi deşi a fost un excelent revizor, n-a putut rămîne nici acolo). Cu toate că a gîndit, a formulat şi a impus doctrina partidului conservator, el n-a fost niciodată deputat, nefiind, cum am spus, om. Toată lumea îl compătimeşte înțelegător pe omul care din pricina vreunei neşanse nu poate „să trăiască după rangul lui", dar Ladima poate să crape într-o mansardă oarecare, în luna iulie, căci toți ceilalți oameni vor găsi asta aproape firesc. Bănuiesc că, pentru început, acceptîndu-l în calitate de paj într-ale „omeniei", Gheorghidiu i-ar fi găsit lui Ladima două-trei sinecure, mai tîrziu l-ar fi ales poate, cine ştie, în vreun consiliu de administrație şi, dacă ar fi dovedit însuşiri şi suficientă domesticitate, poate chiar deputat.

P.S. Atragem luarca-aminte că tot ce e tipărit cu literă mică în josul paginilor, nu e din cuprinsul caietelor lui Fred Vasilescu, astfel că aceste lungi note, şi cele care vor mai urma, pot fi eventual sărite la lectură.

---

Pot să spun că în zilele acestea am văzut încă o trăsătură de caracter a lui Nae Gheorghidiu, care m-a impresionat... *Veacul* ducea o campanie de ecouri şi *guerilla* mai ales împotriva unuia dintre fruntaşii liberali, Anibal Dimescu, cel care trecea drept unul dintre conducătorii spirituali ai tineretului şi care obținuse remanierea lui Gheorghidiu... Erau mai mult note de ironie şi compromitere politică, fără vreo accentuare morală, căci Dimescu părea inatacabil mai serios. Se vede că vreun duşman, probabil chiar din cercul familiei, în sfîrşit cineva care nu avea curajul să atace pe față, dar îl ura atît de mult, încît ar fi vrut să-l vadă prăbuşit, chiar fără ca măcar să ție să se ştie că de la el îi vine, a trimis la redacție un dosar, a cărui publicare scotea pe acest fruntaş nu numai din viața politică, ci şi din cea publică... Pînă în cele din urmă, am ajuns la convingerea că a fost trimis de o femeie, care n-a ținut să păstreze, pentru folos personal, un asemenea document. Pagina era gata aproape culeasă, cu clişee fotografice şi facsimile care ar fi produs senzație. Ladima, care se înverşuna uşor cînd nu-şi vedea victimele în față, aşezase totul cît mai expresiv. Nu ştiu dacă Gheorghidiu a aflat întîmplător, sau i-a spus Mateevici de acest chilipir polemic, destul că, dînd un telefon acasă la noi, a cerut ca tata să se ducă neîntîrziat la redacție şi să scoată pagina cu fruntaşul liberal. S-o aducă la noi, unde avea să vie şi el. A cerut, frămîntat de gînduri, cu un zor

nervos, şi dosarul şi corectura foii. Le-a examinat îndelung... Pe urmă a împachetat-o frumos şi a chemat la telefon, chiar de la noi, din birou, pe cel ameninţat. Eram şi eu acasă... „Alo... domnul Anibal Dimescu?... foarte bine... Aci, Nae Gheorghidiu..." Nu pot să ştiu ce mutră a făcut celălalt, dar cel de lîngă noi avea fălcile rase, mari, căzute, dar ochii verzi, stinşi totdeauna, îi avea acum ficşi, îşi absorbea buzele... M-a uimit ce palid devenise. I se vedeau, mai puţine, dar clare ca o stropeală roşie, păienjenişurile vaselor sîngerii din obrajii căzuţi, din spinarea nasului poros şi coroiat. Şedea în fotoliul larg, de piele neagră burducată, împărţit în romburi moîîi de uzură. Avea emoţia unui debutant... dar, făcînd o sforţare de bolnav cu voinţă, a vorbit cu un aer de familiaritate, de indiferenţă şi bunăvoinţă de neaşteptat: „Uite ce e, dragă, una din gazetele de după-amiază pregătea pentru astăzi o pagină de necuviinţe la adresa dumitale, pe baza unor documente probabil apocrife..." Şi se strîmba ţuguind buzele, ca un dos de găină, chiar la telefon. A tuşit puţin, hm... hm!... „Întîmplător am aflat, din fericire la timp, şi sunt bucuros că am avut atîta trecere ca să împiedic apariţia... îţi trimit foaia, în corectură, ca să vezi despre ce e vorba şi eventual să iei măsuri... Pretinsele documente eu nu le-am văzut." Cred că omul nevăzut de la capătul firului a leşinat, după ce a bîlbîit cîteva vorbe amărîte, la care Nae Gheorghidiu a mai adăugat: „Ţi-am telefonat ca să fii acasă şi să primeşti personal corectura, să nu cadă, cine ştie, în mîinile cuiva. La revedere, la revedere." Pe urmă a rămas o jumătate de oră în fotoliu, emoţionat, în lumina verde-gălbuie a abajurului, fumînd ţigară după ţigară, fără să ştie că mama i-a dat bună ziua. Abia tîrziu a văzut-o, i- a spus cald, mulţumit, cu o voie bună obosită după atîta emoţie: „Ce mai faci, spălăcito?" şi a primit invitaţia la masă, căci la el acasă erau obişnuiţi să nu-l aştepte. Tata a chemat un servitor, pe care l-a trimis cu corectura. Gheorghidiu a luat apoi dosarul, l-a băgat în servietă la el. La masă a fost drăguţ cu toată lumea, parcă mereu înduioşat, liniştit, radios. Au devenit de atunci, el şi Anibal Dimescu, cei mai buni prieteni... Nae Gheorghidiu a căpătat o sinceră afecţiune pentru celălalt... I se părea acum, nu ştiu cum, mai uman prin greşeala lui, mai aproape de sufletul lui, şi-l iubea. A început să-i laude calităţile politice cu o ostentaţie exagerată. Au fost mai tîrziu mereu alături, mai pe toate chestiunile.

Uşa se deschide larg... şi Emilia apare din nou cu o tavă pirogravată, şi pe ea o linguriţă de dulceaţă şi cafea. Mi-e o silă cleioasă.

- Valeria spune că ţi-o fi sete... cu căldura asta...

Întreb cu jumătate voce:

- Croitoreasa, vară-ta, a plecat?

- Nu, mai avem puţin.

Sunt stînjenit de parcă sunt un caz patologic. Alături de mine, în casa asta străină, e o viaţă de familie cotidiană. Mă simt, gol aşa în pat, ridicol.

- Ascultă, dragă, mi-ai adus cafeaua, aşa prin cameră cu ea? Ştie că sunt aci?

îmi răspunde cu buza de sus în piele scurtă, firesc, ca şi cum ar mînca:

- Şi dacă ştie?

- Cum: şi dacă ştie?

- I-am spus că e un coleg de la teatru cu care repet... şi că tu acum citeşti pînă mă întorc. Ce vrei să fie?

E stupid, dar în definitiv poate să fie şi aşa.

- Da... dar atunci închide uşa repede.

Într-o miercuri seara venisem pentru masa de seară, căci luni, miercuri şi vineri luam seara masa la părinţi; cînd am văzut din birou, pe fereastră, în lumina felinarului,

oprindu-se la poartă Steyrul, lung şi înalt, ca un şlep vechi, cu cioc, ultimul în Bucureşti, cred, al lui Nae Gheorghidiu, şi el apoi a urcat cele cîteva trepte, greoi şi cu obrajii căzuţi sub fălcile strînse, cu hainele cu pulpane aşa de lungi, că-1 făceau pitic. Cînd era necăjit, şi era cazul, părea mult mai bătrîn. Era afară zloată şi fulguia. S-a oprit obosit în vestibul unde i-a ieşit înainte tata, şi a rămas pe gînduri, cu paltonul pe el, îndelung. Tîrziu, ca din senin: „Tu nu ştii ce scriu gazetele?..." Şi cum tata, în vestă, după vechiul lui obicei, era nedumerit, i-a întins un ziar independent de seară, cu o notă pe care o găseşti la colecţie, căutînd numărul gazetei, nu mai ştiu care dintre cele trei, dar data da, căci era aproape de Sfîntul Dumitru, cred 19 sau 20 octombrie. Ţin minte data, pentru că alte întîmplări, mult mai personale, din lunile acestea mi-au rămas limpede în minte şi îmi servesc ca puncte de reper. [1]

Îşi sprijinea bărbia în ambii pumni, pe marginea fotoliului.

- Nu-ţi miroase?

- Pe cine bănuieşti?... Vreo încercare a gazetei de a stoarce bani.

- Nota e dinafară... E probabil să fie dată de cineva din partid... Ascultă, Lumînărarule, dacă apar articolele astea o să transpirăm mult, cu tot frigul de afară...

- Să întrebăm la gazetă?

- De prisos... Nu e pornită din redacţie, iar ei nu dau amănunte. Au discutat îndelung, şi eu i-am lăsat foarte necăjiţi, căci aveam
treabă în camera mea, ca să caut nişte cărţi de mecanică vechi. El a mîncat la noi, iar a doua zi tata era tare mulţumit... Nu ştiu ce au făcut, dar era încîntat, căci gazeta de seară într-adevăr n-a mai publicat nici unul din articolele promise „pe mîine".

Nu ştiu însă ce cap au făcut amîndoi, unde se vor fi găsit, cînd au citit, în după-amiaza aceea, gazeta lor proprie.

Eu am trecut pe la 5 după-amiază pe acasă, ca să aduc mamei nişte cumpărături, şi i-am găsit pe amîndoi plimbîndu-se prin birou de parcă aveau nevralgie. în pagina ultimă a *Veacului,* un articol tipărit cu litere negre şi dese denunţa „scandalul nemaipomenit al furniturilor de cărbuni pentru Calea Ferată". Un subtitlu pe trei coloane sporea în tărie: „Statul jefuit cu un miliard anual".

Gheorghidiu avea din cînd în cînd cîte un surîs strepezit, de parcă ar fi mîncat aguridă...

- Ce-i de făcut?... Şi a ridicat receptorul, căci sunase, cu gîndul aiurea. A răspuns ca în treacăt, în locul lui, tata: „Da... Tănase Vasiles-cu... da eu..." Tata întreba, cu privirea nedumerită, cine e? iar eu îl priveam surprins... „Alo... Alo... Cine-i acolo?..." iar după un minut de ascultare, cu fălcile căzute ca la un copoi, de culoarea tîrîtelor, sec: „Du-te-n (şi aşa mai departe...), înţelegi? du-te-n..." Şi întorcîndu-se către noi: Unul care ne felicită pentru „admirabila campanie din *Veacul* în chestia combustibilului de la Calea Ferată."

---

[1] Iată după colecţia ziarului nota:
„D. Perieţeanu a făcut marele act de curaj de a atrage atenţia că adevăratul dezastru de la C.F.R. fşi are obîrşia fn combustibilul cu care sunt aprovizionate C.F.R.

Cu venirea d-lui Nicu Teodorescu la Direcţia Generală a C.F.R. s-a instalat la această direcţie o concepţie cu totul diametral opusă. Căile noastre sunt furnizate de întreprinderile particulare cu o cantitate de 250 de vagoane de cărbuni anual.

Deocamdată, şi din primul moment ţinem să se ştie, nu avem nici o obiecţie de făcut fn privinţa sprijinului, întregului sprijin la care are drept industria minieră. De existenţa acestei industrii, recunoaştem fără înconjur că sunt legate mari interese de viitor naţional.

Afirmăm însă, pe baza datelor pe care le posedăm şi care vor fi relevate cu ocazia discuției la buget, că foarte uşor şi fără nici o atingere serioasă a intereselor industriei miniere se pot reduce cheltuielile la C.F.R. cu mai multe sute de milioane, ba, prin oarecare sforțări, cu miliarde.

Despre asta pe mîine."

---

Tata a întrebat apoi la telefon, probabil pentru a doua oară, dacă a venit la redacție Ladima... De data asta l-a nimerit şi l-a chemat la noi... A venit într-un palton maron, scorțos, cu fular de casa cu pătrate galbene-roşii. Cînd a sunat, Nae Gheorghidiu a trecut greoi într-o cameră mai mică, vecină cu biroul, şi a urmărit, fără îndoială, de acolo discuția. Tata l-a poftit jos, a insistat, cînd Ladima voia să stea în picioare:

- Nu, ia te rog loc. Şi apoi, indulgent: Domnule Ladima, buna dumi-tale credință a fost surprinsă, şi azi a apărut în gazetă un articol, despre care, ce să-ți spun?... sunt uimit. Ladima, parcă suflecat, cu buzele strînse şi mustața ridicată:

- Da... care articol?

- Cel cu Căile Ferate... cu furnitura de cărbuni. A precizat de-a dreptul, oarecum bătăios:

- Eu l-am scris.

Tata a început să se bîlbîie... Şi-a ridicat ochelarii negri, i-a pus iar... Nu găsea cuvinte... Cred că dincolo Gheorghidiu fierbea...

- Să ştii că n-ai dreptate... Loveşti prin asta în 15 000 de muncitori şi într-o industrie națională necesară apărării statului.

Ladima fierbea.

- Domnule Vasilescu, e o glumă liberală această industrie necesară statului... Deocamdată văd că, pentru moment, îi e mult mai necesar statul ei decît ea statului... Dacă s-ar arde păcură, dacă s-ar importa chiar cărbuni, domnule Vasilescu, statul ar realiza o economie de un miliard anual... Am socotelile în sertar la birou... Acest miliard e băgat în buzunar de cîțiva escroci, care constituie un consiliu de administrație şi clientela lor (preşedinte al consiliului de administrație al uneia dintre aceste mine era Nae Gheorghidiu). Nu există stat în lume mai jefuit decît acest stat romînesc.

- Domnule Ladima... Te-nşeli... te-nşeli grozav. Acolo sunt oameni încercați... cu dragoste de țară...

- O dragoste foarte costisitoare... Cunosc oameni care şi-ar iubi țara şi pentru mai puțin de un miliard... Domnule Vasilescu... eu nu vă înțeleg... Ceea ce am admirat la dumneavoastră era despărțirea de liberali, căci vă bănuiam dezgustat, fără îndoială, de spiritul lor de jaf în averea statului... *Veacul* trebuia să fie - aşa am crezut că doriți - un tranşeu de protestare împotriva unor metode vechi... O tribună pentru promovat tot ce e dorință de reînnoire în moravurile noastre politice... Aşa a înțeles şi publicul şi de aceea ne caută şi ne sprijină.

- Domnule Ladima... Domnule Ladima... poate că ne-am înțeles greşit. Dar noi nu luăm atitudine nici împotriva lui Ionel Brătianu, nici a lui Vintilă, nici chiar a partidului.

-Dar parcă e cineva care să vrea asta? Se îndoieşte cineva de cinstea lui Ioiel Brătianu sau a lui Vintilă? La urma urmelor nici cu partidul liberii n-am nimic, ca flamură, dar statul lui major e o adunătură de jecmănitori ai statului. De altfel, dacă nu ne înțelegem... e o soluție foarlt simplă... Vă rog să primiți demisia mea. Şi s-a sculat nervos în picioire, a vrut să facă un gest, pe urmă, prea schematic: Bună ziua.

Şi a plecat pur şi simplu. Tata a rămas în fotoliu, cu mîinile moi împrtiinate pe pîntec... Şi-a scos ochelarii şi a început să-i şteargă apoi, nedumerit.

Nie Gheorghidiu a apărut de dincolo, apăsat şi aşa de îngîndurat, încîtcapul îi părea si mai mare.

-E nebun... şi după un răstimp... pentru el însuşi: E nebun!...

-Ai văzut?... pleacă de la gazetă...

- Cum o să plece? Moare, fără el...

-Păi atunci?... după cum văd nu e nici un mijloc...

Nae Gheorghidiu a fumat pe gînduri, a murmurat apoi, cu mimică şi cu sinceră părerea de rău:

-Păcat de el... Ce o să facă? Rămîne pe drumuri iar. Şi tot mai întrislat: Nu se renunță aşa uşor la o leafă de douăzeci de mii de lei pe lună. Pe urmă s-a întors spre mine: Ascultă, Fred, tu eşti prieten cu el, tu ni l-ai adus. Na două mii de lei şi dă-i diseară să mănînce într-o cameră separată la „Chateubriand", dacă mai e deschis.

Am respins fireşte banii.

-Coane Nae... lasă banii acum...

-Nu, ia-i de la mine...

E adevărat că trebuia să fie o întîmplare absolut excepțională, ca să dea de la el... Surîd, căci mă simt ca legănat, de nedumerire.

-Încerc... Numai că o să fie de prisos... E foarte încăpățînat...

-Fred, ascultă ce-ți spun eu... Fă-i binele acesta, dacă ții la el. Că are talent. Gazeta e bine făcută. Şi, ca în paranteză: E ca vaca nărăvaşă, după ce a umplut şiştarul, dă cu piciorul în el şi-l răstoarnă. Vezi... începe cu icre negre... Dă-i şi homar, fripturi în sînge şi nu uita şampania-. E nedus la dame de multă vreme se pare... Şi scurt: Acolo dă tu de latine, hai.

N-am avut încotro şi i-am telefonat lui Ladima, întrebîndu-l dacă vrea să luăm masa împreună... A primit bucuros...

Dar toate încercările mele de a-l înmuia au fost de prisos. Stătea pe gînduri, rezemat de spătar, fuma țigară după țigară. Mi-a spus apoi cu o tristețe care m-a uimit şi m-a acoperit ca un doliu:

- Dragă domnule Vasilescu... Nu te supăra... Eu sunt un om care scrie... Şi dacă nu scriu ceea ce gîndesc, de ce să mai scriu? Nu pot altfel.

Totuşi, în zorii zilei, am obținut făgăduiala că în chestia aceasta a cărbunilor va amîna campania pentru mai tîrziu.

În legătură cu *gazda* mi s-a întîmplat în zilele acelea o neînțelegere destul de penibilă pentru nervii şi demnitatea mea... Era la vernisajul unei expoziții colective a unui grup de pictori şi sculptori de avangardă... O expoziție foarte frecventată, cel puțin la vernisaj, din pricină că era moda de a fi ostenativ, de a fi neapărat îndreptat împotriva cuiva... Ciudat era însă că această expozifie era îndreptată chiar „împotriva artei" (Jos arta!), mai curînd însă împotriva tuturor camarazilor care n-aveau talent, nici unul, pare-se, deloc. Mai venea lume şi din pricină că la vernisaj avea să vorbească un ziarist foarte cunoscut, combativ şi revoluționar permanent... Cum luasem obiceiul de a vizita expozițiile de pictură, am venit încă de pe la ora 11. Am găsit-o pe doamna T. acolo, înconjurată cu grabă şi oarecare emoție de grupul de expozanți care făceau şi oficiul de *gazde,* deşi ei o socoteau oarecum de-a lor. Numai faptul că era ea acolo şi pentru mine sala cartonată devenise nucleul Bucureştilor în ziua aceea. împiedecat să vorbesc cu ea de atîta timp, simplul fapt de a o vedea şi de a fi în aceeaşi sală îmi dădea un soi de febră interioară. Pentru că era toamnă tîrzie, deşi vremea era mereu frumoasă, avea un mantou de stofă de culoarea piersicei palide, cu mînecile terminate prin mici manşoane ataşate, de lutru castaniu, . aproape negru. Din acelaşi lutru, gulerul înalt,

croit ca de tunică, desfăcut la gît, îi încadra obrajii ca într-o catifea neagră, caldă, iar jos, la poale, din aceeaşi, o bandă lată ca de două palme, de jur împrejur, înrudirea de culoare dintre opalinul stofei şi căldura garniturii de lutru era un farmec în plus... O înconjurau toți, poate şi pentru că ştia să se facă ea singură înconjurată, avea un aer de doamnă ca o stăpînă neoficială, şi erau bucuroşi de un musafir care sporea interesul sălii... Surîdea mult, dar cu un soi de rezervă de om care nu ținea prea mult să se amestece cu ceilalți... Cu un aer binevoitor şi absent, ca întotdeauna cînd era în lume... De obicei nu poza, dimpotrivă, acasă, între prieteni buni, sta pe scaun strîmb, dar aci parcă ținea cu orice preț să evite familiaritatea...

Prin cuprinsul sălii (ai cărei pereți erau îmbrăcați într-o pînză de ;i sac de culoarea cartonului şi iluminați de sus de nişte jgheaburi mici de j zinc care cuprindeau lămpi albe ca rampele de teatru) erau nişte fotolii joase de forma celor americane, dar din lemn gros, în întregime şi tăiate parcă în felii negre, alternate cu gălbui. Totul avea un aer uşor improvizat, de decor de teatru...

Nu scosese mănuşile mici de piele care îi răsăreau din mînecile-manşoane şi parcă sta dinadins cu coatele sprijinite aşa ca să-i sublinieze frumusețea mobilă a mîinilor înmănuşate. Picioarele de la genunchii goi şi rotunzi în jos (rochiile erau mereu scurte), în ciorapii de culoarea nisipului, desăvîrşit întinşi, erau lipite unul de altul, iar din pricină că fotoliul în care sta era cam jos, lungite oblic. în toată figura îi apăreau ochii acum de un safir mai fumuriu, nu albaştri intens ca altădată, şi dinții albi, descoperiți, de cîte ori rîdea cu fața în sus, cu gîtul sprinten către cei care o înconjurau în picioare... Cînd începuse să fie lume tot mai multă, a apărut şi Ladima într-un palton prea larg, cafeniu, cu fular de lînă în pătrățele galbene şi roşii... Cum l-a văzut, doamna T. i-a ieşit înainte bucuroasă şi aproape fără să se scuze față de ceilalți i-a luat brațul tîrîndu-1 într-un colț, cu toate că el se lăsa dus cu oarecare rigiditate orgolioasă...

Am înghețat... şi, cu inima stoarsă parcă de un pumn nevăzut, urmăream nedumerit şi cu o teamă ca de diagnostic figura ei foarte animată... Ochii îi deveniseră de un albastru mat, oțeliu, îşi ținea cu mîna înmă-nuşată, ca o agrafă minunată, mantoul descheiat de nasturi şi îi vorbea viu, cu o intensitate nervoasă... Mă întrebam uluit dacă nu e ceva între ei, dacă el n-a jucat un soi de teatru tăcut şi intens, ascunzîndu-mi abil şi fără gesturi totul, îmi ziceam, de pe altă parte, că e firească înflorirea aceasta de veselie cînd îşi vede un prieten care a intervenit pentru ea cu atîta bravură şi loialitate, dar mă întrebam şi dacă nu cumva gestul lui n-o fi impresionat-o atît de mult, încît să înceapă să-l iubească. Cu asemenea femeie, pe care tot ce e frumos ca gest şi cinste o stupefiază, o tulbură, eşti totdeauna neliniştit. Totdeauna „acuza" primirea, înregistra ca un seismograf fiorul oricărui gest frumos şi eram frămîntat, căci simțeam că nu se poate ca ea să nu fi fixat bravura lui. Eram pe vremuri melancolizat (parcă acum nu?) de orice actor care juca subtil, de un domn care spunea lucruri frumoase într-un cerc din care făcea parte şi ea, de un tip prea bine care era dezinteresat amabil cu ea. Mai ales de cei care erau bine, deşi nu-i făceau deloc curte, mi-era teamă. Să nu stimuleze în ea orgoliul de a-i impresiona. Urmăream acum mimica ei, fără să înțeleg nimic, cu impresia nedefinită şi totuşi sîcîitoare că acolo se decide ceva care mă priveşte, ca o linie care se interferează cu linia destinului meu... Nu era întîia oară cînd o priveam şi-i interpretam mimica, atunci cînd vorbea departe de mine. Ca şi acum, de multe ori mă întrebam exasperat ce poate să spuie altcuiva decît mie.

Aş fi vrut să fiu aproape să ascult, dar tot ce era bărbătesc în mine se cabra...
Pe de altă parte, ştiam că orice banalitate capătă din pricina vocii ei timbrate inflexiuni nuanțate, ca un tremur de înserare, un înțeles sexual care mă dezola. Cîteodată, cînd el

răspundea ceva care o contrazicea vădit, trăsăturile fetei ei se relaxau, gura i se arcuia în jos, obrajii i se destindeau dezamăgiți. Se vedea că e nemulțumită, enervată. își privea mîna liberă strîngîndu-i gînditoare degetele înmănuşate în podul palmei, pe rînd, ca o mînă arătătoare într-un afiş. Eram exclus din convorbirea asta, ca dintr-un imperiu pierdut, care se crea din nou fără mine.

Atunci am simțit în mod stupid, ca şi cînd gîndurile mele bărbăteşti n-ar fi fost luate în serios, de un spirit zeflemist străin, nevăzut, că trebuie să aflu cu orice preț, chiar al unei umilințe, ce vorbesc cei doi... M-am hotărît să mă apropii cu sentimentul de risc incalificabil cu care un trădător se duce la o legație străină. Nu faptul de a o spiona mă demoraliza, pentru că de mult, printr-un soi de pact ruşinos cu conştiința mea, hotărîsem că trebuie să-i citesc scrisorile uitate, că trebuie să iau informații despre ea, ba de vreo două ori o urmărisem şi pe stradă chiar. Ceea ce sporea mizeria mea era că spionajul de acum era riscat şi ridicol, de o îndrăzneală de sugestionat, care nu mai poate raționa. Mă strecuram prin asistentă, care acum era foarte numeroasă, calculînd să ajung în spatele lor, îmi alesesem chiar tabloul pe care să mă prefac că îl admir absorbit, cînd am fost reținut de o mînă solidă.

- Ce faci, diplomatule?

Era scriitorul cunoscut, voinic şi binevoitor, care mă privea cordial şi protector...

- Ei, cochetezi cu arta? Şi întorcîndu-se către un domn care îl întovărăşea: Domnul Fred Vasilescu, diplomat, sportiv, dansator etc, în flagrant delict de frecventă artistică... Ce femeie te aduce pe aci, spune drept?

Mă întreba, convins că e cu neputință ca un tip ca mine să priceapă ceva din artă, sau, în sfîrşit, să aibă alte legături cu arta decît acelea de braconier al amorului. E adevărat că deşi venisem dintr-un oarecare snobism, eram totuşi acolo pentru o manifestație de artă şi numai incidental acum arta şi tot restul lumii erau trecute într-o zonă de interese limitate, cum era expresia la modă, şi într-adevăr numai o femeie polariza toate gîndurile mele. Chiar de femeia aceasta el mă depărta, tîrîndu-mă cu seninătate spre un panou maritim, cu jumătăți de corăbii, cu faruri întrerupte, de parcă totul ar fi fost pictat pe sticlă, şi spart fiind, n-a mai ştiut nimeni să potrivească bucățile la loc, punîndu-le apoi la întîmplare.

- Ei, pricepi ceva?

M-a întrebat provocator, cu un zîmbet voinic şi batjocoritor, de parcă ar fi asistat la cine ştie ce experiență caraghioasă. Eu eram acum însă toropit şi indiferent la batjocuri ca un anesteziat cu stovaină, dar cu mintea mai limpede, mai intensă, cu mult mai activă decît de obicei... Doamna T. ruga cu o stăruință nervoasă şi excesivă pe Ladima, pîndind în privirea lui, cu zîmbete luminoase întrerupte, să vadă dacă ajunge pînă la el, dacă atinge în rezistența lui pedala care să răspundă afirmativ. El părea foarte încurcat, iar ea, pornită, avea aerul că depinde de răspunsul lui. Mi-era cu neputință să surprind măcar vreun fragment din conturul inteligibil al unei fraze, ca să pot reconstitui convorbirea lor, dar cum îl ştiam pe el foarte inteligent şi pe ea atît de emotivă, simțeam că acolo e o devenire în care eu eram de prisos. Scriitorul insista mereu, fără să observe cît sunt de nervos, pînă cînd, surprin-zîndu-mi direcția privirii, m-a înterpelat mirat.

- N-oi fi pus gînd rău urîtei aceleia care stă de vorbă cu Ladima? Şefule, te ştiam om de gust.

Parcă m-ar fi stropit cineva cu o cană de apă ca să mă deştepte dintr-o reverie stupefiantă.

Am ridicat din umeri ca insultat de această presupunere, dar în mine s-a instalat un semn de întrebare, ca gravat cu un stilet acid.

Să fie într-adevăr urîtă?... E posibil deci ca un scriitor, om presupus de gust, s-o găsească urîtă? E adevărat că acum, parcă scăpat de hipnoză, nici mie nu mi se părea frumoasă. Fața ei, care de obicei era absentă şi gînditoare, înregistrînd interior şi lin cele mai mici nuanțe ale clipei, de îi puteai urmări succesiunea gîndurilor doar pe crisparea uşoară a buzelor, pe obraji, pe ochii albăstriți ca trecerea umbrei unui nor pe apă, era acum foarte vie, prea expresivă, cu un fel de mimică nuanțată, ochii înşişi nu mai aveau vioriul-albastru al clipitei de gîndire, ci erau pozitivi strălucitori, dar ca de oțel, buzele se răsfrîngeau, de o mobilitate excesivă, pîndind răspunsul lui Ladima.
Nu era întîia oară cînd față de mine se spunea că e urîtă... Mai ales cînd era necăjită, legată de nemulțumiri practice, pierdea foarte mult... Ochii îşi schimbau culoarea şi se adînceau în orbite. Corneea i se injecta cu fire roşii şi parcă devenea de sticlă, toată se vestejea subit. Atunci îşi neglija şi ținuta. Frumusețea ei era foarte sensibilă la viața interioară, şi cred că niciodată n-a fost mai frumoasă ca la vreo cîteva luni după începutul iubirii noastre, cînd părea exasperată de iubire. Şi atunci avea ochii intenşi, dar de o limpezime care făcea cu albul corneei (nu era chiar alb, avea ceva din catifeaua nedefinit verzuie a unei petale de trandafir alb, căruia i s-a injectat artificial culoarea verde...) să dea o impresie de vis. Ardea toată aşa cum nu mi s-a mai întîmplat să simt fierbinte un corp omenesc, de o sănătate mlădioasă şi sprintenă de animal tînăr, buzele îi erau într-o tensiune mică de fiecare clipă, totuşi fără răsfrîngeri tari ca acum... E adevărat, însă, pentru că depăşisem parcă limitele, într-o vreme toate aceste amănunte se exageraseră ca într-o exasperare... Ochii deveniți prea ficşi îi ieşiseră puțin în afară, albul lor se mărise straniu, buzele îi erau aproape crispate. Căpătase şi un tic foarte nervos, de a duce mîna la rădăcina gîtului, în adîncimea unde se întîlnesc tendoanele. Era în vremea celei mai mari exasperări senzuale dintre noi, cînd ne închideam ca nişte demenți în vreo cameră de hotel ardelean, de sîmbătă seara pînă luni dimineața. Nu-i plăcea nici o perversiune, nici o „rafinerie" aşa-zisă de femeie modernă, dar punea atîta iscusință, ştia să abuzeze de toate posibilitățile posesiunii, să ceară simțurilor prelungiri iscusite, totul pînă în pragul nebuniei, cînd dezlănțuirile brusce, după atîtea rețineri, nu mai ştiam de ne vor lăsa în toate mințile. De sîmbătă seara pînă luni dimineața, arzînd mereu, nu era niciodată la fel, cum desigur nu e niciodată la fel capriciul ciocîrliei în zbor. Din pricina acestor ore îndelungi, petrecute împreună, întîlnirile cotidiene grăbite, totdeauna automatizate şi deziluzio-nante, nu ne mai interesau. Aşteptam tăcut şi concentrat mica noastră vacanță săptămînală, căci buna negustoriță nu lipsea niciodată de la magazin (sau aproape niciodată). Cînd starea ei vizibil anormală s-a agravat, cînd fixitatea privirii a început să devie oarecum îngrijorătoare, dublată de o stare de nelinişte şi teamă permanentă, cu ticul nervos al ducerii mîinii la gît, cum alții şi-o duc pe inimă ca să-i simtă bătăile (ea spunea că îşi simte acolo pulsul intens), a trebuit să consulte cîțiva specialişti. Eu însumi aveam dureri mari în ceafă şi-mi simțeam parcă ochii de carton. Ruptura, provocată apoi subit şi brutal de mine, chiar în vremea acestei exasperări, i-a agravat net patologicul tulburării, pînă cînd, nemaiputînd umbla pe stradă, din nelinişte nedefinită, a intrat într-un sanatoriu la Viena.

Cu toate acestea era frumoasă, cînd se consuma ca o faclă numai flacăre. Astăzi, cu tot dramatismul mişcărilor ei, sau desigur chiar din cauza asta, era urîtă. Drept să spun, vag mă mulțumea faptul acesta, căci mă măgulea gîndul de a şti că e frumoasă numai cu mine şi mai ales numai prin mine.

Cînd am scăpat de scriitori şi cînd lumea s-a mai rărit, Ladima, despărțindu-se de doamna T., a pornit să cerceteze cu luare-aminte tablourile. Cînd a venit în dreptul meu a început să-mi vorbească brusc, nervos, simulînd totuşi, de parcă am mai fi stat de

vorbă în aceeaşi zi, convorbirea noastră fiind doar întreruptă... In dreptul nostru erau trei pînze ale unui pictor rus care înfăţişau cîteva scene apocaliptic geometrice, însă cu o geometrie de raze lungi şi de cercuri de culoare de aceeaşi nuanţă, suprapuse, care-i plăceau mult lui Ladima, căci le examina nervos şi stăruitor.

- Mare pictor... Asta da... e un progres în artă.

Mă întrebam dacă nu căuta să afecteze o preocupare periferică, tocmai fiindcă simţea că între noi a intervenit ceva care nu permitea lămurire, o situaţie falsă. Privea, puţin teatral, apropiindu-se şi depăr-tîndu-se, ca să refere parcă pentru el însuşi.

Pe urmă, brusc, fără să mă privească, în clipa cînd traiectul lui îl apropia de mine.

- Doamna Mănescu stăruie de două zile ca să primesc la gazetă pe un oarecare D. Ştii ce buget de sărăcie avem şi m-a enervat că a trebuit s-o refuz.

Ştiam cine e D. şi a fost în mine ca o schimbare de cadril în nelinişte, căci limpezit brusc din partea lui Ladima, devenisem nervos din cauza acestui D.

- Spune că e într-o mizerie care-ţi face milă, că nu are nici un rost... Acum în iarnă l-a dat afară proprietăreasa. Să-i fac măcar un loc de corector. A trebuit să refuz şi asta. Pe urmă tipul e absolut insignifiant.

D. acesta era un fel de tînăr îmbătrînit, care-ţi dădea impresie de murdar. Ne întîlneam foarte des la doamna T. Mărturisesc că mă irita prezenţa lui, pentru că era de o insistenţă de ţînţar gonit.

Îmi apărea destul de nelămurit, ca situaţie în legătură cu ea, mă întrebam dacă nu cumva e vreun frate de al ei, bănuiam cine ştie ce dramă de familie. Foarte tîrziu am aflat că nu poate fi vorba despre asta, dar tipul nu era mai puţin ridicol cu ochii lui tulburi de slugă jignită, aducîndu-i flori şi venind noaptea la ea.

Evident că era destul să mă gîndesc serios, ca să mă liniştesc (deşi chiar simplă apropierea lui şi tot jignea). Era peste putinţă ca să fie ceva fnjfe ei, oricît de mare ar fi fost aşa de invocata perversitate femeiască... Întîi era un motiv de incompatibilitate. Femeia aceasta nu putea suporta fizic nici o urîţenie. Asta mă făcea să nu mi-o pot închipui niciodată vînzîndu-se, de pildă, chiar în clipele ei de greutăţi materiale, vreunui bătrîn flasc, cu carnea învineţită, roasă de eczeme. Nu putea măcar să privească asemenea lucruri, fără să i se irite cu adevărat pielea. Pe corpul ei însuşi nu putea suporta nimic. Avea cea mai curată piele pe care am văzut-o vreodată. Nu răbda nici o atingere murdară, nici o rosătură, fără să nu se furnice toată ... Cred că aceste aceste continue plimbări nervoase ale mîinilor ei în jurul gîtului, spre urechi, erau un fel de reflexe nervoase provocate de piele. Nu fusese bolnavă niciodată, parcă nici microbii nu-i putea suporta... Îmi spunea că o dată, la ei acasă, toţi copiii se îmbolnăviseră de scarlatină fără să se prindă de veste. Ea n-a avut nimic şi au şi renunţat s-o mai izoleze. De o rezistenţă vie, total imună, ea exagera însă în sensibilitate, organic, toate ... Un simplu guturai o deprima ca o catastrofă, un coş o împiedica să lucreze. Orice atingere din pricina sensibilităţii avea rezonanţe în tot organismul ei, încît cei care, voinici, suportau furuncule, fără să se întrerupă de la activitatea lor, ţi se păreau, prin contrast de o nepăsare de rinoceri care suportă familiar cuiburi de păsărele în piele. O dată a fost intoxicată nu ştiu din ce cauză şi ea a suportat săptămâna de boală ca o agonie, desfiinţată de dezgustul vomitărilor, neadmiţînd cu exasperare să fie văzută nici măcar de rudele alarmate de suferinţa ei şi de acest mister, toată săptămâna. Cum era să-mi închipui că femeia aceasta curată ca un căţel de rasă, care nu bea de două ori din

aceeaşi apă din farfurie, care într-adevăr, dacă se  servea din nou dintr-o mîncare de pui, cu sos, schimba iar farfuria, căci oasele şi sleiala o făceau să leşine parcă (în case străine, ştiu că tocmai din pricină că nu putea cere să i schimbe farfuria nu mai cerea niciodată din acelaşi fel), ar fi putut îndura aproape parcă mirositoare, murdară, a organelor şi secreţiunilor lui D.? Asta depăşea tot ce-mi puteam închipoui.

Astăzi încă, unul dintre, sentimentele mele de orgoliu e că femeia acesta, care arunca apoi pieptenul pe care i-l cerea vreo prietenă, a folosit de cîteva ori cu mine aceeaşi perie de dinţi... Am uneori ameţeală, ca şi cînd aş fi trecut pe lîngă un pericol, la gîndul că am avut  curajul să fiu inconştient de natural lîngă o asemenea femeie ) căci e probabil că mai ale la început, pînă i-am descoperit cu uimire sensibilitatea - eu o credeam vînzătoare de magazin banală - am fost cu ea aproape inconştient). Nu numai despre D., nu numai despre Ladima, dar despre Mărginoiu însuşi, care avea un fel de iritaţie, furunculoză a pielii pe coapse - ştiam de la baia de aer cald - eram.liniştit cînd gîndeam, căci îl compătimeam dinainte pentru imprudenţa de a apărea gol, lîngă o privire atît de neliniştită şi iscoditoare, cu senzaţii repulsive ca ale femeii acesteia. Iar „amor" îmbrăcată, în maşină, ca atîtea femei, sau dusă de întîmplarea unui flirt nu făcea cred niciodată, căci ştiu dezgustul cu care asculta povestindu-i-se astfel de cazuri. Sincer compătimeam şi dispreţuiam pe bărbaţii care s-ar fi aventurat inconştienţi în intimitatea acestei femei, ca pe acei gafeuri care într-o casă mare nu şi-ar fi dat seama unde sunt şi ar fi fost ca la ei acasă, cu libertăţi comode sub privirile imperceptibil consternate ale celorlalţi musafiri.

Era destul, deci, cu toată iritarea mea spontană, să mă gîndesc serios, ca să-mi dau seama că e peste putinţă ca între doamna T. şi D. să fie mai mult decît o strîngere de mînă (şi aceea încă, desigur, greu
suportată).

Dacă intervenea pentru el atît de insistent, acum, era desigur din bunătate. Era cu adevărat foarte bună, un soi de bunătate spontană, din reacţie imediată, parcă tot de natură epidermică, din incapacitatea de a suferi răul sau falsul, căci asta i-ar fi cerut sforţări sistematice, de care
nu era în stare.

Acasă am găsit pe tata şi pe Gheorghidiu - era o zi cînd ne întîlneam la masă - şi cum acesta avea o criză de ficat (din cauza asta purta cred brîul lui Iov), n-am putut vorbi nimic. Se trîntise în fotoliu şi transpira rece, cu ochii tulburi, şterşi, cu valuri de zăduf în obraz, mereu căutînd, strîmb, o poziţie mai comodă. Ştiam toţi că suferă şi mi se părea, nu ştiu, un soi de lipsă de respect să fac abstracţie de durerea lui şi să-i propun angajarea lui D. Mai tîrziu n-am mai avut însă nici un prilej să
intervin.

De altfel şi tata şi Nae Gheorghidiu erau din ce în ce mai neliniştiţi şi mai preocupaţi de soarta colaborării cu Ladima... El scria gazeta ca şi cînd ar fi fost a lui şi nici nu concepea măcar că ar putea să scrie altfel... Negreşit, aceasta aducea cititori, dar contrazicea prea mult intenţiile proprietarilor... Din ce în ce mai mult *Veacul* devenea un organ duşmănos industriei şi comerţului, ceea ce în nici un mod nu se potrivea gîndurilor tatei, sau lui Nae Gheorghidiu... într-o zi acesta ne-a arătat enervat un anunţ ironic în pagina întîia a *Veacului,* pe două coloane, în chenar, cu litere groase: „Fabricile de gheaţă cer sprijinul statului. Gerul excesiv face inutilă gheaţa artificială, năruind astfel o industrie atît de necesară apărării naţionale. Se cere ca statul să ia asupra sa, cel puţin în timpul iernii, cumpărarea întregii producţii de gheată, altfel fabricile vor fi nevoite să închidă, lăsînd pe drumuri pe lucrători."

Pe urmă, ieşirile împotriva industriei „parazitare" au devenit tot mai numeroase... La început, lui Nae Gheorghidiu îi era teamă ca această campanie împotriva industriei naționale să nu supere pe şeful partidului... Ionel Brătianu era însă atît de preocupat de problema regentei şi a menținerii „actului de la 4 ianuarie" [1], încît tolera orice divergență, pe orice chestie, era gata să trateze cu orice partid, subvenționa chiar *gazett* care atacau pe liberali, cerînd numai atitudine convenabilă pe această „chestie închisă"... Mai cu seamă în zilele acestea, ale procesului Manoilescu[2], îngăduia orice, devenise împăciuitor, părăsind cu totul faimosul sectarism, numai în schimbul admiterii „actului". L-am văzut în ziua proclamării la Cameră; albise, obrajii i se micşoraseră şi se adînciseră mult, părul dat peste cap era ca o chică de poet cărunt, ciocul era de asemenea schimbat. Nu l-aş mai fi recunoscut pe stradă. Şi asta numai în cîteva luni de zile.

La început îi fusese teamă ca, supărat din pricina remanierii, Gheorghidiu să nu se adaoge cumva la numărul acelora care, politicieni încercați şi abili, ştiau ce înseamnă „o chestie", şi refuzau să recunoască „de drept" „actul de la 4 ianuarie", căci de fapt îl recunoşteau mai toți. îi era teamă că *Veacul* ar fi putut să aibă o atitudine echivocă... Cum, dimpotrivă, gazeta părea să fie anticarlistă, căci se făcea, vag de tot, e drept, ecoul ştirilor defavorabile prințului exilat, cu două sau trei zile înainte de serbarea donației Muzeului Simu, cu o săptămînă deci înainte de moarte, Ionel Brătianu i-a telefonat pe la 2 după-amiază lui Gheorghidiu, care a primit vestea năucit de uimire şi de fericire, că vrea să-l viziteze, dacă e acasă... Cînd a sosit, a fost primit de la portița de fier de Gheorghidiu, iar după ce a luat loc în biroul cu uşile-oglinzi, împărțite în careuri, şi cu muchii de aur, liniştit ca un stăpîn acasă la el, a spus că ține să-i aducă personal cordonul Coroanei Romîniei (pe care, după tradiția liberală a remanierilor, i-1 dăduse drept consolare) şi se scuza că nu avusese timp, din cauza împrejurărilor (moartea regelui, aranjarea practică a regenței etc), să i-1 înmîneze... E de prisos să spun ce speranțe - împotriva evidenței - a legat Gheorghidiu de acest „gest" al lui Ionel Brătianu. A crezut că s-a întors iar roata norocului politic. Venirea peste o săptămînă abia la şefie a lui Vintilă Brătianu, marele pontif al industriei naționale, 1-a făcut să înghețe de teama vreunei imprudențe. E uşor de înțeles că a avut aproape o sincopă cînd a citit chiar în ziua aceea, în *Veacul,* un articol îndîrjit împotriva industriei şi a băncilor „parazitare". Prăbuşirea Băncii Elino-Romîne de la Galați, urmată de sinuciderea directorului general, ca şi prăbuşirea în aceeaşi săptămînă a altor bănci, ieşene, se dovediseră un grav simptom de maladie financiară. La rîndul lor, băncile bucureştene începură să avizeze la măsuri de salvare.

---

[1] Prin actul de la 4 ianuarie 1926, Parlamentul a votat fndepărtarea prințului Carol de Hohenzollern de la succesiune şi recunoaşterea fiului său, Mihai, ca principe moştenitor.

[2] Mihai Manoilescu (1891 - 1950), economist, om politic, subsecretar de stat (Finanțe) în guvernul generalului Averescu (30 mart. 1926 - 3 iunie 1927) şi ministru de externe fn guvernul profascist Gigurtu (1940). La întoarcerea de la Paris, în noaptea de 23 spre 24 octombrie 1927, a fost arestat, autoritățile descoperind asupra lui 4 scrisori ale prințului Carol către I. I. C. Brătianu (atunci prim-ministru), Iuliu Maniu, N. Iorga şi Averescu, prin care acesta îşi exprima dorința de a reveni în țară. Guvernul a hotărît ca Mihai Manoilescu să fie deferit imediat Curții Marțiale, fn favoarea acuzatului, la proces, s-au pronunțat Averescu, Iorga, Iuliu Maniu şi I. Mihalache. Completul de judecată, dominat de ofițeri procarlişti, la 14 noiembrie 1927, a decis achitarea lui Manoilescu.

Fiecare din ele avea imobilizate, în polițe dubioase, sume mari de foarte multe milioane, împrumutate de altfel prietenilor politici, pe polițe de complezență, bani dați cu intenția să nu mai fie achitați vreodată şi care nu erau în realitate decît plata unor servicii pe care aceştia le făceau, cînd erau la putere, băncilor şi industriilor lor. Acum acestea încercau să treacă statului, rînd pe rînd, aceste „portofolii dubioase". [1]

Nae Gheorghidiu a telefonat îndată după apariția ziarului tatălui meu, să vie neîntîrziat la el.

I-a cerut să-i spuie limpede lui Ladima că *Veacul* nu numai că nu poate lua atitudine împotriva comerțului şi industriei romîneşti, dar că înțelege să le sprijine călduros în orice împrejurare... Să-i spuie că orice atac în această privință, cu tot regretul, va însemna o încetare de colaborare, îl ruga însă pe tata să facă tot posibilul să-l convingă pe Ladima să accepte punctul acesta de direcție, căci n-ar fi vrut deloc ca el să plece. Cînd s-a spus aceasta, directorul *Veacului* a scris o scrisoare de demisie fără să spună o vorbă... Tata a rupt-o şi l-a invitat seara după masă la noi. N-a venit.

---

[1] Articolul din *Veacul* e într-adevar de o violență surprinzătoare de la titlu: *Portofolii putrede ți suflete descompuse,* pînă la afirmația că: „ne aflăm nu numai în fața unui procedeu de un sadic cinism, care impune astăzi statului jefuit să plătească, tot el, păgubaşul, comisioanele prevaricatorilor în sumă probabil de miliarde, dar şi a unui act de demență politică, sortit să ducă la ruină statul actual, prin secătuirea tezaurului şi prin distrugerea oricărui prestigiu de guvernămînt".

In felul ei redacția *Veacului* era foarte interesantă. Cu discuții vecinice... cu vizite de actrițe, căci Emilia venea des cu prietene de-ale ei. Personal n-am făcut parte dintre redactori... într-o zi însă, ieşind împreună de la o şedință a comitetului S.S.R., am stat mai mult de vorbă cu Ladima şi i-am arătat absolut sincer şi fără nici o intenție (deşi m-aş fi simțit bine la o astfel de gazetă, căci am aflat abia mai tîrziu că e a lui Gheorghidiu) cît de mult prețuiam atitudinea şi nervul cu care e scrisă foaia... M-a invitat să colaborez, însă numai după un timp de reflexie vagă, mai mult aşa ca o politețe... N-am putut să-mi dau seama dacă succesul n zăpăcise într-atît, încît credea că nu mai are nevoie de nimeni, sau dacă nu era poate cumva faptul că, deşi eram de atîtea ori de acord, mă prețuia totuşi prea puțin. A adăugat mai tîrziu, e drept puțin cam stînjenit: „Avem un buget penibil... Dă-mi din cînd în cînd cîte un foileton... 500 de lei e tot ce putem plăti..."

Am primit şi mă duceam adesea pe la redacție, unde după un timp fncepuseră să vie - cîteva figuri de „suprafață politică", dacă e permis cuvîntul... Excesiv sentimental, Gh. Ladima lua drept prietenie gestul acestora de a-l vizita - poate era şi destul de măgulit de actul lor, de vasalitate oarecum - iar ei erau bucuroşi ca, pentru două țigări fumate acolo, să-şi asigure prietenia unei gazete atît de temute, unde se puteau face dări de seamă interesate, sau publica note, care totdeauna vizau ceva, caricaturi etc. Se făcuse astfel un fel de redacție onorifică, făcută din foşti şi viitori deputați, secretari generali, ba şi vreo doi foşti miniştri, care treceau intre 12 - 1 şi 6 - 7, ca „să mai dea bună ziua campionului."

Birourile ziarului erau tot aşa de primitive ca o baracă improvizată... Pe strada Millo, trei camere mici, de apartament banal, la etajul doi. Una pe dreapta cu anunț: „Administrația"... O masă neagră, mare, pe care veşnic erau hîrtii fn dezordine şi registre încălecate... Expediția o făcea servitorul Ia o masă rudimentară. Prin colțuri, colecții, pe culoar alte teancuri, fn stînga era o măsuță cu maşina de scris... Altă cameră era a secretarului de redacție şi a redactorilor... O masă de bucătărie, lungă aproape de la un perete la celălalt şi fn jurul ei cîteva scaune... Nu era vopsită fn nici un mod... bradul purta fncă urma rindelei... Era doar acoperită cu hîrtie albă de ziar prinsă cu pioneze.

E adevărat că niciodată nu erau mai mult de doi redactori acolo... Altfel n-ar fi fost de ajuns nici scaunele, nici cuierul.

Şi mai era biroul directorial... Foarte mobilat în contrast cu sărăcia improvizată a restului... Dar era uşor să vezi că mobilierul era adunat cu pantahuza, de la proprietari probabil... O canapea şi un fotoliu vechi, de piele, scoase din uz, un birou mare de tot, de stejar căptuşit cu foițe de nuc, scorojite şi căzute ici-colo, ca la o casă pereții leproşi. Pe jos nici un covor... pe pereți originalele caricaturilor care apăreau fn gazetă, fnrămate englezeşte, cu chenar subțire negru... Se aşeza fiecare cum putea... Uneori cînd musafirul era, de pildă, o fostă excelență care urca scara numai ca să spuie „una bună", o replică picantă sau o

anecdotă, se antrena povestind, pînă se instala de-a binelea fn jumătatea de fotoliu a lui Ladima, care şi aşa se plimba mai mult prin odaie, iar cînd venea băiatul cu manuscrise sau corecturi, lucra fn picioare pe colţul biroului. Am impresia că toată lumea ştia a cui e gazeta şi credea că şi Ladima ştie, dar cu toţi găseau că are atîta libertate ca să poată fi de folos oricui.

Căci oricine era binevenit Ia redacţie, fn afară de o singură categorie de oameni: economiştii. Orice articol de finanţe îl scotea din sărite... *Veacul* publica din cînd în cînd note de batjocură sîngeroasă... *Corbii matematici ai mizeriei sau A venturierii şi şarlatanii improvizaţi medici financiari.* O „casetă" grasă cerea pentru economişti o uniformă deosebită:

„Oameni buni, faceţi-Ie o uniformă ca la cioclii... Un soi de frac alb cu şireturi negre, ca să-i cunoaştem din depărtare pe stradă, să ne putem feri de ei."

E drept că atitudinea lui era privită cu indulgenţă, căci chiar în redacţia onorifică toată lumea era mai mult sau mai puţin economistă, ca de altfel nouă zecimi din romînii în haine negre, între anii 1918 - 1928. Deşi erau însă de părere contrară, răspundeau directorului cu un surîs de acceptare, care părea să spuie că, dacă nu admit ideile, oricum admiră vehemenţa lor literară... Ceea ce e sigur e că în această epocă economiştii erau foarte preţuiţi şi, în orice caz, singurii oameni care aveau, în vremuri aşa de grele, lefuri princiare. Mai ales că, asemeni medicilor în timp de epidemie, erau chemaţi în mai multe locuri o dată şi nu era unul să nu fie fn cinci, şase consilii de administraţie sau comisii deodată. Condiţia ca să fii economist era să nu ai nici o profesie şi nici carieră marcată, căci atunci erai socotit „diletant". Făceau bineînţeles excepţie de la aceasta inginerii şi avocaţii, care erau dimpotrivă bineveniţi. Medicii erau admişi numai dacă nu mai practicau. Ceea ce e cert e că mai ales cei necunoscuţi, în nici un fel, şi îndeosebi tinerii se puteau instala, publicînd articole cu cifre, drept specialişti.

- Domnule Ladima, cum poţi să susţii asta?

Ladima se-nfuria şi suferea cu adevărat că nu poate convinge. Se plimba furios prin odaie şi vocifera. Hainele negre, largi, de pe el, îi dădeau un aer de pledant patetic. Deşi gulerul scrobit era foarte larg, avea ticul de a-l tot lărgi, cu două degete, ca şi cînd tot l-ar fi jenat.

- Domnule, toţi avocaţii fără clientelă, toţi studenţii care nu şi-au încheiat studiile acum au devenit, peste noapte, doctori în ştiinţele economice. S-au impus ca nişte intendenţi escroci în familii burgheze şi timorate. Nu e minister fără un oficiu de studii... Ba unele au cîte două, trei, şi pentru direcţiile generale... Ei bine, asta nu va împiedica statul ca în curînd — ascultă-mă, în curînd - să facă disperat apel la experţi străini.

Un fost deputat, voinic ca un luptător de circ, cu cap de copil, surîdea plin de el.

- Ha, ha, ha. Experţi străini... şi-l privea compătimitor. Crezi serios asta, domnule Ladima? Dumneata ştii că economiştii noştri sunt consultaţi de către străini? Ştii ce impresie extraordinară au făcut fn comisiile de la Geneva?

Ladima arunca tocul enervat:

- Asta-i...! Lasă-mă... lasă-mă, domnule!... Ascultă ce-ţi spun... Vor fi chemaţi experţi străini... Nu e bancă fără zece economişti improvizaţi directori, cu birouri americane, cu zeci de dactilografe, cu portari fn livrea şi cinci călătorii pe an la Berlin - Londra - Paris... Nu e bancă fără „oficiul ei de studii". Ei bine, asta nu va împiedica jumătate din ele, cel puţin, sî se prăbuşească... E un domn director general al uneia, care vrea să ne înveţe săptămîna trecută finanţe, la Fundaţie... Ei bine, prăbuşirea ăstuia va fi ceva mai tragicomică...

Şi, descoperind ceva în gazetă, ridicînd mîinile cu manşete burlane, a trîntit foaia pe birou ca jignit personal.

- Uite, domnule, un tartor al economiştilor, raportorul general al bugetului, imbecilul de Oromolu. Uită-te şi dumneata. Exprimă în raportul lui nădejdea revalorizării leului... Ai înţeles?... Revalorizarea leului! Miliarde se vor cheltui cu asta... Cu aberaţia revalorizării monetei. Uite ziarul... citeşte.

În timp ce noi ne grămădisem pe foaie, ca să cetim raportul, el a început să-şi ciupească mustaţa, şi-a potrivit gulerul şi a redactat o nouă casetă, cu rînduri groase de tot, pe două coloane: *Ministrul „bugetului de aşteptare" crede în revalorizarea leului fi bazează bugetul pe ea... E naiv, nebun sau de rea-credinţă.* (A doua zi a apărut „Raportorul" în loc de „Ministrul" - şi asta m-a mirat mult, îndemnîndu-mă spre tot soiul de presupuneri.)

Altă formulă care-l scotea din sărite era „criza", într-o seară de ninsoare abundentă şi domoală, eram în redacţie vreo cinci sau şase inşi. Fostul ministru care spunea anecdote picante Emiliei şi unei alte colege de la teatru (veniseră să-l ia pe Ladima), un deputat, cunoscut avocat liberal. Ladima, care citea ziarele de seară, şi-a aruncat ochii pe caricatura dintr-unul, pe care abia îl despăturise... înfăţişa pe Vintilă Brătianu stînd de vorbă cu doi cetăţeni jigăriţi. Avea jos următoarea legendă: „- Lăsaţi, că dacă facem stabilizarea, o să treacă şi criza...

- Domnule ministru de Finanţe, să nu cumva să se stabilizeze... criza."

Ladima a început să trîntească tamponul sugătoarei şi tot ce a găsit la îndemînă, ca un copil înfuriat, căci era, cînd se aprindea, copilăros, în desenul cu caricatura pe care o zvîrlise cu furie pe birou.

- Ce cruntă prostie... auzi criză!

Deputatul a rămas încremenit, fostul ministru s-a întors şi el spre noi, dar cu mîna tot pe umărul actriţei.

- Cum, domnule Ladima, dumneata crezi sincer că nu e criză?... Poeţii ăştia sunt teribili, domnule... Căci am auzit că eşti poet... Spunea ieri cineva la „Capsa"...

Ladima publica versuri de mai bine de 20 de ani.

S-a oprit din plimbatul în cameră, parcă avea febră, cu ochii albaştri ca un smalţ şters, în orbitele prea mari, cu gulerul scrobit prea larg pentru gît, mustaţa vie.

- Ce-i aia criză?

Şi deputatul avocat, îndesat şi mînios:

- Sărăcie generală, domnule... Sărăcie... Ei, drăcia dracului. E ţara săracă...

- Asta e criza dumitale! Ei, atunci e fals... Nu e criză, e o idioţenie economică... Ascultă ce-ţi spun. Lumea e bogată... e mai bogată ca oricînd, orice-ar spune economiştii dumitale imbecili. Statul, el, trece însă printr-o criză cumplită. Şi asta e cu totul altceva... Nu e o criză economică... e o criză a statului romînesc, domnule deputat şi domnule „fost şi viitor ministru..." înţelegeţi!

Fosta excelenţă a surîs indulgent, ca de o enormitate, şi a spus fără emfază:

- Statul e sărac, pentru că e lumea săracă.

Ladima' striga, gesticulînd, de erau să-i sară manşetele...

- Nu e adevărat... E sărac pentru că nimeni nu-şi plăteşte impozitele. Nimeni, înţelegi dumneata?... Pentru că toţi îl duşmănesc.

- Aci e un cerc vițios... Dacă n-au oamenii, de unde vrei dumneata să plătească?

- Nu-i adevărat... Dovadă că unii plătesc totuşi... Culmea e că plătesc cei mai săraci, singurii... funcţionarii.

Sigur de el, tacticos, ca şi cînd ar fi făcut o întrerupere în Parlament, fostul ministru se oferi să aducă un argument decisiv cu blîndeţe retorică.

- Domnule Ladima... Nu e chiar aşa. Impozitul industrial şi comercial în 1926 a dat 1.461 de milioane. Anul acesta să zicem că va da 1 miliard. Pe urmă ai avea dreptate... aşa ar fi dacă veniturile statului ar fi scăzut numai la impozitele directe... Partea gravă şi care dovedeşte criza este că au scăzut veniturile indirecte. Dumneata eşti poet, cum spune dumnealui, dă-mi voie să-ţi explic pe îndelete asta...

- Nu-mi explica nimic.

- Atunci nu putem vorbi nimic... Eu cum te las pe dumneata? A scăzut adică venitul vămilor, al taxelor pe consumaţie. Au scăzut din cauza sărăciei consumaţiile... şi deci şi veniturile statului... Numai la alcool de la 1 miliard şi jumătate, au scăzut aproape la cîteva milioane anual.

Ladima nu se mai putea stăpîni, şi nu conţinutul discuţiei, cît această lipsă de disciplină în discuţie era pentru cei doi o indicaţie despre superioritatea lor.

- Ei, bine, asta e nemaipomenit... Crezi dumneata sincer că se consumă azi mai puţin alcool decît înainte?... Cu adevărat, crezi dumneata că azi se consumă numai cîteva vagoane de alcool în toată ţara romînească?... Ştii dumneata cîte fabrici avem? Poate că mii şi mii... Ştii dumneata cîte plătesc impozit astăzi? Mă întreb dacă vor fi două-trei care să nu fraudeze. Ştii că mai toate băncile şi industriile lucrează cu două rînduri de registre? (Era în 1927, deci cu cîţiva ani înainte de criza mondială.) Aci e jaful cel mai sfruntat... înţeleşi toţi cu agenţii statului, nimeni nu mai plăteşte. Fraudele directe... evaziunile fiscale vor nărui statul romînesc... Să-ţi spun eu dumitale, un adevăr, ca fierul înroşit de viu: Nu există duşmani mai mari şi mai aprigi ai statului romînesc de azi decît ungurii şi burghezia romînească. Statul e sărac, falimentar... Marea industrie îi fură anual, sub pretext de furnituri naţionale, cîteva miliarde. Prin jocul taxelor vamale protecţioniste, mai jefuieşte pe consumatori - am cetit un articol foarte interesant în privinţa asta - încă de vreo 8-9 miliarde anual. în schimb, nu ştiu dacă două-trei industrii plătesc impozite.

Îţi spun eu că niciodată nu au existat un număr mai mare de bogaţi decît acum... Dacă s-ar desface safeurile băncilor ar ieşi la iveală miliarde.

Devenise furios şi avea în colţul gurii şi puţin pe buza de jos cîteva fire de spumă.

Mustaţa i se zbîrlise.

- De unde ştii asta... ai darul Mafaldei?

- Nu e nevoie să fii prea inteligent ca să ştii asta... Toată lumea se vaită că lipsesc banii din circulaţie... Da sau nu? E adevărat că nu sunt destui... Dar şi aşa... sunt vreo douăzeci de miliarde. Ghici ghicitoarea boului: unde se găsesc cel puţin 14 miliarde absente din circulaţie, azi?... Domnule, dacă s-ar publica listele deponenţilor, ai rămîne uimit de ce ai afla... Dacă s-ar deschide safeurile... Bagă de seamă că nu vorbesc măcar de depunerile fn străinătate, nici de valuta străină pusă la adăpost. Acesta e semnul

timpului... Burghezia fşi distruge propriul ei stat. Nici de armată, care e pavăza şi formula ei psihologică, nu mai îngrijeşte. E fn plină criză de inconştienţă şi iresponsabilitate. Suntem la o răspîntie istorică.

Era aplaudat, ca să zic aşa, cu surîsuri şi glume admirative, fn aparenţă mai mult, căci fn fond îl găseau extravagant şi-l dispreţuiau cu indulgenţă. Fostul ministru, rotofei şi revărsat, l-a bătut pe umăr.

- Simpatic eşti, domnule... Zi-i poet, şi-pace. Dar cum îţi explici asta... că toată lumea se vaită?... Băncile depun bilanţurile... concordatele sporesc fn fiecare zi.

- Ei şi? Ce înseamnă asta?... Unul dintre aspectele crizei e şi această văicăreală generală, care are cîntecul ei. Domnule, să-ţi spun ceva semnificativ şi uimitor: a apărut la noi fn *Veacul,* acum două săptămîni, un articol optimist şi aşezat, intitulat *Sfîrşit de criză?,* fn care se arată că un soi de afaceri cunosc o revenire în Ardeal... Ei bine, redactorul nostru a fost apostrofat tocmai de cel pe care credea că-1 obligă: ce vrei, domnule, să deştepţi atenţia fiscului?

-Sinuciderile se înmulţesc şi dumneata găseşti că nu e sărăcie? Ai scris ieri un articol care mi-a dat lacrimi, vorba aia, despre muncitorul de la Petroşani care din cauza mizeriei şi-a legat un cartuş de dinamită de pîntece şi i-a dat foc... (Fusese o sinucidere care a înfiorat toată opinia publică.) Ai scris singur alt articol despre avocatul acela care s-a sinucis din mizerie. Adineaori erai fnduioşat de băiatul care a fost prins furînd o pîine şi arestat... Cum poţi să susţii că nu-i mizerie?

- Dar cine a susţinut asta?... E mizerie cumplită, dar numai într-o parte din populaţie, pentru că suntem imbecili... Nu e sărăcie generală... criză... E altceva: e o proastă distribuţie... şi ca şi cînd a făcut o descoperire: Uite, mi-am găsit subiect pentu mîine... Trecu la birou unde însemnă vreo două rînduri ca să ţie minte.

A doua zi, într-adevăr, *Veacul* avea în mijloc, cu literă mică, dar neagră, următorul articol:

PROASTA CIRCULAŢIE

Sergentul din mijlocul străzii ridică şi coboară băţul, parodiind în faţa Operei pe dirijorul în frac dinăuntru. Automobilele cu fotolii adînci ca mormintele, gătite şi iluminate pe dinăuntru ca nişte budoare, dintr-o lume ireală, se urmează, cerîndu-şi nerăbdător, cu ţipăt aristocratic de claxoane, drum. E astă-seară mare manifestare de artă, v-o spunem serios, şi fotoliul, scăldat într-o baie de lumină electrică, a fost plătit cu 1.000 de lei, exact preţul a două sute de pîini.

Iată acum, aliniate ca un parter de flori şi plante, femeile cu umerii rotunzi, gîturi marmoreane mîngîiate de coliere, mîinile albe încheiate cu cătuşe de aur şi platină. Suntem, domnilor, o ţară bogată, fără îndoială.

Asta a putut constata ieri şi băieţaşul care, flămînzind de două zile pe străzile capitalei după ce a privit vreme îndelungată galantarele de la băcăniile împinse pînă fn stradă şi pînă fn nările celor flămînzi, s-a decis să fure o pîine de la o gheretă din marginea oraşului.

Nu l-au tentat nici homarii şi langustele de la Ciobanu, nici şalăul cu spinarea lată de o palmă de la Teişani, nici rodiile, nici perele învelite în vată ca nişte păsări bolnave. El nu vrea decît o pîine şi e mai greu pentru unii, în această ţară, să aibă o pîine, decît pentru alţii să trimită acasă un coş cu icre negre, brînză scump putrezită şi pateuri cultivate încă înainte de gîtuirea păsării.

Băiatul acesta n-avea decît 16 ani, dar mintea lui necoaptă a putut gîndi stupid că e mai bine să fure, cu pereţii stomacului uscaţi şi lipiţi de foame, o pîine, decît să aştepte şi să încerce a obţine de la stat o furnitură. Greşeală scump plătită, căci a fost împuşcat de către simbolul ordinii noastre sociale, domnul sergent din post.

Coliba puturoasă, cu trupuri măcinate de mizerie, alături de palate cu multe camere, în care pe divanuri, pe mescioare, fiecare obiect, aruncat parcă la întîmplare, reprezintă o valoare care ar schimba destinul unui om, asta e capitala simbolică a noastră.

E o proastă distribuţie în ţara asta, ca într-un corp bolnav, distribuţia sîngelui. Unele organe plesnesc de congestionate ce sunt, pe cînd altele, care lîncezesc, se atrofiază, se descompun, pentru că pînă la ele, în acelaşi corp, nu ajunge nici o picătură din lichidul nutritiv.

E neîndoios că dacă un aeroplan ar putea zbura deasupra acestei capitale şi pilotul ar putea privi, ca în poveste, prin acoperişuri, ar vedea în acelaşi timp, alături de aşternutul cu zdrenţe în care femeia cu trupul mîncat de tuberculoză îşi alăptează copilul, şi dormitorul luxos, cu trupul curtezanei neroade frămîntat de voluptate, după ce a fost aţîţat de bunătăţi, plătite din jaful banului public.

Sufletele copiilor se ofilesc de la duhoarea vieţii din jurul lor încă de mici. La 16 ani sunt împuşcaţi adolescenţi pentru că fură o pîine, iar la 20 de ani studenţii îşi strîng tîmplele în mîini deasupra cărţii, nu numai pentru că ameţiţi nu mai pricep nimic, dar ca să-şi potolească, printr-o crispare, crampele foamei.

Ce viitor ne pregăteşte această hidoasă congestie a organismului social, ce posibilităţi să putem întrevedea în ţara lefurilor de 4 milioane anual, care stau în cîntar cu pensiile de 500 lei lunar?

Ce suflete pot creşte într-o astfel de mocirlă morală?

Lişiță tremurătoare, scoici flasce şi nuferi, frumoşi poate, dar paralitici, cînd noi avem nevoie de stejari şi brazi, de animale sănătoase, îmbătate de aer proaspăt.

Trebuie să luăm aminte. Eprea multă suferință aci şi prea multă juisare neruşinată. Organe prea bine nutrite, năclăite de grăsime... şi inimi prea secătuite şi deznădăjduite.

Se pare că fn asemenea maladii chiar şi medicina a revenit acum la anumite procedee terapeutice, care fn ultimul timp cereau numai cîteva lipitori, dar care fntr-o vreme foloseau şi operații curajoase.

*G. D. LADIMA*

P.S. Pentru o mai bună înțelegere a momentului, pentru a facerea o justificare a violențelor lui Ladima şi pentru a realiza mai verosimil atmosfera acestor întîmplări, adăugăm, acum, cînd se tipăreşte cartea, la mai bine de patru ani de la moartea lui, şi reproducerea întocmai a unei scrisori apărute de curînd într-unui din marile cotidiane, sub titlul gros pe două coloane:

ÎN JURUL CUMPĂRĂRII FABRICII „ASTRA" DIN ARAD

Din partea d-lui general M. Ionescu, directorul general al Căilor Ferate, primim următoarea scrisoare:

*Domnule director,*

În ziarul *Universul,* nr. 282, cu data de joi, 13 octombrie 1932, a apărut o notă în care se exprimă surprinderea că în timpurile grele de astăzi se cumpără fabrica „Astra" din Arad pentru suma de 360 mii. lei.

Pentru lămurirea acestei chestiuni, socotim necesar să vă dăm următoarele lămuriri: Calea Ferată, printre alte contracte de reparațiuni de material rulant, încheiate cu diverse fabrici particulare, are şi contracte-legi încheiate cu consorțiul „Astra" şi „Romloc", în valoare totală de 445 milioane lei anual, cotă obligatorie şi cu o valabilitate a contractului pînă la 1 mai 1936.

Cum în prezent, prin reducerea traficului, s-au redus implicit şi necesitățile de repa-rațiuni pe de o parte, iar pe de alta o clauză din contract impunînd Căilor Ferate să plătească ca beneficiu net 20% din valoarea contractului în cazul că nu se va da în lucru materialul rulant destinat reparațiunii, deşi nu a lucrat nimic, şi cum contractul cu fabricile „Astra" şi „Romloc" se cifrează la suma de 445 milioane lei anual, numai prin faptul nepredării de reparațiuni, Calea Ferată ar trebui să plătească anual suma de lei 89 milioane (0,2 x 445 milioane lei), iar pe întreaga durată a contractului ar urma să plătească 383 milioane lei (89.000.000 x 4,3 ani) fără a avea nimic în schimb, aceasta fiind o penalitate obligatorie a contractului-lege, care nu se poate modifica sau anula sub nici o formă.

În asemenea condițiuni, consiliul de administrație a hotărît a se începe tratative pentru cumpărarea fabricilor „Astra" din Arad şi „Romloc" din Braşov, pentru lichidarea acestor contracte, în baza ofertei prezentate în acest sens.

Printr-o comisiune compusă din trei membri ai consiliului de administrație, un subdirector general şi un delegat al contenciosului, s-a ajuns la înțelegerea ca aceste fabrici să fie cumpărate pentru suma de 360 milioane lei, iar ca rezultat al tratativelor uşor se poate vedea că e mai avantajos să plătim 360 milioane lei şi să dobîndim în proprietate cele două fabrici cu toate instalațiunile lor decît să plătim 382 milioane lei fără a repara nimic, fiind obligați să respectăm clauzele contractului.

Menționăm că şi suma de 360 milioane lei se va plăti tot din cotele anuale ce se înscriu în buget pentru reparațiunile materialului rulant în fabricile particulare, modalitatea de plată a acestei sume globale fiind următoarea: 120 milioane lei se va plăti fabricilor „Astra" şi „Romloc" din cota bugetară a anului 1932; 120 milioane lei din cota anului 1933 plătibilă în patru rate, iar restul de 120 milioane lei sunt datorii ale celor două fabrici către Banca Națională, sume pe care Calea Ferată le va lichida ulterior cu aceasta bancă.

Consiliul de administrație, prezidat de d-l ministru al Comunicațiilor, a aprobat tranzacția în forma propusă de acea comisie specială -18 august 1932 - (procesul-verbal nr. 35), iar tot dosarul s-a înaintat Ministerului de Comunicații, care urmează a supune chestiunea aprobării Consiliului de Miniştri.
În felul acesta, se face o serioasă degrevare a bugetului Căilor Ferate, iar administrația intră în stăpînirea a două importante fabrici, care vor completa nevoile de reparații ale Căilor Ferate în cele mai bune condițiuni.

Primiți, vă rog, domnule director, încredințarea distinsei mele stime.

Director general C.F.R.
General de divizie
*M. IONESCU*

N. B. Publicăm această întîmpinare primită prea tîrziu, rezervîndu-ne dreptul să revenim în numărul de mîine cu comentarii, din care se va vedea că autorul acestei nemernicii este tot faimosul M., pe care regimul de azi l-a mai cocoţat şi delegat la Societatea Naţiunilor.

---

Nici după moartea lui Ionel Brătianu, Gheorghidiu n-a intrat în minister... După ce s-a crezut cîteva momente într-o remaniere, guvernul s-a reconstituit sub prezidenţia lui Vintilă Brătianu cu aceleaşi elemente. Cum se simţea însă, datorită gazetei şi mai ales prieteniei cu liderul tineretului, în bună situaţie, Gheorghidiu a cerut altă satisfacţie, anume şefia unei organizaţii din Banat, căci n-avea nici o situaţie politică definită, şi-i era teamă că dacă partidul trece în opoziţie, n-are să aibă unde candida cap de listă (căci numai şefii de organizaţii deveneau în genere capi de listă). I s-a mai oferit de asemeni prezidenţia unui „Credit naţional petrolifer" cu un capital de peste 500 de milioane lei... Dar adevărata satisfacţie a fost triumful lui în Cameră... De multă vreme pîndea o răfuială... Il întrebasem adesea pe tata, şi eu, de ce Gheorghidiu nu schiţează nici un gest de apărare - el pe vremuri atît de spiritual şi abil[1] - atunci cînd îl ataca o ţară întreagă? şi mi-a răspuns aşa, gînditor, fără convingere, dar şi parcă ar fi ştiut ceva: „N-au nici o importanţă atacurile şi... pe urmă nu e momentul".

Acum parcă era momentul... Partidul avea pe cap grija apărării actului de la 4 ianuarie, prietenia cu ministrul Dimescu îl împăcase cu tineretul. *Veacul* îi adusese şi concursul celor care aveau nevoie de gazeta lui, deci majoritatea în Cameră îi era asigurată. Ambele partide mici din stînga nu ţineau deloc să aibă o gazetă atît de „turbată"împotriva lor. A socotit - şi nu s-a înşelat - că e momentul să pornească bătălia cu maximum de sorţi de izbîndă... Timp de trei ore a vorbit explicînd, producînd cifre, invocînd mărturii... Din nou spiritual ca în vremurile bune, a fost foarte adesea întrerupt de aplauze prelungite...

E drept că ele fuseseră aranjate încă din timp.

- Tănase, eşti sigur de Covaci?... Să nu lipsească nici unul!...

- Ceilalţi nu lipsesc nici unul... Dar Covaci nu poate fi în Bucureşti, are un proces mare la Cluj... pleacă diseară...

Gura mică i se strîngea şi mai mult, între fălcile mari cu obrajii căzuţi, de babă.

- Ce proces? Ce proces, Tănase?... Dacă pezevenghiul ăsta nu e mîine în Bucureşti, la Cameră... îl dau afară pe cumnatu-său de la Credit!... Vreau să se ştie cine umblă în două luntri... înţelegi... unul să nu lipsească... Am nevoie să fiu aprobat zgomotos...

- Coane Nae, te mai îndoieşti... Toată Camera are să fie cu dumneata...

- Pentru asta e nevoie de cheag, Tănase... Nu se poate face o găleată de iaurt fără o lingură de cheag... Douăzeci de inşi care să dea semnalul... să mă susţie... sigur... sigur, înţelegi ce înseamnă: sigur?

---

[1] Da, spiritual şi abil, cîtă vreme nu intrase în marile afaceri, care nu numai că îl amuţiseră, dar îl şi demascaseră. Evoluţia aceasta de la spiritual (aparent) la veros e normală la politicienii romîni.

De altfel Camera întreagă se simţea supravegheată, şi nu numai interpelatorul, căruia i s-a publicat în *Veacul* un cazier penal, lui şi unui fiu al lui, inginer, dar şi cei ce l-au aplaudat sau au întrerupt în sensul interpelării au fost ameninţaţi la gazetă: „Un fost erou al navetelor a găsit ieri de cuviinţă să se ilustreze printr-o întrerupere care a stîrnit ilaritatea Camerei". [1]

Seara, după şedinţa Camerei, acasă la noi a fost un soi de sărbătorire. S-a băut şampanie, s-a comentat în toate modurile şedinţa, acuma faimoasă, şi s-au făcut planuri de viitor. Veniseră, invitaţi de tata, vreo cîţiva deputaţi şi senatori care, acum după succes, îşi dădeau un fel de aer de grup, „grupul Nae Gheorghidiu". în realitate, el exista mai demult, dar componenţii lui erau atît de demoralizaţi de atacuri, încît, solidari prin interese, nu îndrăzneau să se afişeze prin convingeri. Ba unii îşi pregăteau aşa, pe dibuite, alte orientări în partid.

În biroul cel mare, de o solemnitate veche şi neagră-verzuie, cu toate luminile aprinse, Nae Gheorghidiu era plin de voie bună, deşi cu un aer de primadonă obosită şi amabilă. Asculta bucuros şi cu o falsă absenţă amănunte şi întregiri de felul acesta: „Coane Nae, cînd ai spus că fabrica de armament şi muniţii a fost o iniţiativă şi o dorinţă a lui Ionel Brătianu, m-am uitat la Duca. S-a întrerupt din citirea unui dosar şi a făcut o mutră acră către Tătărăscu." Sau: „A, ştii? Chiar Dinu Brătianu a dat semnalul aplauzelor cînd ai adus vorba de procesul tramvaielor." Sau, după o altă cupă de şampanie:

- Ascultă, Sassu a fost în incintă tot timpul?

- L-am urmărit, a stat o bucată de vreme în picioare, lîngă banca ministerială, şi pe urmă cînd a văzut că Vintilă Brătianu te ascultă atent, s-a dus spre băncile opoziţiei. Era otrăvit rău.

- Dar doctorul Lupu? Ştii cum asculta? N-a lucrat nici o clipă, tot timpul a fost atent, şi cînd erai întrerupt de opoziţie dădea semne de nervozitate.

Cu fălcile împăcate şi gura de babă, Nae Gheorghidiu confirma:

---

[1] Succesul lui Gheorghidiu a fost într-adevăr remarcabil... Dacă fntr-unele gazete, atît interpelarea, cît şi răspunsul n-au luat decît abia cîteva rînduri mai mult decît o comunicare despre un pod rupt („d-l Gheorghidiu în chestie personală"), *Viitorul* şi gazetele cu tendinţe liberale au publicat coloane fntregi. *Veacul* avea fireşte titlul pe o întreagă pagină. *Spulberarea unui sistem de calomnii...* Şi în cuprinsul paginii, numeroase subtitluri, pe cîte două sau trei coloane. Evident că nu e locul să-1 redăm aci în întregime, deşi ni se pare caracteristic şi pentru personaje, şi pentru viaţa politică, şi pentru modul în care statul romînesc e servit. Iată totuşi cîteva fraze şi momente de la început şi altele de la sfîrşit:

*„Domnule preşedinte, domnilor deputaţi,*

Onoratul meu coleg de Galaţi a pus domnului ministru al Industriei şi Comerţului cîteva întrebări care denotă la domnia-sa o curiozitate de invidiat aproape, căci psihologia ne învaţă, domnilor, că această însuşire e caracteristică inteligenţelor dezvoltate... Peştii, de pildă, s-a dovedit ştiinţificeşte, nu manifestă în nici o împrejurare nici un soi de curiozitate. (Mare ilaritate.)"

Ilaritatea era provocată nu atît de calitatea spiritului cît de agresivitatea aluziei... Căci, chiar în ajun, *Veacul* publicase nişte scrisori din care reieşea că interpelatonil fusese în tinereţe întreţinut de o femeie, pe care azi nici măcar nu mai vrea s-o recunoască, deşi era, biata, în mizerie.

„Nemulţumit cu răspunsul care i s-a dat, a dezvoltat în faţa d-voastră o lungă interpelare, dovedind, cum s-ar zice, grai excesiv (ilaritate), dar, după cum vă vom dovedi, în detrimentul şi al său propriu... şi al intereselor ţării, şi - îngăduiţi-mi s-o spun - şi al bunului-simţ.

Mi-a făcut onoarea unui capitol întreg din romanul d-sale, atît de specializat în romane... (Ilaritate.) Domnilor, nu mă supără că am devenit erou de roman, dimpotrivă, aceasta mă flatează - socot însă că şi prin caracterul meu, prin gesturile mele, prin coloritul şi prin pitorescul meu natural, înfăţişez destule

note pentru un roman, şi că nu e necesar ca fantezia fără scrupule a unui autor prost să-mi atribuie altele care dovedesc cel mult un spirit sărac de invenție, bineînțeles atunci cînd nu e fn beneficiu propriu. (Ilaritate.)

Trec, domnilor, peste nota naivă, de soi mahalagesc, că aş fi miliardar. Averea mea e mult mai modestă, din păcate, şi nu eu, de pildă, aş fi împotriva unui proiect de lege care ar pretinde justificarea averilor. (Aplauze.)

..........................................................................................................................................

Domnilor, am fost acuzat că am lovit în interesele țării, eu, care totuşi am putut pune la dispoziția apărării naționale o fabrică de muniții şi pentru reparat materialul de război, în campaniile pentru eliberarea Ardealului, pentru care actualul prim-ministru mi-a adus mulțumirile sale... Sunt acuzat eu, care în vremea neutralității, cu două luni înainte de începerea ostilităților, am izbutit să smulg Germaniei douăzeci şi cinci de vagoane de aramă, care s-au transformat în obuze întoarse împotriva năvălitorului. (Aplauze puternice.)

*O voce ironică:* Dînd în schimb o sută de vagoane de grîu...

- Nu ştiu de unde a venit întreruperea, dar bănuiesc că e a unui om de onoare şi de conştiință, fi întreb deci loial: „Crede domnia-sa sincer că a fost o faptă rea acest schimb care sporea cît de puțin mijloacele de luptă, aşa de puține, ale unei armate viteze, impunînd în schimb oarecare lipsă - uşor de suportat într-o țară agricolă - celor rămaşi acasă? (Aplauze puternice.)

După război aceeaşi grijă pentru stat şi neam, înscrisă în tradiția partidului nostru, m-a făcut să iau o serie de inițiative, toate menite să sporească mijloacele de apărare ale țării... Că mă lovesc de critici cu atît mai îndîrjite cu cît sunt mai nedrepte?... Nu trebuie să ne sperie aceasta... Nimeni nu aruncă cu pietre decît în pomii cu rod... De altfel, domnilor, partidul liberal e obicinuit cu astfel de atacuri... îngăduiți-mi să amintesc, domnilor, un mic episod din trecutul nostru... (E supărătoare această repetare a unor cuvinte, dar e cu totul obicinuită în oratoria parlamentară, ca un tic, care probabil înlesneşte ritmul gîndirii, sau respirația. De obicei, la corectură, oratorul o suprimă, dar Gheorghidiu n-a făcut-o - N. R.) Domnilor, s-a dus împotriva partidului nostru şi îndeosebi împotriva actualului preşedinte al Consiliului una dintre cele mai sălbatice campanii, s-au ridicat cele mai deşănțate acuzații de necinste împotriva unui om despre a cărui onestitate azi nu e nimeni în cuprinsul Romîniei Mari, oricît de adversar, să se mai îndoiască.

De ce era denunțat, de ce trebuia înfierat cu «fierul roşu» primarul Vintilă Brătianu? (Aplauze puternice.) Pentru că dăruise acestei capitale tramvaiele electrice... (Aplauze puternice.) Mai e cineva azi să nu-şi dea seama ce binefacere a fost pentru această capitală minată de război, ca să se găsească, după încheierea păcii, măcar cu o rețea de tramvaie, în locul ruşinoaselor cotigi cu un cal care îi străbăteau străzile. Asta a fost una din crimele partidului liberal. (Aplauze prelungite.)"

Abilitatea lui Gheorghidiu de a trage în rîndul atacaților cu el pe Vintilă Brătianu, pe o chestie care a produs la timpul ei dezbateri atît de pătimaşe, a fost incontestabil dintre cele mai reale şi mai pline de efect, mai ales că reportajul indica în fruntea miniştrilor prezenți... pe şeful guvernului.

Interpelatorul produsese liste întregi de cifre şi rapoarte, care dovedeau că fabrica de muniții al cărei preşedinte de consiliu de administrație era Nae Gheorghidiu, şi acea de avioane, al cărei administrator delegat era, nu produc decît foarte puțin, de calitate inferioară şi mult mai scump decît am putea obține din străinătate.

Timp de 3 ore Gheorghidiu a citit alte cifre şi rapoarte din care rezulta că fabricile produc, că produsele sunt de o calitate excepțională şi că nu sunt deloc mai scumpe decît cele străine, dimpotrivă.

Şi ca o concluzie...

„Dar eu vă întreb altceva... domnilor... Poate fi prea scumpă o industrie națională, care ne-ar permite fn caz de război să fabricăm avioanele şi armamentul de campanie fn țară, fn loc să mai aşteptăm, aşa ca fn 1917, ca ele să ne sosească prin Dardanelele fnchise sau prin Arhanghelskul fnghețat - adică să nu ne sosească, aşa cum nu ne-au sosit? (Aplauze îndelungate pe băncile majorității.)

Domnilor, dacă m-au îndurerat atacurile primite în ceea ce priveşte persoana mea, m-au revoltat cele aduse împotriva intereselor țării.

Domnilor, ştiu care-c gîndul nemărturisit al celor ce mă atacă, dar nenorociri se pot întîmpla oricărei familii... Sublocotenentul fn rezervă Ştefan Gheorghidiu şi-a găsit pedeapsa în fundul ocnei... şi nimeni dintre noi, dintre cei de acelaşi sînge cu el, n-a făcut vreodată cel mai mic demers ca pedeapsa să nu fie executată pînă la ultima ei literă... Găsesc că este însă o neiertată lipsă de scrupule să fie atacat, fie şi numai prin aluzii perfide, unchiul care a contribuit la înarmarea armatei romîne, pentru vina nepotului care a trădat această armată... (Vii aplauze.)

Domnilor, am fost atacat cum puțini oameni din țara romînească au fost. Puțin îmi pasă cînd știu că acțiunea mea e spre folosul obștesc. Nici n-am căutat să răspund vreodată insultelor, care, recunosc, au devenit, nestînjenite, avalanșe... fn ziua însă în care calomnii de cafenea și de club cu cagnotă (aplauze vii) au ajuns pînă la tribuna Parlamentului, aduse de un om fără răspundere, atunci din respect pentru această adunare m-am simțit obligat să lămuresc acest caz, chiar cu riscul de a-i răpi din prețiosu-i timp (aplauze prelungite), nu fără speranța că asemenea ușuratice acuzații nu vor mai fi formulate aci împotriva nimănui. (Aplauze puternice, repetate.)"

Din pricină că nici o gazetă nu mai îndrăznea, nu să-I atace, dar nici măcar să comenteze atacurile altora, succesul lui Gheorghidiu s-a prelungit și în săptămînile următoare în cercurile politice. A dat cîleva zile impresia că e un neînțeles, un nedreptățit, un element de sprijin al statului, calomniat. „Orice-ai zice, îmi spunea un fost ministru, într-o seară, la teatru, dar statele nu se creează și nu durează prin oameni ca Ștefan Gheorghidiu, ca George Ladima (cred că ar fi adăugat și pe Fred Vasilescu, dacă l-ar fi cunoscut), ci prin contribuții pozitive ca Nae Gheorghidiu. Pentru un stat e mult preferabil un constructor, chiar veros, unui individualist oricît de strălucit, dar dizolvant... Nae Gheorghidiu a apărut - asta e impresia mea - fntr-o altă lumină Camerei, a izbutit să schimbe punctul de vedere, a convins... și asta a fost cauza succesului lui, care a fost realmente foarte mare, și impresia unanimă e că va fi rechemat pe viitor în orice guvern liberal."

Adevărul e că s-a vorbit din nou, după ce înainte se ceruse atît de stăruitor, „epurația partidului", de oamenii de afaceri și de reintroducerea în minister a unor elemente „constructive" ca „deputatul de Oravița".

---

- Cînd am coborît de la tribună mi-a întins cel dintîi mîna, sculîndu-se în picioare și aplecîndu-se peste banca ministerială: „Foarte bine!"
Cineva a întrebat:

- Tancred unde era? Nu l-am văzut deloc.
La care tata a jucat cu înțeles de nedumerire, nemulțumit, degetele mîinii stîngi, iar Nae Gheorghidiu a clătinat din cap, a privit pe gînduri, în gol.

- Tipul e cam suspect. Trebuie urmărit... Am uitat să spun. Știți cine m-a felicitat cînd am ieșit pe culoar? Mirto... Mirto, care mă între-rupsese tot timpul. Spun serios... Nu s-a oprit în loc, dar mi-a strîns mîna, așa, grav: „Mi-ai plăcut... Atît îți spun: Mi-ai plăcut." Mare pezevenghi!
Altul a observat, mirat și bucuros:

- Domnule, Dimescu a fost magnific la întreruperea lui Madgearu... Să știi, coane Nae, că a făcut o foarte bună impresie că el de pe banca ministerială te-a sprijinit așa de frumos.
Gheorghidiu zîmbea, împăcat cu tot universul.

- Dar bietul Dumăroiu?... Ce cumsecade... N-am schimbat în viața mea zece vorbe cu el, și ce frumos m-a susținut ieri... S-a repezit cînd vociferau național-țărăniștii să se ia de piept cu ei, și cerea furios lui popa Imbroane [1] să cheme la ordine pe Madgearu...
Pe urmă, timp de vreo săptămînă, Nae Gheorghidiu a primit necontenit telegrame și scrisori de felicitare.

Masa de miercuri de la noi, căci Nae se simțea străin la el acasă, de cînd îi murise băiatul cel mare, a fost mult mai bogată ca de obicei... Tata l-a invitat și pe Ladima, care, deși se considera demisionat, conducea încă, girînd gazeta... Se conta pe o destindere și socoteala n-a fost greșită... Ladima a fost cucerit pur și simplu de verva și cordialitatea lui Nae Gheorghidiu... Deși unele spirite ale acestuia îl făceau aproape să se înroșească... La sfîrșitul mesei, era limpede că povestea cu demisia va rămîne moartă.

Gheorghidiu l-a tachinat afectuos și l-a obligat să fumeze o țigară de foi.

Ce mai e și asta? Alături e un scandal absolut de neînțeles... Emilia vociferează, amenință... bate cu pumnul în masă... Nu înțeleg tot ce spune, căci nici nu spune nimic în definitiv... Sunt numai apostrofe, care corespund altora mai scăzute, dar tot așa de

mînios îngrămădite unele într-altele. Asta îmi mai trebuia, gol cum sunt acum... încep să regret totul... Am impresia că am intrat într-o aventură stupidă... Nu trebuie să te scufunzi în anumite promiscuităţi, ispititoare o clipă, dar care te pot tîrî fără să ştii unde. Din cînd în cînd, tonul invectivelor scade ca să se ridice iarăşi - discuţia trebuie să aibă loc acum în antreu - cum se ridică şi scade răpăiala rafalelor de ploaie, pe acoperiş.

E ora aproape opt. Perdeaua gălbuie nu mai pare luminată dinafară, a devenit aproape fumurie. încep să mă îmbrac şi las totul baltă.

Emilia intră cu chimonoul strîns pe ea, ca o mantie de căpitan, cu mîna în şold, încruntată. Cînd face paşii mari şi energici, piciorul dus înainte iese pînă la jumătatea coapsei de sub pulpana de mătase. Are o plinătate de modelări de gutuie molatecă, şi te miri că baboşii de mătase cu toc subţire pot suporta atîta autoritate.

Nici nu ia notă măcar că m-am sculat să mă îmbrac... E în exerciţiul demnităţii ei şi nu mai există nimeni pentru ea.

Ba nu, acum mi se adresează de-a dreptul, pasionată, cu un ton de autoritate... Nu mai are nimic din Emilia veche... S-a încălzit.

- Ascultă, dragă, să-ţi dau un sfat... Ascultă-mă pe mine... Uite, să-1 vezi pe om că moare în drum şi să nu-i faci un bine... Să ştii de la mine: azi e o prostie să ai inimă bună.

Filozofia Emiliei are ceva peremptoriu şi primar, de fasole prost fiartă.

- Dar ce e, dragă, ce s-a întîmplat?...

Nu poate să-mi răspundă, clocoteşte încă, plină, ca o căldare acoperită.

- Aaa... Aaa... Pe mine să nu mă scoată cineva din sărite... C-oi fi eu bună... Că dau şi bucăţica de la gură dacă văd că omu e cumsecade. Da ştii, vorba aia, să nu mă calci pe picioare mult, că te plesnesc... Auzi colo? Mie mi-e milă de ea, şi ea?...

- Dar ce e, dragă, lămureşte-mă şi pe mine. S-a oprit din plimbare.

- Pramatia de vară-mea... Auzi colo... Eu îmi lucrez rochiile la ea numai de milă, că o ştiu nenorocită, părăsită de bărbatu-său cu doi copii pe cap... de n-are nenorocita ce să mănînce, că stă tocmai la dracu-n praznic... Pe Raion... Dacă am nevoie de ea, trebuie să-i scriu cu o săptămînă înainte ca să primească poştala.

- Ei şi?

- Că să-i plătesc!... Bine, să-ţi plătesc, cît face socoteala? Că „atît şi atît"... Cum „atît şi atît"? Păi, să vezi, „două rochii din nou şi două transformări". Care transformări? Că, rochia de casa, una, şi ailaltă frez. Să-ţi plătesc pentru rochia frez, că i-ai pus o garnitură acolo? Ei, ştii că-mi place?... A început să bîzîie, ba pe urmă a devenit şi obraznică... Că ne batem joc de munca ei, că se trudeşte de dimineaţă pînă seara...

- Dar cît îi plăteşti tu pentru o rochie? întreb cu oarecare bănuială.

- Cît, necît... vorba e c-o plătesc cît n-ar merita ea... Că sunt proastă de bună... Uite, recunosc singură că sunt proastă de bună... Că vezi că unele se laudă... Eu nu mă laud, da aşa e... Cînd am auzit-o, mi-a sărit muştaru... „Madam... Madam...! Ţine-ţi morişca, madam, că ţi-o aduni de pe jos... Ee... Cînd mi-oi înfige mîinile în claia dumitale ţi-o fac ondulaţie permanentă..." Am dat-o pe uşă afară. Sunt îndepărtat ca un astru.

---

[1] Avram Imbroane (1880 - 1938), cunoscut de Camil Petrescu în perioada cînd politicianul era redactor-şef al ziarului *Banatul* (1919), transformat în *Banatul romînesc* şi scos la Timişoara. Stabilit la Bucureşti, a colaborat cu articole politice la *Epoca, Universul, Adevărul* Un timp a fost membru al partidului averescan, după care s-a înscris în partidul naţional-liberal şi a fost ales deputat în 1927 şi vicepreşedinte al Camerei Deputaţilor (1931) (n. ed.).

M-am uitat în curte, dînd colțul perdelei puțin la o parte... Radiația luminii se domolise, spre apus cerul era roşu-gălbui... Dintr-un soi de culoar au ieşit doi tineri, studenți pare-se, care probabil aşteptaseră să treacă dogoreala soarelui. O bătrînă încovoiată lua apă de la cişmea, împroşcînd caldarîmul strîmb al curții... Nici ei, nici ea, fără îndoială, nu se ştiau priviți în clipa aceea de sus, de după perdea, şi n-aveau în nici un mod reprezentarea interiorului răvăşit şi goliciunea de aci.

- Ce, vrei să pleci?

Îşi sprijină corpul de mine şi îl simt în toate accidentele lui. Brațul pus pe umărul meu, rotunjimea de fruct a sînului elastic şi robust, patul cald al pîntecului apăsat pe şoldul meu, cu greutatea voluptuoasă în plus a micului pîntec de grăsime şi pe urmă, lipită de piciorul meu, coapsa ei caldă. Simt în mine o voință încropită şi străină, o inițiativă de ciudată independență a şalelor, care contrastează cu liniştea gîndurilor şi intențiilor mele. Memoria a tot ce e dezagreabil în intimitatea Emiliei mi-a dispărut cu totul. O clipă mi-am spus că, din pricină că a stat mult în cealaltă cameră, trupul femeii şi-a dobîndit iar personalitatea, pielea i s-a aerisit, are ceva nou, o nedefinită impresie de început. Nu, poate să fie şi asta, dar trebuie să fie şi altceva. E o constatare pe care o fac întîia oară, dar o simt verificată printr-o serie nesfîrşită de experiențe anterioare, deşi niciodată nu le-am gîndit ca atare, e mai mult ca o concluzie a unor amintiri, de împrejurări diferite, dar în acelaşi ordin de senzații. Corpul Emiliei e altul din cauza mătăsii. E de neexplicat ce acuitate dă simțurilor mele pipăitul unui trup tînăr de femeie printr-o suprafață mobilă de mătase. Dubla alunecare a mîinii care vrea să prindă, întîi pe luciul artificial şi, în acelaşi timp, pe deasupra trupului însuşi, ridică parcă senzația în mod material la pătrat. însuşi felul țesutului mătăsii parcă prinde capetele nervilor din palmă şi totodată întăreşte conturul şi plinătatea formelor feminine. E drept că nu orice mătase, ci un fel intermediar între *crepe de chine-ul* prea moale şi atlazul prea păios, aşa cum era chimonoul de acum al Emiliei (şi cu adaosul că pentru mine îndeosebi mătasea neagră e nesfîrşit mai tulburătoare decît celelalte). De altminteri cred că e mai uşor de controlat afirmația observînd ce relief ferm capătă orice picior de femeie, prins în teaca diafana şi mîngîietoare, ideal adaptată, ca o pielită de lux şi lucioasă a unui ciorap de mătase Cînd înainte treceam podul palmei peste sfîrcul sînului pielea era lipicioasă şi senzația avea ceva năclăit Cînd acum prinzandu-italia cu stînga, îi trec podul palmei peste învelişul lui întins de mătase, ii simt lunecînd din ce în ce mai viu, parcă frecarea si lunecuşul lucios degajează cu adevărat un vag curent electric
Şi totuşi, după cîteva ocoluri mîna se insinuează, cu o'fatalitate ancestrală, pe sub învelişul mătăsos, căutînd oricum pielea adevărată ca şarpele culcuşul. Brațul îmi alunecă, simțind totul, pe şanțul suav aî şirei spinării m sus spre grumazul voinic...

- Mai rămîn... Ieşim mai tîrziu la masă, împreună...

Dar din nou nu ghiceşte nimic, trupul îi e fără antene capabile să capteze realitatea clipei... Jos, dintr-o intrare sec dreptunghiulară cafenie de tot, apare o femeie păios de blondă, cu fața puțin cadaverică ne care nici măcar fardul nu poate prinde, şi devine de aceea strigător

- Uite, vezi pe asta, săraca, e bolnavă de rinichi, de nu ştiu doctorii ce să-i mai facă... Nimeni nu poate să spună ce are.

Parcă mă deştept dintr-un somn haotic... Parcă se întrerupe circuitul care trecea prin mine şi prin femeia aceasta, şi recad amorf. S-a sfîrşit Gîndului de adineauri i se asociau necontenit altele, dublate în acelaşi timp cu anumite estompări, căderi în subconştient, pentru ca totul să mă poarte către răsturnarea femeii pe pat... Acum totul se asociază în mine cu sugestii de scursori mirositoare, de membrane veştede negre

vinete Aşa cum adineaori Emilia devenea femeia unică din lume, acum toate femeile, după felul celei de jos, sunt făcute din putreziciune în toate organele lor, şi scursori.

- Cînd mi-aduc aminte, reia gînditoare Emilia, ce-am păţit şi eu cu rinichii... M-am dus şi m-am trîntit pe patul larg, cu cearşaful împărţit de tăvăleala in mici arhipelaguri de cute.

- Vino să mai citim scrisori... Dacă s-o mai răcori, mergem să mîncăm undeva afara... Iau o altă scrisoare. Asta cînd ţi-a scris-o?...

*Emy,*

*Treci mîine pe la Teatrul Naţional... Vezi că directorul vine pe la 10 dimineaţa - înţelegi? - la zece si te primeşte imediat. De altfel am vorbit Si cu Bulfinsky, directorul Teatrului Mic. Mi-a spus că ei vor juca deocamdată numai comedie şi că viitoarea premieră e sau* Antonia *sau* O lună în paradis, *o comedie nemţească... Ar fi admirabil să intri însă la Naţional... Săptămîna asta se pune în repetiţie* învierea... *ar fi s-o dublezi pe Marioara Voiculescu.*

*Scumpa mea, nu fi supărată. Bilete pentru conferinţa lui Dekobra diseară nu ne-au venit la ziar. Dacă vreţi, aveţi locuri la cinematograf la Capitol. E* Casanova *cu Mosjoukine. Concursul de fotogenie al gazetei nu e serios. Mai bine ar fi să trimetem fotografiile direct la Paris. Spune dacă vă duceţi diseară. Mie mi-e cu neputinţă să viu... E o masă colegială, cu toţi redactorii... N-are nici un sens să vii si tu, nu vine nevasta nici unuia.*

*G.*

- Era aşa pe toamnă. începuse el să scrie critică de teatru. Dar ştii, ce critică!... îi speriase pe toţi. Toate fetele se luau bine cu mine, din cauza lui.

Încă o scrisoare fără titlu.

*Valeria, spune unchiului tău că am vorbit la Casa Pădurilor... Dacă are actele în regulă, să se ducă la subdirectorul Stănescu. Spuneai că vrei tu să te ocupi puţin de camera mea? Dar nu e nimic de aranjat, Valeria... Cum n-am bagaj decît un geamantan, iar cărţile le-am si expediat astăzi... Camera e mobilată: divan roşu, scaune cu spate de catifea roşie, un birou (scaunul înalt cu catifea roşie parcă e jilţul lui Ştefan cel Mare). Totul e cam vechi, dar îmi convine mai ales că are si baie... îmi place că nu mai am scări de urcat si, cum îţi spun, am si baie. E un fost vestibul, neacoperit, între două camere, căruia i-au făcut acum un acoperiş de sticlă... si au instalat baie... Cam scurtă pentru mine, nu e vorba, dar merge...*

*G.D.L.*

Pe un bilet dreptunghiular, lucios, cu antetul Teatrului Naţional:

*Eşti angajată stagiară clasa III pe ziua de 1 decembrie... Vino azi să mă iei la masă si să-ţi dau amănunte.*

*G.*

- Te-a angajat?

- A, păi acum îi ştiau de frică. Ce-a fost cu cronica de *la Faust.* Toată lumea a citit-o şi în foaier şi la direcţie.

*Nu te supăra, dar nu pot veni... Vreo cîteva zile sunt ocupat şo ziua şi seara ... Voi trimite bilete pentru cinematograf. Te-a căutat azi la prînz, credea că vii pe aci, Gina...*

Emilia rîde cu ochii limpezi ca o cană cu apă, şi încearcă, fără succes un surîs cu gura, mare de ţărancă de pe Volga:

- Îmi aduc aminte ... În serile acelea vream să mă întîlnesc cu Stoianovici la el acasă. Că de, începusem să mă feresc... Nu se ştie cum aveau să iasă lucrurile... Îmi băteam capul cum să fiu liberă vreo cîteva seri... că acum de cu zi aranjam ce facem în fiecare seară, nu mai era chip să dispar fără să-i spun unde mă duc... Mi-am adus aminte că el, cînd se supără, nu mai dă pe la noi cîteva zile... Nu ştiam să mai inventez. Şi am început să-i spun încet la urechi Ginii, care era la noi, o mulțime de prostii. La început n-a întrebat nimic, dar cum eu nu mă lăsam, a spus aşa în glumă mai mult, într-o doară:

„ Ce şoşotiți, fetelor, acolo ?"

Eu i-am răspuns acru: "Nu te interesează..."

A rămas trăsnit. Pe urmă, continuam, iar jucînd teatru. El s-a sculat în picioare, şi a spus întristat: „Atunci plec, dacă sunt de prisos..." Fără să mă uit la el, i-am spus că n-are decît să plece, dacă nu-i place, că nu-l ține nimeni... S-a ridicat în picioare, alb ca varul, şi n-a mai spus o vorbă... Trei zile n-a mai dat pe la noi... Pe urmă, cînd am văzut că nu e nimic serios cu Stoianovici, mi s-a făcut milă de el şi m-am dus la redacție... Era prăpădit de bucurie, eu însă făceam pe îmbufnata, ca la teatru... S-a apropiat de mine şi mi-a spus glumind: „Bună ziua, domnişoară... Ați terminat secretele ?"Stăteam bosumflată, pe urmă am început să rîd cu hohote... Mi-a luat o mîină şi mi-a sărutat-o. „Astăzi pot să întreb ce-i spuneai?" „Du-te şi întreab-o. Îi spuneam că eu cunosc un tip bine, care scrie la jurnal..." I se făcuse ochii cît pumnul şi i se ridicase mustața, în sus toată... „Îi spuneai asta Ginei?" „Te cred... dacă rîdea ea cu hohote, cînd întrebai ce-i şoptesc, şi eu vream să-ți spun." Rîdea fericit, şi-mi mîngîia părul: „Ce copil eşti! Ce copil năzdrăvan, care complică totul... „Mă gîndeam, zău pe vremea aceea să mă culc iar cu el... Dar Valeria mi-a spus iar că e bine să-l duc aşa cu zăhărelu, mai ales că el nu cerea nimic.

În vremea asta, spre Sf. Niculae, într-o seară, era şi Gina la noi, care îmi dădea replica, a venit vorba despre viitor... aşa... că e bine să se asigure omul... A doua zi, mi-a scris o scrisoare, care trebuie să fie aci... era chiar pe vremea asta.

*Emy dragă,*

*Deşi n-am scos o vorbă, să nu crezi că nu mi-a dat de gîndit ce ai spus tu aseară... Emy, îți spun astăzi limpede, fără să mi-o ceară nimeni. Nu am părăsit nici o clipă nădejdea că tu ai să fii nevasta mea. Dacă nu am făcut nimic care să-ți arate cît de adîncă şi nestrămutată e dragostea mea, dacă nu ți-am cerut decît cîte un sărut, a fost pentru că te iubesc atît de mult, că nu doresc să fii a mea decît ca nevastă... Si dacă gazeta prinde, dacă voi dobîndi posibilitatea materială, îți voi cere să fii nevasta mea. Pînă atunci, cu surîsul tău din fiecare zi, cu sărutările furişate, sunt cel mai fericit logodnic din lume... îți sărut cu recunoştință ochii a căror lumină îmi limpezeşte turburările şi amărăciunile.*

*George*

Emilia e amuzată, cu dispreț, de ideea lui Ladima că i-ar fi putut fi nevastă.

- Ascultă, Emilia, la urma urmelor de ce nu te-ai fi măritat cu el? A răspuns, îngînînd ca o precupeață chibzuită:

- Ei, pentru ce vrea el!... şi fără să termine revenind cu ocol: Nu se putea... Era şi caraghios îmbrăcat... Parcă era un tată... Nu-mi venea să ies cu el, şi ca şi cînd ar goni un gînd... nu, nu se putea...

Nu mi-e prea greu de întregit schema gîndurilor ei aşa: El vrea o nevastă numai a lui... Vrea să merg cu el la Rîmnicul-Sărat, sau mai ştiu eu unde... Pentru asta, avea prea puține mijloace... Poate că ar fi fost bun ca un bărbat „înțelegător", care să ştie să închidă ochii cînd e nevoie. Dar nici pentru asta nu era bun, căci era prea puțin prezentabil... Se îmbrăca prost, prea-prea pentru ca să servească drept paravan unei asemenea actrițe.

Poate că acesta a fost şi norocul lui Ladima, fără ca hii să-i treacă măcar prin cap. Îi era ruşine să iasă cu el... E drept că era ceva ridicol în silueta demodată ca o figură dintr-un catalog vechi, prăfuit, a lui Ladima... Prea avea aerul unui profesor, înăcrit, de geografie, de provincie. Simțeam asta şi eu, cînd ieşeam cu el seara la masă la „Chateaubriand" sau la „Cina". L-am lăsat să înțeleagă o dată ce gîndesc, ba chiar i-am propus să meargă cu mine la un croitor.

Într-o seară, însă, eram la „Elysee", mi-a spus aşa în bătaie de joc:

- Dumneavoastră, snobii, care urmați moda...

Deşi.tonul era glumeț, nu era lipsit de puțină acreală. I-am spus atunci, foarte serios, mai serios decît se aştepta el:

- Iartă-mă, domnule Ladima, ce găseşti dumneata exagerat în îmbrăcămintea mea?

A surîs şiret pe sub mustață, poznaş ca un copil, care însă vedeam că nu vrea să mă supere, ci numai să mă tachineze.

- Hm... hm... Cămaşa de mătase...

- Nu e de mătase... E o simplă dejalenă...

- Aaa... deja... cum ai spus, dejalenă?...

- Da, acum dejalenă. De altfel, de obicei port olandă, fireşte. Dar aş pune orice, cu condiția să fie de calitate bună; pentru că revine mai ieftin chiar dacă pare altfel. Cum observi, n-am măcar gulere cu colțuri exagerate. Mînecile cămăşii, e adevărat, sunt strînse pe încheietura mîinii... Dar, sau largi, sau strînse, ce sens ar avea din punctul dumitale de vedere?

Rîdea, gîdilat, convins că m-a lovit unde. mă doare.

- Dar costumele pe care le schimbi mereu?... parcă eşti cucoană... La cinci după-amiază: hai acasă să mă schimb.

- Vorbeşti serios? Mi s-a părut ciudat că 1-a impresionat asta! Garderoba mea e compusă în totalul ei, domnule Ladima, din următoarele rînduri de haine: un frac, un smoching, o haină neagră cu pantaloni cu dungi, cenuşii. Un costum maron pe care-1 pun de dimineață... îl schimb în fugă spre seară, cu unul bleumarin, pentru că nu voi să atrag luarea-aminte în localurile în care intru printr-o culoare bătătoare la ochi. Şi nu-i drept că maron-ul se vede de la distanță?

" Zi-i „castaniul", sună mai romîneşte.

- Dacă aş fi scriitor, poate că aş zice şi eu „castaniu" în loc de maron, dar cînd vorbesc nu vreau să mă deosebesc de cei din jurul meu.

Pe urmă, crezînd că m-a prins, sorbea din paharul auriu, măsurîn-du-mă şiret, de jos în sus.

- De ce nn pui costumul bleumarin şi ziua?

- Pentru motivul foarte simplu că, purtat mult, bleumarinul capătă luciu şi se învecheşte numaidecît. Decît să le port 6 luni fiecare, le alternez mai bine pe amîndouă în decurs de un an. Îşi tăia friptura în farfurie cu o pedanterie de copil bine crescut.

- Lasă, că vara pui altele. Crezi că eu nu te-am văzut, şi parcă denunța un flagrant delict, în costumul acela de flanelă cenuşie... la modă?
Fireşte, ironia era neînțelegătoare.

- Recunoşti că trebuie să pun din cauza căldurii un costum uşor?... Flanela aceea specială nu ține cald deloc... Dacă aş pune unul de dril, ar trebui să-1 spăl în fiecare zi!...
Şi ipocrit: Nu-mi dă mîna.

- La Tekirghiol purtai pantaloni albi totuşi, cămaşă albă cu mîneci scurte, abia de-ți treceau de umeri.

- E mai greu să-ți explic... dar dumneata eşti un artist şi trebuie să înțelegi asta...
Mi-am aşezat tacticos cuțitul şi furculița în farfurie. Am văzut la Movilă oameni tineri care, chiar pe căldura aceea, purtau haine negre, cămaşă cu guler legat, care se înmuia ca o cîrpă, de parcă aveau, în iulie, bandaje fierte în jurul gîtului. Nu găseşti că era urît lucrul acesta? Nu mai spun că, acolo în praf, hainele se stricau foarte repede... Eu făceam o economie considerabilă, timp de trei luni, de haine, purtînd dou? perechi de pantaloni, foarte ieftini, de flanelă sau tenis, pe cînd altfel, în trei luni, aşa tăvălit, se poate strica un costum bun de stofă scumpă, mai ales la volan.

- Dar albul acela care se spăla în fiecare zi?... şi rîdea aşa ca şi cînd mi-ar fi spus: şmecherule!

- Vara, totuşi trebuie să porți alb... încă o dată, dumneata eşti un artist, înțelegi, aşa ca dispoziție: într-o stație de vară, albul dă o impresie de proaspăt, de curat, de înviorare şi vacanță...

- Ştii ce mi s-a părut însă caraghios? Am văzut că prietenii dumitale, snobi şi la modă, purtau în jurul gîtului o batistă roşie, sau, dacă vrei, o basma cu nodul într-o parte... de parcă ar fi suferit de gîlci...

- Da... asta da... Dar, nu-i aşa? Eu n-am purtat-o. Nu aşa înțeleg moda, care are lucruri bune.
Surîde ca un profesor indulgent, care, la cafea, vrea să facă mici pozne protejatului lui.

- Da... scrobeală englezească, tăietură englezească, stofă englezească... Hm!...
M-a întrerupt comic, pipăindu-mi haina, de am devenit livid, căci ne-am fi trădat obiectul convorbirii pentru cei din boxele cu canapele, din față.

- Englezească... hm!... hm!... I-am prins mîna şi i-am dat-o jos.

- Acum, te rog, crede-mă... Pot să-ți spun că noi - adică tata -suntem acționarii principali la cea mai mare fabrică de postav romînească... Ei bine, stofa noastră iese la soare, îți transformă mînecile în covrigi de stofă, îți face genunchi după două zile, iar după alte trei luni se roade. Costă 600 de lei metrul... Cu stofa de pe mine nu se întîmplă nimic din toate astea. (Era un bleumarin-închis, dar cu țesătura în dungi împletite fin, ca brodată.)

- E drept că e foarte frumoasă!

- Costă 2000 de lei metrul... Te miri, nu? Ți se pare enorm... De cînd crezi că o am?
A spus aşa, într-o doară, jucîndu-se cu şervetul, glumind:

- N-o fi de anul trecut?

- E de acum patru ani, căci îți dau cuvîntul meu că de acum trei ani mi-am mai făcut doar un costum, deşi dumneata mă faci snob şi mă ironizezi că mă schimb ca o cucoană.
S-a mirat cu un accent sincer.

- Dumneata, despre care se spune că eşti cel mai elegant om din Bucureşti? Ei, n-am să cred asta acum.

- Te rog să crezi că nu fac mai mult de un costum pe an. Mai întîi că n-am bani. Cheltuiesc prea mult cu pasiunea mea pentru avion. La patru ani o dată fac patru-cinci costume pentru patru anotimpuri... pe care le schimb între ele... Trebuie să ştii însă un lucru... Că e bine să laşi stofa să se odihnească.

- Ei, asta-i acum? Şi ironic... pipăindu-şi mustaţa ca să vadă dacă e bine răsucită. Dar dacă vrei dumneata, o s-o facem şi pe asta.

- Vorbesc foarte serios... Purtate prea mult, stofele îşi pierd elasticitatea... Ce să mai vorbesc de pantofi? Un pantof purtat neîntrerupt se arde, şi arde şi piciorul. Pantofii trebuie schimbaţi de cîte două-trei ori pe zi.

- Nu zău, îţi spun drept, am numărat, odată, uimit, la dumneata, în şifonier jos, douăsprezece perechi de pantofi.

- Ca şi hainele, ca şi cravatele schimbate des, unele perechi sunt vechi de ani de zile... Durează indefinit cînd nu-i porţi în fiecare zi neîntrerupt... De ce surîzi? Uite, am citit într-o gazetă că la New York se face în fiecare an revizuirea podului de la Brooklyn cu grijă, căci se ştie azi că şi fierul oboseşte. Nu rîde... pe mine mă amuză foarte mult almanahurile, şi le citesc cu plăcere... Dumneata ştii că şi bateriile electrice, care fireşte folosite se descarcă, atunci cînd îşi întrerup serviciul, dacă nu sunt cu totul descărcate, adică dacă sunt lăsate să se odihnească, îşi revin binişor?

- Ascultă, toate le înţeleg, că văd că eşti doctor în materie, mă rog, dacă eşti doctor, eşti doctor.

- De ce eşti ironic?...

- Dar explică-mi un lucru... De ce plăteşti o pereche de ciorapi 350 de lei... îţi spun drept că am îngheţat cînd am văzut asta, săptămîna trecută, cînd am intrat amîndoi la magazinul de lîngă teatru.

- Am să-ţi răspund la asta, spunîndu-ţi ce-am păţit odată... Într-o zi, întîrziind la Roman, într-o chestie de aviaţie, mi-am cumpărat de la un magazin de acolo trei perechi de ciorapi, pe care i-am găsit mai buni de altfel... Era vară, alergam mult, că era vorba să fixăm acolo un aerodrom intermediar. Spre seară, eram extenuat şi cu picioarele umflate, mi-era aproape rău... Timp de trei zile am crezut că sunt bolnav... Am venit în Bucureşti... Aci nu mai aveam nimic... din cînd în cînd însă mi se umflau picioarele... Pînă cînd, aşa printr-o asociaţie de idei, am descoperit că de cîte ori puneam ciorapii cumpăraţi la Roman, de atîtea ori mi se umflau picioarele. I-am aruncat şi-am scăpat de necaz. Mai tîrziu un chimist mi-a explicat că erau vopsiţi, economicos, cu vopsea toxică, proastă, neprecipitată, care intra în pielea piciorului, umflîndu-l şi provocînd o transpiraţie toxică.

Ladima se făcuse palid, în mod comic, ca un sergent major care are lipsă la magazie.

- Ştii că eu sufăr foarte mult de picioare... Mi se umflă... Am început să rîd, eu acum.

- La dumneata trebuie să fie altceva... Aşa sunt scriitorii... N-ai văzut că în scrisorile lui, Eminescu se văita mereu că-i sunt picioarele umflate?

M-a privit în ochi, mirat, şi foarte serios, aşa grav, deodată:

- Ascultă, e adevărat, ai citit scrisorile lui Eminescu?

Am ridicat din umeri afirmînd nedumerit, am înţeles însă că şi el, ca şi cealaltă lume, mă crede şi mai prost şi mai incult decît sunt.

Nu ştiam dacă să mă bucur că fac o impresie atît de neaşteptată, sau să mă întristez că dacă spun ceva rezonabil, surprind, uimesc. Am socotit că e mai bine să nu stărui.[1]

E drept că aceste scrisori le citisem pentru că îmi spusese doamna T. să le citesc. Căci ea citea memorii şi colecții de scrisori cu pasiune. Abia după un timp a reluat, încît m-am mirat.

- Bine, bine, dar cum se face că totuşi costumele dumitale nu se demodează? După cîte ştiu, apar în fiecare an modele noi, în jurnalele de modă.

- Da, însă diferențele sunt foarte mici... vorbesc de moda bărbătească... Reverurile ceva mai late sau mai înguste, aripioara lui cînd în unghi ascuțit, cînd în unghi drept cu ele. Variază iar, puțin, lungimea vestonului. Altă schimbare priveşte spatele. Acum cinci ani, chiar după război, talia era sus, adică era mai îngustă, ca pe un corset de muşchi, ca la ofițeri... Acum doi ani, era talia jos, iar în dreptul spetelor, spre coastă, cobora în două mici falduri. Acum se poartă spatele hainei de sus pînă jos egal de lat, dreptunghiular, peste cîțiva ani s-ar putea să se poarte iar cu vreo mică modificare. De altfel, e foarte important la bărbat, căci asta dă o impresie de îngrijit - l-am privit cu intenție - să aibă ghetele frumoase şi cămaşa cu guler care-i vine pe măsura lui. Aci am făcut o pauză cu înțeles, căci el purta nişte gulere largi, scrobite, care-i îmbătrîneau gîtul, dîndu-i ceva rahitic. De asta vream să-l dezvăț mai întîi, făcîndu-l să puie gulere moi, de culoare, care ar fi fost mai ieftine şi mai uşor de spălat.

- Domnule Vasilescu... Uite pe tînărul acela care dă bună seara cucoanei de vizavi, cela în haine cafenii... Are vesta încheiată cu un şir de nasturi pînă la nodul cravatei, ca un abate, de nu i se vede deloc cămaşa... Haina abia-i trece de şolduri, iar pantalonii sunt jos strînşi pe gleznă, ca nişte pantaloni de pielea dracului, din cei care poartă pictorii... E sau nu la modă? Să-ți spun sincer, nu mi se pare o vanitate mai puerilă decît aceea de „a fi la modă". Ce lecție de modestie ar trebui să li se dea acestor domni!

- Domnule Ladima, dar e o glumă... Asta numeşti modă? Dar aşa se îmbracă pe stradă cîțiva dansatori care apar seara, la varieteuri, în frac vărgat, de „fantezie", ca să-şi debiteze numărul şi cîțiva băieți de liceu, care, dezorientați, îi imită. Un mare croitor la Paris mai curînd se spînzură decît să facă asemenea costum. Nici măcar la Bucureşti nu are să accepte vreunul dintre cei doi-trei mari croitori să „taie" un asemenea costum. Aceştia, în principiu, nici nu lucrează pentru băie-țandrii de douăzeci de ani, oricît de mult ar plăti ei. Costumele astea de prost-gust le fac de obicei croitorii de mîna doua de pe strada Regală, Academiei, Brezoianu, sau mai ştiu eu care...

---

[1] Această reputație de prost şi incult, de care se bucura Fred Vasilescu „Lumînăraru", era una dintre cele mai false din cîte se pot închipui. Am vorbit eu cu el foarte adesea şi m-a surprins prin spiritul lui - domol oarecum, e drept - dar foarte aplicat. Nu mai vorbesc de priceperea lui fn motoare, electricitate, sau cai de curse, care era cu totul remarcabilă, fi ascultam adesea îndelung, explicîndu-mi calități, particularități... Dar şi aşa, cum fusese cîțiva ani ataşat de legație, călătorise mult, văzuse multe, avea o lectură de tînăr diplomat francez şi de amator de cai, englez, în acelaşi timp, făcută, în afară de cunoaşterea oarecum anecdotică a istoriei, cerută de carieră, şi dintr-o lectură de magazin ilustrat englezesc, la curent cu noutățile şi curiozitățile practice ale culturii, foarte interesantă... Dar cum lumea arareori admite că o femeie frumoasă e şi inteligentă, hotăra că un monden pieptănat, lipsit de spirit (adică incapabil de „spirite", glume, jocuri de cuvinte, căci altfel nu era lipsit în convorbire de un umor abia perceptibil, dar pătrunzător), blond, ca un amorez de teatru englez, uneori prea tăcut, e neapărat prost.

- Ei, cum, tăgăduieşti că e o modă? L-am privit lung.

- O modă bărbătească, de cînd lordul Derby a adoptat fracul negru şi de cînd s-a fixat costumul acesta „nemţesc", cred că mrexistă... Mici deosebiri de amănunte, fără nici o importanţă... E drept că, în genere, bărbaţii care au trecut drept faimoşi eleganţi, care au preţuit în mod deosebit accesoriile, le rămîn credincioşi... Sunt aşa de mici, încît nu sunt remarcate în genere decît de cei care sunt de obicei atenţi la îmbrăcăminte. Vreau să spun că mai toţi bărbaţii rămîn la idealul de eleganţă pe care l-au avut cînd au îmbrăcat primele haine „la modă", nu fără un dezgust de aristocraţi conservatori faţă de inovaţii. Uite acest superb exemplar, care e Tony Bulandra, a rămas la culoarea verde de dinainte de război,[1] care azi nu se mai poartă, la manşetele scrobite, la monoclul cu şnur negru, iar cînd vine în salon intră cu mănuşi albe, purtînd mereu tocurile înalte. Acesta era maximum de eleganţă cînd a început el să joace pe cuceritori. Uite regizorul Teatrului Naţional, Soare Z. Soare, care a risipit foarte multe milioane. Nu va renunţa decît simţindu-se nenorocit la cămaşa şi gulerul scrobit, la vesta cu tiv de pichet. Cînd Păstorel Teodoreanu a terminat liceul, se purta, provincial, la Iaşi, haină neagră, pantaloni gri şi gambetă. E îmbrăcat foarte luxos, poartă cămaşă de mătase de patru mii de lei, dar nu a renunţat la nimic din felul primului lui costum.

Aş fi vrut să-i spun mai multe atunci, dar, deşi ştiam ce vream, nu aveam gîndurile limpezi, nu izbuteam să mă exprim. Cînd scriu însă acum e cu totul altceva. E foarte ciudat cît mă ajută scrisul să gîndesc. Spun lămurit: să gîndesc. Pînă aştern o frază pe hîrtie, alta se formează, de la sine, în minte, adîncind-o pe cea dintîi. Cînd sunt în faţa cuiva, nici nu pot să gîndesc ca lumea, întocmai ca în liceu, cînd ştiam lecţia foarte bine, dar dacă mă scotea la tablă, din cauză că eram în faţa tuturor, din pricina profesorului, nu mă puteam concentra şi deci nu puteam să gîndesc.

Căci e îngrozitor să gîndeşti în faţa tuturor... cum nici încă altceva nu poate face cu martori, ca la examen. Am fost unul dintre cei mai proşti elevi ai liceului Lazăr, şi au trebuit multe intervenţii ca să trec. Prin urmare, nici lui Ladima nu i-am spus ceea ce acum îmi apare foarte lămurit. Găsesc, împotriva convingerilor obicinuite, că tocmai a nu urma „moda", adică a nu fi îmbrăcat ca toată lumea, e o dovadă de vanitate puerilă... Cei care vor să fie individuali în îmbrăcăminte, tocmai ei se fac vinovaţi de lipsă de modestie... Trebuie să ai o astfel de înfăţişare, ca să nu te deosebeşti niciodată din jurul tău... Cîteodată, mă gîndesc pe mine însumi cu barbă şi mă simt, aşa din senin, umflat în pene. E impresionant ce idee înaltă trebuie să aibă un om tînăr despre capul lui cu barbă... Eu, de cîte ori văd unul, aşa, impozant, îl şi rad în gînd, iar rezultatul, imaginea realizată astfel, mă amuză enorm. De aceea, cînd Ladima a vorbit de vanitatea puerilă a modei, îmi venea să-i spun că mai curînd mi se părea puerilă vanitatea asta a mustăţii lui imperiale, care atrăgea luarea-aminte, acum cînd eram cu el în restaurant. De altfel, tocmai poeţii care dispreţuiesc moda sunt cei care caută să se deosebească prea ades printr-o înfăţişare prea personală, pe care unii o afişează ca pe o firmă prea indiscretă. Multă vreme am crezut că redingota neagră, închisă la gît, cravata lată, tot neagră, gulerul scrobit, milităresc, pe care le poartă profesorii nemţi, sunt o dovadă de modestie şi dispreţ pentru cele lumeşti, de ignoranţă simpatică şi naivă a „modei" actuale. Cînd am fost însă în Germania, am înţeles, cu o uimire pe care nu poţi să ţi-o închipui, că, dimpotrivă, ei sunt foarte mîndri de această adevărată ţinută, pe care o cultivă de altfel cu multă grijă, ca pe o uniformă de intelectualitate, menită să-i deosebească de restul mulţimii de rînd...

---

[1] În 1927, fireşte. Căci acum, în 1933, a revenit

Dacă mă gîndesc şi mă gîndesc, îmi vine să cred că şi o îmbrăcăminte urîtă, cu o cravată înnodată neîngrijit, într-o lume corect îmbrăcată, e o dovadă de suficiență... întîi, dovedeşte că nu te sinchiseşti de părerea celor în mijlocul cărora trăieşti, iar pe de altă parte, că nu te stinghereşte să atragi luarea-aminte şi să fii comentat.

Dar atunci nu i-am putut spune lui Ladima nimic din toate acestea, iar el a continuat convorbirea, după ce şi-a ars romul din ceaşca de şvarț.

- Atunci, dacă nu fac haine la modă, de ce mai sunt mari croitori? De ce snobismul cutărei firme? Atunci mai bine să-ți cumperi haine gata.

- Nu... nu... Vezi, aici te înşeli... E o deosebire hotărîtoare. N-ai decît să priveşti atent un rînd de haine gata... Au întotdeauna umerii prea înguşti, încît cusătura nu vine ca o trăsătură caligrafică de la umăr la subsuoară, ci căzut scurt şi nesigur, din pricină că sunt tăiate în serie... pentru orice întîmplare... De aceea, gulerul nu cade la ceafă, pe gulerul cămăşii, frumos, ci rămîne căscat ca o gură de ştiucă. Haina, jos, e totdeauna prea lungă - pentru că fabricanții presupun că media cumpărătorilor au oarecum burtă... Mînecile au jos la pumn deschizătura prea mare, pentru orice mînă... De pantaloni, ce să mai spun? în față, chiar acolo unde, orice ai spune, cade întîi privirea, sunt strîmți, scoțînd în relief oasele, în loc ca toate cusăturile să cadă frumos la vale, ei au încheietura trasă într-o parte şi alta, ca şireturile la ghete. De altfel, însăşi marginea, conturul hainei de-a gata, are cusătura vizibilă, nu e la vreo doi milimetri mai înăuntru, acoperită... O haină gata e ca şi o haină de împrumut. E făcută pentru un tip mijlociu, standard... pentru altul decît tine. Pe cînd un croitor mare e un adevărat artist... El face o singură haină, pentru un singur corp... Atunci haina capătă galba ei, unică, aşa cum îi e destinația. De cele mai multe ori, fireşte, el aranjează natura... Nu mult, căci nu i se poate cere imposibilul, dar cît de cît. Haina lui are cusăturile, de la umeri la subsuoară, aşa, cum să spun, ca nişte jumătăți oblice de paranteză (nu i-am spus aşa, dar aşa trebuia să-i spun), la ceafă gulerul nu cască, reverurile se petrec frumos unul peste altul... Haina cade pe corp, fără să se agate nicăieri, cum învăluie, căzînd, mătasea, rotunjimea unui manechin. Jos e adunată rotund pe pantalon ca să nu rămîie loc gol sub ea ca sub o umbrelă. Pantalonii se fac, cu ajutorul cîtorva cute, foarte largi sus, ca să nu sublinieze, ca un tricou de tenor, partea din față, şi să nu acopere dosul, strîns, ca nişte cioareci.

- Domnule, dar te pricepi... Cînd mi-oi face haine te rog să vii cu mine ca specialist.

Aproape că jubilam că am cîştigat partida. Mă şi vedeam la croitor cu el.

- Dă-mi voie să-ți spun că mai toți prietenii mei mă roagă, şi nu refuz, să viu cu ei la probe. De ce n-aş face-o şi pentru dumneata?... oricînd, mîine!

Eram convins că mi-am atins scopul şi mi-am împăcat mica mea manie. Dar parcă necunoscutul i-a apărut plin de pericole.

A devenit gînditor.

- Lasă, că mă intimidezi... şi-l speria ideea.

Nu ştiu, mi-ar fi făcut plăcere să-l transform pe acest demodat prieten, într-o singură zi, ca în filmele americane. Să-l fac să-şi tundă mustața, să puie cămăşi care să nu-i mai stea independente de corp, scrobite, ci cu gulere care să-i mîngîie gîtul, cravate frumos înnodate, pantofi englezeşti, haine sprintene... Sunt sigur că ar fi plăcut mult femeilor.

Şi fără îndoială că leafa destul de frumoasă pe care o primea acum i-ar fi permis să cheltuiască două mii de lei, cel mult, pentru îmbrăcăminte.

- Va să zică modă nu e? Ci numai croitor mare? mi-a spus, după ce şi-a răsucit o ţigară, dintr-o tabacheră plată de lemn, fapt pe care îl înţelegeam, căci dovedea pe fumătorul de gust, care ştie că e mai bun tutunul din cutie, şi după ce a pus-o cu grijă într-un ţigaret special, cu vată înăuntru.

- Nu, nici aşa... E modă... însă priveşte mai curînd stofele. Asta e drept... Ţesătura stofelor şi culoarea se schimbă destul de des. Nu numai din progresul natural al chimiei şi ţesăturii, dar şi ca să depărteze frauda... în general, stofele bune au preţ de producţie foarte ridicat, din cauza materialului scump folosit. Din pricina asta, alţi fabricanţi fără scrupule, din cei ce produc şi vînd în cantităţi considerabile, imită stofele şi ţesăturile la modă, bune. Totdeauna însă cu o întîrziere de doi-trei ani, ba şi mai mult, pînă îşi lichidează imensele lor stocuri... Observă vitrinele scumpe, să vezi că au mai totdeauna alte culori decît vitrinele bazar. Alte cravate, alţi ciorapi, alte cămăşi, alte stofe... A fost la modă, imediat după război, un poplin gălbui destul de fin. Imediat, după ce au terminat vechile stocuri de zefir, marii fabricanţi au produs depozite întregi de poplin galben, mult mai vulgar însă, făcut cu multă economie, din spirit de speculă... Atunci, poplinul din material bun, produs cu grijă, a căpătat linii şi vărgi. Peste trei ani a fost imitat şi acesta... Acum magazinele de lux fac cămăşile de dejalenă... Peste cîţiva ani vom avea şi dejalenă pentru strada Carol. Dacă eşti atent la cravate, observi că - la un interval de trei-patru ani - ţi se oferă la colţul străzii o cravată „la fel" cu aceea pe care ai cumpărat-o de la magazinul de lux, însă de zece ori mai ieftină. La adăpostul culorii şi desenului caută să te înşele la calitate... De aceea producătorii „scumpi" schimbă imediat. De aci, moda ţesăturilor.

Era trecut de miezul nopţii. Grigoraş Dinicu trecuse de la bucăţi moderne la cîntece sentimentale, languroase... Unele mese se goleau, imediat curăţite de chelnerii „eleganţi" ca nişte diplomaţi. Femeile, toate interesante, din pricina îmbrăcăminţii şi a coafurii care le îngăduia să arate şi să sublinieze ce au mai frumos, camuflînd restul, mai formau, în boxe ori pe laviţa roşie care era de-a lungul peretelui, sub căderea bogată a luminii, centrul de atenţii calde pentru cei de la masă, sau fermecau strict iluzoriu, în parabole largi, pe cei din restul restaurantului, îl vedeam limpede pe Ladima ameţit de frumuseţea lor, dar fără să izbutesc să-1 fac să simtă, deşi era în realitate o problemă de stil, adică aşa cum înţeleg eu, de unitate: cît de grotescă, iar în fapt imposibilă (spre sincera mea părere de rău) ar fi fost alăturarea lui, aşa cum era, de un trup femeiesc, cu grijă şi gust îmbrăcat, ca o floare studiată. în realitate, el, care era împotriva atragerii atenţiei, izbutea să izbească toate privirile, să se izoleze între toţi, prin îmbrăcăminte, în acest salon cu oglinzi multe, prea luminate. Am vrut să-i subliniez asta cu oarecare brutalitate. La masa din fund, spre galantarul casieriţei, era un grup mare de oameni tineri şi alţii mai în vîrstă... între ei era unul, un fel de cazac uriaş, cu barbă albă, scurtă, răzvrătită, cu plete, şuviţe cărunte lipicioase, cu un chimir lat, care atrăgea toate privirile...

Mi s-a părut că aş putea bate şaua pentru Ladima.

- Crezi că domnul acela n-ar fi atras mult mai puţin atenţia, îmbrăcat aşa ca să nu difere de cei din jurul lui?... Moda uniformizează... e o lecţie pentru amorul propriu.

I s-a coborît mustaţa pe colţul gurii de spaimă, m-a privit cu ochii înfundaţi în orbite.

- Taci... taci... E marele poet german Dîubler, sărbătorit de redactorii unei reviste literare.

Am înghețat, cu sentimentul disperat că am comis una dintre cele mai crunte gafe din viața mea, şi întîmplarea m-a vindecat definitiv de a mai da asemenea lecții.
Şi totuşi Emilia asta nu are dreptate, căci dacă l-ar fi privit cu cît de puțină sinceră simpatie, ar fi trebuit şi sigur că ar fi izbutit ca ea să-l facă să-şi schimbe îmbrăcămintea.
Arunc mucul de țigară surîzînd şi examinez, întîi eu, biletul pe hîrtie cu antetul *Veacului.*

*Emy,*

*La regizor nu se găseşte rolul. Trebuie scos din nou. Am rugat pe domnişoarele dactilografe. Treci după-masă să-l iei.*

*Am reținut pentru revelion o masă de patru ham la „Enescu" Se mai pot pune la nevoie două scaune... Vreau ca 1928 sa fie început cu frenezie-*
*Acest 1928 vreau să fie anul vieții mele.*

*George*

Anul morții lui... Nici o bănuială...

Aş vrea să nu mai recad în mine însumi, dar biletul acesta singur stîrneşte în mine o goană de forme şi lumini. încerc sa rezist şi n-am punct de sprijin.
Revelionul din 1928... Viața omului acesta mă tîrăşte în vremea care s-a scurs, cu propria mea viață, cum trage un fluviu apele rîului afluent. Nu vorbisem cu doamna T. de un an şi jumătate... Amintirea îmi îngreuiază tristețea... Las totul şi fumez. Gîndul ca venea al doilea revelion pe care nu era să-l facem împreună, mă umplea de o disperare care pătrundea ca un frig... Trotuarele înguste erau pline de o lume grăbită, numeroasă de obicei, dar devenită manifestație de stradă în zilele acestea de tîrguieli... Toți oamenii aceia aveau un rost, aveau un ideal măcar de douăzeci şi patru de ceasuri, căutau o beție... Pe Cale Victo zăpada se pulverizase, încît se făcuse ca un soi de tărîțe deşi rămîneau, din cauza pavajului neîndreptat de la război, mici mormane de gheață stratificate. Parcă din cauza atîtor respirații geru se înmuiasej. Primisem de dimineață telefoane de la prieteni pentru invitații şi desigur ca peste tot oraşul gînduri se căutau într-o circulație amețitoare, ca mişcarea în filmele voit accelerate. Am primit cea dintîi dintre acest invitații, la L.C., pentru că înțelegeam că e de prisos sa ma rezerv, ştiam că oricîte vor mai veni, una singură va lipsi dintre ele.

Fiindcă la băcănii tîrguia atîta lume, pentru că în blănuri şi în şoşoni scurți de tot, ca retezați, lăsînd să se vadă ciorapul de mătase între ei şi strînsoarea mantoului, treceau atîtea femei... era în mine un neastîmpăr altoit cu tristețe. Mi-a venit şi mie o poftă nebună să tîrguiesc şi să fac bucurii la întîmplare... Aş fi vrut să ştiu ce va face ea seara... cu va ciocni un pahar de şampanie. Bună cum e, cui va ura cu obrajii rumeniți, cu rombul înflorat al surîsului, cu ochii strălucitori şi lichizi:"Noroc şi an bun..."? Va avea în toată seara un gînd bun şi pentru mine ? Cine-i va lămuri, în minte, amețitor, umerii mobili ca merele în de taiul mătăsii, şi rădăcina nervoasă a cefei?

Am început să colind magazinele, ca să văd cum tîrguieşte lumea.

Pentru nepoței cumpărasem de Crăciun un cinematograf „Baby", un aparat de radio şi tot soiul de jucării de pom... Am luat pentru cumnatu-meu o garnitură de birou cu tocuri rezervor, pentru soră-mea am găsit la un magazin o lampă minunată, făcută din cuburi, ca s-o determin să adopte mobila modernă. Micii actrițe i-am trimis un aparat fotografic, promis cîndva în glumă.

Aş fi vrut să-i trimit ei ceva, nu un cadou, un buchet de flori. De şapte-opt ori am trecut, alunecînd peste muşuroaiele de gheață, prin fața magazinului... Am zărit-o de

vreo două ori înăuntru, ocupîndu-se de clienți, foarte numeroşi pentru lămpi, mescioare şi obiecte de artă, care îşi alegeau singuri şi probabil cereau lămuriri, întrebau de cost... Trei sute de mii de oameni, din acest Bucureşti, de la trecătorul în maşină, la comisionarul trimis să ia pachetul, oricine ar fi putut intra s-o vadă pe femeia asta în pulover roşiatic şi rochie de culoarea cafelei cu lapte, să-i vorbească, să vadă figura puțin băiețească, oricînd gata să se transforme într-un surîs de soră sau „regină care vrea să se facă populară", numai eu nu... Aş fi putut sărbători revelionul la „Cina", între femei pe care alții le găsesc „splendide", aş fi putut colinda cu maşina pe la jumătate din locuințele luxoase din Bucureşti, în noaptea asta, cînd toate femeile erau decoltate şi împodobite... Oriunde aş fi fost primit... Dar totul era anulat de faptul acesta, net, că nu puteam urca două etaje, în parcul Bonaparte, ca să mă trîntesc pe un divan, eveniment care ar fi corespuns pentru mine cu o de neînchipuit întoarcere, permisă numai de încheierea păcii, dintr-un război de patru ani în tranşee.

Aş fi fost bucuros, s-ar fi potolit tumultul din mine dacă aş fi avut măcar posibilitatea să întreb la telefon ce face seara şi să-i spun, fie şi cu un surîs îndurerat: „Mult noroc... multă sănătate", după ce i-aş fi trimis un dar.

Nici măcar o floare anonimă nu-i puteam trimite... Ar fi ştiut de unde vine şi asta însemna pentru mine prăbuşirea.

Experiența unui revelion precedent îmi arătase riscurile unei astfel de încercări.

Acum doi ani, cel dintîi revelion pe care nu-l făceam împreună ne găsea certați, despărțiți de mai mult de patru luni... îmi spuneam totuşi că n-o să poată trece acest început de an fără să-i fac un dar, care aş fi vrut să fie şi o recunoştință, şi un cheag de emoție risipită într-altă vreme departe de ea, şi o durere nouă, arzătoare. Aş fi vrut de asemeni să aibă şi o valoare comercială... Mi-era teamă să nu aibă dificultăți materiale... Era singura femeie care mă interesa pe lumea asta, şi cum niciodată nu primise, în cei doi ani de dragoste, nimic de la mine, socoteam că n-ar fi rău s-o scutesc, într-o măsură oarecare, de cine ştie ce întîmplări viitoare...

Cu o lună jumătate înainte am studiat un catalog de bijuterii şi am comandat în Belgia, prin cel mai bun bijutier din Bucureşti, o brățară de platină cu briliante. Era făcută din opt dreptunghiuri de mărimea unui mic ceasornic, cu cîte un briliant mai mare la fiecare capăt... Costase 800 000 de lei... Mă gîndeam să i-o ofer de ziua ei, dar şi mai bine de revelion, căci atunci cadourile au un aer mai puțin direct şi personal... Sau dacă nu, eram hotărît să-mi creez, de la o a la alta, o împrejurare oarecare, anume; să aibă aerul unei stricte şi fireşti întîmplări fără urmare, ca să nu fiu nevoit să dau explicații.

În cele din urmă m-am hotărît s-o aştept la ieşirea din magazin Bănuiam că nu are să închidă deloc, dar îmi ziceam că tot va merge la masă . Aşteptarea asta a fost una din cele mai grele din viața mea... Mi se Darea că toată lumea ştie ce aştept, rezemat de bara galbena din vitrina unei drogherii vecine, dar nu chiar din fața magazinului, şi credeam că toți mă compătimesc şi mă găsesc ridicol.. Zeci de prieteni, care au trecut pe acolo, văzîndu-mă, m-au tachinat, intrebandu-ma daca aştept vreo midinetă... Mereu trebuia să găsesc motive şi explicații... Abia pe la două şi jumătate a ieşit... Cînd a trecut pe langa mine, in mantoul de taupe rotunjit, castaniu-verzui, cald, de simțeam o pornire nebună să-l mîngîi, să-mi lipesc obraji, de el am înghețat. Surprinsa însă după ieşirea din magazinul cu lumina artificiala, de albul amețitor al nămiezii, era probabil puțin zăpăcită şi de mişcarea curgătoare de pe

M-am urcat în maşina lăsată pe str. Sf. Ionică şi am pornit după ea, încet, hotărît să provoc în dreptul ei o încurcătură care să mă oprească n loc   Nu era prea greu în ajunul

acesta de An Nou... Cînd am ajuns, am cerut zgomotos loc... A întors capul tresărind, căci uni cunoştea claxonul. Am.privit numai cu coada ochiului Ea a rămas aproape încremenită pe loc şi toată figura i s-a strîmbat uşor ca de durere... Albul ochilor s-a făcut mai mare, mai limpede şi platina cu reflexe liliachii a pupilelor mai intensă, mai alarmată Buza de sus, d,n cauza aurii desfăcute într-un surîs de tristeţe, lasă sa se vadă dinţu albi din faţă îi înflorise toată faţa, mărginită de bordura ca de şapca a pălăriei cloş de gulerul mare al mantoului care-i înconjura capul şi-l depăşea, de fularul de mătase, care era ca un plastron de culoarea caisei, infoiat, pe piept. O vedeam în oglinda de la volan şi am întors capul încet... Deşi se uita la mine, n-a prins de veste, de parcă plutea in nereal - şi m-am mirat de asta - căci pe urmă privirile noastre s-au întîlnit... Am ridicat pă aria şi mi-a răspuns liniştit şi cald, parcă ne certasem aseară de parca S-ar fi trecut patru luni fără să ne salutăm. Am oprit pe dreapta în dreptul Pasajului Romîn, deşi îmi veneau maşini în fată... Am coborît şi i-am ieşit înainte.

- Sărut mîinile... Şi tremurînd aproape: La mulţi ani.

Avea ochii mirat deschişi, mai viorii, cu adevărat ca viorelele, înlă-crămaţi... N-a spus o vorbă şi mi-a luat apoi braţul. Mi 1-a strîns, pornind alături, lipită de mine ca o strîngere la piept, transformată din cauza locului. Simţeam parcă prin stofa paltonului mîngîierea mantoului ei castaniu-verzui.

- Unde mergeai?

Nu mi-a răspuns nimic... Tăcea, aşa, nervos, la braţul meu... fără să mă privească...

Mi se părea că am febră, nu mai am nici un contact direct cu lucrurile. Pe orice aş fi pus mîna n-aş fi putut prinde bine, vorbele nu veneau singure, iar în jurul meu nu mai treceau oameni, ci mergeau forme... De nervos ce eram, simţeam nevoia să vorbească neapărat căutînd penibil.

- Pot să te întovărăşesc puţin?...

Era puţin cam caraghios, de vreme ce ea îmi luase braţul şi mi-l ţinea strîns.

Abia acum m-a privit liniştit şi voit.

- Mă duceam să mănînc ceva la un mic restaurant aci...

- în pasaj?

- Da... dar acum nu mai pot mînca... Hai, pe stradă...

- Magazinul e închis?

- Nu, a rămas acolo doamna Landrino, care a fost mai devreme la masă.

La Riegler în faţă erau ţigănci care se instalaseră ocazional cu coşuri mari de vîsc şi mimoze; alergau uşor după trecători.

A surîs limpede, cu faţa mereu uşor crispată, ca o strîmbătură de voluptate şi durere în acelaşi timp, iluminată de ochii vii, care parcă descopereau acum lumea. A luat o ramură de mimoză ca un mugur de salcie, mi-a desfăcut paltonul şi mi-a pus-o la butoniera vestonului... A desfăcut apoi poşeta neagră, mare. Am vrut să duc mîna în buzunarul hainei, dar m-a împiedicat, aducîndu-mi aminte:

- Diseară e Anul Nou.

- A, da! E Anul Nou... Atunci primesc... Primesc cu o condiţie... Să-mi dai voie să-ţi fac şi eu un dar... Şi am scos mimoza ca o ameninţare.

I-a îngheţat faţa şi a capitulat frumos.

- Primesc.

Eram chiar în dreptul marelui bijutier... Nici n-a mai avut timp să protesteze. Pe galantarul acela, care e ca o vitrină de fluturi şi şerpi albi în muzeu, şi-a aşezat coatele nervos şi a început să caute... A descoperit cel mai cuminte inel... ca un fir de sîrmă, de aur, cu un safir... de altfel

foarte frumos...

S-a întors surîzătoare, arătînd încîntată, jumătate din dinții albi de sus, mai limpezi ca bijuteriile mici de fildeş.

- Am găsit.

Am privit glumeț, scoțîndu-mi mînuşile groase de piele şi dictînd cu o prefăcută energie.

- A nu... Cine oferă aci? Eu sau dumneata?

A devenit palidă, de i-a rămas numai gura roşie în toată fața şi s-a sprijinit de galantar... în clipa aceea, eu am avut, înțelegînd, ca o declanşare fluidă... Fără să mă gîndesc, automat, parafrazasem una din glumele noastre cele mai intime, cele mai senzuale: „Mă rog, aici cine iubeşte!" spunea uneori, cînd o țineam îmbrățişată, exasperată de dorință şi cînd, tiranic, sadic, nu-i îngăduiam nici o mişcare, de rămînea cu tot corpul întins, încordat, crispat, în aşteptare. Am transpirat întreg, ca de un scurt-circuit în artere şi abia după cîtva timp am putut vorbi, dar nu către ea, căci între noi totul era epuizat, ca după o posesiune, ci către bijutier, întrebîndu-l, aşa, stupid, ce rezultat ştie de la Consiliul de coroană din ziua aceea de la Sinaia, unde fuseseră chemați toți şefii de partide şi vreo doi jurisconsulți. Pe urmă am căutat cîteva brățări, am rugat-o să le încerce, ca să maschez premeditarea, şi privindu-i vinele încheieturii, sub pielea subțire, împletite ca dorințele, i-am prins în jurul mîinii întoarse, care era ea însăşi o bijuterie, brățara comandată.

De plătit, fireşte că m-am făcut că plătesc imediat, dar mă întrebasem mereu dacă să-i spun prețul bijuteriei, sau să-l las să-i fie surpriză... Mi-am spus însă că e o copilărie... că ar fi putut să cadă mai tîrziu pe mîna vreunui şarlatan, şi că era mai bine să ştie prețul adevărat... Am iscălit deci în fața ei un cec, anulat în prealabil, de 800 000 de lei, cît costase brățara. Era cel dintîi dar pe care i-1 făceam de cînd ne cunoşteam... Aveam superstiția stupidă că dacă îi ofer măcar o floare, dragostea noastră se termină... Şi, de aceea, luptînd cu mine însumi, în doi ani nu-i oferisem nimic. Cu sufletul alterat de sentimentul irevocabilului, cu care, de altfel, eram de acum familiarizat, resemnat după nădejdi contradictorii şi înfrîngeri definitive, îi pregătisem acest întîi dar.

Cînd am ieşit, apăruse, de după norii lînoşi, iar soarele.

- Mai ai o jumătate de oră... Nu ți-e frig? Mantoul castaniu-verzui, deşi îşi îngusta forma, acoperind cald genunchii, era scurt şi nu ciorapii de culoarea nisipului aveau să-i țină cald, mai ales că şoşonii erau atît de scăzuți şi mici. Vrei să mergem să mîncăm împreună la o grădină oarecare?

Am oprit o maşină de piață... Niciodată nu primise să meargă în maşina mea... În cei doi ani, iubirea noastră rămăsese oarecum secretă... Din cînd în cînd ne refugiam în cîte un orăşel de munte, de cele mai multe ori plecînd cu trenul: Deva, Sighişoara, Bran, Nehoiaş sau, cînd nu era sezon, pe coasta mării. Chiar la teatru, aveam aerul că ne-am întîlnit acolo, la masă eram împreună numai la ea, sau numai la mine în garsonieră, unde ne închideam uneori de sîmbătă pînă luni dimineața, ca nişte condamnați ai voluptății.

Am mîncat la un restaurant de pe 11 Iunie, singuri în tot salonul, în acest ajun de An Nou. Era pentru mine o bucurie chiar numai s-o privesc, cercetînd-o ca pe un tablou... Femeia asta, care la început nici nu mi s-a părut frumoasă, m-a făcut să descopăr frumusețea. Cădea pe gînduri uneori şi, ferindu-şi parcă privirea de a mea, rămînea în profil. Pălăria părea o glumă, iar marginea ei, ca o mică streaşină, de fetru castaniu, tăia o diagonală sinuoasă ocolind pe deasupra sprîncenei stîngi, peste ochiul drept, peste obrazul rumenit de trecerea de la frig la cald, pînă la lobul urechii, pe urmă,

arcuit spre ceafă, lăsînd cîteva bucle de un arămiu des, întunecat, afară. Zîmbea lumii gîndurilor ei, arătînd trist dinții albi de sus. Sprijinită în cot, își rezemase bărbia de dosul mîinii sucite, cu degetele mîngîietor lipite de gît. Era într-o vestă de jerse, cu linii-dungi paralele, roşcate, negre, cafenii, pe care o purta, văzusem pe fereastră, şi în magazin.

În asemenea clipe, ca şi atunci cînd era îmbrăcată pentru serată sau bal, frumusețea ei avea în ea ceva absolut nepămîntesc, transfigurat, şi asta explica de ce ațîți bărbați vorbeau despre ea cu un soi de emoție pe care ceilalți, care aveau prilejul s-o vadă doar întîmplător, în momentele ei de plictiseală, necazuri sau nedispoziție, nu o înțelegeau.

Am vorbit despre multe, fără să cerem nici unul, nici altul, explicații pentru ce a fost.

- Ce faci diseară ? am întrebat, neliniştit că îmi va pleca într-o lume necunoscută.

- Nimic... Vino la mine... şi fără să se gîndească: Vreau să bem, diseară, şampanie...

Mi-am simțit obrajii moi şi năclăiți de o sudoare rece... Să fiu cu ea diseară, în dormitorul fără mobilă, fără covoare, ca o cameră în care azi te-ai mutat, numai cu un pat alb şi o mescioară joasă, fără şifonier pentru haine - căci se dezbrăca într-o odaie alăturată în care erau dulapurile şi masa de toaletă, după ce ieşea din baie. Să fie din nou goală şi să bea şampanie... Ca un sinucigaş care dă totul pe o clipă, îmi vine să zic... da.

- Ce rău îmi pare, nu ştiam că te voi întîlni şi m-am angajat pentru toată seara... M-am gîndit la cei care se duc la operație, fără anestezie... Dar poimîine, nu la... haide la... Acum e partea cea mai grea... Fireşte oriunde, în afară de: la mine sau la ea acasă... Cînd iubirea noastră a fost timp de doi ani interioară, va trebui să fie acum numai pe drumuri. E o schimbare ca o răsturnare în existență.

- E la Cartea romînească expoziția lui Teodorescu-Sion... Vrei să vii s-o vedem?

A rămas contrariată, cu surîsul trist care îi ridica puțin colțul gurii, arcuindu-i buza de jos, făcînd-o paralelă oarecum cu conturul bărbiei; căci atunci cînd zîmbea, gura i se încadra ca într-un romb instabil, fără cele patru unghiuri, fiindcă unul era înlocuit de nas, altul topit într-o gropiță în bărbie, iar două schițate, aproape imperceptibil, în obrajii arcuiți uşor.

Şi, ridicînd din umeri, jucîndu-se cu mănuşile de piele neagră:

- La 11 dimineața?...

Ca şi cînd ne-am fi descoperit o vocație nouă, am vizitat, în cele două săptămîni care au urmat, toate expozițiile şi muzeele din Bucureşti... Eu eram într-o aiureală de fericire continuă...

Ştiam însă că totul va avea un sfîrşit, deci după două săptămîni am început să lipsesc de la *rendez-vous-uri*... M-a găsit o dată, chemîndu-mă la telefon, şi am rugat-o să mă ierte, pentru că sunt puțin bolnav... Sunt nevoit să stau în casă.

Speriată:

- Ce-i asta?... Ce ai?

- Nu ştiu... puțină febră...

- Dă-mi voie să viu să te văd.

- Eşti prea bună, dacă... nu te reține nimic...

M-am dezbrăcat numaidecît, am întredeschis buzele ca să mi le ardă puțin respirația, am făcut un adevărat exercițiu de paloare...

A venit, şi-a aruncat mantoul şi pălăria în fotoliu şi s-a aşezat doar jumătate lîngă mine, pe divan, cu picioarele lungi, oarecum paralele cu divanul, cu genunchii lipiți goi şi strînşi în mătasea ciorapului, căci rochia de serj bleumarin era prea scurtă.

Mi-a luat mîna, dînd o clipă în lături buclele arămii care-i cădeau pe față din cauză că aproape îşi smulsese, preocupată de mine, pălăria.

- Dar, pentru Dumnezeu, ce ai?

- Nu ştiu, nimic, puțină febră...

Mi-a mîngîiat matern părul, m-a privit în ochi, cu zîmbetul acela care-i încadra gura întredeschisă în acel romb inefabil, îndurerat, cu acea strălucire a ochilor viorii de tot, care făcea să fie văzută de departe... Şi pe urmă, hotărît, şi-a lipit buzele de ale mele. Am făcut o grimasă.

- Nu... nu... Cine ştie ce am...

A început să mă strîngă în brațe...

- Mi-e totuna, orice ai avea... M-am desprins, moale de deznădejde:

- Te rog, astîmpără-te... nu... nu...

Şi ca să nu creadă că ar fi altceva, că n-o iubesc, după ce m-am desprins, i-am sărutat mîinile ca pe unele frumos aşezate dintr-o icoană.

N-avea totuşi mînă mică şi cu degetele molatece de madonă, ci lungă şi subțire. Articulațiile apăreau la orice îndoitură pe dosul mîinii, altfel delicate ca nişte vii accente circumflexe, subliniind vîlceluşele dintre ele, bune de umezit cu vîrful limbii. Degetele albe, prelungi, nu se terminau în unghii ascuțite, ci mai curînd late, ca nişte petale mici lăcuite roşu, mîini fără grăsime, nervoase, de prințesă, pe care, resfirate, le ducea necontenit, cînd ca să aranjeze o buclă, pe după ureche, imaginar căzută, cînd ca să strîngă mica eşarfă în jurul gîtului, ca un domn care şi-ar potrivi cravata.

- De ce-mi priveşti mîinile? Surîdeam, fără să ştiu ce să spun.

Am prelungit o săptămînă boala aceasta închipuită, care mi-o dăruia pe ea în fiecare după-amiază la ora 7 jumătate precis... Mîneam seara împreună, la mine, lîngă divanul larg, pe o mescioară joasă, şi o priveam fericit cum îşi plimba mîinile pe olanda feței de masă, printre cupele joase de cristal albastru de murano, pe tacîmurile de argint, căci totul căpăta viață cînd era ea acolo.

Eram din nou ca în liceu, cînd visam să fiu bolnav, numai ca să vie îngrijorată, să mă vadă, o doamnă frumoasă, soția unui prieten al tatei... N-am mai lăsat-o să mă sărute, spunîndu-i că doctorului îi e teamă de un tifos... Îşi apăsa gura pe a mea cu o dorință de împărtăşanie a răului care mă cutremura.

Peste o săptămînă, ridicolul situației nu mai putea fi prelungit şi am anunțat că plec în Franța să-mi recepționez un avion comandat.

Într-adevăr, am lipsit o lună de zile... Eliberat de groaza apropierii, i-am scris de acolo, în fiecare zi, scrisori de dragoste smintite, cu voluptatea de a urla în fiecare rînd că o iubesc, de a mă umili în declarații de robire absolută.

M-am întors în zbor pe la începutul lui aprilie şi am început probele de antrenament şi încărcare de benzină... Vream să bat recordul în linie dreaptă fără să mă decid în ce direcție... Bănuiam că pînă în cele din urmă voi porni spre Capetown.

Veneam pe la ora 3 acasă foarte obosit, mîneam, fumam o țigară, şi pe urmă, îmi luasem obiceiul să mă duc s-o văd la magazin: Era întotdeauna de la 9 - 1 acolo şi de la 3 - 7... Se ocupa foarte serios, îşi sfătuia clienții în alegere, lăsînd fetele să se ocupe numai de mărunțişuri... Studia modelele noi în revistele străine de artă, discuta cu maestrul pe care-l aduseseră de la Berlin despre modificări şi materiale... Ajunsese foarte pricepută... De altfel, citea toată ziua, şi nu numai romane, ci tot soiul de cărți: tratate de drept şi

medicină, colecții de acte, sociologie, dar mai ales istorie... Pînă şi din cărțile mele, şi nu numai din cele adunate în carieră, ci şi de aviație, a citit. Reviste de artă şi literatură (de la ea am luat obiceiul să citesc şi eu *Nouvelles litteraires* şi *Candide).* Dar ceea ce m-a mirat mai mult era că nu lăsa să treacă, nici o zi, ziarele... O dată i-a spus cineva că asta e o apucătură bărbătească.

- Iartă-mă, eu nu mă duc la ceaiuri să aflu „noutăți" de la cucoanele, care ştiu atîtea; şi nici nu mă interesează cam ce spun ele.

Cînd se mira cineva că o femeie atît de frumoasă ca ea se ocupă atît de mult de magazin, rămînea totdeauna pe gînduri.

- Munca aceasta înseamnă pentru mine independența, banii cîştigați îmi dau dreptul să fiu eu însămi, să cumpăr cărți şi lucruri frumoase, să nu fiu jignită de proprietar şi să fiu scutită de oferte necuviincioase.

Avusese norocul ca întreprinderea să realizeze cîştiguri foarte frumoase, încît, după doi ani, mai împrumutînd bani, izbutise să clădească în Parcul Filipescu, înspre Calea Dorobanților, o casă mică, dar foarte modernă, cu două apartamente de închiriat, în afară de cel mic oprit pentru ea.

Nu a lipsit, în decurs de cîțiva ani, decît de cîteva ori de la magazin, şi numai din cauza mea... dar şi atunci ruga pe asociată să fie prezentă... Nici sîmbătă măcar, nu făcea *weekend.* Magazinul avea un fel de retragere ca o strană, mare cît o cameră... acolo era o masă groasă modernă, cu cîteva fotolii joase în jur, o etajeră cu cărți şi reviste. Citea, desena şi aştepta să fie întrebată de fete. Mi se pare că şi dumitale ți-a răspuns o dată: „Dar asta e viața mea... Ce vrei să fac?"

- Te împaci cu gîndul că ai să trăieşti 30 de ani aşa?...

- Uneori n-aş vrea să trăiesc deloc... Dar dacă mă gîndesc bine... nu e chiar aşa de rău... Stau acolo între lucruri frumoase, alese, uneori gîndite, mîngîiate de mine... Dacă n-am nimic de făcut, citesc toată ziua şi tot e un cîştig. În fiecare seară merg la cinematograf... O lună pe an călătoresc, dar e cinstit să adaog că nu uit interesul magazinului, vreau să văd ce mai aduce nou modernismul în mobilier.

- Dar iubeşti?... Nu eşti geloasă?... Nu eşti neliniştită?...

- Nu cred în iubire.

- Nu crezi dumneata în iubire? Nu te atrage iubirea?...

- Ba da, mă atrage... Poate că e singurul rost al unei vieți mărginite, comune, cum e viata noastră. Şi-mi place... dar ştiu că nu durează... că nu corespunde unei realități... îmi place mult să privesc o noapte cu lună... şi uneori stau vreme îndelungată la fereastra mea, privind, dar ştiu bine că luna e altceva decît ceea ce pare... Nu întind mîna s-o prind... E mult şi ceea ce dă, fără intenție şi sforțare.

Aproape toată luna lui aprilie am fost în fiecare după-amiază în magazin. Era o bucurie liniştită, între mobile noi, frumoase... Retras în firida aceea (încăperea fiind prea mare, de cînd cu criza de magazine, se construise în interior, ca să zic aşa, sau mai bine se împărțise încăperea în două, dar unul dintre magazine, o tutungerie, nu mergea pînă în fund, lăsînd astfel o bună porțiune celuilalt) parcă mă afundam într-un vis.

Am învățat o mulțime de lucruri în aceste trei săptămîni. Ce nu-mi explica femeia aceasta! Aş fi ascultat orice... Ne consumam într-o iubire rarefiată, prelungită după-amieze întregi. §i totuşi simțeam, nefericit, că nu e cu putință ca femeia asta să nu se întrebe de ce n-o chem la mine, de ce, logic, nu transform în fapt pornirea mea.

În ajunul Sf. Gheorghe... catastrofa atît de temută luni de zile n-a mai putut fi ocolită...

După-amiază mi-a trimis un buchet de liliac şi o mică valiză cu pijamaua ei, peria de dinţi, un alt obiect de toaletă mai intimă şi papucii, izmeniţi ca doi porumbei... „Astăzi este aniversarea iubirii noastre... Voi dormi la tine... E cu neputinţă altfel."

Mi-am dat seama cît de mult mă lăsasem tîrît de această paralizantă cedare din fiecare zi... Numai un gest disperat putea restabili situaţia... I-am înapoiat totul cu două cuvinte: „Cu neputinţă".

Probabil că a sosit într-un automobil, căci peste o jumătate de ceas a fost la mine, forţînd aproape uşa.

- Fred, ce înseamnă asta?

Cred că eram palid ca dr. Tokkeramo din *Taifun.*

- Nimic... Răspunsul meu. M-a certat cald... gutural.

- Dar Fred... Fred, eşti nebun... Tu mă iubeşti.

Am luat, cu o voinţă de ghilotinat, o atitudine aproape necuviincioasă:

- Doamnă, cred că faceţi o confuzie... Vă preţuiesc nesfîrşit ca inteligenţă... şi-mi place prezenţa dumneavoastră... dar nu mă interesaţi ca femeie.

A rămas ca paralizată... i-au dat lacrimile... Nu putea să spuie nimic, scîncea.

- Dar Fred... Fred... mă iubeşti, nu e gest al tău să nu-mi spună că mă iubeşti.

Am luat o atitudine de diplomat insultat:

- Doamnă, găsesc că e de un gust îndoielnic şi această presupunere, şi această insistenţă... De altminteri, ţin să vă previn că aştept din moment în moment o femeie... S-a frînt toată, părea mult mai mică... Îşi muşca buzele, cu ochii plini de lacrimi. S-a întors spre fereastră, s-a sprijinit cu cotul de o etajeră de cărţi, cu capul rezemat în palmă. Părul scurt şi fluturat, din cauză că îşi scosese pălăria repede, era tot înapoi, lăsînd descoperită fruntea şi urechea. Ochii priveau pe jumătate închişi, îndureraţi; distanţa dintre pleoape şi sprîncenele chinuitor înălţate se mărise mult. Buzele erau trist întredeschise, puţin de tot, nu se vedeau dinţii. Linia maxilarului de jos se vedea accentuată nervos. în gulerul de batist al bluzei, gîtul îi palpita în gropiţa de la claviculă.

S-a întors ca sub o povară, şi-a luat rar, ca un somnambul, mănuşile, şi-a pus peste *tailleur* blana de vulpe în jurul gîtului şi a plecat. Aşa au luat sfîrşit trei luni de trăită nerealitate.

În mai, a avut o legătură de două săptămîni, pe care a rupt-o brusc, pare-se, după ce acumulase destul dezgust... Am fost fericit cînd s-a împrietenit cu Eleonora Demetriade... Sufăr mai puţin cînd văd că se interesează de o femeie... Cînd a plecat la Movilă în august, căci la Berlin nu avea să plece decît în septembrie, m-am dus, bineînţeles, după ea... ca să ajung la conflictul cu Ladima, din grădina „Popovici". Cînd nu pot să-mi închipui în amănunte, în cadrul ei, viaţa pe care o duce... mi se aprinde ceva în minte, ia foc totul în mine...

Ar putea fi altfel? De doi ani viaţa mea e un şir de contraziceri stupide, de hotărîri mari şi gesturi curajoase, alternate cu acţiuni gratuite şi greşeli mici, infame, de o inconştientă care mă îngheaţă pe mine însumi şi anulează totul.

Emilia îmi flutură mîna în dreptul ochilor, ca şi cînd ar vrea să mă trezească.

- La ce te gîndeşti atîta?

- Nu ştiu, e atît de bine la tine aci. Afară trebuie să fie oribil, pînă s-o mai răcori puţin.

- A fost azi o zăpuşeală! Mă mir că nu plouă.

Plictisită, mai ales că suportă greu căldura, s-a sculat şi s-a aşezat pe marginea patului, cu trunchiul puţin cam strîmb. Picioarele cu coapsele mari, lăţite de marginea drotului, îi atîrnă de la genunchi în jos... Perniţa mică a muntelui lui Venus îi acoperă cu

totul, cînd stă aşa, floarea de mătase. Pîntecul, deşi ferm, mai face încă o cută ceva mai sus, paralelă cu perniţa... Sînii par şi mai mult două gutui pline de sevă. Fesa din stînga îi e mai turtită decît cea din dreapta, aşa cum stă cam aplecată într-o parte... sprijinită într-o mînă. S-a gîndit parcă la ceva. S-a dat jos şi a căutat o fotografie a lui Stoianovici.

- Numai să vezi...

O cercetez lung, deşi nu mă interesează, dar ca să nu îmi trădez interesul exclusiv pentru scrisori. Pe urmă:

- Hai să mai citim:

*Valeria dragă,*

*Îmi pare rău, dar nu pot să te ascult... Nu mai rămîn nici un ceas la gazetă... Am primit două scrisori, de la cine ştii, dare de prisos. N-am alt răspuns. E pentru a treia oară cînd sunt pus în situaţia asta.*

*Crede-mă, şi mie mi-e greu să renunţ la o leafă, care, aşa cum e, îmi e atît de necesară. Mi-e greu să renunţ la celelalte avantaje - pe care le enumeri - ale gazetei, dar mi-arfi silă de mine dacă aş continua.*

*Nu, Valeria, este peste putinţă... îmi pare rău de camarazii mei... şi mie mi-era agreabil să lucrez cu ei. Toată viaţa mi-e plină de urîciune. Cînd alţii au vilă şi casă şi onoruri, pentru că au renunţat la mîndria de a fi ei înşişi, mie nu mi-a rămas decît dreptul de a scrie şi mai ales de a scrie ce gîndesc. Dacă nu scrii ceea ce gîndeşti, de ce să mai scrii? Sunt alte mijloace de făcut bani, mai practice, mai rodnice decît acela de mercenar al condeiului... La urnia urmelor, pentru ceea ce mi se propune e prea puţin leafa de gazetar... Domnii aceştia nu mă cunosc. Dacă e vorba să accept asemenea îndeletniciri, atunci vreau să fiu şi eu ministru ca ei, vreau moşie şi castel în Transilvania. într-o cameră mobilată nu se poate locui bine decît cu o biată conştiinţă limpede.*

*G.D.L.*

Emilia îşi turteşte cu regret buzele una de alta, clatină din cap şi se lungeşte iar, plictisită, lîngă mine.

- Ce nerozie a mai fost şi asta! S-a supărat, ca proasta, pe gazetă şi şi-a dat demisia. Ce-am stăruit pe lîngă el... Valeria s-a ţinut de capul lui o după-amiază întreagă. „Nu şi nu, că el pleacă." Abia trecusem revelionul.

Din pricina unui articol în care Ladima denunţa vehement un cartel industrial, Gheorghidiu, care se vedea în scurtă vreme din nou pe banca ministerială, şi de altfel în înţelegere cu tata, au hotărît să se creeze la gazetă o „direcţie politică" pe care au încredinţat-o redactorului-şef, devotat lor. Toate articolele cu caracter politic trebuiau deci revăzute de Mateevici. În realitate nu era prea limpede rostul acestei direcţii, şi mai ales nu era limpede ce rol mai avea în redacţie Ladima. După o zi de încercare, cînd a văzut ce încurcate sunt atribuţiile respective, el şi-a dat demisia... Cele două scrisori i le-a scris tata, rugîndu-l să nu se grăbească, să fie înţelegător şi să ia situaţia aşa cum e. L-am rugat şi eu să rămînă... Mi-a spus cu un gest dezolat: „Domnule Vasilescu, îţi spun cinstit, chiar dacă aş vrea să rămîn, n-aş putea... Nu sunt în stare să scriu două rînduri care să nu vie dintr-o convingere adîncă. Stau înaintea paginii albe cîte o jumătate de oră şi nu găsesc nimic, idiotizat. Ce vrei să scriu, dacă nu scriu ce gîndesc?...

Nu sunt Mafalda să ştiu ce ar dori alţii."

Emilia clatină din cap cu părere de rău.

- Necazul cel mare a fost altul... Peste două săptămîni era premiera mea... Tocmai atunci nu mai era el critic. Eu ştiam ce are să fie... Toţi duşmanii lui au tăbărît pe mine...

Nu mai spun de alea din teatru, care atîta aşteptau. Nu-i vorbă, ştiu eu cine mi-a făcut-o.

Mă uit la ea, cum stă culcată pe o coastă, întoarsă spre mine. Sînul de jos e sprijinit de brațul de sub el, cel de sus întinde puțin pielea la baza lui, ca un fruct greu şi se sprijină pe tovarăşul lui de jos. Şoldul îmbelşugat stă arcuit mult şi genunchiul plin dedesubt e adus în față. Din pricină că îi e cald a dezbrăcat iar chimonoul.

Nu ştiu dacă „i-a făcut-o cineva", nu ştiu dacă „duşmanii lui au tăbărît pe ea". Ceea ce ştiu e că într-o piesă modernă, omenească şi simplă, într-o atmosferă de intimitate, ea s-a apucat să urle ca o disperată. Ceea ce ar fi mers într-o melodramă sau într-o dramă bulevardieră era aci penibil. Emilia era cu totul alături de rol, din care nu pricepuse nimic, şi nemaiştiind ce să facă, deoarece nici regizorul nu ştiuse ce să-i arate, a încercat să plaseze eternul şi teribilul ei cuplet din *Modelul,* deşi pe alte cuvinte, procedeu justificat doar de faptul că şi aci era vorba de o femeie părăsită. Cum aşa făceau pe vremuri, mi se spune, tenorii de operetă, care rugau pe şeful de orchestră să intercaleze undeva un cuplet cu care, cine ştie cînd şi unde, avuseseră ei succes.

Nenorocirea a fost că s-a rîs în sală, tocmai cînd Emilia se credea mai dramatică. Şi n-a fost o colegă de vină... Am asistat la premieră şi pot să spun că rîsul „era în atmosferă". A fost destul un mic accident... De la galerie, cînd ea a terminat, patetică, înclinînd capul pe umăr, o frază pe care o credea zguduitoare: „Să te gîndeşti din cînd în cînd la mine", un student, probabil, a confirmat apăsat şi grav: „Bine!" şi sala a izbucnit în hohote. De altfel, întregul spectacol a fost foarte „înjurat" de presă.

*Emy dragă,*

*Ce vrei? Ce sunt eu de vină... De ce îmi trimiți teancul de cronici?... Pe mine nu mă înjură toți cei pe care i-a muştruluit pagina literară? Uite* Avîntul *vorbeşte de un poet ridicol şi agramat: îmi citează o strofă... Am refuzat revuiştilor o cronică făcută de ei înşişi, acum* Gîndacul, *uite, scrie despre mine, citeşte tăietura asta, ca să vezi cît de spirituali sunt. ,Autorul cunoscutului volum de versuri* Spanac *(celebrul Ladima, îl ştiți) a intrat ieri să se tundă, într-o frizerie din centru. A fost o adevărată panică în personal şi mai ales printre muşterii. Atunci patronul, care-l ştia după caricatură, din revista noastră, a avut o inspirație genială... «Domnule, eu cumpăr* Spanacul *d-tale? Nu. Atunci d-ta de ce vrei să fii clientul meu?...» Mîndru, Ladima a scos de sub paltonul ros ca o capră rîioasă, trei volume de versuri:* Spanac. *«Le ofer gratis... dacă şi d-ta mă tunzi gratis...» Ştefan, patronul, a căzut lat, în mijlocul prăvăliei, şi a fost stropit cu toate flacoa-nele de fricțiuni din galantare, dar pînă la ora la care închidem gazeta nu şi-a revenit."*

*G.*

- E adevărat că şi pe el l-au tăbăcit rău. Ce şi-au bătut joc de el! Mereu găseam în cabină ziare însemnate cu creionul. Mi le puneau acolo „inimile bune" din teatru. Că nu s-au lăsat pînă nu m-au dat afară.
Şi, dezgustată, întoarce capul în partea cealaltă. Se încruntă şi nu se mai interesează de mine. Citesc singur cîteva bilete.

*Emy dragă,*

*E absurd să-mi reproşezi mie plecarea ta din teatru... Ce înseamnă asta: „Sunt absolut sigură că dacă nu-ți dădeai demisia de la gazetă nu aş fi ajuns unde sunt". De ce să crezi că eu*

*am atras toate duşmăniile prin „polemicile" mele? Si de ce să nu admiţi că a fost o greşită distribuire a ta şi că piesa e proastă? Crede-mă, Emy, sufăr şi eu cînd văd că eşti batjocorită prin gazete şi reviste. Ai dreptate, în chestia cu scaunul, bănuiesc şi eu că e mîna vreunei colege invidioase... Mă duc mîine la teatru să vorbesc cu directorul.*

*G.*

*Emy... era foarte multă lume şi n-am putut intra... voi trece mîine. Diseară eşti acasă?*

*G.*

*Am vorbit cu directorul... Spune că el n-are nici o vină... Hotărîrea a fost luată de comitet, 130 de angajaţi sunt prea mult pentru Teatrul Naţional... în fiecare zi sunt articole în gazetă pe chestia asta... Şi din 130 de angajaţi 92 sunt femei... E o proporţie exagerată... Spune că a concediat pe cele mai noi dintre angajate. Mi-a adăugat, ridicînd din umeri: „Am concediat şase fete, angajate acum doi ani, cărora nici nu li s-au dat măcar roluri de încercare, ca să se vadă dacă au bietele fete talent... D-ra Răchitaru cel puţin a jucat şi, în unanimitate, critica cere s-o dăm afară... Ce vrei să fac? Să îndur campanii pe chestia asta? Să dăunăm teatrului, ca s-o ţinem?..."*

*Emilia, nu-ţi închipui cît sufăr... nu e decît o singură soluţie... trebuie să montăm cît mai curînd un spectacol de avangardă... Am să aleg o piesă care să-ţi convie. Gend ăsta mă exasperează şi el. Pe Sărindar au desfăcut strada ca să repare canalul sau nu mai ştiu ce... Mi-e silă... Scîrbos oraş. N-am primit nici o ştire de la Gina... Dacă aş putea să plec. Dacă aş putea să mă odihnesc.*

*George*

*Emy dragă,*

*Nu ştiu de ce ţii atît să mergi la balul acesta... Am auzit că nici nu mai este ce a fost odată!... înainte de război „Balul sindicatului ziariştilor" era un bal la care venea toată lumea bună... Dar acum... E foarte greu de obţinut invitaţii... Am cutreierat ieri toate redacţiile, deşi îmi venea foarte greu, că am alunecat pe zăpada îngheţată şi mi-am scrăntit piciond. Nu am întîlnit din comitet decît pe Necşulescu... îmi spune că s-au desfiinţat biletele de favoare... Ca să viu la intrare, că e unul dintre colegi, şi mă lasă înăuntru... l-am explicat că e vorba de altcineva... Mi-a spus că am dreptul să viu cu o doamnă. E tot ce am obţinut... îmi pare foarte rău că nu pot să-ţi fac serviciul ăsta... Sunt şi altfel nespus de trist, Emy... în viaţa mea n-am fost atît de trist... Rămîi acasă... Să rămînem sîmbătă seara acasă... Vreau să stăm mult de vorbă... Ah... dezgustătoare iarnă... Mi-e silă de tot... şi sunt obosit... E ceva sfîrşit în mine, Emy... Vreau să stau puţin lîngă tine... Cîteva cuvinte... ale tale ar fi ca un balsam. Dacă ţi-aş ţine o seară întreagă mîna în mîna mea, poate s-ar mai împrăştia gîndurile acestea care rotesc deasupra mea ca nişte corbi... S-a sfîrşit, Emy.*
*Cu sărutări de mîini,*

*George*

- Dar ce bal era ăsta?

- Balul ziariştilor, țineam neapărat să merg. Alea din teatru se pregăteau toate. Nici măcar un bilet nu mai era în stare să găsească.

Îmi aprind obosit o țigară. Mă învăluie o tristețe ca o presimțire. îmi scapă scrisoarea din mînă, ca o frunză uscată.

*Emy, este imposibil... Deşi spui că ai văzut invitația la Gina, mie mi s-a spus că s-au desființat... e posibil să fie altceva, dragă... Comitetul sindicatului colindă ministerele şi băncile, plasînd bilete... Fiecare dintre ministere ia cîte-o lojă-două, şi douăzeci, treizeci de intrări, pe care ministrul şi secretarul general le împart apoi la prieteni... Probabil că Gina are un astfel de bilet... Dacă aş avea smoching aş merge eu cu tine, şi ai intra cu mine... însă l-am vîndut de acum* 5 *ani... Dar mai bine ascultă-mă, încă o dată, Emy... nu face să mergi... Vine acum acolo o lume imposibilă: cocotele şi servitoarele, se spune, fac majoritatea femeilor. Dă-mi mie mai bine seara aceea, Emy.*

*Niciodată n-am fost atît de trist şi părăsit ca acum. Am încercat să răspund infamiilor din* Semnul, *dar mi-au refuzat în toate părțile articolul... Necşulescu, pe care îl credeam cel mai bun prieten, uite ce scrie:*

E alăturat un petec de gazetă, cu un articol pe două coloane. Un pasaj însemnat cu roşu, sub titlul: *Nu e nevoie de o lege a presei.*

*„O lege de cenzură a presei e o aberație... Chiar cînd între gazetari se strecoară aventurieri şi şantagişti, ei sunt repede eliminați şi exemplul nenorocitului acela de Ladima, care a dispărut din presă în mai puțin de trei luni, e destul de elocvent." Prietenii, Emy...*

*George*

Cam la o săptămînă după plecare, el a venit la *Veacul,* cu un articol foarte violent, un fel de răspuns uneia dintre gazete, care-l ataca în fiecare zi. Mateevici i l-a adus seara lui Gheorghidiu, care a ridicat din umeri şi i-a spus să nu-l publice: „Ce să ne mai băgăm în chestiile astea?"

*Emy, e o copilărie... Frac şi nici smoching închiriat nu pun pe mine... în nici un caz... orice s-ar întîmpla...*

*L.*

- Mă mir, atîția inşi împrumută frac şi smoching. Dar n-ai idee ce încăpățînat era.

O privesc lung, ca pe o haină, şi iau altă scrisoare.

*Dragă Emy, nu înțeleg de ce atîta insistență... Dar, în sfîrşit, pentru că ții tu atît... Vin aşa în haină neagră şi cu un domino... pe care zici că l-ai găsit... Dar trebuie să trec mai întîi pe la Vasiliu... Pe urmă am treabă la S.S.R. Cred că de acolo scap pe la 8 ½. Mi-e foarte greu să merg prin ger, mă usturā respirația. Voi veni la tine imediat după masă...*

- Țineam să merg cu orice preț pentru că ştiam de la Gina că o să vie acolo Cobîlcea, un basarabean, prieten cu Gheorghidiu... Eu mergeam în rochie de seară

nemascată... Găsisem şi pentru el un domino... In bal, vorba aia, aveam să ne pierdem unul de altul... de la uşă chiar.

*Emy dragă,*

*Îmi pare bine că te-ai convins şi tu că a fost o greşeală să mergem la acel bal... Mai întîi faptul că n-am avut nici măcar domino şi a trebuit să îmbrac o jerpeiitură de costum de conspirator de la operă mi-a stricat de la început cheful... Pe urmă, înghesuiala aceea stupidă de la intrare. Să aştepți o oră pînă se mişcă gloata dinaintea ta... Nu mai spun că eu n-am înțeles nimic din tot balul, pentru că toată seara te-am căutat pe tine... Degeaba spuneai că să nu ne pierdem unul de altul, căci era zadarnic... N-am făcut decît să urc şi să cobor scările Eforiei, înghesuindu-mă într-un bîlci de costume de tot soiul, căutîndu-te de la balcon pînă pe scenă. Era într-adevăr o striveală şi o căldură înăbuşitoare... Abia se găsea cîte un colț retras... Aş vrea să-ți spun un lucru... De ce te-ai supărat aseară cînd ți-am spus că nu e frumos să vorbeşti cu tinerii aceia, de la altă masă? Tu erai nemascată, Emy, eu de asemeni din cauza căldurii mi-o scosesem... în asemenea cazuri nu mai eşti în necunoscut. O femeie bine, nemascată, chiar la un bal mascat, nu trebuie să îngăduie familiarități... Bărbații aceştia sunt de o necuviință neruşinată... aseară am avut tot timpul impresia că ne-a urmărit un automobil cu farurile stinse... Cînd am coborît, ne-a luminat însă de două ori cu farurile bnisc aprinse... Cred că au vrut să-ți fixeze casa...*

*G.*

- Vai, ce am mai pățit la balul acela. Dacă l-ai fi văzut în costum. Ce mutră nenorocită avea... Să rîzi să te prăpădeşti... Nu puteam să mă mişc din cauza lui... Aproape că mă ținea de mînă... Şi vorba aia, nu pentru el venisem la bal... Cum ajungeam la înghesuială, şi dispăream... Multă vreme nu i-a trăsnit prin cap să mă caute pe culoare, sus la balcon... Acolo am stat de vorbă cu un tip foarte bine, căruia i-am spus să ne despărțim şi să ne urmărească pînă acasă la plecare... că vom pleca la 3 fix... Să aştepte să plece cumnatul meu... (i-am spus că Ladima mi-e cumnat) şi pe urmă am să apar la fereastră... Am vrut să nu creadă că sunt singură, că unor bărbați le face proastă impresie asta... Pe urmă am mai căutat să mai fac alte cunoştințe... Dar nu puteam scăpa de el... Nemascat, că spunea că-l înăbuşă masca, era şi mai oribil... Cînd i-am spus lui Miți să-l tie puțin de vorbă... nici n-a vrut să audă... Fugi, dragă, de aici... Ce vrei, să rămîn de pomină!... Nu vezi, parcă-i Donchişote. Naiba să-i ia pe bărbații de la Operă... Au adus mai multe costume pentru noi, fetele, şi pentru bărbați... Dar eu m-am dus prea tîrziu şi n-am găsit decît costumul ăla de cavaler, pentru el.

O privesc atît de mirat şi de străin, că o clipă am impresia că a înțeles totul. Lumina lămpii de pe noptieră vine însă din spatele meu, încît fata îmi e într-o umbră uşoară, pe cînd ea e luminată în plină fată, iar umerii i-au căpătat luciri de sidef.

*Emy dragă, am venit prea tîrziu, am fost după-masă cu un prieten aviator, la aerodrom la Pipera. îmi pare rău că nu te găsesc. Diseară eşti acasă? Vreau să-ți vorbesc.*

*G.*

Treceam cu maşina de la restaurant spre aerodrom şi l-am întîlnit pe Academiei. L-am întrebat dacă vrea să meargă cu mine şi am fost bucuros că a primit. Zoream acum

antrenamentul, căci vream să plec, cît timpul era favorabil, spre Capetown. Toate încercările din vară eşuaseră şi a trebuit să aduc noi transformări Breguet-ului, schimbînd rezervorul, care nu putea lua decît 4 000 de kilograme de benzină - cînd eu aveam nevoie, ca să încerc şi un record mondial de distantă, de peste 8 000 de kilograme - şi aducînd unele modificări terenului de aterizare, zborurile de antrenament erau foarte obositoare mai ales din cauza discuţiilor şi a intrigilor de la aerodromul militar, unde îmi aveam adăpostit avionul... Sunt o seamă de aviatori tineri, foarte curajoşi şi foarte dornici să se distingă cu orice risc - prin biruinţe răsunătoare... Din păcate, nu sunt încercaţi decît arareori, căci, şi pentru ca să concurezi la moarte, trebuie, pare-se, protecţie. în concursuri internaţionale, în raiduri de mare importantă, sunt folosite mai totdeauna cam aceleaşi elemente, aşa cum rolurile se dau la teatru oficial aceloraşi actori favoriţi ai direcţiei. Din pricina asta mocnesc mari nemulţumiri, iar printre cei mai urîţi, în lumea aviatorilor, simt că sunt şi eu. Faptul că dispun de un avion al meu, faptul că am utilajul aerodromului la dispoziţie, faptul că am libertatea oricărei iniţiative îndurerează, ca un memento social, pe cei oropsiţi, care nu-şi pot oferi, la preţ bun de glorie, nici măcar viaţa.

Plecarea mea spre Capetown a fost anunţată în toate ziarele, fără dezvoltare prea mare gazetărească, dar repetată cu destulă stăruinţă... Fixasem întîia dată această plecare la 20 februarie, la 1 noaptea, nădăjduind să ajung în zorii zilei deasupra Mediteranei, să petrec a doua noapte peste Africa şi să pot zbura cea de a treia noapte, peste ţinuturile necunoscute ale Transvaalului... Cum se obişnuieşte, din snobism mai ales, foarte multă lume mondenă şi sportivă a ţinut să asiste la plecare... O telegramă de la Constantinopol, anunţînd vremea rea, m-a făcut să amîn raidul cu două zile. Deşi anunţată la aceeaşi oră, lumea n-a mai venit în număr mare, avînd aerul că „s-a păcălit o dată". Exasperat însă, a trebuit să amîn din nou, din cauza unui incident stupid. Indicatorul de turaj, deşi din vreme controlat, acum era gripat. Am crezut că am să leşin, aşa, de exasperare. Prea era mare ghinionul, prea se amesteca parcă un geniu al răului.

Fireşte că am început să fiu ironizat de către toţi cei care, deşi nu plătiseră intrarea, pretindeau spectacolul după program. Furios, am decis că a doua zi voi pleca fără să anunţ pe nimeni, la 4 dimineaţa, ca să nu mă mai plictisească nepoftiţii pretenţioşi. Am dormit toată ziua în ajun (provocîndu-mi o insomnie cu o noapte înainte) şi am venit cu două ore mai devreme să văd dacă mecanicul şi inginerul fabricii mi-au pus aparatul la punct. Era un sfîrşit de noapte ceţos, cu un orizont alburiu, cu vagi dungi negre-fumurii... Stele puţine, dar reci şi strălucitoare. Deşi eram încă în iarnă, bătea un vînt călduţ, dinspre miazăzi. Terenul verde era fără zăpadă, dar ici-colo cam moale, şi gîndul că-l voi străbate cu 8 000 de kilograme de benzină mă irita ca o contrazicere cîinoasă. Prin jurul hangarului, pe lîngă gheretele sentinelelor, erau muşuroaie de gheaţă înzăpezită.

N-aş putea spune că nu eram emoţionat, dar putea să fie şi din cauza acestor preparative de sfîrşit de noapte răcoroasă de tot în februarie, care aveau un mister de pornire la atac în zorii zilei. Sau poate că era şi neobişnuinţa de a fi sculat la o oră atît de mică, aşa ca un condamnat deşteptat pentru execuţie. (Ar fi fost altceva dacă, nedormind, aş fi prelungit o noapte pînă în zori.)

În afară de inginer şi vreo trei mecanici, de fratele meu, de un căpitan care reprezenta Aero-Clubul pentru omologare, mai erau sora mea şi vreo trei ofiţeri piloţi. Aeroplanul fusese scos din hangar şi adus pînă în lumina lămpii foto-electrice. Globurile electrice din faţa hangarelor, din cauza aerului puţin ceţos, rece, dădeau o

lumină difuzată, reverberată, de parcă iluminau cavouri aliniate. Îmbrăcasem salopeta ca pe nişte nădragi pînă la piept, pusesem casca cu ochelarii deasupra şi, învățat de incidentul din ajun, căci altfel aveam încredere în mecanic şi în inginerul fabricii noastre, am început, dînd tîrcoale păsării mele cu formă de torpilă înaripată net, o verificare personală şi amănunțită: jocul elicei, cablurile comenzilor, conductele de benzină şi ulei. La ampenaj, profundorul îmi pare înțepenit şi tresar, dar respir numaidecît: mecanicul îl încearcă în acelaşi timp cu mine, însă în sens invers. Benzina era pusă, după indicția mea, în trei rezervoare. Unul între mine şi motor, iar două laterale. Printr-o apăsare de pîrghie, în caz de pericol puteau fi desprinse de aparat, ca să evit incedniul sau prăbuşirea.

De la o vreme, am băgat de seamă o maşină de piață închisă, izolată de celelalte maşini cu care veniseră cei prezenți, şi m-a pătruns deodată fiorul unei bănuieli... Am ghicit, am văzut cu o putere de dincolo de mine, nu ştiu, dar am desluşit pe perna din fund ca o arătare, un chip de femeie. Mi-am simțit tot corpul, mişcarea sîngelui în capilare şi mi s-a tulburat respirația... Era linia ştiută a hainei de blană şi mai ales gestul mîinii întinse, adus pe rever, în mănuşa muşchetar, ca să acopere pieptul. Aşa cum numai unii au văzut pe apostol în noaptea fugii, eu singur vedeam şi înțelegeam. Venise, fără îndoială, ca să participe cu privirea la preparativele plecării, ca să aibă ultimele clipe... N-am îndrăznit să mă apropii, dar acum era în mine o povară duioasă, care-mi umezea ochii şi, deşi era mai apăsat, mişcările îmi erau mai vii.

Nu mă îmbrățişez cu nimeni dinadins, de altfel mi se pare şi prea teatral. Cînd urc în carlingă, cu salopeta la gît, piciorul îmi lunecă pe treapta de aluminiu. Tresar superstițios şi mă îndîrjesc în mine însumi. Aparatele de bord au fost examinate ieri toată ziua, acum mi-arunc ochii doar asupra compasului. Rotesc manşa, apăs cu piciorul palonierul: comenzile răspund. În oglinda rotundă, aşezată în dreapta, puțin întoarsă ca la automobile, pot privi cu atenție limuzina de culoare pare-se, neagră. E nucleul viu al cîmpului acesta în sfîrşit de noapte.

- Contact ! ...
- Contact.

Motorul porneşte, pocneşte, ies scîntei. Tresar... Turajul e ciudat... întreb cu privirea pe mecanic. Dar şi el asculta încremenit. Înțeleg. Am tras prea repede maneta. Reiau progresiv. Motorul prindre şi vrambajul lui infioară zările, ca şi vijelia stîrnită de helice. Delegatul Aero-Clubului îmi înmînează carnetul de rută, cu viza plecării.

Mi-arunc din nou o privire în oglindă şi fac gestul de înotător, dînd brațele înapoi ca să se ridice calele. Flutur mîina către sora mea, care e cu fața crispată de emoție. Aparatul a pornit şi iau direcția în plin vuiet. Tremur tot. Din pricina încărcăturii nu mă pot desprinde. Merg interminabil pe iarbă. Trag furios manşa. Nici un răspuns. Mă cuprinde deznădejdea că nu voi putea decola. Întorc înverşunat, reiau terenul de la capăt şi aştept ca avionul să-mi ceară singur să-l decolez. Gata, hagarele cad jos, orizontul se desface... Noroc... Am şi pornit spre sud.

Peste cîmp aleargă după mine, ca un cățel după automobil, o maşină deschisă. O recunosc şi am un fior care se adaugă la cel al aerului rece. Fac un viraj întins, întorc cu totul cobor în dreptul maşinii puțin şi descriu un cerc larg. Reiau apoi direcția... trag uşor şi sigur de manşă, aparatul cabrează întins spre ultima stea.

De acum voi fi singur între cer, pămînt şi ape, ca porumbelul care a zburat peste pămînt după potop. Zi şi noapte. Solidaritatea femeii cu mine e ca zborul a două suflete în nesfîrşitul lumii. Sunt mulțumit şi de o cincindență... Nu-mi închipuisem că are să vie, dar dacă a venit e de o sută de ori mai frumoas. Unui tînăr avocat, fost coleg de

şcoală, îi lăsasem sigilat, încă din ajun, testamentul meu făcut în dublu (o copie în caseta de la bancă).

„Las tot ce am, to ce mi se cuvine, doamnei Maria T. Mănescu. Rog pe părinții mei s-o socotească drept-fiică a lor”...

Vrambajul motorului cutremură toate straturile golului şi mă aşez ca o sentilă în post, fără sforțări mari de atenție la început, ca să-mi cruț puterile, cu ceafa pe spătarul de piele.

Cînd , m-am întors peste o lună, de la izvoarele Nilului, în cinci-şesa etape fără glorie, cu un aparat reparat de mine însumi, între atîtea articolaşe, scrisori şi depeşe, din inimă unele, atîtea ipocrite, era o telegramă care mi-a transformat tot sufletul într-un surîs neîntrerupt, cîteva zile întregi:

„Nu e nimic, băiat prost, ai să mai încerci o dată.”

Repetam cu voce tare, copilăreşte, textul telegramei şi mereu mă înduioşa ca întîia dată.

Era în cuvintele acestea o familiaritate „oarecare”, dacă vrei, dar o prindeau, cum o prindea orice gest.  Avea o eleganță firească, vie, animalică, dacă pot spune asta, care dădea un alt înțeles, sau un surplus de înțeles, cuvintelor şi o făcea să-şi poată permite orice gest, cît de riscat, orice greşeală împotriva presupunerilor elementare de eleganță, căci în loc să piardă, dimpotrivă, aceste abateri îndrăznețe deveneau la ea noi motive de frumusețe. Putea să ridice şi să fluture mîina într-un cinematograf ca să cheme o prietenă că a găsit loc, însă avea mîina atît de frumoasă, încît acesta era un gest adevărat de ducesă familiară.

Mînca uneori castane pe stradă, cu o lipsă de cochetărie mondenă desăvîrşită. Ei bine, şi asta o prindea. Totuşi cred că acest cuvînt nu e poate cel mai îndreptățit. Căci se poate spune că  „îl prinde” pe cineva un gest, cînd îl face intenționat şi dacă „îl prinde” implică şi judecata că  „a reuşit”. Dar doamna T. numai la examen şi la reuşită nu se gîndea. Era atît de proporțională, atît de subțire şi plină femeieşte în acelaşi timp, timp, încît îşi putea îngădui orice atitudine şezînd pe scaun şi nu avea nevoie să stea distinsă ca o nevastă de oficiant. Mai ales între prieteni - căci evita din sensibilitate familiaritatea cu cei străini - şedea la masă sau în fotoliu, sucită, încovoiată, sau, de multe ori, cu capul pe un braț al lui, cu picioarele trecute peste celălalt, de parcă ar fi fost dusă pe brațe. Aşa cum o pisică, oricum ar sta, e totdeauna elegantă (fără de poza caracteristică din abecedar care e singura urîtă). Cred că o femeie, dacă are ochi inteligenți, dinți albi, mîini subțiri şi picioare nervoase, îşi poate îngădui orice. E un anume soi de bunăvoie elegantă, care e chiar opusul eleganței intenționate şi care decurge din principiul superiorității sufleteşti, aşa cum aş fi vrut să lămuresc cînd vorbeam de Mițí Mărculeanu şi de comediana de la Paris. Acea atenție lăuntrică, acea permanentă tensiune intelectuală a doamnei T. nu numai că o scuteau de poze exterioare, dar îi valorificau orice mişcare, dîndu-i semnificație, cum un luminat interior pune în valoare frumusețea unui vas Gallé.

Căci pe cînd Emilia, de pildă, are ceva dintr-o unealtă prost conducătoare de electricitate, sau îți dă totdeauna impresia unei baterii descărcate, din pricina proastei fabricații, doamna T. pare străbătută necontenit de un fluid, care o face excesiv sexuală, chiar în gesturile de obicei inerte la celelalte femei (de pildă, să aştearnă un şervet pe o mescioară, să scrie atent o scrisoare, să privească mirată un tramvai). Cred că acest curent continuu era de fapt gîndire. O gîndire adevărată o simți cum simți pulsul cuiva, sau mai exact, cum ar trebui să constați, atingînd, că un corp e viu, numai din senzația de circulație. Mai că îmi vine să spun lămurit că inteligența se poate descoperi şi prin

pipăit. Şi cum calitățile la nevoie se cunosc, cred că inteligența doamnei T. se vede mai ales în acea grea încercare pentru femei, care e boala. Nimic nu e mai dezgustător decît o femeie proastă, bolnavă... îți aminteşte, fără înduplecare, că omul e făcut din mațe. Sunt unele din acestea care vorbesc despre metehnele lor, fără necesitatea unei confidențe măcar... În tren, în tramvai, în vizită... „A, eu sufăr de multă vreme de rinichi." „Nu mai spune? Şi cum vine? că eu am piatră la ficat"... „Nu, la mine e numai băşica... şi la ovare, de la o sarcină..." Şi dau lămuriri despre aceste beteşuguri, cu o mulțumire de sine, ca de nişte performanțe. Mi s-a întîmplat să vorbesc uneori cu doamna T. chiar despre purgativ, fireşte. Ei bine, nu era nici senzația de „ruşine", stupidă şi mahala-gească, dar nici vreun fel de publicitate sau aplicație, ca şi cînd ar fi fost vorba de cine ştie ce ispravă, aşa cum am văzut de atîtea ori. Era ca un fel de intenție-paranteză - ca să zic aşa - cu un surîs puțin dezolat.

- Te doare capul? Va trebui să iei un purgativ...

- (Plictisită, cu o strîmbătură comic jalnică): Vai! (Tocmai cînd era bolnavă, inteligența ei era deasupra, delicată, melancolică, de prințesă
devenită sclavă.)

Să ne întoarcem de la acel Capetown, neatins, fără noroc pentru mine, la această Emilie cu carnea de gutuie moale, la povestea aceasta pe care puteam să n-o cunosc şi totuşi o ştiu eu singur, în toată după-amiaza asta, în tot oraşul. Sting țigara şi iau un scurt bilet.

*Emy, nu pot accepta invitația... E o copilărie propunerea ta.*

*George*

- Valeria spunea că de vreme ce Cobîlcea îl invitase şi pe el la masă, dîndu-l drept cumnat... putea să vie... avea să mănînce şi el o masă bună la „Giordache". Îi cerusem doar un lucru, să-şi pună un guler curat, că de cînd plecase de la gazetă era într-o mizerie...

*Emy, nu te supărarea ieri am plecat şi v-am lăsat pe voi la expoziție... Mi-am adus aminte că trebuia să întreb ceva la fotograf.*
*încă o dată, nu te supăra.*

*George*

Rîde gros, plin, sănătos.

- Era altceva... El nu ştiuse că se plăteşte intrarea... Şi, cînd s-a cerut taxa, s-a făcut ca varul de alb... Cred că deşi ne invitase, crezînd că e gratuit, n-avea bani nici pentru el, necum pentru noi două. A început să bîlbîie, de-ți era milă de el...

*Emy, scumpa mea,*

*Întotdeauna nevoia de a-ți scrie creste în mine ca o voluptate, dar poate că niciodată ca acum. Dăinuie în mine încă frumusețea orelor de aseară, aşa cum dăinuie în ghiocul proaspăt vuietul haotic al mării. Asemenea seri justifică şi scuză toate amărăciunile iubirii. Ce împăcare profundă îmi dă surîsul tău aşa de cald, cînd mă priveşti!*

*Şi trebuie să fie asemenea seri lungi, petrecute împreună, ca să-mi dau seama cît de puțin te cunosc, ca să-ți descopăr noi însuşiri.*

*Niciodată nu ți-am admirat frumusețea mai mult ca aseară, Emy... Nu vorbesc de capul tău, care, ți-am mai spus-o, îmi aminteşte desăvîrşit de Lavinia, fiica lui Tițian, purtînd, în tabloul pe care l-am văzut în singura mea călătorie în străinătate, o tavă cu fructe. O impresie de sănătate trupească şi sufletească, de bucurie- luminoasă, bună şi sinceră. E totul numai armonie în tine, Emy. Te ascultam aseară şi te-aş fi ascultat încă ore întregi. Regăseam în tine, ca la începutul de neuitat al iubirii noastre, inteligența aceea egală, subtilă şi liniştit pătrunzătoare ca o mireasmă. Niciodată n-am întîlnit un mai firesc bun-simț, o judecată mai adîncă şi aşa de frumos domoală. Liniştea ta, cînd povesteşti, iluminată de surîsul plin, cinstit, cu care sublimezi unele momente, mă face să înțeleg cît de fără pereche eşti în această lume cotidiană şi meschină în care trăim. Emy, iubirea ta îmi sporeşte orgoliul de bărbat. Cu cel mai cald şi mai recunoscător sărut,*

*G.D.L.*

O întreb surprins, uimit, despre ce e vorba.

Surîde larg amuzată.

- Am stat cu el de vorbă, săracu, o seară întreagă. Că ştii... uneori... cînd nu era nimeni de fată (ca să nu se compromită?) eram drăguță cu el. M-a pus să-i povestesc fel de fel de lucruri. De la Bîrlad. Din teatru. M-asculta ca un copil. Nici nu-i mai venea să plece.

Mi-e cu neputință să cred că scrisoarea lui Ladima e sinceră, că toate acele însuşiri erau cu adevărat descoperite. E prea mare deosebirea dintre ele şi ceea ce arată Emilia, ca să fie posibil ca un îndrăgostit, fie el şi Ladima, să le şi creadă, scriindu-le. Socot că el se amăgea, cu oarecare luciditate. Seamănă, într-un anume fel cu Nd., bătrînul care stă de vreo cîțiva ani la noi la țară. E fiul unui fost ministru de prin preajma războiului pentru Independentă. A moştenit o avere frumoasă pe care a pierdut-o la cărți, toată. Chinuit pînă la demență de acest vițiu, după ce a stors de unde a putut şi cît a putut, făcînd datorii ruşinoase, a rămas muritor de foame, prin cafenele, la bătrînețe. Acum vreo zece ani, tata, făcîndu-i-se milă de el, i-a spus să vie la una din moşiile noastre şi să rămîie acolo. Are cel puțin casă şi masă, fără grijă. Ca întotdeauna şi acum simte nevoia să joace, dar vechilul şi alți cîțiva mai răsăriți de pe acolo nu vor să joace cărți cu el fiindcă n-are parale. Cum face însă rost de bani, de la mine sau de la prieteni, întîmplător, aleargă să-şi caute parteneri. Aceştia, ştiindu-i patima, se lasă greu, spunîndu-i acum că ei nu au parale. Pînă în cele din urmă tot el le împrumută banii de joc, numai şi numai să poată juca. Dar la sfîrşit rămîne fără nimic, căci ei dacă pierd îi împrumută din nou întruna, dacă dimpotrivă cîştigă, nu-i dau înapoi decît datoria, dar lui nu-i împrumută niciodată nimic. Multă vreme am crezut că experiența asta, măcar în zilele cînd o încearcă, trebuie să-1 dezguste definitiv de asemenea tovarăşi de joc. Totuşi nu... Mi-a spus-o singur. E mulțumit că a jucat chiar şi aşa.

Ceva din această mulțumire e şi în scrisoarea asta a Iui Ladima, care, pătimaş, împrumută însuşi Emiliei tot ceea ce-i trebuie ca s-o poată iubi şi o iubeşte anume, pentru ceea ce i-a împrumutat chiar el.

*Emy, sunt neliniştit... Lenuța îmi spune că ea treia zi cînd n-ai coborît din pat... Trebuie să faci să te vadă neapărat un doctor. E îngrozitor... Trei zile am lipsit şi eu, şi trebuia la întoarcere să mi se întîmple ceva...*

*Vin mîine cu un doctor prieten să te văd.*

*George*

Întorc întrebător capul spre ea, căci tristețea din mine e tot o apă cu durerea omului acesta.

- Era un raclaj şi, din cauza lui, o infecție care m-a ținut în pat aproape o lună... de două ori am crezut că mor... M-am opus, cred şi eu, să vie doctorul lui, să afle ce am... Cobîlcea, care la început îmi dăduse bani pentru operație, cînd a văzut că s-au cam încurcat lucrurile, n-a mai dat nici un semn de viață... Gheorghidiu nici el, deşi i-am trimis o scrisoare. în fiecare zi se ducea Valeria cu cîte o scrisoare, ca să aducă bani, dar mai totdeauna era degeaba... Bărbații sunt scîrboşi... Cînd eşti bolnavă, nu exişti pentru ei.

Ea a deprins ritmul meu sufletesc, s-a angrenat povestirii înseşi, de aceea îmi dă toate explicațiile firesc şi ca o confidență simplă.

*Emy,*

*Am înțeles aseară, dintr-un gest al Valeriei, că o duceți puțin cam greu, că boala asta cade prost. Sunt sărac, Emy, şi sufăr îngrozitor că la vîrsta mea nu sunt în stare să fiu de nici un folos femeii iubite, care suferă atît cît suferi... Ieri, după ce aplecat doctorul, a cărui privire am pîndit-o, ca un cîine ochii stăpînului, încercînd să ghicesc în ei, am rămas multă vreme sfîrşit de oboseală şi pustiu sufleteşte, în sufragerie... Mi-e silă de mine, Emy... Să văd cît de greu izbuteşte Valeria să facă față pentru medicamente, pentru hrana zilnică şi să nu pot nimic! Mai ales că am şi eu necazuri... Am fost recunoscător ieri proprietarului care n-a mai insistat... Ce să fac?*

*George*

*P.S. îți trimit, ca să-ți mai treacă timpul, cum stai aşa în pat, vreo două cărți de citit. îți trimit şi* Cugetul *unde am o poezie.*[1]

---

[1] E în numărul de pe martie al *Cugetului*

SAMARCANDA

Muntele sticlos din fund e la trei nopți
Depărtare cu privirea. Şahi răscopți
Plîng ce-a fost cu ochii scoşi. Oigurii mei
Cresc în vaduri, văile vuiesc de ei.

Merg spre turnul nalt, cît norii albi de grindeni,
Margini nu se ştiu, priveliştea n-are,
Țările vecine-l văd de pretutindeni,
Caravanseraiuri fumegă-n hotare.

Sus pe munți spînzurători cît cerul gol
Cheamă trecătorii şuierînd domol.
Muşte cît găinile rotesc. Leproşii
Vămuiesc chervanele, aprind chiparoşii.

Curcubeul peste Asia întreagă
Cheamă-nțelepciunea voastră să aleagă.

Iată flăcări, stele, luminează albastre,
Naşterea pe scurt a seminţiei noastre.

Bajazet fnchis cu amintirea-n cuşcă
Gratiile ca zăbalele fşi muşcă.
Hoarda, hoarda mea de aur peste tot.
Prapur cu minciună, cepeleag despot.

P.S. Am avut foarte adesea, lungi şi nervoase discuţii cu Ladima, la redacţie, la S.S.R. sau la cafenea despre poezie. Dispreţului meu, de altfel numai verbal, pentru această falacioasî preocupare, el fi opunea un dispreţ de mag pentru orice altă formă literară decît poezia, fn acest sens, după cîte am înţeles, folosea el expresia „poezia pură", voind adică să frisemne cu ea anume opera acelor poeţi care n-au scris şi nu vor scrie niciodată nici teatru, nici romane, nici critică, genuri, după Ladima, vulgare. El concepea structura sufletească a poetului ca o deosebire de speţă, nu ca o simplă polaritate. Creatorul de poezie e un profet, un iluminat, e construit altfel decît ceilalţi oameni, are simţuri fn plus şi darul de a transforma orice atinge. Pentru el frumuseţea, tradusă prin muzicalitate, era un rit, îndeplinea un oficiu esoteric. Ironiilor mele pe care le găsea „lipsite de înţelegere", le opunea esenţa imaterialităţii lui.

Îl indignau poeziile cu înţeles curent, cu „morală" sau chiar cele cu un tîlc oarecare.

- Atunci eşti partizanul „poeziei pure", aşa cum o înţelege abatele Bremond, ca o pură incantaţie muzicală, indiferentă faţă de conţinutul material al vorbelor, preţuind numai unicitatea lor formală, fncercam eu să-l determin să-şi formuleze sentimentul interior al ordinii lui poetice.

Spre surprinderea mea, protesta cu îndîrjire:

- Nici vorbă, nici vorbă! Abatele e un rătăcit, un impostor. Nu există o poezie pur formală. E o aberaţie. Poezia trebuie să aibă un conţinut, trebuie să exprime ceva.

- Dar atunci nu e poezie normală, „impură", ca să zic aşa? Ridica braţele nervos şi indignat de cursa pe care i-o întindeam:

- Nu, nu, nu...înţelege!... Ceea ce e normal nu poate fi poezie.

- Atunci eşti întocmai de părerea suprarealistului André Breton, care socoate că poezia are ca obiect subconştientul, exprimat mai bine în incoherenţa paraliticilor generali, frenetici, a căror modalitate suprarealiştii caută s-o realizeze cu oarecare pietate.

Ladima se îmbufna şi declara că nu mai discută cu mine, că sunt iremediabil neînţelegător.

Mă prefăceam uimit.

- N-ai spus singur că poezia trebuie să exprime anormalul?

- Da... Nu însă orice anormal... Nu mai sunt şi alte stări, supranormale?

- În sensul acesta, un fizician de geniu e şi el supranormal... fi înglobezi activitatea în poezia pură?

Hotărît, indignat, mişca braţele ca nişte vîsle.

- Nu...

- Atunci?

După o lungă pauză, cu emoţie, aproape:

-Dar visul?

Conveneam numaidecît, nu fără ipocrizie:

- Acum te înţeleg. Eşti un adept al onirismului... E un punct de vedere care se poate susţine. Oniricul şi orficui au fost delimitate de multă vreme ca perimetre ale poeziei... Dar atunci revii la lipsa de conţinut. Visul şi muzicalul sunt pură incoherenţa

Mă privea cu o adevărată oroare, şi explica domol:

- Nu... Nu... Nici chiar aşa... şi căutînd mereu: Există indivizi care au anumite vise, un fel de realitate transfigurată. Ca viziunea unei supralumi... Nu ştiu dacă e construită numai cu elemente din realitatea normală, sau e viziunea unui alt plan de existenţă. E un peisaj deformat, dar nu într-un mod vulgar, ca într-un vis de pensionar care a mîncat mult, ci după un potenţial superior, care este de esenţa poetului.

- Dă-mi un nume de astfel de poet, pe care-l socoti apropiat de dumneata

- De ce nu? Gerard de Nerval, Edgar Pol, Baudelaire, Huysmans, în proza lui.

- Da... pare-se că ne apropiem...

- Am să-ţi citez o strofă din Gérard de Nerval, care e, dacă vrei, semnul sub care stă destinul versurilor mele :

Je suis le ténébreux, le veuf, l'inconsolé,
Le prince d'Aquitaine à la tour abolie.
Ma seule étoile est morte. Et mon luh constélé
Porte le soleil noir de la mélancolie.

-Da ... în sfîrşit, ne apropiem... E întrebarea dacă e realizat în operă. Aşteptăm volumul promis de vreo zece ani... Poeziile dumitale sunt prea risipite prin reviste.

-Nu ştiu dacă-l voi publica nici zece ani de aci încolo.

---

- Cum îți spun, am suferit foarte mult, că din toți bărbații care-i vedeam mereu, cît am fost bolnavă, unul n-a mai dat pe la mine... Ladima sta toată ziua pe lîngă casă, mereu speriat de orice paloare a mea... Uneori mă plictisea cu tot felul de întrebări prosteşti... Emy, cum te mai simți?... Emy, ia cutare... e foarte bun pentru apendicită... Că-i spusesem că am apendicită... şi fetele care ştiau ce am - ele veneau, săracele - rîdeau să se prăpădească atunci cînd el da zor cu apendicita. Eşti de vină, Emy, cînd ai fost la masă la unchiul tău, cu siguranță că ai mîncat ceva cu sîmburi. Nebunele alea rîdeau cu lacrimi, ținîndu-se de burtă.

*M-am dus ieri la cine ți-am spus, să vînd cinci foiletoane, pe care le-am scris... N-a vrut să-mi plătească înainte decît pe unul. A spus că după apariție... Mai încerc şi la* Adevărul... *Am vorbit cu dr. Nicolaevici-El crede că se poate.*

- Zău, săracu, avea jnimă bună şi noi rîdeam ca proastele. Tot Valeria a avut dreptate. Într-o seară, mai de mult, cînd avea şi el bani, Gina ar fi vrut să mergem undeva să supăm şi aştepta ca el să ne invite, că fusesem împreună la cinematograf. El însă nu ne-a invitat şi atunci Gina ne-a spus nouă că zgîrcit trebuie să mai fie. Dar Valeria ne-a certat rău: „Ia mai taceți din gură cu asta. Fiecare îşi ştie mai bine socotelile lui decît i le ştiu ceilalți... Nu e bine să judeci pe nimeni".

Şi ai să vezi că, săracu, tot a găsit bani.

*Emy, uite aci alăturat* 5 000 *de lei... ți-i trimit mai devreme, căci eu mă duc să fac corectura la foileton şi nu mai e timp — Tin să ştii de ei cu un sfert de ora mai devreme- Nici nu-ți trece prin cap de unde-i am. încercasem în zece locuri să obțin un gir pe o poliță — A fost imposibil... Sub pretexte caraghioase: că „din principiu nu girez"- sau că „am avut odată un conflict" şi altele, n-a fost unul dintre amicii cu semnătură să nu mă refuze. Cînd, ieri, l-am întîlnit mergînd pe jos, pe Calea Victoriei, pe Nae Gheorghidiu: de zece ori m-am luat după el si de zece ori am renunțat, convins că mă refuză... La un moment dat, s-a întîlnit cu o doamnă cu care a stat în loc, mai sus de Biserica Albă, poate un sfert de oră... Dacă nu aş fi venit pînă acolo, aş fi renunțat.-. Parcă aveam tetanos, aşa eram de încordat şi nehotărît totuşi... în fața porții lui, după ce am traversat, ca să am aerul că vin din față şi că ne întîlnim întîmplător, l-am salutat. Am spus că vreau să-l rog să-mi facă un serviciu şi i-am arătat ce vreau... N-a spus nici da, nici ba, la început... Pe urmă m-a întrebat ce mai lucrez şi dacă l-am mai văzut pe I. Pillat... Mi-a arătat că el se teme de o nouă prăbuşire a leului. Dezolat aproape, i-am amintit sfios: „Domnule Gheorghidiu, dacă tni-ați da girul d-voastră... mi-ați face un enorm serviciu..." A răspuns distrat, cu două degete în buzunarul vestei ca de obicei, că ar fi o adevărată nenorocire dacă tulburările antisemite continuă. Nu mai ştiam ce să cred. Peste vreo zece minute, i-am amintit iar... Si am rămas uimit cînd în modul cel mai firesc, ca o paranteză, mi-a spus: „Sigur, dragă, cada... Se poate... Ai poliță? Bun. Ai completat-o ? Ei, bun." Eram tot dezorientat. „Să merg înăuntru s-o*

*semnați ?" „De ce ?E de prisos. Du-te colo, reazem-o de fereastră şi trage-i o semnătură pe dos cu numele meu... La ce bancă o scontezi? 5000 ? Ce te miri aşa- N-ai de gînd s-o scoți ? Atunci ce-ți pasă ?... Semnează acolo cum o fi... Gheorghidiu şi pace... La revedere- Du-te, cred, mai bine la Banca Industrială cu care lucrez eu..."*

*L-am semnat... M-am dus, am dat polița şi în zece minute am luat banii. Emy... în zece minute... mi-a venit rău... Duceam un petec de hîrtie si, pentru că era semnată N. Gheorghidiu- luam în buzunar cinci hîrtii mari de cîte o mie... Aşteptînd, am văzut cum cărau acolo, în cuştile sălii mari, coşulețe şi coşuri chiar, cu teancuri de mii de lei.*

Ceea ce arată, pînă la uimire şi dezolare, cît de complicat este sistemul acesta al relativităților în iubire e că în acest timp eu îl invidiam cu emoție şi admirație pe Ladima, care în vremea aceea se ducea foarte des după-amiază să ia o cafea şi să citească reviste la „Arta decorativă". Cînd îl întîlneam venind de acolo, eu, căruia acest lucru îi era imposibil ca unui condamnat, aveam impresia că el mai păstrează pe haine un soi de polen sufletesc. De citit, citeam şi eu, acum mai mult ca oricînd şi cu un neîntîlnit soi de înverşunare, cîutînd mereu asemănări, cum caută unii bolnavi care nu ştiu dinguri ce au în cărțile de medicină, simptome asemănătoare cu ale lor. Şi ceea ce mă impresiona cu deosebire nu erau analogiile de situație şi potrivirile de caracter, oarecum prea tari, prea reliefate care nu-mi spuneau mare lucru, cît un anumit soi de corespondențe în sensibilitate, care mă înfiorau cînd le descopeream. Este uimitor cît de mult seamănă, în reacțiile simțirii lor, doi oameni care se iubesc, oricît ar părea că au caracter diferite. (Dar poate că au acelaşi caracter şi de aceea iubesc adevărat ?) Determinismul psihologic e atît de mare, încît cu toată iluzia deosebirilor de structură, sunt incidente de asemănare, amănunte care te îngheață. Ca pe drumuri diferite să ajungi în acelaşi punct, îți dă emoția pe care o încearcă cel care, în pădure, vede că ori în ce direcție ar merge drept înainte ajunge mereu de unde a plecat. Şi cu cît e mai mare finețea şi caracterul de nuanță al întîlnirilor, cu atît nedumerirea din noi răsună mai interior. Că lucrînd fără să ştie unul de altul. Bovle şi Mariotte descoperă în acelaşi timp aceeaşi lege, a gazelor, sau că Newton şi Leibniz, mereu fără să ştie unul de altul, au descoperit fiecare calcululu diferențial, e mai puțin impresionant decît să sfli faptul că doi oamei încearcă aceleaşi simptome psihologice din pricina aceleaşi boli fizice, în senzații pe care le cred de neexperimentat, indicibil personale. De aci vine prestigiul imens al doctorului care ştie să întrebe pe un bolnav nu despre simptomele puternice, ci despre impresii crezute pur subiective. Nu despre durerea „în dreapta", despre crampe sau despre junghiul din piept şi tuse, ci despre cele care trebuie, traduc senzații, crezute cu neputință de întîlnit la altcineva. Nu-i aşa că uneori ai impresia unui miros de cîrpă arsă ?... Nu ai adesea senzații că pleaoapele sunt de carton ? Simți nevoia să te întinzi ? Îți face rău carnea cu fibre mari şi dimpotrivă plăcere cea cu fibre scurte, dese ?

Adică dintre cele care-ți par, implică la medic sagacitate şi deci cunoaştere profundă.

La fel te cîştigă prin pătrunderea lui nu autorul care prezintă în carte cazuri şi caractere groase, cam unanim cunoscute, ci anumite nuanțe considerate aproape secrete, care sunt însă cu atît mai revelatoare, căci garantează ele singure şi pentru adevărurile generale de suprafață.

Uimirea cea mare, înspăimîntătoare uneori, e să descoperi cît de total seamănă între ei oamenii prin ce au mai subtil şi mai secret, cînd se cred aşa de diferiți ca aspect.

Cam prin martie am aflat de la Ladima, pe care l-am întîlnit venind într-o după-amiază de la „Arta decorativă", de oarecare dificultăți cu care lupta doamna T. şi care se putea sfîrşi într-un mod aproape dezastruos pentru ea. Dar mai întîi ar trebui poate să

spun cum a devenit proprietară, asociată, a acestui magazin, căci e în legătură cu cîteba întîmplări.

După divorț, din pricina prăbuşirilor valutare, care reduceau toată averea părintească la casa din Cîmpulung şi la cîteva petece de livadă, doamna T. a trecut prin clipe foarte grele. Cînd mai tîrziu i se spunea, în glumă fireşte, că este o excelentă negustoriță, răspundea ades pe gînduri: „ De cîte josnicii mă scuteşte asta”.

Mie mi-a povestit cît de silă i-a fost de ea însăşi, cînd la vreun an după divorț, locuia la o prietenă şi nu se hrănea  decît cu cîte două ouă la pahar pe zi: „ Mi se scîlciseră pantofii şi-mi ardeau ciorapii de atîta purtat, nu puteam să mă spăl în fiecare zi ca lumea ca să nu deranjez prea mult pe prietena care mă găzduise. Devenisem acră, de dezgust trezit, de umilințe înghițite şi neajunsuri. „Pe vremea aceea a încercat că intre dactilografă la birourile din capitală ale fabricii noastre (am aflat mai tîrziu), dar după trei luni Gheorghidiu a dat-o afară... probabil  înşelat în aşteptări. Mi-a spus cineva că era urîtă pe vremea aceea şi prost îmbrăcată. După ce a încercat vreo două bănci, ca dactilografă, i-a venir ideea care a salvat-o. Pe Calea Victoriei, o doamnă bătrînă, dar de familie bună, ținea un magazin de mobilier şi obiecte naționale... Fireşte, pirogravura şi țesăturile săteşti erau principalele mărfuri ale prăvăliei care mergea acum prost. Doamna T., care trăise doi ani aproape la Berlin, unde arta modernă făcuse începuturi puternice, şi care păstra legături frumoase cu casele de acolo, căci fostul ei bărbat, fiind inginer al unei fabrici de tractoare, frecventa mult industria, s-a gîndit să folosească această împrejurare.

S-a adresat  bătrînei doamne, propunîndu-i să facă amîndouă tovărăşie. Una aducea magazinul cu chiria plătită, alta un transport de marfă modernă şi serviciul de „directoare”. Cu puținii bani pe care i-a obținut de acasă, cu bunăvoința prietenilor de la Berlin, i s-au dat o seamă de obiecte de artă în comision. La început o garnitură de birou, de nuc placat cu lac modern cafeniu, alt birou cu plăci groase de stejar sprijinite pe alte două plăci ca un paralelipiped culcat. Etajere mici, asimetrice, scăzînd ca treptele, capricios... biblioteci cubice, de arțar placat şi lăcuit, tot cu rafturi asimetrice... pe urmă lămpi ca zarurile mari, mate, şi nu mai ştiu ce statuete, subțiate, stilizate.

Succesul a fost neîntîrziat şi-au primit comenzi mai ale spentru bănci. Cum doamna T. cunoştea o mulțime de reviste de artă, peste puțin timp au renunțat complet la pirogravură şi țesături naționale, introducînd noul stil cubist. Au botezat magazinul: „La Arta decorativă”. (E drept că au început cam în acelaşi timp cu un pictor modernist).

Mai tîrziu, din pricină că transportul costa foarte scump şi mai ales se sporise vama, doamna T. a adus un specialist din Germania, pentru preparatul placajului de lemn; i-a dat ca ajutoare cîțva lucrători de la Tîrgu-Mureş şi au instalat pe Şoseaua Iancului un atelier de mobilă şi obiecte moderne.

Ore întregi ea studia retrasă în nişa care semăna cu un birou al magazinului, şi pe urmă, fie că indica direct modelul, fie că făcea schițe proprii, căci învățase admirabil desenul, dădea în fiecare zi, timp de o oră sau două, indicații şefului de atelier. De altfel, nimic nu se întîmpla în magazin şi atelier fără ştirea ei... Cînd era invitată se scuza, şi la mirarea celorlalți adăuga, surîzînd cu amărăciune: „E mai bine totuşi decît dactilografă...”

Acum avea cele mai diverse modele şi realizări, pe principalul dispariției oricărui ornament înflorat, şi al geometriei chiar în asimetrie, căci luxul sta numai în prepararea şi calitatea lemnului.

Paturi-divane joase, cu o singură tablie la căpătîi, plecată, fără nici un fel de zorzoane, alte paturi-divane, cu nişte lăzi geometrice la un capăt, pe care se putea pune vase moderne şi statuete stilizate, iar înăuntru aşternutul. Fotolii ca nişte cuburi scobite liniar, sau scaune simple ca acelea ţărăneşti, dar din lemn placat, dădeau o impresie de lux nou. Un paralelipiped, pe el o placă mare pătrată, era o masă de sufragerie. Lămpi-sfeşnice de birou, făcute din arcuri negre simplu, sau lămpi de tavan, în loc de lustre, cu nişte cutii de sticlă mari, mate. Covoare colorate împărţite geometric şi asimetric, împreună cu draperii de culoare întregeau totul.

Cam în vremea asta am cunoscut-o eu. Hotărîsem să-mi montez o garsonieră şi, cum nu ştiam ce îmi trebuie, am intrat aşa, la întîmplare, la „Arat decorativă", atras de vitrină. Am fost întîmpinat de o vînzătoare simpatică. Purta uşor o rochie neagră, serj, cu o floare de piele, neagră, de asemeni, la piept, în stînga. Figura era prea pronunţată în trăsături, ca de băiat, cu ochii destul de mari, dar cam apropiaţi... Mai tîrziu numai am văzut că sunt viu coloraţi. I-am explicat ce vreau şi mi-a dat sfaturi cu un aer atît de detaşat, atît de indiferent faţă de vînzare sau cumpărare, că m-a convins... Se înţelege că şi asta e o tehnică negustorească mult mai fină şi mai abilă decît lauda deşănţată şi puerilă a mărfii, în principiu. M-a întrebat cîte camere sunt, ce formă are garsoniera, ce culoare au tapetele, cîte ferestre etc. Şi cred că am spus o mulţime de prostii, căci nu prea ştiam ce vreau. Şi nu înţelegea nimic.

Nedumerit şi simţind nevoia să fac o glumă...

- Nu rămîne decît să veniţi s-o vedeţi.

Se aşezase cu coatele pe o vitrină, aducînd umerii cam prea rotunzi, ca merele, legaţi în arc la spate, încovoiaţi în faţă, căci rochia deschisă sus, în elipsă, descoperea cînd pe unul, cînd pe celălalt.

- Nu văd de ce n-aş trimite un maestru în locul meu, dar nu văd iarăşi, dacă ţineţi să vin, de ce n-aş veni... Şi zîmbea cu o amabilitate de vecină, parcă, atît de îndepărtat şi indiferent, că nu ştiam ce să cred.

Îi priveam mîinile subţiri, nervoase, care nici un moment nu stau în loc, şi contrastau astfel cu imobilitatea limpede şi cu absenţa ochilor.

- Domnişoară, îmi este imposibil să ştiu ce vreau. Spun sincer... Dar uite, dacă eşti bună, spune-mi, suma de 200 de mii de lei, cît vreau eu să cheltuiesc, ajunge pentru ca să-mi mobilezi trei camere? Uite, asta e cheia apartamentului... care e într-o casă nouă şi e gol. Îl poţi vizita, poţi hotărî mobila cum crezi dumneata că e mai bine... După vitrină, văd că în orice caz te pricepi mai bine ca mine... La 22 aprilie vreau cheia şi apartamentul... Te previn, domnişoară, că la nota dumitale voi face o reducere de 20 la sută.

M-a privit foarte mirată, măsurîndu-mă cu capul întors, lung, spre mine.

- Da, desigur că da...

- Atunci...

Şi nedumerită...

- În sfîrşit... dacă dumneata vrei aşa...

- De ce nu? Tot acolo ajung... A mai şovăit puţin.

- Da... vreau să spun... ştii... se obicinuieşte un aşa-numit acont ?... Cred că l-a cerut pentru că în prima clipă i-am părut neserios.

- A, da... N-am însă bani la mine...

- Nu face nimic. Veţi trimite suma de 50 000 de lei, în cazul acesta, după-masă sau mîine. „Bună negustoriţă", mi-am spus.

- Aveţi vreo preferinţă?

- !?

- Spuneți-mi cel puțin ocupația? îmi îngăduiți să întreb, nu?

- Sunt secretar de legație în Ministerul de Externe. în prag i-am repetat:

- În seara de 22 aprilie dorm la mine acasă. Nu?

Cum aş putea să-ți descriu bucuria pe care am simțit-o intrînd în noua mea locuință... Era şi ceva din plăcerea cu care pui întîia oară un rînd de haine, dar era de vină şi frumusețea locuinței.

După-amiaza era cu soare proaspăt de april, cald, cu razele foarte lungi, parcă umede şi, nu ştiu cum să-ți spun, mai grele decît de obicei, cînd am trecut pe acolo. Dar servitoarea, angajată de harnica mea furnizoare, nu m-a lăsat să intru, „că aşa a spus domnişoara". Este caraghios, însă de-abia aşteptam să văd cum e, aşa cum îți dai seama că e caraghios să aştepți să vezi dacă ți-au reuşit nişte fotografii, dar tot aştepți cu nerăbdare.

Trebuia să mă duc la club, la o partidă de *bridge* şi nu m-am dus. Azi mă gîndesc de ce puțin depind întîmplările esențiale din viața noastră. Am pornit-o cu „rabla" spre Şosea... Aş fi vrut să fac o plimbare de o oră pînă la Ploieşti, lunecînd uşor, numai ca să simt pe ochi, în jurul gîtului, pe mîini, prospețimea care adia a primăverii. Dar de la aerodrom gropile îți tăiau orice poftă de viteză şi de îngîndurare la volan.

M-am întors pe la 8 jumătate... Se înserase... Vestiarul nu era gata, n-avea nici măcar cuier şi am trîntit pălăria pe parchet, aşa copilăreşte, ca să fac tot ritualul... Din vestiar o uşă, în față, da în birou, iar alta, mascată, în stînga, da într-un hol mic... Mi-a deschis ea însăşi cînd am sunat şi, emoționat, am intrat în birou... Dădea o impresie de întunecare geometrică intimă. îl tapetase cu un fel de sac fumuriu. în loc de birou propriu-zis, o masă foarte lungă, fără sertare, ca o blană groasă, de stejar lăcuit afumat... în spate, trona un fel de casă de bani, de stejar lăcuit, cu o uşă groasă, nu cu sertare... Peretele opus era ocupat de un divan-colțar, lung şi îngust, deasupra cu raft de cărți, în lături cu etajere subțiri, tot pentru cărți sau vase de flori. Un alt cufăraş lăcuit pentru licheururi, o masă din trei blăni, două întretăiate şi acoperite cu alta pătrată în mijloc. Fotolii mici, cubice. Pe jos un covor de o singură culoare, cafe-nie-verzuie, ca şi stofa divanului, ca şi draperiile.

- Aci ai să-ți primeşti prietenii. Aci, nu în dormitor, şi surîdea... Un birou mare, fără sertare, că nu eşti profesor. Dosarele diplomatice, te întorci şi le pui în dulapul acesta masiv. Prietenii dumitale vor vrea să stea comod... de aceea divanul lung... N-am pus jilțuri adînci, ci jumătăți numai, în jurul acestei mese de licheururi, şi arătîndu-mi dulăpiorul: acolo păstrezi sticlele de băuturi. Raftul acesta, jos, e mai puțin pentru cărți, mai mult pentru bibelouri. Cubul acesta e lampa de birou... Lîngă divan sunt alte două mai mici cu abajur de hîrtie pergamentată.

Ceea ce mă încînta era simplitatea geometrică, fumuriul acela lăcuit pe care luneca privirea... impresia de confort şi strict necesar, în cel mai real lux.

Trecînd uşa subțire:

- Cu holul ăsta mic era mai greu, că are prea multe uşi... Noroc că trei din ele sunt mai spre capătul acesta. Am pus şi aci un divan larg de tot de forma locului şi taburete, cuburile astea, cu aceeaşi pînză ripsată, căci am impresia că nu vei primi vizite solemne şi oficiale, ci vor fi prieteni care vor să stea tolăniți. Cînd îți vine în birou cineva cu care ai de vorbit mai important, ei pot trece aci. Mescioara asta joasă e pentru lampă, ceaşca de ceai, cafea, dar poate sluji şi ca etajeră de cărfi şi bibelouri. Dar ştii că îți trebuiesc tablouri? O mescioara pătrată, uite, dacă ei fumează, sau beau cafele. Am pus dormitorul acolo, ca să fie mai ferit. Intri şi de aci din hol, dar mai are dacă vrei o ieşire,

sau o intrare, căci prin baie comunică foarte comod cu sufrageria, iar de acolo, cu scara de serviciu. A întregit surîzînd: Dar e păcat că şi ieşirea din fund e tot prin gangul de la intrare. Holul era albastru ca sineala.

Dormitorul, dominat de fumuriu lăcuit şi de auriu, căci şi tapetul era cu pătrate de culoarea paiului degradat, avea un pat-divan mare foarte jos, sprijinit pe picioare mici, ca un scaun, scurte şi drepte. Pe el o mare cuvertură de catifea păroasă, aurie, jos un puf, cît o roată, de rips albastru. Un dulap care abia îmi venea pînă la piept, dar gros, cu uşi laterale, era între căpătîiul patului şi peretele din fund.

- Să-ți încapă hainele bărbăteşti, lateral. La noi, cu rochiile înguste e mai uşor. Deşi pare bloc cu patul, se detaşează însă ca să se poată curăța uşor. Deasupra e suprafața lăcuită, cît o masă de mare, poți pune lampa, cărți, bibelouri, orice vrei.
Opus dulapului era o oglindă mare dreptunghiulară, cu o monogramă de metal negru în stînga, aşezată deasupra unei lăzi de arțar lăcuit, lungă şi joasă.

- Mobila asta nedefinită e un fel de cuier dacă vrei, de atîrnat seara hainele, căci nu mai sunt scaune cu spătar pentru haine, ori de pus obiectele pe el.

Mai erau două fotolii joase, largi, cu spate de divan şi cu răzămătoare laterale de nuc lăcuit, arcuite pînă în podea, comode, cu duble perne de mătase înflorată, albastre de tot.

În colțul liber dinspre fereastră, îmi cumpărase, cu o amuzantă competință, aparate de gimnastică de cameră, vîsle şi minge de box.

Am trecut apoi în sufragerie prin baie, pe care o lăsase montată cum a fost, adăugase numai o etajeră de sticlă şi nichel, în fața unei oglinzi mari de cristal. Sufrageria, cu tapete ca nisipul, avea un dulap scăzut şi lung cît peretele, iar în fața lui o masă lungă...

- Dacă ai prieteni, ori o aşezi în mijloc, ori o transformi în galantar cu gustări... Cînd mănînci singur acasă, ai masa asta pătrată, din mijloc. Ți-am pus scaune înalte țărăneşti, ca formă, dar modernizate. Uşa  astălaltă dă în hol, adică e aproape lipită cu uşa biroului, deci cînd le deschizi pe amîndouă, musafirii dumitale pot avea biroul, holul şi sufrageria la dispoziție, lăsîndu-ți odaia de dormit în pace. De aceea i-am pus şi o perdea groasă de stofă... Ştii, uneori e bine să nu ştie camera din stînga ce face camera din dreapta. Mai lipsesc, fireşte, multe lucruri... Tablouri... bibelouri... Poate un aparat de radio, patefon, telefonul, pentru ca locurile să devină confortabile pentru dumneata.

Treceam amețit dintr-o cameră într-alta... Azi, mobila cubistă s-a generalizat şi nu mai face impresie, dar acum patru ani nu erau în Bucureşti decît extrem de puține locuințe mobilate astfel. Abia dacă începuseră unele bănci. Mie îmi place nespus de mult şi cred că e îndreptățită această preferință a mea... La o masă oficioasă, cînd eram la legația de la Paris, numaidecît după război, se discuta despre epoca noastră... Pe drept cuvînt, un invitat francez spunea că e o epocă mare, căci are în ea războiul mondial cu întîmplările şi forțele manifestate în el. Un scriitor tînăr, de la secția de propagandă a Ministerului de Externe francez, susținea însă, dimpotrivă, că e o epocă de imitație şi crasă vulgaritate.

„O epocă fără stil - spunea el atunci, în 1919 - o epocă fără spirit de invenție în artă. Nu vezi, casele noastre mari practică stilul vechiturilor ? Resturi: Louis XIV, Louis XV, Louis XVI, Empire etc, cumpărate scump la licitație, ceea ce e o ruşine. Obiectele uzuale n-au nici o formă, sunt degenerate din modelele vechi, casele imită tot arhitectura Renaşterii, a barocului, a rococoului." „în schimb - a întregit cineva ironic - avem revoluția în artă: cubismul", şi toți au început să rîdă. Mi se pare însă, dacă mi-e permis şi mie, un profan, să am păreri în această privință, că dacă acest cubism e poate

caraghios cînd desenează capete din triunghiuri diferit colorate sau alte năzbîtii, nu se poate însă tăgădui că în arta decorativă (căci e singura artă care se schimbă de la epocă la epocă, pentru că Shakespeare şi Racine rămîn permanent valabili), adică în arhitectură şi mobilier, cubismul a creat „stilul epocii", cum se va zice probabil mai tîrziu, dîndu-ne semnul deosebitor de alte timpuri, şi deci chiar titlul de nobleţe pe care îl cerea tînărul scriitor încă din 1919.

Dacă o fi aşa, dacă n-o fi aşa, eu tot eram plin de bucurie.

- Domnişoară, trebuie să bem neapărat un pahar de vin pentru inaugurarea locuinţei mele. Şi pe urmă, zăpăcit: Dar mai întîi s-o plătesc.

A zîmbit.

- Da, dacă vrei si asta,... nota... este pe birou... Păstreaz-o astă-seară, verific-o... Mîine e Sf. Gheorghe. Treci vineri pe la magazin.

- Da, vineri... Te rog mult însă, domnişoară, să bei cu mine un pahar de vin.

A aprobat, cu un surîs nedecis, cu o ridicare nedumerită a braţelor. Scriam un bilet ca să trimit servitoarea la club, să-mi aducă un *menu* şi cîteva sticle de şampanie.

Citea peste umăr şi m-a întrerupt.

- Dar bine, ăsta e un banchet întreg...

- Un simplu dineu, *menu-ul* clubului. A privit surîzînd, răsfăţat.

- Ştii ce? E obişnuită şampania pentru inaugurări... Eu însă prefer un vin franţuzesc, cu condiţia să nu fie „Bordeaux"... Eventual un „Her-mitage" roşu, sau un „Château-neuf-du-Pape", Nu?

Am privit-o, mirat de preferinţele atît de precise şi oarecum savante. Mi-a cerut apoi lista şi a tăiat tot ce cerusem, scriind: şuncă slabă sau pui rece, brînză albă sau şvaiţer cel mult...

- Un Rocquefort?...

- E dezgustător...

O priveam mirat, căci femeile preferă mîncărurile şi mirosurile complicate.

A scris singură abia descifrabil.

- O cutie de compot de caise... „Ştirbey", căci prăjiturile nu merg cu „Bourgogne", şi a subliniat marca. Toate acestea se mai pot lua de la băcănia de sub „Athe'nee Palace", inclusiv vinul.

Acum venea, fireşte, bucuria de a mînca în garsoniera mea, despre care în oraş se vorbea cu anticipaţie, căci anunţasem că mă mut de acasă. Nu avusesem pînă atunci decît o cameră mobilată, bună cînd întîrziam prea mult în oraş.

Parcă eram un copil care se juca de-a menajul...

Şi uite nici azi nu-mi dau bine seama, dar cred că dacă mi-a plăcut s-o reţin la masă, a fost, nu ca femeie, cît ca parte integrantă a acestui moment nou pentru mine... Era aşa de potrivită acestui interior aranjat de ea, încît mi se părea că dacă o să plece, are să plece sufletul casei. Mă gîndeam, mai tîrziu, îndurerat, dacă nu cumva, mobilînd atîtea case, ea nu va mai fi făcut cumva parte integrantă şi pentru alţi beneficiari... Ştim vreodată?

Culmea era însă altceva... De. obicei nu era nici o femeie care să nu-mi dea senzaţia că pierd timpul cu ea; în sensul că mi se părea că puteam să fiu, cînd eram cu ea, mai bine cu alta mai interesantă, într-alt loc, la Şosea, acasă la ea, sau aiurea... Mă plictiseam în mod stupid, rîvnind mereu, fără sens, ca să zic aşa, la vrabia de pe gard... Mai ales după posesiune, era ca un fel de grabă plictisită, fără jenă, să plec numaidecît de acasă... Acum, dimpotrivă, nu vedeam ce ar fi putut să fie într-altă parte mai

interesant decît ceea ce aveam; mi se părea că la ora asta aci trebuie să fiu, că nicăieri nu ar putea fi mai bine... dar mi-am explicat atunci că e din pricina locuinței.

Gustarea a fost delicioasă, de-ți venea să aduni şi firimiturile de pe masă... Are dreptate... Mîncărurile acestea simple sunt mult mai bune.

- Nu-i aşa? mi-a spus ea... Dau o impresie de curat şi sănătos... Nu de putred şi amestecat.

- Nu vă plac... preferințele complicate?...

Şedea cu amîndouă coatele pe masă, cu brațele tinere şi rotunde, îmbrăcate în albul atît de delicat al bluzei, cu mîinile subțiri şi lungi, crescute parcă din manşetele moi de batist şi mereu plimbate în jurul obrajilor, sporindu-le feminitatea. Pe degetul arătător drept, avea un inel cu piatra neagră de onix, banal, dar care o prindea, sporindu-i albeața.

- Nu, domnişoară, serios, spune-mi ce preferi?

- Îmi place lumina... apoi pămîntul... cartea... rochia... fructele... zăpada... tot ce e neprefăcut... net.

Şi-şi ducea mereu mîna gracilă şi nervoasă ca să-şi aranjeze cînd buclele, care nu-i cădeau de altfel, cînd rochia care nu i se părea niciodată decentă.

Mai tîrziu m-am mirat mai puțin, cînd am văzut ce îngrozitor de complicate sunt însă aceste gusturi simple, deşi, de altfel, tocmai pentru acestea şi pentru alte, neaşteptat de simple, o botezasem ciobănită, căci avea oroarea oricărui pretins rafinament şi dezgustul oricărei perversiuni (ceea ce nu excludea, dimpotrivă, epuizarea pînă la demență).

Vinul îi încălzise obrajii.

- Luăm cafeaua în birou?

- Nu, în micul hol...

Am rugat-o mai tîrziu să rămîie la mine.

A zîmbit, privindu-mă cu ochii albaştri, puțin galvanizați, cum sta aşa trîntită pe perine în colț, cu mijlocul puțin frînt, cu un picior întins şi cel deasupra îndoit de la genunchi, apărînd mulat prin rochie, parcă era la ea acasă - şi gîndul acesta mă amuza. Surîdea, mereu, cu ochii vioi strălucitori, în albul uneori verzui şi mat al corneei.

- Vrei să inaugurezi casa?...

- Nu... dar tot eşti aici. Eşti aşa de bine aci... Parcă e un cadru pentru dumneata.

A zîmbit iar, îşi rezemase un cot de o pernă de catifea albastră de tot, pătrată, care înfățişa astfel brațul nervos ca pe o decorație rară. Din cînd în cînd îşi trăgea rochia taiorului dedesubt, căci i se descoperea genunchiul îndoit.

- Motivul e serios... şi lungită acum de-a latul divanului fuma, cu amîndouă coatele înapoi, sprijinite nervos şi delicat de spătarul albastru şi molatec, făcut parcă numai din perine scumpe de puf. Dar ştii că la mine acasă am cu totul alt cadru?

Pe urmă a stat mult pe gînduri; încurajat am revenit.

- Ai putea să pleci de aci?

- Vrei să spui de lîngă dumneata? şi-i sclipeau ochii viorii de ironie.

- Nu, de pe divanul acesta...

Am venit lîngă ea şi am rugat-o - jur - frumos cum n-am rugat nici o altă femeie în viața mea.

- Rămîi aci.

Gura foarte mobilă în rombul ei inefabil accentua ironia.

- Nu ai impresia că amorul acesta ia o nuanță conjugală?

- Dacă pleci de aci... plec şi eu... mă duc la club... oriunde... nu ştiu. A tras din ţigară, s-a gîndit îndelung, mi-a întîlnit privirea, care ruga cu emoţie, a examinat parcă abajurul de hîrtie pergamentată, albăstrie, sprijinit pe vasul sferic siniliu care purta lampa. Pe urmă s-a întors spre mine, s-a ridicat în picioare.

- Bine, rămîn... dar cît e ceasul ? 11 ? Mă duc pentru o jumătate de. oră şi mă întorc.

- Ce mai e şi asta?

- Nu ştiu; dacă vrei.

- Pe cuvîntul dumitale că te reîntorci?

Îşi pusese peste bluza-cămăşuţă taiorul care-i strîngea talia, iar la gît vulpea.

- Mă reîntorc.

- Dă-ţi cuvîntul.

S-a oprit din încheiatul mănuşilor negre care-i veneau peste mîneci, şi-a ridicat privirea viorie, umedă, spre mine.

- Nu mi-l dau, pentru că e posibil ca jos în stradă să am chef să nu mă mai întorc, dar... cred că... totuşi voi reveni.

îngrozitoare aşteptare... nesiguranţa asta... emoţia că o voi vedea dezbrăcată, deşi părea să aibă corpul mult prea slab... curiozitatea să ştiu cum e în felul ei... cînd va fi goală prin casă... cum are sînii... Am fumat ţigară după ţigară. S-a întors peste vreo patruzeci de minute. Cînd am auzit-o jos, m-am speriat ca de o halucinaţie. Aducea un pachet, ca de carton, în hîrtie albă. Am crezut că e ceva de la vreo cofetărie.

- Ce mai e şi asta?...

Şi-a aruncat vulpea de la gît, a pus pe un taburet pălăria şi mănuşile negre deasupra.

- Lasă-mă să-l duc în baie... şi l-a desfăcut pe jumătate surîzînd comic, ca să-mi arate...

Erau o perie de dinţi, săpun şi încă un anume obiect de toaletă.

- Dă-mi încă un pahar de vin, că prospeţimea de afară m-a trezit... Am cutreierat pe stradă cu maşina, să găsesc o farmacie deschisă, servită de vreo femeie... E stupid, dar mă jenez să cer unui bărbat, fie el şi farmacist, asemenea cumpărături.

- Ţi-e frică să nu ai copii?...

- Nu asta în primul rînd, pentru că un copil mi-ar plăcea să am... Dar dacă ameţeala dintîi mă face să accept un bărbat... o clipă după aceea mi-e silă de el... Aş muri, de nu ar fi o cameră de baie alături. Nici chiar bărbatul meu...

- Care bărbat?

- Nu are nici o importanţă că dumneata îmi spui mereu domnişoară, ca încasatoarelor de la tramvai, dar am fost măritată... Sunt divorţată acum.

Am rămas mult pe gînduri... Era ceva foarte jignitor în indiferenţa asta cu care vorbea.

- Dar ştii că e cam dezagreabil pentru un bărbat ceea ce spui?

- Te simţi jignit dumneata?

- Da...

- Nu ştiu, poate că aş putea fi altfel, cînd aş iubi un bărbat, dar nu l-am iubit nici măcar pe fostul meu soţ, care m-a dezgustat cel dintîi... De ce eşti posomorît? Pot să-ţi spun că-mi placi. Dar nu atît de mult - şi a scăzut vocea - ca să te iubesc.

Şi-a aprins o ţigară şi am imitat-o... Mă liniştisem cu totul şi o simţeam acum puţin cam străină. Aşa a început această întîmplare atît de plină de durere, care a urmat. Nu mă iubea şi n-o iubeam, nici măcar n-aş putea spune că o doream, căci fusese mai mult enervarea că pleacă, şi despre ea cred că, de asemenea, nu mă dorea. Ostentaţia cu care

se ameţea cu vin mă lămurea cu totul în privinţa asta. Hotărîsem amîndoi, simplu, un fel de posesiune lucidă, rece. Eram aşa de stins, că o clipă am avut fiorul că nu voi putea fi bărbat, mai ales că acum toată curiozitatea de a o vedea goală dispăruse, căci îmi întărisem aşa, fără motiv, din simplul fapt că se întorsese, bănuiala, provocată de faptul că avea clavicula mlădioasă, dar, oricum, vizibilă, că e prea slabă.

- Mai e vin?

I-am turnat din nou. Era pe colţul divanului, cu mîna sprijinită pe mescioară, cu genunchii mai sus decît mijlocul corpului şi, unul peste altul, picioarele întindeau desăvîrşit ciorapii, ca şi cînd ar fi fost cu intenţia de a-i prezenta.

Fuma foarte îngîndurată, şi eu mă întrebam cum să fac s-o sărut.

S-a ridicat hotărît.

- Nu rămîn.

Am tresărit încremenind, căci vedeam că se gîndise prea mult la ceva şi bănuiam că regretă că a rămas. -De ce?

Gîndul că pleacă îmi dădea din nou senzaţia că pierd ceva de preţ Şi enumerînd comic:

- N-am nici pijama, nici cămaşă... Şi probabil, n-ai nici dumneata Eu ţi-am cumpărat numai puţină rufărie de pat şi de baie... Mă gîndeam că ai să trimiţi servitoarea să-ţi aducă lucrurile personale de acasă.

Mi s-a părut aşa de copilăroasă şi comică, încît era să izbucnesc în rîs.

- Atunci, te duci înainte, te dezbraci şi te culci... Ce nevoie ai sub cuvertură de cămaşă?

S-a gîndit, a tras din ţigară, iar mîna, ieşind din manşeta de batist albă, mi-a dat repetat impresia unui pistil palid, de crin alb, uriaş.

- Bine, mă duc, dar să nu vii decît cînd te voi chema eu.

Am fumat încă o ţigară cu liniştea unui bărbat care ştie că alături o femeie se pregăteşte pentru el. Faptul că era o femeie pe care nici nu o sărutasem încă făcea totuşi stînjenitor de neobişnuită împrejurarea şi aproape că mă întrebam nedumerit ce are să mai urmeze şi mai ales prin ce treceri.

Am fost chemat pe nume şi am intrat în odaia de dormit... Cu capul pe perină strîngea, cu pumnii vîrîţi dedesubt, cearşaful, pînă sub bărbie, sus. Am rămas încremenit... în locul femeii atît de sigură de ea, de pînă adineaori, atît de conştientă de tot, era acum în pat un cap de fetiţă puţin speriată, cu ochii mari umezi, în care tremura neliniştea, gura îi era crispată într-un surîs, care putea fi şi îndurerat şi pedepsit de emoţie...

M-a înduioşat adînc. Mi s-au împurpurat obrajii de uimire. Am îngenuncheat pe puful mare cît o roată, de lîngă patul scund. Mi-am apropiat capul, privind tulbure ochii limpeziţi şi totuşi plini de nelinişte, care cereau o inutilă şi copilăroasă îndurare. Gura sfioasă ar fi vrut mereu să zîmbească, dar nu izbutea să arate decît puţin de tot din albul dinţilor de sus. Am apăsat-o şi am simţit-o puţin umedă şi caldă sub buzele mele. I-am petrecut mîna stîngă sub ceafă, cu mîna dreaptă i-am prins bărbia - şi după ce i-am desfăcut şi zdrobit uşor buzele ca să le potrivesc în toată suprafaţa lor gurii mele, am sorbit toată neliniştea şi toată duioşia lor, ca un destin început.

Dar cotul mîinii mele drepte, ale cărei degete îmi apropiau de buze bărbia şi gura ei, a zdrobit, prin pînza cearşafului, un fruct mic şi elastic al pieptului, care m-a înfiorat. Am smuls cearşaful, cu toată opunerea speriată, şi l-am aruncat în mijlocul camerei, ca să nu se mai poată acoperi. Am descoperit atunci un corp de femeie despre care pot spune că la fel n-am mai întîlnit niciodată. Cum stătea aşa, culcată pe spate, sînii mici, priviţi de deasupra, abia se desluşeau, se închega totuşi o zonă molatică, deasupra

căreia, sîmburele mic, înconjurat de un bănuț de culoarea vinului, odihnea ca pe o perniță discretă. Cînd corpul era privit lateral, însă, forma nedefinită a sînului se unduia cald spre subsuoară într-o suavă întorsătură, pentru ca să revie într-o nouă rotunjime, dedesubt, a omoplatului, care invita sub el palma... Toate aceste lunecări calde de linii anulau impresia pe care o făcea cînd era îmbrăcată că ar fi slabă. Coşul pieptului, lămurit, lăsa să apară ocolul ultimelor coaste, atunci cînd porneau lateral, iar pîntecele se strîngea ca un trup de şarpe. Muşchii subțiri, înfăşînd strîns talia, creau unduiri sub piele şi dau o impresie de susținut şi robust. O linie pornea de la gît, se adîncea uşor între sîni, se menținea mai largă între îndoiturile spre afară ale ultimelor coaste, cuprindea în ea ochiul micuț şi gingaş din mijloc, aşezat ca pe o perniță, uşor contractată, şi pe urmă se pierdea în liniştea triunghiului ca mătasea porumbului. încheieturile coapselor se ghiceau şi ele, răzbătînd puțin în marginea molatecă a pîntecului, lăudînd feminitatea caldă a bazinului, dar la spate şoldurile aveau o rotunzime desăvîrşită, tare ca de măr, în aşa fel, încît îți puteai petrece mîna pe sub şalele înguste de copilandră fără să salți prea mult mijlocul care-ți mîngîia el palma cu degetele resfirate de sub el. Ce m-a uimit îndeosebi erau însă picioarele, care începeau nu din dreptul şezutului ca la atîtea femei, ci de sus, din şold, lungi, rotunde, robuste, abia îngustate spre genunchi. Înăuntru, liniile gingaşe, cu împletiri de vine uşor transparente, care arătau drumul încheieturilor dintre coapsele rotunjite, tari, şi pîntecul, mic şi moale, erau limpezi, tocmai prin această deosebire de densitate, şi lung oblice.

Şi sub apăsarea buzelor simțeai unduirile de floare tare ale acestui corp, sprinten chiar cînd era nemişcat. Era ceva cu totul de necrezut în toate acestea, o nedumerire sporită probabil prin întorsătura nesperată, față de ceea ce bănuiam şi aşteptam, fiindcă o credeam prea subțire şi slabă.

Ca şi cînd aş fi vrut să văd din nou ce ochi sunt înzestrați cu un asemenea trup, mi-am apropiat fața de fața ei. A întors capul cu un zîmbet rănit, cu ochii de un albastru umed, intens, pe care pupilele, mărite mult, îi făceau aproape negri acum, căutînd parcă un sprijin în gol. Ardea toată, cum nu mi se îmtîmplase să întîlnesc un trup arzînd... Cu silnicie am vrut să-i stăpînesc ochii, dar i-a întors tot mai mult. I s-a răsucit puțin şi trupul, iar în clipa aceea piciorul dinspre mine cu coapsa lungă s-a îndoit, lăsînd să se vadă, pe sub ea, rotunzimea moale, dinăuntru, cu ocoluri de culcuş, a celeilalte coapse. Şi a fost o întunecare a gîndului şi a vederii... Ca o răsturnare de oglindă... O arsură a gîndurilor. Am adus dintr-un gest cearşaful de olandă, cu suprafața ca de zăpadă întărită, şi l-am aruncat peste ea, peste cap, ca un giulgiu, ca să nu mă vadă dezbrăcîndu-mă. Apoi, torturat de imaginea acelei unduiri, lăuntrice, de coapsă, i-am răstignit în pumni umerii şi, scos din minți, m-am încăpățînat să-i privesc silnic ochii şi frîngerea buzelor, pîndind în întredeschiderea şi frămîntarea lor vestea urmării de uimiri în frîngerea trupului, chinuit.

A stat în camera de baie atît de mult, că am avut timp să fumez trei şi patru țigări, cu o senzație de împăcare, de plinătate, cum n-am avut niciodată în viața mea pînă atunci... Era ca o bucurie egală, liniştită, peste tot ce a fost şi peste tot ce am ştiut, în fața a tot ce avea să vie, în toată existența lumii... Dacă mişcam un braț, dacă îndoiam puțin un picior, dacă trăgeam din țigară numai, această senzație de bunăvoie adîncă se făcea şi mai simțită, cum se face mai simțită o voluptate continuă cînd intervin atingeri mini noi.

Cînd a deschis, revenind, uşa mascată, trupul ei arăta o nouă frumuseţe. Talia şi era lungă, încît sînii săltaţi de tot acum, ca nişte nuferi culcaţi, păreau susţinuţi sus de coşul pieptului, dacă nu ai fi avut impresia că îi trag spre umeri muşchii lungi ascunşi sub piele. Linia plină a coapsei pornea din mijloc, continuînd, din şalele înguste şi spatele prelungit arcuit, întinsă pînă la genunchi, iar de acolo ocolită nervos pe pulpă, spre călcîiul mic, cu tendoane clare.

Părea puţin zăpăcită de lumină, dar, după ce s-a întors să caute comutatorul ca să stingă, dîndu-şi seama că e mai aproape patul, a fugit fricoasă spre mine. Cînd şi-a sucit încă puţin talia ca să caute butonul, am văzut întro- clipă că, privită din profil, linia întreagă a corpului ei, de la creştet la călcîi, vie, puţin oblică, făcea în dreptul şalelor un zigzag dulce şi rotund.

N-am vorbit încă multă vreme, iar începutul, după o îndelungată frămîntare interioară, a fost o întrebare a mea, cu un zîmbet nedumerit de tot, emoţionat.

- Ascultă, şi iar am privit-o uimit în ochii albaştri, sfioşi, de ce mi te-ai dat ?

M-a fixat şi ea lung şi nu mi-a răspuns, avea o linişte înduioşată în privire, care mă tulbura.

Am venit peste cuta de cearşaf ccare se formase între noi şi ne despărţea corpurile. O simţeam şi prin olandă, caldă ca un trup de pasăre.

Am zîmbit nedumerit.

- Mi se pare atît de ciudat că mi te-ai dat. Spune-mi, mă iubeşti ?

- Nu...

- Atunci ?

Din nou m-a învăluit cu privirea, ridicînd pupila spre mine, spre pleoapa ei de sus. Gura i se mărise într-un zîmbet întristat şi trebuie să spun, deşi am vorbit despre el adesea, că atunci întîia dată mi-am dat seama de acel romb vag care-i încadrează neasemănat de frumos gura îndurerată cînd surîde.

- Nu ştiu... n-aş putea să-ţi explic. M-a impresionat gestul de a-mi da cheia... A dizolvat totul în mine...

- !?

- Trăiesc într-o lume atît de rea... neînţelegătoare. Vocea îi părea înlăcrămată. Şi-a muşcat uşor buza de jos.

- !?

- O lume cupidă, frămîntată de bănuieli meschine... Gestul cam trăznit... aşa cu voie bună... m-a cutremurat... Simţeam că trebuie să-ţi răspund cu ce e mai bun în mine...

I-am luat mîna caldă, i-am mîngîiat părul. Mi-a zîmbit copilăros.

- Ceea ce făcuseşi era drăguţ, iar lucrurile frumoase sunt puţine... dacă le laşi fără răspuns e păcat... Şi arcuind uşor umerii, întorcînd iar capul, ca o lămurire mică a gestului ei: Mi-ai cerut asta. Şi-a culcat apoi încet obrazul cu o bucurie tristă pe braţul dus sub căpătîi.

De la o vreme, simt că Emilia mă priveşte cu o linişte penibilă. Mă examinează cu o curiozitate de muscă plictisită. Dar trebuie să merg spre destinul gîndurilor mele, pentru că mă duce într-acolo o memorie care scapă oricărui itinerar al raţiunii, cum viaţa vegetativă scapă controlului voinţei. De altfel, această trăire în trecut, aprig şi voluptuos dureroasă, tine, fără îndoială, de ordinul vegetativ. N-aş putea să o provoc oricînd vreau şi nu mă pot sustrage ei orice sforţare aş face.

întrebarea Emiliei mi-e penibilă ca o întrerupere dintr-o îmbrățişare prelungită.

- Ai dormit?

- Nu.

- Erai cu ochii închişi...

- Mă gîndeam... Mă gîndeam la bietul Ladima acesta... Ceea ce calculasem cu grijă să nu mărturisesc mi se pare îngăduit să afirm acum cînd mint. Pentru întîia dată, încurajată, Emilia are o vorbă afectuoasă pentru el.

- Era băiat bun, săracu... Mă mai necăjea el cîteodată... Dar îi părea grozav de rău... Venea pe urmă să-şi ceară iertare... Ce puteam să fac?... Mi-era milă de el... Dar... înțelegea şi el că nu se poate altfel.

O privesc uimit...

- Crezi că înțelegea ?

- Daa ... mai ales la urmă ... sigur că înțelegea ... Uite ... aşa, cam o săptămînă după ce m-am făcut bine ... a fost, aci la noi, o scenă grozavă ... Iar îl apucaseră aiurelile. Ascultă, nu ştiu dacă tu îți aduci aminte ... Ai venit tu odată la mine. Aşa cam pe la Bunavestire sau pe la Florii... Nu... nu te-ai urcat sus. A venit singură Gina să-mi spuie să mă îmbrac şi să viu jos la maşină ca să mergem la masă...

- E adevărat ... dar nu pricep absolut deloc... în ce mod sunt amestecat eu în această întîmplare...

- Să vezi... El era la noi... Abia mă făcusem bine, şi săracul, era foarte bucuros... Adusese prăjitură şi hotărîsem să stăm împreună cu Valeria, toată seara, toți trei. Vorbea vesel, rîdea, povestea...

Cînd a venit, Gina a văzut situația încurcată şi nu ştia ce să facă. Mi-a făcut semn şi mi se pare că el a văzut că are să-mi spună ceva... Am trecut amîndouă în dormitor şi mi-a spus că tu eşti cu maşina jos, că mergeți la masă şi că ea a venit să mă ia şi pe mine, că tot n-am mai ieşit de atîta vreme... Drept să-ți spun, mi-a făcut mare plăcere asta... De o lună şi mai bine nu mai mîncasem în oraş... şi am început să mă îmbrac numaidecît... Ea a coborît jos, zicea că ai zis că ți-e urît să aştepți singur în maşină. I-am spus că vin numaidecît, dar să aştepți după colț, căci mi-era frică să nu vie Ladima... Cînd m-a văzut îmbrăcată... el, care amuțise, m-a privit galben.

- Unde te duci ?

- Vorba aia, deşi mă plictisea... i-am spus:

- Fac doi paşi cu Gina pe jos şi mă întorc.

- Ce mai e şi asta ?... Ziceai că rămîi acasă ?... Spune-i Ginei să rămîie şi ea.

- Dacă-ți spun că facem doi paşi şi ne întoarcem...

Era foarte abătut şi-şi frîngea mîinile... Nu ştia ce să spună. Parcă nu mai putea respira.

- Ascultă, Emilia, te rog nu pleca... Rămîi aci, rămîi cu noi astă-seară.

Avea şi el hazul lui, ce să-i faci ? Îmi aranjasem lucrurile în poşetă, îmi căutam mănuşile... Atunci a venit el spre mine fierbînd:

- Te rog să-mi spui cine te aşteaptă jos în maşină ? Cînd am văzut obrăznicia asta, m-am enervat... Ți-am spus eu: sunt bună, bună cît vrei, dar cînd văd că cineva se obrăzniceşte...

- Asta nu te priveşte pe dumneata...

- A rămas aşa ca năucit.

- Cum nu mă priveşte ?

- Da de unde pînă unde, asta ?

S-a apropiat de mine, că zău, drept să-ți spun, am crezut că o să mă lovească. Îi ardeau ochii.

- Ascultă, Emilia nu ți-e ruşine să-mi spui asta ? Îmi venea să-i trîntesc poşeta în cap, dar mi-era milă de el. L-am repezit scurt.

- Te rog să mă slăbeşti şi să nu te amesteci unde nu-ți fierbe oala.

Am crezut că face spumă la gură ... a început să urle la mine, trîntind lucrurile pe masă.

- Eşti o mizerabilă ... Acum înțeleg mai bine ca oricînd. Eşti cu adevărat ... Dar ce nu m-a făcut: tîrîtură, tîrfă... Eeee ! Eeee ! Cînd am văzut asta, am crezut că-mi vine damblaua... Cînd m-am uitat o dată la el şi cînd l-am repezit.

- Ia ascultă, domnule Ladima... domnule Ladima... şi Emilia pune pe silaba *dom* un accent greu, ca spatele ei, iar repetarea numelui o face cu o ironie şuierătoare. Unde te trezeşti, domnule ? Dar ce, ai contract cu mine să mă pisezi atîta ?... Auzi, asta-i bună... Da ce, dumneata ai plătit chiria aci ? Ai numărat dumneata 30 de mii la Bunavestire ? ... Şi pe urmă i-am arăta tuşa, scurt... Te rog ieşi afară... A început să urle iar ... bălăbănind mîinile.

- De plecat am să plec... Atîta neruşinare m-a săturat. Înțelegi, m-am săturat... M-am saturat... Mi-² silă... Mă sufocă dezgustul... Şi încă din prag, urla furios... „Mi-a silă!..." Am coborît repede, fără să mă sinchisesc dacă mă aşteaptă şi mă urmăreşte... dar nu s-a luat după mine... A luat-o mergînd furios spre dreapta...

A doua zi, pe cine crezi că a văzut Valeria venind, palid, domolit şi pocăit, ca un cîine cu coada între picioare ? Pe Ladima !... Ea bună, l-a primit, i-a făcut cafea, şi el a stat pe divan, fumînd pînă pe la cinci, cînd am venit eu. Ei, ce era să fac ?... Am stat îmbufnată în dormitor vreo jumătate de oră... pe urmă mi s-a făcut milă şi ne-am împăcat.

Povestea atsa pune între mine şi existență ca un soi de catifea care împiedică orice contact şi control. Îmi aminteşte organic de toate indigestiile pe care le-am avut. Atît de multe fapte care sunt totuşi în clipa noastră nu le putem bănui în viață, la doi paşi de noi... Din cauza mea, Ladima s-a răsucit în el. Şi nici o fibră n-a tresărit singură în mine.

*Emy dragă,*

*Îmi ceri să răspund eu pentru tine la întrebările puse de tînărul gazetar... Lasă atunci pe mîine, Emy, Emy, sunt îngrozitor de obosit. Imt că se macină ceva în mine. Steaua vînătorilor asta nu ar fi o greutate, deşi eu o scriu aproape toată, căci şi articolele pe care le primesc de afară trebuie să le refac în întregime... tot eu o corectez, eu o paginez... Trebuie să răspund şi la corespondența pe care o trimit cititorii... Şi pe ce drumuri de viață şi de moarte e gîndul meu cînd tai un di ca să pun un de... Sunt obosit... Am şi acasă plictiseli... Nu ştiu dacă am să rămîn, pentru că atît cît îmi dau ei nu scot nici chiria şi o cafea cu lapte pe zi... Aş vrea să introduc o cronică dramatică, deşi e o revistă de specialitate, Emy, dar nu ştiu dacă o să-mi dea teatrele bilete. în orice caz, la nevoie, cumpăr şi tot mă duc... Vreau să continui neapărat ceea ce am început la* Veacul... *îmi spui că ai primit cu poşta tăieturi din gazeta cu ecouri, în care sunt înjurat... nu e nimic... nimic, Emy... Nu ştiu dacă tu cunoşti un vers din Rimbaud, care nu-mi mai iese din cap de vreo două luni încoace:*

*Des serpentes gtants divoris par depunaises.*

*Cu astfel de „oameni" lupta e zadarnică...*

*Anecdota din gazeta lor despre răutatea mea e o stupiditate... Nu cred că sunt aşa cum mă văd ei... Dimpotrivă, simt uneori că e în mine o imensă doză de bunătate inutilă... O bunătate cu care nimeni nu are ce face... O bunătate care se trece ca un fruct necules. O bunătate care se resoarbe, descompusă, ca o otravă.*

*Cu bine, Emy, draga mea.*

*G.*

*P.S. -Am trecut ieri pe la cizmar să văd dacă pantofii sunt gata... Trec mîine să ți-i aduc.*

Înțeleg, intens, ca un şurub răsucit în gîndul meu, că va trebui, cu orice preț, să iau aceste scrisori, care nu trebuie să mai slujească, pentru nimeni în viitor, drept afrodiziac.

Mă întreb însă dacă nu va fi nevoie, pentru ca să cîştig încrederea Emiliei şi să-i pot cere scrisorile, să mă culc (ca să întrebuințez barbarismul şi eufemismul acesta) cu ea din nou. Dar numai gîndul acesta şi mă , descurajează... Niciodată n-am avut-o de două ori pe Emilia... O dată da, căci vin amețit de pe drum de imaginea care mă obsedează şi, oricît de mediocră, întîia ei îmbrățişare nu mă dezmeticeşte decît aproape de urmă. Dar a doua oară nu, căci încep să mi se năzare toate lipsurile ei, şi nimic nu vine să-mi contrabalanseze sugestiile de dezgust care urmează.

Ceea ce mă surprinde însă e constatarea că nu corpul Emiliei mă împiedică s-o am încă o dată, ci capul. în anume sens, corpul ei nu e lipsit de frumusețe. Aşa cum stă pe spate acum, cu mîinile sub cap, cu un picior îndoit, iar cu celălalt, dinspre mine, întins, nu pot spune că e urîtă. Nici un moment carnea nu atîrnă pe ea, căci e tînără. Sînii s-au înmuiat, dar fără să-şi piardă conturul. Și-au lărgit numai puțin baza... Pîntecele nu coboară brusc, cînd se termină coastele, căci are coşul pieptului lat, ci rămîne aşa între coaste şi încheieturile scurte abia  aparente, ale coapselor, ca un vas plin cu cîteva ocoluri de gutuie, însă şi care se suge puțin în dreapta şi în stînga. Ochiul mic, închis al buricului e subliniat de o cută uşoară, dintr-o parte întra-alta, ca un arc de paranteză culcată ce se topeşte uşor spre şolduri. Ceea ce are îndeosebi plastic e pernița de carne triunghiulară, care precede cei cîțva cărlionți de mătase blondă ai feminității ei. Acolo, încă, are o frumusețe proaspătă de blondă grasă...  E sigur că acolo e, în felul ei, mai frumoasă decît doamna T., care este acoperită cu un puf arămiu excesiv.

Toate ar fi cum ar fi,  dacă n-ar avea capul pe care-l are. Rotund, cu frunte limpede de orice cută, cu nasul frumos, îndreptat în jos, cu arcadele geometrice arcuite spre tîmple. Orbitele ei sunt fără adîncime. Ochii mari, sus, sunt despărțiți, cu o îndoire, de sprîncenele trase, iar jos obrajii pornesc imediat de sub gene, reducînd la minimum pleoapa. O frumusțe ideală desenată de un profesor de caligrafie, fără nici un mister, care ține în acelaşi timp şi de acadea şi de parfum prost. Mă gîndesc iar: cap de pisică de lemn cu coc la spate.

Se spune adesea: femeile nu trebuie să arate prea mult din corpul lor, căci atunci dispare „misterul atracției”... Ca şi cînd misterul unei femei iar sta în sexul ei, iar nu în sufletul ei. Unii merg mai departe şi se întreabă cu îngrijorare, auzind despre progresele nudismului. Cum ? să dispară ceea ce făcea misterul femeii, îmbrăcămintea ? Atunci dispare şi feminitatea.

Dar sunt femei goale ca un măr, care au mai mult mister decît zeci de femei îmbrăcate pînă sub bărbie. Numai cine n-a avut numeroase femei în viața lui poate judeca astfel, şi mai ales numai ce care au avut femei care din primele trei cuvinte s-au isprăvit ca farmec. Astfel ar şti că sunt femei care fac, după-amiază, din picioarele lor un

colan în jurul gîtului bărbatului, iar seara sunt aceleaşi doamne cărora el le sătură mîna cu emoţie.
Dacă ar fi adevărat că pe măsură ce o femeie se dezbracă pierde din personalitatea ei, ar însemna ca la plajă, de pildă, femeile să fie mai puţin considerate decît pe stradă, ceea ce e cu totul fals. Chiar cînd e aproape goală şi leneş lungită în nisipul cald, i se vorbeşte unei femei frumoase cu trup de şarpe şi ochii limpezi, fără îndoială mai frumoasă decît îmbrăcată cau i s-ar vorbi într-un salon. De altfel, pe plajă se flirtează întocmai ca într-un salon. Într-o convorbire cu o femeie interesantă, deci deopotrivă de interesantă şi în costum de baie, ca şi în costum de stradă, după întîiele clipe de examen, ceea ce trece în paranteză, nu e cum s-ar crede, psihicul, ci trupul. După cîteva zile mai ales, cînd căldura animală, a pielii virgine ca să zic aşa a dispărut în plin aer şi în bătaia soarelui, cînd această epidermă proaspătă şi lîncedă (căreia protecţia rufăriei fine îi dă sugestii de culcuş, păstrînd în ea acea  căldură animală, care e ca o respiraţie vie a feminităţii) se îngroaşă şi se înăspreşte puţin, trupul se apropie de ineficacitatea statuară. Şi pe urmă raporturile sunt cu o abstracţie mai mult sau mai puţin totală de el; căci rămîne admirat de cunoscători ca o nouă îmbrăcăminte parcă. De altfel, Tekirghiolul-Movilă oferă şi o altă experienţă, pe care am făcut-o cu destulă uimire.

Aşa-zisele băi reci în lac au despărţăminte pentru dezbrăcat, deosebite pentru bărbaţi şi femei... Un gard de uluci, prelungit vreo zece paşi în apă, deosebeşte cele două imperii ale goliciunii totale. În lac însă, mai ales datorită soţilor care caută să-şi regăsească soţiile, despărţirea încetează, deşi nu sunt nici măcar maiouri. Privirile aruncate spre mal îţi oferă viziuni de paradis. Nici un amănunt nu-ti scapă, şi identificările nu sunt grele. Ei bine, seara dansam cu femeile pe care le văzusem „fără mister", cu aceleaşi sentimente ca la orice bal. Transpusă la altă scară, viata dintr-o staţie de mare e absolut la fel cu viaţa corespunzătoare de la oraş: gelozie, prietenie, bucurie, preocupări de interese, admiraţie, emoţie, pudoare psihologică, dacă mi-e permis să zic aşa.

Nudismul nemţesc e camaraderie, cum camaraderie sunt în genere raporturile lor. Flirt ar fi pentru francezi şi tigănie pentru ţigani, cum e şi cînd sunt îmbrăcaţi (dar nu mai mult, căci dispare atunci o parte din obsesia sexuală).

Se spune că unii bolşevici, socotind iubirea cu veleităţi de alegere şi exclusivitate, drept o prejudecată infiltrată de spiritul burghez, au încercat s-o desfiinţeze printr-o educaţie contrară, tratînd amorul ca pe un instinct, asemeni celorlalte, fals împodobit pînă acum cu o aureolă pasională. A fost redus la stricta lui importanţă prin educaţia neipocrită a sexelor laolaltă, prin nuduri integrale, pe stradă chiar, şi prin încurajarea împerecherilor libere. Eroarea cea mare a fost că au crezut că amorul în acestea rezidă... Dar doi inşi pe o plajă, în care e o învălmăşeală de picioare şi mîini, se gîndesc şi se simt ei pe ei înşişi cu totul deosebiţi de ceilalţi, care rămîn tot atît de numeroşi şi de asemănători între ei ca pinguinii pe mal. Numai că s-au gîndit şi au şi creat o nouă realitate.

Iubirea este preferinţă şi, posedată - după regulament - de opt ateliere întregi, o femeie nu poate fi împiedicată de planton să prefere în gînd şi să surîdă cu privirea, cum nimeni nu poate împiedica orgoliul de a te şti preferat şi recunoştinţa înduioşată pentru asta. Căci dacă preferinţa însăşi poate fi interzisă, gîndul preferinţei scapă oricărei oprelişti. Mai mult decît atît nu e necesar pentru iubire. În timpul retragerii, am sosit într-o seară, uniformizaţi de noroi, neraşi de o săptămînă, sleiţi, la un conac de pe Ialomiţa. O doamnă a improvizat o masă... Nemîncaţi, o parte din camarazii mei s-au năpustit haiduceşte asupra  farfuriilor... Asistam, privind, să termine ei, ca să mă

servesc şi eu, dar nu mai rămăsese nimic. Atunci am simțit îndreptată spre mine privirea femeii tinere şi frumoase. Mi-a surîs înțelegător şi i-am răspuns zîmbind. Mi-am aprins o țigară şi am renunțat aproape. După masă, cum se mai schimbau cîteva vorbe, m-a întrebat: „N-ai mîncat nimic? Vino, pentru că am spus servitoarei să-ți prepare ceva..." Şi am mîncat în camera ei, unde am rămas pînă dimineața. E un raționalism excesiv, programatic, în proiectul egalizării tuturor oamenilor în materialitatea lor, căci deasupra unor mlaştini chiar se ridică adeseori jocul flăcărilor albăstrui, care poate că pentru animalitatea noastră e actul gîndirii.

De altfel, femeile „cu mister" adevărat nu sunt cele care fac „lampa mică", sau pun abajur de hîrtie roză (ca acei negustori de stofă care înadins astupă ferestrele, pentru ca, în semiîntunericul prăvăliei luminate scăzut, să-ți vîndă marfă proastă). Căci femeile frumoase sunt iubite şi după ce s-au dat, desfăcînd picioarele ca nişte bacante, şi după ce au înşelat, şi după ce au revenit.

Şi oricum, femeile care înseamnă destinul unui om, cele adevărate,! care sunt foarte puține (căci restul sunt femele), îşi încep misterul după ce s-au răsturnat în patul bărbatului.

„Mister" e acel inefabil care face ca o pereche de ciorapi descălțați, aruncați pe un scaun de o femeie oarecare, să fie o pereche de ciorapi, dar aceiaşi ciorapi să fie cu totul altceva cînd ți se spune că aparțin unei femei adevărate... să fie ciorapii tulburători ai doamnei N. sau T.

Mai mult decît o văzusem eu pe această doamnă T. nu poate fi văzută goală o femeie. Doi ani. Şi totuşi astăzi e ca şi cînd n-aş fi văzut-o niciodată astfel. Răsfrîntă în trecut, închipuirea mi-e încă arsă de goliciunea acestei femei. O văd limpede, căci am privit-o cu neruşinare, şi nu mi-e un colt al trupului ei necunoscut, aş putea să-i descriu cu amănunte orice clin. Şi totuşi închipuirea nu-mi satisface curiozitatea, am impresia că e ceva care scapă celei mai îndrăznețe investigații. Atît de chinuit sunt, încît uneori, obsedat de sexualitatea ei, regret că nu o am fotografiată, răsturnată, într-una din acele poze obscene, şi aş vrea-o exasperat de obscenă, aşa cum se oferă pe sub mînă, cu fereală de poliție. Dar simt că şi atunci, cu acel document dinainte, nu aş găsi ceea ce doresc, cum nu-şi poate domoli setea cel cu gura uscată, în vis, oricît ar bea.

O privesc din nou pe femeia de lîngă mine, aşa culcată pe spate, oferită neantului, goală şi plictisită. încolțeşte în mine bănuiala derizorie că din pricina ei, probabil, s-a sinucis Ladima. Din pricina acestei femei lipsite de orice mister lăuntric, pe care el proiectase toată imaginația lui ca pe o pînză albă. Mai sunt două-trei scrisori şi nu din ele, fără îndoială, voi afla taina morții lui.

O privesc lung, dezarmat.

- Ascultă, Emilia, cînd s-a sinucis Ladima?

Pare-se că se gîndeşte, duce un deget la comisura din dreapta a buzelor, cum alții îl duc la frunte.

- Păi să vezi... Era aşa cam după Sfîntul Gheorghe... Aşa... în... aprilie... Ba nu... în mai... acum ştiu... la 2 sau 3 mai.

Aşadar, nu sunt nici patru luni de la moartea lui şi vorbeşte despre el ca despre un mort de pe aceeaşi stradă, sau, aşa, din acelaşi sindicat. Cît de sincer şi total indiferent trebuie să-i fi fost el, dacă ea, nici măcar după moartea lui, nu afectează acea prietenie, superfluă, uşor de acordat morților, şi nu joacă măcar de formă acel teatru ancestral al doliului.

*Valeria, a fost numai un schimb de cuvinte... N-afost bătaie... e încă o măgărie gratuită... Nu mai aduna stupiditățile lor... Dacă ți le trimit, aruncă-le... Spune-i si fetei că am fost ieri la „Banca Industrială" să cer amînarea poliței si mi s-a spus că a plătit-o Gheorghidiu... M-am dus la el să-i mulțumesc... nici nu ştiam ce trebuie jă fac... mi-a spus că nu-i nimic că o să-i plătesc cînd oi avea... că să nu mă mai gîndesc la ea. Eram aşa de emoționat, că nici nu ştiam cum să-i mulțumesc. în mizeria aceasta... în urîciunea acestor zile, cînd dezgustul de tot şi de toate mă pătrunde ca o umezeală, omul acesta mi-a adus un surîs şi o lumină. în ceasul cel mai greu al vieții lui, Dumnezeu să-i țină socoteală de acest ajutor, dat unui părăsit şi înşelat de toată lumea... S-a sfîrşit... simt că s-a sfîrşit... Sunt încolțit din toate părțile şi în curînd nici o mişcare nu va mai fi posibilă. Vin după-masă la voi, Valeria. Chiar dacă nu-i Emilia... voi mai sta aşa... fumînd în sufragerie...*

- Era foarte necăjit. I se promisese un post la o gazetă şi se ducea în fiecare zi. Pe urmă nu l-au mai angajat. Cum n-avea ce face, scria poezii. Uite, într-o revistă erau două odată.[1]

Cred că i se crease bietului meu prieten o atmosferă aproape irespirabilă, încît într-adevăr era evitat de toată lumea. începuse în jurul lui, probabil, acel păienjeniş de intrigi vagi şi insinuări abile, țesut de acei pe care-i maltratase în scris, cu un aer quasi obiectiv, cu o ipocrită indulgentă, dar tocnvai prin această absență de interes vădit era de mare putere de sugestie şi se întindea ca o igrasie. Spre uimirea mea, Nae Gheorghidiu, întrebat o dată față de mai multă lume, de către un deputat care vrea să scoată o gazetă şi căuta să-şi facă redacția, din ce motive a plecat Ladima de la *Veacul,* l-a recomandat pe acesta cu o falsă căldură şi cu o falsă ironie în acelaşi timp.

- A... e bun, e foarte bun... Şi întorcîndu-se spre tata... Nu-i aşa, Tănase? Numai vezi să ai mărunțişuri în buzunar mereu, că-i cam place să tapeze... Şi în orice caz să nu-i dai mandat să iscălească chitanțele de publicitate. Altfel e băiat bun...

Tata a dezmințit cu un aer indelungat şi familiar, care a convins mai rău.

- Glumeşte dumnealui aşa ... Da, e băiat bun.

Nae Gheorghidiu a surîs grav, larg, neconvins.

- Ei, dacă Tănase zice că glumesc, aşa o fi. Că el ştie. Că el era cu fondurile.

Eu, care ştiam că de nimic nu are mai multă oroare lumea asta ca de „tapeuri” şi care ştiam că Ladima nu numai că nu cerea niciodată nimic, căci era normal să-mi ceară mie înaintea tuturor, dar nu mă lăsa  să-i plătesc nici măcar cînd mîncam împreună, fierbeam şi am  intervenit hotărît, arătînd că nici vorbă nu poate fi despre asta.

Dar Nae, extrem de amuzat, m-a aprobat cu o perfidie groasă.

- Şi ăsta are dreptate... Fred trebuie să ştie mai bine ca oricine că erau asociați la ... masă.

Toți au rîs  zgomotos, găsind, de altfel, că obiectul nu merită prea multă bătaie de cap şi că nu va comite nimeni nici un păcat dacă îl socoteşte pe Ladima şantajist şi tapeur. De la o anumită înălțime poți să calci rîzînd pe omizi şi gîndaci. De angajarea unui tip atît de ridicol evident că nu mai putea fi vorba.

---

[1] Sunt două poezii apărute în *Logos,* numărul pe martie.

CER  FINAL

Dar iezerele unul  lîngă altul sute,  
Cînd rîd arhipelagurile lumii mute ?  
Geyserii lungi lumina descompun,  
Cu munții de cristal şi alun.

Iradiază sorii albi, cîrid doi, cînd patru,
Terasele de ape vii fn amfiteatru...
Grădinile Semiramidei, lateral,
Din răsărit pîn' la apus, în sus de val.

Azvîrle orgile planetei jerbe grele
De imnuri spre spiralele de stele...
Cînd evantalii latescente trec domol,
Ca reci comete dincolo de gol.

Făşii de lumină caută gîndind
Sfîrşitul lumii. Rar se sting şi se aprind...
Aşa era... aşa era întîiul ceas.
De nu m-ar fi chemat pe cruce aş fi rămas.

PARAFĂ...

Marea crîncenă de plumb visează salbe
Şi resoarbe înveninată spume albe.
Pe deasupra-i sîrma-ntinsă între munţi,
Pentru paşii mei alături, şi mărunţi.

Doamne, din ce gropi, din ce canal,
Mă azvîrli ca pe un cadavru, sideral,
Ce descrie cu picioarele lipite
Traiectorii în ocol, de monolite?

Timpul se dilată-n gol şi vin prin spaţii
Către mine, flămînzite constelaţii...
Sorii noi au nimburi tari de sfinţi. Eu trec
Ca o pasăre salvată de înec.

Semnul e de aur, ştiu, blestem de soi...
Negreşit, Steaua Polară. Dar apoi?

---

- Ce-a fost asta, ce s-a întîmplat … ? O ceartă ?

Se gîndeşte fără o singură încreţitură a frunţii.

- Era, nu ştiu, cam a atreia zi de Paşti… Ba nu… nu… că în toate trei zile de Paşte fusesem în excursie cu automobilul la Sibiu, cu Micropolu, un tip de la « Banca Generală ». Ladima venise în fiecare zi, de sărbători, şi stătuse de vorbă cu Valeria… Mai jucau tabinet, mai mîncau cozonaci aşa … ca de Paşte… El ştia că sunt la ţară la Bîrlad şi că viu miercuri dimineaţa. Şi cum m-am întors, s-a şi înfiinţat la noi… de nu mai puteam scăpa de el. La 1 trebuia să vie grecul să mă ia la masă… Şi Ladima nici nu se gîndea să plece… Atunci am făcut pe gentila cu el, ca să nu bănuiască… Ştii, nu mai vream să mai facă iar scandal… I-am spus că că mi-a fost tare dor de el… l-am sărutat … I-am spus că tare aş vrea să mergem împreună la cinematograf … Că acum să mă lase, că sunt obosită ! Uite … adorm de-a-n picioarele… Vino la 4 şi jumătate la « Lux »… aşteaptă-mă în hol. El a primit fericit… Mi-a sărutat mîinile… Era foarte vesel ! Dar ca naiba eu am uitat de el şi nu m-am dus la « Lux »… Ba a fost şi mai

boacănă … Pe la 5 m-am dus să-l iau pe Micropolu de la bancă, pe Smîrdan, că lucra şi după-masă… Am ieşit de-acolo amîndoi abia pe la 6… şi tocmai căutam o trăsură prin dreptul « Lux »-ului, n-aveam nici o grijă de Ladima, că îl credeam plecat de mult. De unde să-mi treacă prin cap că el o să aştepte un ceas şi jumătate. Ei bine, era acolo… se plimba prin fața cinematografului… Cînd m-a văzut la braț cu grecul i-a venit rău… a venit de-a dreptul acasă. Nici nu putea vorbi de atîta suferință… A stat vreo două ceasuri , la masă în sufragerie, cu fruntea sprijinită în palmă… Valeria a încercat să-i vorbească, dar n-a răspuns nimic… Ei i s-a părut la început că plînge, dar zice că nu plîngea… Sta aşa, cu fruntea în palmă, trist şi gîndea … Pe la 8 a plecat şi abia atunci i-a spus Valeriei : « Am văzut-o pe Emy cu un domn la braț ». Zice că a plecat, surîzînd singur, ca un nebun. Atunci eu i-am scris a doua zi un bilet, rugîndu-l să mă scuze că l -am făcut să aştepte şi să sufere … Ăsta e răspunsul lui.

*Dar nu face nimic, Emy… găsesc că aşa trebuie să se întîmple… Eşti prea bună că te interesezi dacă sufăr… Fii liniştită… De altfel, ca să sufăr, ar trebui să mai am orgoliu… să mai fiu în stare de iluzii… Să te mai iubesc… Dar asta nu mai e cu putință, deşi îți pîndesc poarta şi gesturile, deşi te aştept şi îmi aranjez viața aşa cum îmi e, după tine… Emy, ceea ce simt pentru tine nu e nici dragoste, nici ură… E ceea ce simte somnanbulul pentru lună…*

*Încolo nimic…*

*G.*

Dar peste o săptămînă iar a fost scandal... Era la noi cînd a venit Micropolu, care, tîmpit, se jena de el... Atunci, Valeria i-a făcut semn să plece, că nu vrem să-l pierdem pe grec. El a plecat, dar a aşteptat un ceas la poartă...

A doua zi, mi—a trimis scrisoarea asta, ultima.

*Dacă după cele întîmplate ieri te aştepți de la mine, la o scrisoare furioasă, însîngerată, ai să rămîi, fără îndoială, din cale-afară de surprinsă... Loviturile din urmă găsesc locul amorțit. Chiar dacă sunt mai tari sunt simțite ca prin pîslă... ca întîmplate altora... Fireşte, îmi era greu să-mi închipui odinioară că aş putea aştepta la poarta unei femei pînă i se îcheie amantul – probabil întîmplător – la pantaloni, dar acum văd că nu moare nimeni din asta...*

*Te rog mult, un singur lucru... Înapoiază-mi astăzi chiar, toate scrisorile şi, dacă le mai păstrezi, versurile pe care ți le-am trimis. Te rog foarte mult asta. Trimite-mi-o înapoi chiar pe aceasta care o primeşti acum.*

*George Demetru Ladima*

O privesc uimit ...

- Ei bine, văd că nu le-ai înapoiat ?

- Valeria a spus ca să-i răspund că le-am pierdut ... A spus că ce e asta să ceară înapoi scrisorile ?... Cum poate să ceară asta un om binecrescut ?... Dar pînă la urmă nu i-am răspuns nimic... El a venit singur să le ceară şi i-a spus Valeria că nu mai păstrez nici una.

- Şi pe urmă n-ați mai vorbit ? Nu v-ați mai văzut ?

Îşi striveşte a nedumerire buzele caligrafice.

- Nu ... că ... aşa ... cam la două săptămîni s-a omorît. Deci între 1 şi 3 mai.

Se închide în mine un iris uriaş, ca peste o vedere pe ecran. Tac îngîndurat şi pe urmă întreb, privind lung, după ce am tras din țigară:

- De ce s-o fi sinucis ?

Nu şovăie nici o clipă, ridicînd spre mine ochii ei mari, inutil deschişi.

- Mai întrebi ? Din mizerie ... Vai de capul lui ... Într-o vreme nu mai mînca poate nici o dată pe zi.

Că scrisorile acestea nu trebuie să mai rămîie în mîina Emiliei, pentru mine e o poruncă inexorabilă... Dacă m-aş găsi într-o expediţie periculoasă şi un camarad al meu ar cădea sufocat de nisip, uscat de sete, aş căuta cel puţin să-l îngrop ca să nu-l sfîşie şacalii... Mi se pare de prisos orice negociere cu ea. Cred că ar deveni cu atît mai calculată, cu atît mai prudentă, cu cît aş oferi mai mult. Aş vrea să-i cer scrisorile sub pretext că doresc să le copiez şi eu. Şi pe urmă să nu i le mai înapoiez. Dar chiar faptul că aş manifesta intenţia de a le avea în copie i-ar sugera ei bănuiala că e cine ştie ce valoare la mijloc... Mai mult, aş face-o foarte circumspectă şi n-aş mai izbuti să le fur. Căci astă-seară le voi fura.

Încep prin a mă arăta plictisit... şi arunc scrisorile, pe care nu le voi mai pierde din privire, în lături.

- Cît e ceasul ? 10 şi jumătatea... Vai, dar mult timp am pierdut... Şi mi-e o foame...

- Se miră, căci n-am dat nici un semn, în privinţa asta, pînă acum.

- Ţi-e foame ?

- Şi ce foame ... Ştii ce, Emilia ?... Hiai să luăm şi pe sora ta... şi să mergem să luăm masa undeva la o cîrciumă afară din oraş. Am poftă de mititei şi momiţe... Mergem la „Zahana” (acolo, gîndesc eu, nu vom întîlni pe nimei).

- Păi ce ? Ai maşină jos ?... Şi e bucuroasă.

- Nu, luăm un taxi. Împrăştii puţin scrisorile, ca s-o fac să le puie la loc imediat... hai, strînge astea, că vreau să mă îmbrac.

A îngenunchiat şi, stînd pe cîlcîie, adună scrisorile din pat. Coapsele, lărgite de sprijinirea pe pulpe, aproape s-au lipit în faţă şi fiecare din ele a făcut parcă un satelit de pulpă, lipit de-a lungul ei. Cîrlionţii din mijloc, aurii, au dispărut, căci perniţa de grăsime de deasupra lor s-a lăsat puţin în jos. La fel şi sînii care devin gutui atîrnate, iar spatele i s-a lămurit în desfacerea şoldurilor, ca un spate de cal tînăr. Strînge foile dintre cutele cearşafului. Sub zodia acestor dungi, adînciturі şi plenitudini a stat întîmplarea acestei după-amieze de august, în întregime. Va veni o vreme cînd amorul va dispărea, cînd cei care suferă din cauza iubirii vor părea ridicoli ? Cine ştie ? Dar ce poate face starea de lucruri care va fi cîndva, pentru cei de acum... pentru cei care şi-au încheiat ciclul revoluţiei pe planetă, sub această zodie de azi ?

După ce a strîns scrisorile, fără grabă, Emilia le-a legat din nou cu panglica roză în cruce, le-a aşezat deasupra fotografia, ca eticheta pachetelor de pesmeţi, le-a aşezat în cutie, iar cutia a dus-o în şifonier, în sertarul de jos. De acolo iau pachetul, cînd se duce, rugată de mine, să-i spuie Valeriei să se îmbrace. Îl vîr apoi în buzunarul de la spate al pantalonilor, singurul care poate fi mascat.

## EPILOG
## I

Am căutat a doua zi toate ziarele şi revistele din săptămîna morții lui *Ladima.*: Nu mi-era greu, căci faptul intra chiar în colecțiile din anul acesta Gîndul acesta singur şi îmi da o tristețe grea ca un doliu. Peste sinucidere însăşi se trecea cu oarecare discreție. Ziarele de tiraj păstrau un adevărat echivoc în privința aceasta, căci nu aminteau decît „moartea unui poet. Era ca un soi de ciudată pudoare, sau ca o întîmplare nenorocita in familie, care nu trebuie comentată. Altfel, aceste articolaşe-necroloage erau surprinzător de elogioase, contrastînd cu ostentația cu care era trecut sub tăcere în viață. Dar era un fel de laudă gratuita ca şi cînd cuvintele ar fi fost tocite de sens şi trebuiau umflate: „G.D. Ladima, un strălucit talent”, sau: „a fost unul dintre cei mai lăudați (?) poeți de azi". Una vorbea chiar de „o mare pierdere pentru literatura romînească". Era în toate acestea un soi de publicitate indiferentă în ceea ce priveşte însuşi obiectul, dar binevoitoare şi amabilă, fiind vorba despre un confrate. Revistele mai mici aveau mai mult accent. Una din ele m-a oprit îndelung şi mi-a umezit ochii: „Unul dintre cei mai mari poeți ai tipului ... hrănit cu oțet, fiere şi dezgust de contemporani, a dus tăcut țeava rece pe inima caldă şi stupidă şi a domolit-o sfărîmînd-o. Noapte bună, poet smintit şi cumsecade."

Ceea ce unora li s-ar putea părea de o grotescă absurditate, anume, un om ca Ladima să se sinucidă din pricina unei femei atît de vulgare ca Emilia, mie mi se părea destul de explicabil. N-aş putea spune cum... Din capete de experiență proprie, din cercetarea cu oarecare atenție a reportajelor de gazetă, din ceea ce ştiu din jurul meu, am ajuns la convingerea că numai femeile vulgare provoacă „drame din amor", sinucideri sau crime. Neîndoios că din pricina femeilor superioare se suferă mult mai mult, mult mai adînc şi sub forme care țin de un desființător sadism psihologic. Dar cînd auzi despre vreo sinucidere sau crimă, aproape totdeauna constați uimirea celor ce au cunoscut pe eroină: Cum, pentru asta? Dar nu e nici măcar frumoasă, e vulgară, are o inteligență de vînzătoare de mărunțişuri, aprigă la cîştig. Tocmai de aceea, din cîte femei despre care se spune că sunt bine în Bucureşti -cel puțin aşa ştiu - nici una nu a dus la sinucidere vreun bărbat. Toate dramele din toți anii, de cînd sunt atent la lume, sunt din mahalaua sufletească... Cel mai adesea femeile sunt foste prostituate, aventuriere de birjă cu un cal. Adevărul e că suferința din pricina unei femei, de inteligentă superioară, delicată, sensibilă, oricît de capricioasă, e ca o boală lungă, cu remiteri trecătoare, cu anumite voluptăți în suferință, cu o adîncire în sine şi cu o iluminare a lumii exterioare nebănuite pînă atunci. Acele boale despre care un scriitor (pe care l-am citit undeva) spunea că dezvoltă inteligența. Dar dacă suferința din pricina unei femei „bine" seamănă cu tuberculoza, suferința din pricina unei femei vulgare are ceva din usturimea şi exasperarea unei furunculoze, a unei boale ruşinoase. E insuportabilă... Unii bărbați aflați în condiții neprielnice, „pierzînd începutul" şi nevoiți să „marşeze" apoi, din lipsă de puncte de control, alții, lipsiți de atenție critică (nu sunt prea mulți şi nici dramele prea numeroase), cad victime unor asemenea iubite de roman mahalagesc.

(Trebuie să punem în paranteză cazul foarte numeros al sinuciderilor femeieşti din dragoste, în cele mai numeroase împrejurări e vorba de complicații, ca sarcina, „nenorocirea" sau părăsirea după fugă, fără nici un adăpost material, care deşi sunt consecințe ale iubirii, nu înseamnă totuşi că moartea a fost aleasă numai fiindcă

sinucigaşa nu putea trai fără o anumită persoană, cum e în genere cazul bărbaţilor, sau al tinerilor care se sinucid împreună.)

O femeie superioară „înţelege" suferinţa pe care o provoacă, e inflexibilă în cruzimea ei de refuz cînd crede că aşa trebuie, dar nu o vulgarizează, nu o trivializează prin scene de teatru bărbieresc... Bineînţeles că de multe ori, vrînd să aline fără să se angajeze, ea complică totul, adînceşte rana, dar pune în toate acestea o stranie nobleţe pentru care victima îi e încă mai recunoscătoare, căci cunoaşte otrăvuri noi... Cine rezistă mult unui asemenea regim tot se vindecă însă. O asemenea femeie nu trimite un bărbat care cerşeşte un surîs, o clipă: „opt şi cu-a brînzei nouă". Obicinuită să fie iubită, nu se laudă în tramvaie şi nu-l face pe eroul (?) căzut, să joace public, exasperîndu-i suferinţa, nu împinge, prin anularea oricărui răgaz de reparaţie, pe un om năucit, la gesturi deznădăjduite, exasperate. Focul de revolver de la urmă nu e decît, în genere, un moment din seria ocărurilor dintre doi amanţi vulgari, a lăturilor zvîrlite-n faţă, a feselor bătute-n public, a lui „mă-ta şi ta-tu, pricopsitule".

Anumite matroane, care au o singură servitoare, o maltratează în faţa musafirilor, ca să arate tuturor că sunt stăpîne... Cine are mulţi servitori în casă nu are nevoie să facă asta... Cine e mult iubită nu trivializează iubirea, nu îi dă publicitate cu orice preţ.

Nu mi-a fost greu să aflu, chiar de a doua zi, cine a fost procurorul de serviciu care a făcut sumara anchetă asupra sinuciderii lui Ladima. După cîteva cuvinte schimbate, am aflat, de altminteri, că e şi el tot un poet, care însă, mai prudent decît Ladima, a studiat şi dreptul. L-am rugat să-mi povestească amănunte şi mai ales ce crede despre cauza acestei sinucideri.

- Îţi spun drept... Am rămas trăsnit cînd mi s-a telefonat ştirea... Eu îl socoteam drept unul dintre cei mai de seamă poeţi ai noştri, de la Eminescu încoace, deşi era aproape necunoscut marelui public. Asta a fost însă totdeauna soarta geniilor. Pe la prînz, servitoarea - locuia într-o curte lungă de pe 13 Septembrie - văzînd că e uşa închisă, împotriva obiceiului, căci, spunea ea, nu închidea niciodată, a bătut în geam, a strigat şi cum asta era a doua zi, a chemat pe proprietăreasă... În sfîrşit, cînd m-am dus eu, zăcea într-un pat îngust de tablă, cu capul căzut de pe perină pe umăr. Îşi trăsese un glonte în inimă, lipind ţeava . Piept şi înăbuşind cu pătura zgomotul... Nu s-a putut afla de unde şi-a procurat revolverul...

De-abia mai puteam respira... Pe pereţii biroului (îl căutasem pe procuror acasă) erau tot felul de fotografii şi obiecte delicte. Cadavre fotografiate, în coşuri sau pe podea, aşa cum fuseseră descoperite, asasin pociţi rebegiţi parcă unii, fălcoşi, alţii priveau cu pasivitate, dintre jandarmi şi poliţişti. În cadrul acesta, comentariul morţii lui Ladima devenea insuportabil de adevărat şi real.

- Credeţi că s-a sinucis din cauza mizeriei?

- Fie că se sinucid sau nu, mizeria e mai totdeauna cauza adevărată a morţii poeţilor români, domnule Vasilescu. Cam toţi evoluează între spital şi ospiciu.

Mă apăsa ca o mînă grea ceva pe inimă.

- Domnule procuror, credeţi că Ladima s-a sinucis într-adevăr pentru că nu mîncase de cîteva zile ?

Cu capul aplecat într-o parte, ca să gîndească parcă, probabil un tic, şi-a lărgit gura, puţin amară, cu un accent cricomflex de mustaţă tunsă, într-un zîmbet greu.

- De foame ? Asta nu … În buzunarul hainei, în ziua sinuciderii, avea o mie de lei, în două hîrtii de cîte cinci sute. Nu e însă nevoie ca un om de patruzeci şi ceva de ani să îndure chiar foamea pentru ca să se spună că totuşi a murit din pricina mizeriei. Domnule Vasilescu, poetul Ladima s-a sinucis însă din cauza unei femei.

Am încremenit, într-o privire întrebătoare. El, fără să se uite la mine, a mai aranjat puţin tocurile şi tamponul de pe masă şi pe urmă, limpede:

- A lăsat pe masa lui cu cărţi o scrisoare adresată unei doamne.

- !?

- O femeie tînără şi elegantă, dacă vrei frumoasă, deşi mie nu mi se pare.

Aştept mereu.

- Pare-se că o iubea de ani de zile, cu un soi de deznădejde înăbuşită.

- Se poate spune cine e această doamnă ?

- Desigur că pentru istoria literară nu va fi un secret. Am însă impresia că, din motive pe care nu le înţeleg, doamna aceasta n-a vrut să se dea publicităţii această întîmplare. Cel puţina şa am înţeles din exagerat de prefăcuta ei nedumerire. Avea aerul că nu ştie … că nu pricepe absolut nimic.

- Nu e o actriţă ?

- Nu… nu… E cu totul altcineva… E proprietara unui magazin de mobile. Dacă îmi daţi cuvîntul dumneavoastră că veţi păstra oarecare discreţie, deşi în definitiv doamna nu e măritată, vă pot spune şi numele. Într-un aviator secret şi secretar de legaţie cred că se poate avea încredere.

- Aveţie cuvîntul meu …

- Doamna se numeşte Maria Mănescu şi e o proprietara unui magazin de mobile din Calea Victoriei…

În craniul meu se mişcă spetezele unei mori de vînt.

- Aveţi motive  să credeţi că era o scrisoare de dragoste ?

Caută într-un sertar, scoate o cheie şi descuie cu ea alt sertar.

- Cînd vă spun ce admiraţie am pentru geniul lui Ladima, vă înhipuiţi că am avut şi dorinţa de a păstra măcar o copie fotografiată după scrisoarea în care-şi lămurea pricina hotărîrii de a se sinucide.

Mi-am copiat-o şi eu, năucit, cu o absenţă de histeric.

*Mă gîndeam, doamnă, că această parafă a iubirii mele va mai putea fi amînată. Socoteam chiar că aşa cum dragostea mea s-a mişcat în apropierea dv. ani de zile, neştiută, ca o felină domestică, va continua să se mişte ca o umbră vie, indefinit, de aci încolo. Să viu un ceas, două, pe zi în refugiul din fundul magazinului, să vă privesc, să vă ascult, reţinut, neînţeles, era pentru mine strict necesar, ca o gravă dietă sufletească. Pentru versurile mele, de ce nu v-aş spune azi ? această prezenţă a fost raţiunea şi însuşi procesul naşterii lor. Ce demon m-a îndemnat atunci spre răzvrătire, cine mi-a spus că am dreptul să pretind şi eu bucuria de a mîngîia o mîină subţire, iubită, că aş avea dreptul să cuprind nişte umeri care-mi sunt dragi, să solicit un zîmbet înduioşat numai pentru mine. Dacă din toamna aceasta am făcut atîtea încercări de a rupe lanţurile nevăzute care mă ţin în mizeria mea sufletească mai rău decît cele de fier, e că nu mai puteam, creştea în mine, străină de mine, o dorinţă mai de neînvins decît orice tărie. Nu m-aţi înţeles cu adevărat? Toate aceste strigăte mute, disperate, să nu fi fost într-adevăr auzite, înţelese de d-voastră, care aveţi mai multe simţuri decît celelalte femei, decît ceilalţi oameni din lume?*

*Doamnă, versurile mele nu v-au spus nimic, pentru că ele nu vorbesc niciodată de dragoste, dar substanţa lor era, toată, iubirea aceasta eterată si otrăvitoare, care astăzi, neînduplecat, îmi apasă ţeava ucigaşăpe piept.*

*Căci în ultimul timp cînd am văzut cu ce indiferenţă dulce, din alt material, răspundeţi nebuniei mele, am înţeles că în această ţară, în această lume, eu sunt un paria blestemat, a cărui simplă atingere obligă la abluţiuni, că am datoria să vă evit.*

*Doamnă, în clipa morții, gîndesc halucinat ce-arfifost iubirea aceasta, despre care nu îndrăznesc să spun „a noastră", şi strig în mine însumi bucuria cumplită că gestul acesta descreierat va scoate în privirea d-voastră alt gînd decît afecțioasa indiferență de prințesă îndepărtată, pe care ați avut-o pentru mine pînă acum.*

*George Demetru Ladima*

Am căutat să schimb imediat subiectul convorbirii. Tot conținutul sufletesc mi se clătina în simțuri ca apa într-un vas purtat. Nu-mi rămînea decît o capitulare neputincioasă, totală ca un leşin. Parcă se despicase o catapeteasmă; parcă se anulase în derîdere o întreagă existență. Am ieşit împreună şi l-am condus cu maşina la „Capsa", unde mi-a spus că-şi ia de ani de zile şvarțul la ora 1 şi un sfert. Acum cîştigase cîteva minute.

Dacă la început am şovăit mult, gîndindu-mă că trebuie să-i vorbesc doamnei T. - pe urmă m-am răzgîndit cu disperare. Unde aş fi putut ajunge?... Unde am fi ajuns? Dar adevărul, sau o parte din el, trebuia să-1 cunosc. Eram prins ca într-un *remou* circular, din care cu toată rezistența comandelor nu mă puteam desprinde. Am căutat să cunosc pe cei trei prieteni ai lui Ladima. Cîteva zile de-a rîndul am luat cîte un şvarț, la „Capsa" în cafenea, unde nu intrasem pînă atunci, cred, niciodată, deşi luam în fiecare zi, într-o vreme, aperitivele cu băieții şi fetele, la ora 1, dincolo în cofetărie.

Întrebam la început discret, după ce aşteptam singur, şi mai ales încet, pe chelner dacă nu e în cafenea domnul Cibănoiu, de pildă, sau într-altă zi, un altul. Pe urmă, cînd am întrebat anume, cu oarecare hotărîre, chelnerul m-a lămurit prietenos că aceştia nu vin decît între 8 şi 10 seara.

- Aşa sunt clienții noştri, ai localului... cei adevărați... Fiecare are ora lui. Unii vin dimineața, să ia cafeaua cu lapte, alții la 10 pentru *rendez-vous-urile* de afaceri, alții, cei mai mulți, între 12 şi 1 la aperitive. Pe urmă, cei care între 2 şi 4 îşi iau cafeaua şi aşa mai departe... Aproape că unii nu s-au văzut niciodată, între ei, deşi vin de ani de zile, chiar la aceeaşi masă... Domnul Cibănoiu venea la masa de colo, de sub calon-fer, seara între 8 şi 10, cu domnul Penciulescu, cu domnul Bulgăran şi cu domnul Ladima... ăl de s-a sinucis.

- Şi acum?

- Acum, unul e mort, domnul Cibănoiu nu mai vine deloc. Iar domnul Penciulescu s-a certat cu Bulgăran.

- Şi nu mai vine nici unul aci?

- Vine, tot între *8* şi 10 seara, domnul Penciulescu.

L-am cunoscut, căci aci se fac uşor cunoştințe, chiar a doua zi. Avea un cap negricios de actor bătrîn, care a jucat numai roluri de senatori romani... El a intrat în vorbă cu mine, fără nici o prezentare, după ce s-a aşezat la aceeaşi masă.

- Ai țigări?

Am scos tabachera şi i-am oferit.

- „Bucureşti" cu carton? Are şi chelnerul. Nu fumez din astea-Trimite să-mi ia de la debit „Tomis" fără carton.

Puțin cam surprins, am chemat pe picolo şi l-am trimis. Nu ştiam de unde să încep, cum să aduc vorba... M-a întrebat pe urmă el, cu o severitate de judecător de instrucție, cu gura lățită.

- Dumneata cine eşti? Cum te cheamă?

I-am spus, dar fireşte numele nu i-a spus nimic. Cu fălcile strînse, cu privirea autoritară:

- Vasilescu, Vasilescu... Dar cu ce te ocupi? Ce faci?... Din ce trăieşti?... Din joc de cărți?...

În sfîrşit, după ce am lămurit şi asta, am căutat mai tîrziu să aflu ceea ce doream.

- Domnule Penciulescu... L-ați cunoscut mi se pare pe poetul Ladima?...

- N-am cunoscut nici un poet Ladima.

- Cum? Nu l-ați cunoscut pe Ladima?

- Pe Ladima? Pe dobitocul ăla? L-am cunoscut dacă vrei... şi vag, neglijent, arătînd parcă lămurit că n-avea altceva comun cu el nimic-întorcînd capul în partea cealaltă: Venea pe aici, pe la „Capsa".

- S-a sinucis, nu?...

- Ce vreai să facă altceva?

Rămîn uimit, cu ceaşca de şvarț la buze, pe urmă nedumerit.

- Se zice că era un poet foarte mare.

E indignat, ridică brațele îndoite de la cot a uimire, ca să se apere de un blasfem.

- Poet mare!... auzi, Ladima, imbecilul ăla, poet mare! Ca şi cînd aş călca în călcîie, de nesigur ce sunt:

- În sfîrşit... unul dintre cei mai de seamă poeți de azi. Acru, cu gura arcuită ca o scoică:

- Ce-i aia „poeții de azi"? Sunt nişte cretini toți... n-au nici unul talent...

Nu pot decît să îngîn:

- Poate că... exagerați... în sfîrşit... despre unii... Aprig, sec, s-a întors trîntit spre mine.

- Dumneata ştii ce e poezia ?

- !?

- Atunci ce tot spui prostii cu poeții de azi ?

Sunt atît de surprins că nici nu fac gestul să-i dau cu tava-n cap. Pe urmă iau lucrurile aşa cum sunt. Aşa s-o fi vorbind pe aci. Mormăie mereu cu capul într-o parte... „Auzi, poeții de azi ?... au ajuns toți proştii să aibă păreri despre poezie..."

Se întoarce apoi brusc spre mine:

- Să-ți arăt eu poezie! Şi a început să declame, frumos, mărturisesc sincer:

*Tăcere este totul şi nemişcare plină,*
*Un cîntec, sau descîntec pe lume s-a lăsat.*
*Nici frunza nu se mişcă, nici vîntul nu suspină.*
*Şi apele dorm duse şi morile au stat.*

Ai auzit? „nemişcare plină" şi explică, ridicînd lămuritor un deget, „Un cîntec sau descîntec pe lume s-a lăsat"... Ei, îți plac ? Convin sincer:

- Sunt într-adevăr foarte frumoase...

- Ei, ştii de cine sunt ?

Evident, nu mi se pare greu să ghicesc că sunt de el, dar întreb cu admirație voit nesigură:

- De dumneavoastră ? Ridică mîinile uluit în tavan...

- De mine ? şi parcă nu-şi poate reveni. Auzi, de mine! Mama ei de şcoală, că trec prin ea toți proştii... Sunt de Ion Heliade Rădulescu, domnule, de Ion Heliade Rădulescu... Şi decît astea nu s-a scris nimic mai bun în romîneşte.

A urmat o tăcere, căci eu eram literalmente copleşit de această izbucnire a lui, iar Penciulescu asculta, se vede, ce se vorbea la masa lungă din fund, căci cafeneaua

dreptunghiulară, cu canapele roşii lavițele lungi, de jur-împrejur, cu ferestre mari în ziduri groase de închisoare, e destul de mică, încît să se poată vorbi de la orice  masă. S-a întors către mine, arătîndu-mi cu o privire de milă şi de ironie pe cei de la masa din fund şi a vorbit ca să audă toată cafeneaua:

-  Auzi! dumnealui, fost deputat şi economist! şi, răstit, către Englejii, domnule, au născocit numai cuvîntul *warrant.* Dar procedeul e vechi şi străvechi, poate de la fenicieni...  În urmă, l-au reintrodus  tătarii în veacul al XIII-lea, cînd au cucerit lumea, cînd au înființat tehnica poştei şi au făcut şi depozitele *warrant* de-a lungul drumului, Adriatica-Peking. Şi îndesat, încruntat, cu barba nerasă, aspră: Să nu te laşi, auzi, să nu te laşi pînă cînd nu te faci profesor de economie politică... Aşa-i trebuie țării... mama lui, lui Apolodor din Damasc, că făcut podul peste Dunăre să ne vie toți guşații din Balcani...

A venit picolul cu țigările şi mi-a adus şi restul la 500. Penciulescu şi-a aşezat dinainte cutia cu țigări, ca proprietate.

- Eh, cum asta ? Bagi hîrtiile, aşa, în buzunar fără să te jenezi? Dă-mi o sută de lei, că nu mai găsesc curînd tin imbecil ca dumneata... Nici măcar n-am zîmbit, căci nici cei de la masa din fund nu răspuseseră nimic şi pe urmă aveam atîta nevoie de el. I-am împins hîrti spre pachetul verzui de țigări.

- Domnule Penciulescu, vream să te rog ceva... Aveai un prieten, n domnul Cibănoiu.

S-a încruntat uşor şi grav, ca un pretorian pe gînduri:

- Cibănoiu! ?

- Cibănoiu, fost la Externe... pensionar. Şi net, convins:

- Nu cunosc... Nici n-am auzit de Cionoiu.

- Cibănoiu, am rectificat.

- Cionoiu, Cibănoiu... nu cunosc.

- Dar Bulgăran ?

- Ăsta da... l-am cunoscut.

- Mai vine pe aci, pe la „Capsa"? Mi-a răspuns convins:

-  Nu l-am mai văzut de mult... Trebuie să fie închis pentru escrocherie.

A fost întîia şi ultima mea convorbire cu Penciulescu. Adresa lui Cibănoiu am aflat-o de la Niculae, chelnerul cu înfățişare de director de minister, al cafenelei. Cîteva nopți nici n-am putut dormi de enervare, dorind să ştiu ce-a fost între Ladima şi doamna T. Fostul cancelar de legație nu e un om cu înfățişarea de bătrîn, deşi are mustața cărunțită. Stă pe strada General Angelescu, într-o curte mare cu nişte case vechi, care sunt proprietatea lui. Convinsul teozof trăieşte, după cum am aflat, din pensie şi din ceea ce-i vine de la cei cîțiva chiriaşi nevoiaşi. Cele două camere-vagon şi antreul în care locuieşte el personal au pereții literalmente căptuşiți cu cărți, pe mai multe rînduri chiar, cum se aşază lemnele în pivniță. Pe jos, prin colțuri, sunt alte cărți... Are de asemeni velințe şi scoarțe rupte, o mulțime de obiecte vechi, unele de artă... Mi-a servit, pe o tavă de alamă, turcească, o cafea într-adevăr foarte aromată.

- L-ați cunoscut pe poetul Ladima, domnule coleg, dacă-mi dați voie să vă spun aşa? îl vedeați ades?

- Dar, domnule Vasilescu, eram prieteni foarte buni... Ce groaznică nenorocire, sinuciderea lui.

Adaog cu tristețe:

- Sigur, un poet atît de mare...

- Poet, poate că nu era el... desigur... n-avea talent... Scria şi el aşa... Dar ce om!... Ce inteligenţă!... Parcă mi-a murit un frate... Numai că moartea lui mi s-a părut o nelegiuire...

- !?

- Religia condamnă sinuciderea, domnule Vasilescu... Nu ne e îngăduit nouă să corijăm hotărîrile Domnului... Un foarte mare păcat... Din cauza asta eu nici n-am luat parte la înmormîntarea lui. Sunt uimit. îmi aşez încet ceaşca filigeană pe tavă şi-l privesc serios.

- Dar eu nu ştiam că sunteţi creştin, domnule Cibănoiu, mi se spunea că sunteţi unul dintre şefii mişcării teozofice.
Surîde blînd, îşi mîngîie mustaţa ca a lui Briand.

- Nu, nu, nu... E drept că mai demult m-am interesat de teozofie... Am studiat de asemeni toate religiile. Uite, am aci cărţi şi dicţionare de tot soiul, dar am ajuns la convingerea că tot creştinismul ortodox e suprema împăcare a sufletului.

Ceea ce mi-a arătat Cibănoiu m-a îngrozit de admiraţie, ca să zic aşa. Niciodată n-am văzut, în felul ei, o bibliotecă atît de completă. Cărţi groase cît ceasloavele, sau colecţii mari, legate, ca enciclopediile franţuzeşti şi nemţeşti despre catolicism, despre sfinţii filozofi, istorici de-ale conciliilor (lexicon iudaic, am descifrat pe o serie de tomuri la fel, în limba germană).

- Vezi dumneata, domnule Vasilescu, ceea ce are necgalat de frumos ortodoxismul e faptul că e singura dintre confesiunile creştine întemeiate pe credinţa adevărată... Catolicismul e raţionalism curat... Dogmele creştin-ortodoxe, prin cuprinsul lor ilogic, şi intenţionat ilogic, menţinut aşa după lupte de sute de ani în sinoade ecumenice, înlăturînd orice înţelegere, arată că ortodoxismul nu e o religie de discuţie logică, ci de credinţă totală în creatorul lumii...

- Dar acest creator cum îl înţelegeţi, cum vi-l închipuiţi? A zîmbit blînd.

- Dacă l-am înţelege, dacă l-am închipui, ar mai fi deasupra noastră? Cînd eşti pe o movilă, o vezi toată, o închipui... dar cînd eşti pe un munte uriaş, care trece de nori, nu vezi nimic. Răspica noastră va fi în viaţa viitoare, cînd vom vedea şi vom înţelege nesfîrşit mai mult decît cei care au avut vanitatea ştiinţei pe lumea aceasta...

- Domnule Cibănoiu, dar după cîte ştiu LadimzJ credea în Dumnezeu...

- Şi, dacă ar fi crezut mai departe, dacă ar fi rămas un bun creştin, ar fi trăit şi azi. Dar a avut nenorocirea să întîlnească în cale pe diavolul însuşi, sub înfăţişarea unui prieten.
Arunc chibritul, fără să mai aprind ţigara.

- Dar Ladima s-a sinucis din pricina unei femei.

- Nu, nu, domnule Vasilescu, a suferit din pricina unei femei, dar s-a sinucis din pricina unui mizerabil, Bulgăran.
N-am nici o tresărire, pentru că mi se pare de necrezut.

- Îngăduiţi-mi să vă întreb: Nu s-a sinucis din pricina unei femei, a unei doamne, Măria T. Mănescu, pe care a iubit-o, se pare, ca un nebun ?
îşi răsuceşte, din cutia de „Macedonia" de dinainte, in care sunt puse cîteva felii de cartof ca să păstreze tutunul umed, o pgară groasă, pe care o pune într-un ţigaret de vişin.

- Ladima a iubit de altfel, domnule, o altă femeie, nu pe aceasta doamnă Măria Mănescu.

- !? Totuşi i-a adresat o scrisoare, în clipa sinuciderii, arătînd fără echivoc că din pricina ei se omoară...

Face un semn blajin, de negație, ca derivat dintr-o binecuvîntare.

- Nu, nu, nu... Şi s-a ridicat, s-a dus la birou, din al cărui dulap a scos o sticluță, burtoasă ca o eprubetă, de licheur cafeniu, şi s-a scuzat, turnîndu-mi: îngăduie să te rog sa guşti acest preparat. Eu ies foarte rareori în oraş şi asemenea plăcută născocire sporeşte mea farmecul cărților.

Era, într-adevăr, savuros, cu vreo trei soiuri de gust de drojdie şi arome deodată.

- Domnule Cibănoiu, am vorbit cu procurorul de serviciu... Am văzut fotografia scrisorii lui Ladima.

Nu răspunde nimic, rămîne mult pe gînduri, ca şi cînd, deşi ştie multe, nu ar vrea să spuie... După ce termină țigara, scoțînd mucul din țigaret, se decide:

- Domnul Vasilescu, acea doamnă, despre care, de alt tel, ara auzit mult bine, nu e pricina sinuciderii lui Ladima... Pricina acestei sinucideri e numai acel neruşinat de Bulgăran.

- De ce a scris, atunci, Ladima această scrisoare ?

S-a sculat, s-a plimbat puțin prin fata cărților lui, şi pe urmă s-a aşezat într-altul din jumătățile de fotoliu cu catifea roşie, cu ciucuri şi broderii joase.

- Domnule Vasilescu, începu iarăşi cu invocarea numelui meu, ca şi celelalte fraze, mă bucură că vă interesați atît de mult de un om ale cărui merite, a cărui inteligență şi mai ales cuviință creştinească îl îndrituiau spre stima tuturor. Prin urmare, am să vă spun ce ştiu şi - datorită prieteniei noastre pînă în ceasul sinuciderii - veți vedea că ştiu oarecare amănunte. A dus mîna la bărbie ca o babă, mi-a turnat din nou din sticla burtoasă ca o eprubetă. Trebuie să ştiți că nefericitul de Ladima a iubit, cu o patimă nepermisă, de om descreierat, pe o femeie fără suflet, o actriță, fire netrebnică, în carnea căreia înflorea numai ochiul diavolului.

Am răsuflat şi totul s-a aşezat din nou în mine.

- Am acasă, domnule Cibănoiu, scrisorile lui Ladima, pe care le-am furat, ca să nu mai rămînă în mîinile ei.

Erau să-i dea lacrimile, îşi agita degetele de la mîini, amuțit de uimire.

- Ah! domnule Vasilescu, dacă Ladima ar fi avut acele scrisori...

- Vi le voi aduce data viitoare...

- Le-a cerut în scris, a fost să le ia... Am fost şi eu de două ori, dar cum să poți sta de vorbă cu două femei în care nimic nu aminteşte de Dumnezeu ?

- Dacă ai şti de cînd alerg după lămuriri... Te rog, nu te supăra de întrebările mele directe, de ce a scris atunci acea scrisoare ?

Nu răspunde numaidecît, pe urmă reia, cu o nesfîrşită tristeță:

- Domnule Vasilescu, prietenul nostru, din pricina acelei iubiri înjositoare, era un om pierdut. Şi-a dat seama de asta singur. Mai ales în ultimele săptămîni din viață, ți-era mila să-l priveşti. Parcă se rupseseră în el resorturi, parcă organele nu-i mai funcționau. Era cu mult mai rău decît bolnav. Se jurase că după o ultimă întîmplare umilitoare, pentru nimic în lume nu se va mai duce la ea. Era el însuşi uimit că a putut să iubească o asemenea femeie, îmi spunea chiar că i-ar fi ruşine dacă ar afla şi altcineva, afară de noi, prietenii. Îşi dădea seama şi de aceea i-a şi cerut scrisorile înapoi... „Mi-e silă de mine însumi, Nicolae, mi-e silă, de parcă am păduchi în suflet." I-am arătat că numai credința în Dumnezeu îl poate îndrepta din aşa cădere... Şi aşa era să fie, căci era un bun creştin, găsea cuvinte frumoase despre bunătatea Celui-preaînalt şi cred că în scurtă vreme s-ar fi împărtăşit din harul împăcării. Negreşit că uneori şovăia: „Niculae, nu mai pot. Sufăr ca un cîine greu bolnav. Gîndul morții mă ține ca

într-un cleşte zi şi noapte." Îl mîngîiam cum puteam: „George, dacă moartea e trimisă de Domnul în înțelepciunea  lui nemărginită, e o împăcare şi o binefacere, dar omul nu trebuie să se gîndească să-şi ia singur viața". „Dumnezeu mă va ierta, Niculae, că ştie ce mult am suferit şi cît l-a lăudat gîndul meu, dar acest rău, iubirea asta, mă doare ca o bubă scîrboasă şi nu o mai pot îndura. Dacă nu-mi fac seama singur e că m-aş răsuci de dezgust în sicriu, dacă aş bănui că lumea crede că m-am sinucis din pricina acelei femei... sau poate că din cauza foamei... O asemenea moarte singură ar întrece în ruşine urîciunea suferințelor mele... Orice, dar să nu se ştie că am suferit din pricina acelei neruşinate... sau că, om în toată firea, am suferit de foame..." Mi-a strîns brațul, că era de felul lui zbuciumat, şi mi-a arătat, spre uimirea mea, o hîrtie de 500 de lei: „Vezi tu asta, Niculae? Vezi banii aceştia? Sunt prețul morții mele. Cînd am rupt cu femeia aceea, am suferit atît de mult, că din prima seară mi-am spus că trebuie să mor. Dar nu trebuie să se ştie că am iubit asemenea femeie şi că în viață am suferit de foame, nu trebuie să fie cadavrul meu fără un ban lîngă el, ca să creadă cineva că m-am sinucis din pricina foamei. Aşa nu mă puteam sinucide. Şi atunci am început să adun bani. Am adunat cinci sute de lei, cum se adună o zestre. Mi-au furat viața, m-au înjosit, dar mila lor nu-mi trebuie. Îți pot spune acum, pentru că de ieri mă simt mai bine, gîndul morții m-a părăsit." Pe urmă s-a mai potolit, era ca o apă care scădea. Am crezut, domnule Vasilescu, în zilele acelea, că îndemnul morții l-a părăsit şi aşa era. Seara vorbeam îndelungă vreme aci... Regăsise calea către Domnul şi - de ce n-aş spune-o ? - îl ajutase să se însenineze şi convingerea lui că e un mare poet: „Mi-am dat această viață mizerabilă, pentru una infinită, Niculae... Sufletul meu va trăi o nouă viață, iar poezia mea, pe care ei n-au înțeles-o, o vor înțelege copiii lor, care se vor ruşina de neînțelegerea părinților lor." Negreşit că eu nu l-am contrazis despre asta, de vreme ce poate însăşi această credință era inspirată de Domnul. Din nenorocire, prietenii care trebuiau să-l ajute cu vorba şi cu gestul lor i-au fost duşmani... Tocmai cînd, din cauza suferinței lui neînchipuite, avea nevoie de credință, ei i-au zdruncinat orice convingere. în săptămîna morții ne găseam toți patru la cafea la Bulgăran, cînd au început să-şi bată joc de el. Pen-ciulescu, plin de venin, îi spunea tot felul de răutăți: „De ce ai tu nevoie de nemurirea sufletului, Gedeme? Religia impune o ordine prestabilită. Ai fost dobitoc în această viață scurtă, iubind o femeie de stradă... Dacă vei trăi încă o sută de vieți, nu e nici un motiv ca, fiind tot atît de dobitoc, să nu iubeşti tot femei de stradă... Atunci, la ce-ți trebuie nemurirea?" Nu poți să-ți închipui cît punea bietul Ladima la suflet asemenea glume grosolane. Bulgăran, a cărui bibliotecă de ateu e un adevărat laborator al diavolului, i-a făcut lungi teorii ca să-i dovedească inexistența lui Dumnezeu.

Sunt nedumerit şi-l întrerup cu o întrebare:

- Iartă-mă, domnule Cibănoiu, îl cunoaşteți într-adevăr pe domnul Penciulescu, pentru că...

- Desigur că îl cunosc, de vreme ce de vreo cinci-şase ani e chiriaşul meu gratuit, într-o cameră din fundul curții, aci.

-  !?

- Cu cifre, cu păreri de autori, cu poze chiar i-a explicat universul, arătîndu-i zădărnicia oricărei credințe într-o ființă supremă.

Ai să mă întrebi ce-am făcut eu în această împrejurare, ce am răspuns atacurilor şi argumentelor opuse? Nimic... Existenta lui Dumnezeu nu se poate dovedi şi e un păcat să cauți s-o explici cuiva. Crezi numai... şi afirmi. *Credo in quia absurdum.* Ladima însă a prins să discute şi să apere, asta i-a fost pierderea.

Peste vreo două zile l-am întîlnit foarte schimbat... Nesfîrşit mai trist, ros parcă de un vierme crunt din el. „Niculae, dacă Bulgăran are dreptate?" Era palid şi îi sticleau ochii. „Ascultă, Niculae, dacă sunt țărînă din țărînă, dacă am ieşit din haos întîmplător şi niciodată nu vom cunoaşte o nouă viată, dacă aceasta, pe care am trăit-o, a fost singura posibilă pentru mine dintr-un miliard de posibilități, şi eu mi-am sacrificat-o îndurînd lipsuri cumplite, iubind pe Emilia Răchitaru? Arde pielea pe mine ca o cămaşă de foc cînd mă gîndesc că asta ar fi posibil."

I-am spus nedumerit:

- Dar Emilia nu există decît de doi ani în viata ta ?

- Dar în aceşti doi ani a istovit toate posibilitățile mele sufleteşti. Totul e stors sau sfărîmat în mine. Dacă n-ar fi credința în artă...

În seara următoare au fost noi discuții. Ladima a spus că, dacă nu există Dumnezeu, el crede în supraviețuirea prin artă, a strigat - deşi Penciulescu rîdea de el - că totuşi a folosit cît putea mai bine această viață, în orice caz mai bine decît oricare dintre ei, creînd o operă care va supraviețui la nesfîrşit. „La nesfîrşit ? Ce înseamnă la nesfîrşit? urla Bulgăran... într-un număr oarecare de ani pămîntul tot va pieri... Ce înseamnă că opera ta va supraviețui o sută de ani, un milion, cînd tot se va împrăştia în haos, împreună cu praful pămîntului şi al tuturor operelor, distruse într-un cataclism cosmic... Ascultă-mă pe mine, asta-i singura posibilitate de trăire. Asta... Să te plimbi pe bulevard, să vezi soarele, să iubeşti, să citeşti... Asta-i tot, între două nopți infinite de neant - zece, douăzeci, treizeci de ani de viață ireversibilă. Arta e o vanitate ca toate celelalte. Zădărnicia zădărniciilor, toate sunt zădărnicii. Nu facem decît să amînăm o scadență." Ladima era alb ca varul: „Crezi asta, Bulgîran, cu adevărat ?... Am trăit patruzeci de ani." Şi şi-a cuprins fruntea în mîini cu ochii în lacrimi: „Am trăit patruzeci de ani, inutili".

Bulgăran i-a dat să citească şi nişte articole de revistă, de un ateism blestemat. Singur, de altfel, i le-a cerut... Pe drum îmi spunea: „Niculae, cel puțin dacă m-ar fi iubit Emy, viața asta n-ar fi fost zadarnică..." Eram îngrozit, căci vedeam că iarăşi se destramă... A doua zi l-am întîlnit din nou... Acum era însă tăcut... N-am putut scoate o singură vorbă de la el. Mergeam amîndoi pe stradă. O singură dată, la încercările mele de a redeştepta în el credința, mi-a şoptit îngîndurat: „Totul e zădărnicie... Nu mai cred nici măcar în artă. Bulgăran şi Penciulescu au dreptate." I-am cerut să-mi dea şi mie cărțile care, picătura de apă ultimă, au clătinat şi răsturnat un spirit atît de slab, şi l-am întovărăşit pînă acasă să le iau. A doua zi, era foarte abătut, ne-am dus să ne plimbăm că era în mai, la Şosea. Cînd ne-am întors, prin dreptul Teatrului Național a trecut Emilia la brațul unui bărbat... El mi-a pus mîna pe umăr... I s-au înălbit buzele şi s-a răsucit ca o frunză... N-a mai fost chip să vorbeasc cu el... A fugit de lîngă mine ca un nebun... pe scările dinspre strada Matei Millo, şi a doua zi am aflat că s-a sinucis... Am rupt şi cu Bulgăran şi cu Penciulescu... Desigur că au găsit o materie moale ca o pastă, neînstare de rezistență... Nu e mai puțin adevărat că trăieşte în ei un mîrşav spirit de distrugere.

Am mai stat aproape două ceasuri de vorbă cu Cibănoiu. Felul înțelepciunii lui mi-a plăcut foarte mult. I-am spus că eu socot pe Ladima un poet foarte mare şi că voi aduna tot ceea ce-l priveşte. Mi-a dat fotografia, vreo două cărți. Ți le alătur la aceste caiete. Aş vrea să mă ajuți să-i publicăm volumul. Am luat şi nişte reviste cu articolele care pare că l-au tulburat atît. în zilele următoare le-am citit şi eu. Mărturisesc că mi-au dat un fior continuu. Din nou mi-am judecat tot ce-a fost, toate întîmplările cumplite şi

zbuciumate în lumina acestui Memento [1]. După cum am vorbit aseară la telefon, îţi trimit totul. Eventual voi mai întregi cele povestite, prin amănunte verbale.

*P.S.* George Demetru Ladima intră cumva şi el în vreuna dintre aceste categorii de fiinţe, aparent desăvîrşite, notate însă prin vreun minus, sau prin vreun adaos, care face viaţa grea, imposibilă ?

Vreau să spun, talentul sau intransigenţa morală au ceva din surplusurile ridicole şi periculoase ale unui Rhynchophores, ale unui Macrophtalmes sau ale unui Sophonyophore ? Să fie într-adevăr poetul un exemplar sortit să fie fatal şi „greu cenzurat de moarte"?

F.V.

---

[1] Se pot da aci în notă, ca să poată fi sărite, două articole, din două reviste dintre cele împrumutate de la Bulgăran şi însemnate cu sublinieri de către Ladima, şi care, de altfel, se pare că l-au impresionat foarte mult. Cel dintîi e o conferinţă a savantului sir James Jeans, ţinută la Universitatea din Cambridge, sub titlul *Soarele care moare.*

„Cunoaştem stele care abia de sunt mai mari ca pămîntul, cele mai multe sunt atît de mari, că sute de pămînturi ar încăpea în fiecare din ele şi tot ar mai rămîne loc destul; ba ici-colo întîlnim cîte o stea uriaşă care ar putea cuprinde milioane de pămînturi. Şi numărul total al stelelor este, fără îndoială, învecinat cu numărul total al firelor de nisip de pe toate ţărmurile tuturor mărilor din lume. Atît e de mică locuinţa noastră în spaţiu în comparaţie cu substanţa totală a universului.

Mulţimea aceasta imensă de stele rătăceşte prin spaţiu; unele se grupează pentru a călători fmpreună, dar cele mai multe sunt călătoare solitare. Şi ele pribegesc prin universul atît de spaţios că apropierea unei stele de alta e un eveniment de o raritate aproape neimaginabilă. Majoritatea lor călătoresc într-o izolare splendidă, ca un vapor pe un ocean pustiu, fntr-un model în care stelele ar fi ca nişte vapoare, fiecare vapor s-ar afla în medie la mai mult de un milion de mile de vecinul său cel mai apropiat, astfel că se înţelege lesne pentru ce asemenea corabie arareori poate ajunge să se întîlnească cu altă corabie.

Noi credeam, totuşi, că acum vreo două miliarde de ani acest rar eveniment s-a împlinit şi că o stea, în goana sa oarbă prin spaţiu, s-a nimerit să se întîlnească cu soarele nostru. Precum soarele şi luna provoacă mare pe pămînt, Iot aşa steaua aceasta trebuie să fi stîrnit mareea pe suprafaţa solară. Dar cît de deosebite, fireşte, de mareele plăpînde pe care le ridică masa modestă a lunii pe oceanele noastre! Un val gigantic trebuie să fi străbătut suprafaţa soarelui, spre a alcătui în cele din urmă un munte de o înălţime prodigioasă, mărindu-se necontenit pe măsură ce se apropia cauza acestei tulburări. Apoi, mai înainte ca steaua străină să fi început a se depărta din nou, atracţiunea ei devenise atît de puternică, încît muntele acesta a fost sfărîmat şi s-a împrăştiat în fragmente mici pînă la mari depărtări, întocmai cum coama unui val îşi aruncă departe spumele. Şi de atunci acele mici fragmente gravitează neîncetat împrejurul soarelui, părintele lor. Sunt planetele, cele mari şi cele mici, dintre care una e pămîntul nostru.

Soarele şi celelalte stele pe care le vedem pe cer sunt toate de o căldură imensă -mult prea mare ca viaţa să se poată stabili pe ele. La fel erau, fără îndoială, şi fragmente expulzate din soare în clipa sfărîmării lor. încetul cu încetul, însă, ele s-au răcit atît de mult, că azi nu le-a mai rămas căldură proprie, temperatura lor actuală fiind datorită în întregime radiaţiei pe care Ie-o dăruieşte soarele. Pe urmă, nu ştim nici cum, nici cînd, nici de ce, unul din aceste fragmente în curs de răcire a dat naştere vieţii. A început cu organisme simple, care nu erau capabile a face altceva decît să se reproducă şi să moară. Din aceste umile începuturi însă a izvorît un curent vital care, progresînd prin complexităţi tot mai mari, a sfîrşit prin a produce fiinţe ce îşi fac un temei al vieţii din emoţiile şi ambiţiile lor, din judecăţile lor estetice şi religiile lor, în care sunt conservate cu evlavie speranţele lor cele mai înalte şi aspiraţiile lor cele mai nobile.

Nu putem afirma nimica, dar e cu totul verosimil că omenirea în acest chip şi-a dobîndit existenţa. Instalaţi pe microscopicul nostru fragment de fir de nisip, am ajuns a ne sili să pătrundem natura şi scopul universului care ne înconjoară locuinţa noastră în spaţiu şi timp. Prima noastră impresie e ceva ce seamănă cu groaza. Universul ne îngrozeşte prin imensitatea nesocotită a distanţelor sale, prin lungimea de neconceput a perspectivelor sale de timp, care reduce toată istoria omenirii la durata unei clipiri din ochi, prin extrema noastră singurătate, prin neînsemnătatea materială a locuinţei noastre în spaţiu — a

milioana părticică a unui fir de nisip dintre toate firele de nisip de pe toate țărmurile lumii. Dar mai presus de toate ni se pare îngrozitor universul, fiindcă pare a fi indiferent față de orice fel de viață asemănătoare cu a noastră; emoția, ambiția şi succesul, arta şi religia, toate acestea par străine de planurile sale. Ar trebui poate chiar să se spună că universul pare ostil oricărei vieți asemănătoare cu a noastră. Spațiul gol, în cea mai mare parte, e atît de rece, că distruge prin îngheț orice vietate; partea cea mai mare a materiei răspîndită în spațiu e, tocmai dimpotrivă, atît de arzătoare, că face imposibilă orice viață; spațiul e brăzdat şi corpurile astronomice sunt bombardate neîncetat de felurite radiații dintre care multe sunt probabil defavorabile vieții, ba chiar sunt capabile s-o nimicească.

Într-un astfel de univers am picat noi oamenii, fără să prea ştim cum, dacă nu cumva din greşeală, în orice caz prin efectul a ceea ce se poate numi cu multă dreptate un accident. întrebuințarea acestui cuvînt nu înseamnă că ar fi surprinzător că pămîntul nostru există, căci accidente vor fi totdeauna, şi dacă universul va mai dura destul timp, e probabil că toate accidentele ce se pot concepe se vor realiza la timpul lor. Huxley, mi se pare, a spus că dacă am pune şase maimuțe să bată, fără nici o noimă, la nişte maşini de scris mai multe milioane de milioane de ani, ele ar ajunge în mod fatal, cu timpul, să scrie toate cărțile ce se păstrează la British Museum. Dacă, examinînd ultima pagină compusă de o astfel de maimuță, am constata că, întîmplător, țăcăneala ei orbească a produs un sonet de Shakespeare, am avea dreptul să socotim acest accident remarcabil, dar dacă am trece în revistă milioanele de pagini, produse într-un număr imens de milioane de ani, noi putem fi siguri dinainte că undeva seva găsi un sonet de Shakespeare, produs al jocului orb al întîmplării. La fel e şi cu milioanele de milioane de stele ce rătăcesc orbeşte timp de milioane de milioane de ani prin spațiu; prin firea lucrurilor ele trebuie să întîmpine tot felul de accidente posibile; aşa încît vor trebui în mod necesar să dea naştere, cu timpul, unui număr determinat de sisteme planetare. Totuşi, numărul acestora va fi infim în comparație cu numărul total al stelelor de pe cer.

Raritatea aceasta a sistemelor planetare e un punct important, fiindcă, după cîte vedem, viața, aşa cum o cunoaştem noi, nu poate lua ființă decît pe planete ca pămîntul nostru. Ca ea să poată apărea, trebuiesc condiții fizice convenabile, între care cea mai importantă e tot temperatura care să permită corpurilor să existe în stare lichidă.

Stelele însele trebuiesc date la o parte, fiindcă sunt prea calde. Le putem socoti ca o imensă multitudine de focuri împrăştiate prin spațiu, răspîndind căldură într-un climat care nu trece de circa patru grade peste zero absolut, cam - 269 C, şi care e chiar mai rece în vastele spații ce se întind dincolo de Calea Laptelui. Departe de focurile stelare stăpîneşte acest frig inimaginabil de sute de grade; în apropierea lor e însă o căldură de mii de grade, care face să se topească toate corpurile solide şi să se evaporeze toate lichidele.

Viața nu poate exista decît înlăuntrul unei zone temperate ce înconjoară pe fiecare dintre focurile acestea cereşti la o distanță anume. în afară de zonele acestea, viața ar fi ucisă de frig, mai înlăuntru ea ar fi arsă de căldură. Un calcul sumar arată că zonele înlăuntrul cărora viața este posibilă, adunate toate laolaltă, formează mai puțin de o miliardime de milionime a spațiului întreg. Apoi chiar înlăuntrul acestor zone viața trebuie să fie extrem de rară, căci faptul de-a proiecta departe planete, cum a fost soarele nostru, e un accident atît de puțin frecvent pentru un soare, încît probabil de abia una la 100.000 de stele posedă o planetă care se învîrteşte în jurul ei în zona aceasta redusă unde viața e posibilă.

Pentru acest motiv pare imposibil ca universul să fi fost conceput la origine cu scopul de a produce viața; dacă ar fi fost aşa, ne-am fi putut aştepta să găsim o proporție mai echitabilă între enormitatea mecanismului şi rezultatul obținut. La prima vedere cel puțin, viața pare a fi numai un subprodus fără nici o importanță; noi, ființele vii, suntem într-un fel alături de linia principală.

Nu ştim dacă nişte condiții fizice convenabile sunt suficiente în sine pentru a produce viața. O anume şcoală pretinde că pe măsură ce pămîntul s-a răcit, a fost natural şi aproape inevitabil să se nască viața. Alta susține că un prim accident dînd ființă pămîntului, un al doilea a fost necesar pentru a produce viața. Constituanții elementari ai unei ființe vii sunt atomi chimici cu totul ordinari: carbon, aşa cum îl găsim în seu ori în funingine, hidrogen şi oxigen, aşa cum se găsesc în apă; azot, aşa cum alcătuieşte cea mai mare parte a atmosferei; şi aşa mai departe. Toate felurile de atomi necesari vieții au trebuit să existe pe pămîntul nou-născut. Din cînd fn cînd fntîmplarea a putut face ca un grup de atomi să se grupeze fntocmai în felul cum sunt grupați în celula vie. De fapt, fntr-un răstimp suficient de lung, trebuia cu certitudine să se grupeze astfel, cu aceeaşi certitudine cu care cele şase maimuțe trebuiau într-un răstimp suficient să sfîrşească prin a tapa pe maşinile lor un sonet de Shakespeare. Dar atunci atomii aceştia astfel grupați alcătui-vor oare ei o celulă vie?

Cu alte cuvinte, o celulă vie este ca o simplă grupare de atomi ordinari potriviți într-un fel insolit oarecare, sau este ceva mai mult? Este ea numai un ansamblu de atomi, sau ansamblu de atomi plus viața? Sau iarăşi, cu alte cuvinte, un chimist suficient de abil ar putea oare crea viață plecînd de la atomii

necesari, cum un copil creează o maşină cu piesele din cutia de jucării, şi pe urmă să o facă să funcționeze? Ignorăm răspunsul. Cînd va veni, el ne va indica dacă alte lumi nu sunt locuite ca a noastră şi, prin urmare, va influența considerabil interpretarea noastră asupra sensului vieții; s-ar putea chiar ca acest răspuns să producă mai mare revoluție în gîndirea umană decît sistemul astronomic al lui Galilei sau doctrina biologică a lui Darwin.

Ceea ce ştim perfect totuşi este că dacă materia vie se compune din atomi cu totul ordinari, aceia din care se compune în mare parte au o aptitudine specială de a se coagula în grupări, în „molecule" deosebit de voluminoase.

Cei mai mulți atomi nu posedă proprietatea aceasta. Atomii de hidrogen şi de oxigen, de pildă, se pot combina pentru a forma moleculele de hidrogen (H2 sau H3), de oxigen sau de ozon (O2 sau O3), de apă (H2O), sau de apă oxigenată (H2O?), dar nici unul din aceşti compoziți nu cuprinde mai mult de patru atomi. Adăogirea azotului nu schimbă mare lucru: compuşii hidrogenului, oxigenului şi azotului cuprind toți relativ puțini atomi. Dar o adăogire ulterioară de carbon transformă complet tabloul; atomii de hidrogen, de oxigen, de azot şi de carbon se combină pentru a forma nişte molecule cuprinzînd sute, mii şi chiar zeci de mii de atomi. Corpurile vii sunt alcătuite în esență din asemenea molecule. Cu vreun secol în urmă se admitea încă, obicinuit, că ar fi necesară un fel de forță „vitală" pentru a produce aceste molecule, uriaşe, precum şi celelalte substanțe care intră în compoziția corpurilor vii. Dar iată că Wohler, în laboratorul său şi prin proce-deurile fireşti ale sintezei chimice, a produs ureea (CO2) (NH2), care este un produs tipic animal; pe urmă s-a realizat sinteza şi altor elemente ale corpurilor vii. Azi fenomenele ce se atribuiau odinioară „forței vitale" se interpretează unele după altele prin mijlocirea procedeelor ordinare ale fizicii şi ale chimiei. Deşi problema e încă departe de soluția ei, devine din ce în ce mai probabil că ceea ce deosebeşte special materia corpurilor vii este prezența, nu a unei „forțe vitale", dar a acestui element cu totul banal, carbonul, totdeauna în combinație cu alți atomi, cu care împreună formează molecule excepțional de voluminoase.

Dacă este aşa, atunci viața nu există în univers decît pentru că atomul carbonului posedă anume proprietăți excepționale. Interesul pe care-l prezintă carbonul din punct de vedere chimic rezidă, fără îndoială, în faptul că acest element formează un fel de tranziție între metale şi metaloide, dar pînă acum nu se cunoaşte în constituția fizică a atomului de carbon nimic ce ar putea explica aptitudinea-i cu totul specială de a lega împreună alți atomi. Atomul de carbon se compune din şase electroni care se învîrtesc în jurul unui sîmbure central ca şase planete gravitînd în jurul unui soare; el pare a nu se deosebi de cei doi vecini ai săi mai apropiați în tabloul de elemente chimice, atomii de bor şi de azot, decît că posedă cu un electron mai mult decît primul şi cu un electron mai puțin decît al doilea. Totuşi această uşoară diferență trebuie să explice în ultimă instanță toată diferența dintre viață şi absența de viață. Fără îndoială, rațiunea pentru care atomul cu şase electroni posedă aceste proprietăți remarcabile îşi are originea în vreo lege primordială a naturii, pe care fizica matematică încă n-a ajuns s-o pătrundă.

Chimia mai cunoaşte şi alte cazuri similare. Fenomenul magnetismului permanent apare într-un grad exagerat în fier şi într-un grad mult mai redus la vecinii săi, nichelul şi cobaltul. Atomii acestor elemente posedă cîte 26, 27 şi 28 de electroni. Proprietățile
magnetice ale celorlalți atomi sunt, în comparație, aproape neglijabile. S-ar părea deci
că, deşi nici aici fizica matematică n-a lămurit încă chestiunea, magnetismul ar depinde de proprietățile particulare ale atomilor cu 26, 27 şi 28 de electroni, şi mai cu seamă de ale celui dintîi. Un al treilea exemplu ni-1 oferă radioactivitatea care se limitează, în afară de excepții aproape neînsemnate, la grupul de atomi posedînd de la 83 la 92 electroni; „ici aici nu ştim pentru ce. Astfel singurul lucru ce ni-1 poate spune chimia este că viața trebuie pusă în aceeaşi categorie ca magnetismul şi radioactivitatea. Universul e construit fn aşa fel, încît să funcționeze după anumite legi. După aceste legi, atomii care posedă anurne număr definit de electroni, adică 6, de la 26 la 28 şi de la 83 la 92, au anume proprietăți speciale care se manifestă în fenomenele vieții, ale magnetismului şi ale radioactivității. Un creator atotputernic, pe care nu l-ar fi împiedicat nici o limitare, n-ar fi fost redus la legile care guvernează universul actual; el ar fi putut alege să construiască un univers conform cu oricare din infinita multiplicitate de grupuri de legi posibile. Dacă af fi adoptat un alt ansamblu de legi, alți atomi particulari ar fi putut poseda alte proprietăți speciale legate de constituția lor. Nu putem spune care anume, dar că viața, £a şj magnetismul şi radioactivitatea, poate să nu fie decît o consecință accidentală a gj-upului particular de legi care cîrmuieşte universul actual.

Este adevărat că cuvîntul „accidental" se pretează la discuții. Căci pentru ce creatorul universului n-ar fi ales un grup special de legi, tocmai pentru că aceste legi aveau să tragă jupă ele apariția vieții? De ce n-ar fi fost acesta felul său de a crea viața? Atîta timp cît considerăm pe creator o ființă antropomorfică, animată de sentimente şi de interese asemănătoare cu ale noastre, nu se poate răspunde la obiecția aceasta decît cel mult prin observația că, o dată admis postulatul unui astfel de creator, nici o discuție nu

poate adăuga mare lucru la ceea ce s-a acceptat dintru început. Dar dacă alungăm din spiritul ṇostru orice urmă de antropomorfism, nu mai avem nici un motiv să presupunem că legile ctuale ar fi fost alese înadins pentru a produce viața. Ar fi fost tot atît de rațional, de jldă, să gîndim că ele au fost alese pentru a produce magnetismul sau radioactivitatea ba chiar mult mai rațional, fiindcă, după toate aparențele, fizica joacă în natură, ncomparabil, un rol mai mare decît biologia. Dacă o considerăm dintr-un punct de edere strict material, extrema neînsemnătate a vieții ar putea contribui mult la distrugerea opiniei că viața aceasta ar fi putut interesa cîndva deosebit pe marele arhitect al universului.

O comparație familiară va limpezi poate mai bine situația. Un marinar fără imaginație, obicinuit a face noduri, nu ar putea crede în posibilitatea trecerii oceanului dacă n-ar exista posibilitatea de a face noduri. O funie însă nu se poate înnoda decît într-un spațiu cu trei dimensiuni: nici un nod nu e susceptibil de a se realiza într-un spațiu de 1,2, 3, 4, 5, sau orice alt număr de dimensiuni. De aci marinarul nostru fără imaginație ar putea deduce că un creator binefăcător trebuie să fi luat pe marinari sub protecția sa deosebită; că acest creator a voit ca spațiul să aibă trei dimensiuni, anume pentru ca în universul creat de dînsul să se poată face noduri şi să se treacă oceanul - cu un cuvînt, că spațiul are trei dimensiuni pentru ca să poată exista marinari. Acest raționament pare a avea aceeaşi valoare la argumentul de mai sus; într-adevăr viața, considerată în ansamblul ei, şi facultatea de a face noduri au cam aceeaşi importanță; şi una şi cealaltă nu alcătuiesc decît o fracțiune cu totul fără însemnătate a activității totale a universului material.

Deci, după actualele date ale ştiinței, în acest fel surprinzător»am ajuns să existăm. Iar mirarea noastră nu poate decît să sporească, îndată ce căutăm să trecem de la foblema originilor la aceea a scopului existenței noastre, adică dacă încercăm să prevedem ce rezervă rasei noastre destinul.

Viața, aşa cum o cunoaştem, nu poate exista decît fn condiții convenabile de lumină şi căldură; noi înşine nu existăm decît pentru că pămîntul primeşte de la soare exact cantitatea necesară de radiație; dacă s-ar rupe echilibrul într-un sens sau altul, exces sau lipsă, viața ar dispărea inevitabil de pe globul nostru. Şi trăsătura esențială a situației este că echilibrul se poate rupe foarte lesne.

Omul primitiv trăind în zona temperată a pămîntului a trebuit să vază cu un fel de groază epoca de gheață coborînd peste aşezările lui; în fiece an ghețarii ajungeau mai jos în văi; în fiecare an soarele părea mai puțin capabil de-a furniza căldura pe care o reclama viața. Pentru el, ca şi pentru noi, universul părea a fi ostil vieții.

Noi, care trăim acum în zona îngustă temperată din jurul soarelui şi care căutăm să străbatem depărtările viitorului, vedem că suntem amenințați de o epocă de gheață cu totul diferită. întocmai precum Tantal, stînd în picioare într-o apă destul de adîncă încît aproape să-l înece, era totuşi condamnat să moară de sete, la fel este destinul tragic al rasei noastre de a fi condamnată să moară de frig în timp ce cea mai mare parte a substanței universului va rămîne atît de arzătoare că în ea viața nu se va putea adăposti. Soarele, neavînd nici o sursă exterioară de căldură, va emite fatal din ce în ce mai puține radiații generatoare de viață şi prin aceasta chiar zona temperată a spațiului în care viața poate exista va trebui să se reducă încetul cu încetul şi să alunece spre frig şi spre întunecimile exterioare.

Pe cît putem prevedea ele vor continua să activeze pînă cînd frigul va fi ucis viața pe pămînt afară dacă vreo ciocnire sau vreun cataclism nu vor interveni şi nu vor distruge viața mai curînd printr-o moarte mult mai rapidă. Acest destin în perspectivă nu e rezervat numai pămîntului nostru; alți sori vor muri ca şi al nostru şi viața care ar putea exista pe alte planete va avea şi acolo acelaşi sfîrşit fără glorie.

Fizica ne ține acelaşi limbaj ca şi astronomia. Căci independent de orice considerație astronomică, principiul general al fizicii, cunoscut sub numele de a doua lege a termodinamicii, prezice că universul nu poate avea decît un singur sfîrşit, o „moarte termică", atunci cînd energia totală a universului va fi distribuită uniform şi cînd toată substanța sa va avea aceeaşi temperatură. Temperatura aceasta va fi însă atît de joasă, că va face imposibilă orice viață. N-are importanță pe ce cale se va ajunge la această stare finală; toate drumurile duc la Roma şi sfîrşitul călătoriei nu poate fi altul decît moartea universală.

Dar atunci la atîta se reduce viața? A cădea aproape din greşeală într-un univers care n-a fost făcut pentru viață şi care, după toate aparențele, îi e complet indiferent sau chiar hotărît ostil. A rămîne cramponați pe un fragment de fir de nisip pînă ce frigul morții ne va fi nimicit; a ne pavana un răstimp de o oră pe teatrul nostru minuscul, ştiind foarte bine că aspirațiile noastre sunt toate condamnate la un eşec final şi că tot ce vom fi făcut va trebui să piară împreună cu rasa noastră, lăsînd universul ca şi cînd noi n-am fi existat?

Astronomia pune întrebarea, dar cred că răspunsul trebuie să-1 cerem fizicii. Căci astronomia poate să ne demonstreze aranjamentul actual al universului, vidul şi imensitatea spațiului şi neînsemnătatea locului ce-l ocupăm noi într-însul; ea poate chiar să ne spuie cîte ceva şi despre natura schimbărilor produsă de trecerea timpului. Dar trebuie să pătrundem adînc în natura fundamentală a

lucrurilor înainte de a putea spera un răspuns la întrebarea noastră. Iar aceasta nu mai ține de domeniul astronomiei; dimpotrivă, ancheta aceasta ne duce de-a dreptul în inima fizicii moderne."

Fragmentul de mai jos e scos din celălalt articol împrumutat de Bulgăran, publicat într-o mare revistă franceză, şi intitulat *Evoluția e oare revolută?*

„Ființele vii sunt departe de a fi toate capodopere. Cum notase deja Theophraste d'Eresos, sunt în natură multe lucruri rău făcute, sunt multe note false în pretinsa «simfonie a adaptărilor», care ar fi lumea animată.

Se cunosc animale care se împiedică în ghearele lor prea lungi, altele care pot abia să se mişte, abia să mănînce, sau abia să se reproducă; în sfîrşit, animale atît de defectuoase şi de greşit făcute, cît pot să fie, aşa cum sunt ele. Nedințatele şi cetaceele sunt, spune Guye'not, «colecții de monstruozități»; furnicarul merge greu pe cioatele lui cu gheare. Mezoplodonul are dinți mediani şi îndoiți înăuntru, care îi închid aproape cu totul gura; Leneşul are gheare aşa de mari, că nu poate să meargă şi e silit să rămîie agățat de ramurile arborilor.

Iată păsări dăruite cu ciocuri straniu de incomode: Rhyncops, a cărui mandibulă inferioară întrece cu mult pe cea superioară; Anastomus, cu ciocul deschis, Cataoul, cu ciocul prea masiv, Avocetta, cu ciocul prea subțire. Iată tritonii Molge, Waltilii şi Tylotriton, ale căror coaste sunt aşa de ascuțite, că le găuresc pielea. Iată Cetoniile crematoşilide şi clavigeride, pe care o gură prea astupată le face incapabile să trăiască fără ajutorul furnicilor. Iată fluturi, frigani şi efemere care n-au trompă. Iată larve de monstrilide lipsite de tub digestiv. Alături de aceste ființe, care abia trăiesc, iată încă ființe baroce prevăzute cu structuri fanteziste inutile şi jenante: Rhynchophores, cu gîtul peste măsură de mare, Macrophtalmes, cu ridicole peduncule oculare, Sophonyophore, cu uimitoare excrescențe frontale, Acanthocines, cu antene nedefinite.

În prezența acestor creaturi schiloade, pocite, caricaturale, cum să nu convii cu ipoteza mutaționistă care face să iasă lumea vie dintr-o serie de îmtîmplări greu cenzurate de moarte ?"

---

## **E P I L O G**
## **II**

*Povestit de autor*

De la întîlnirea din dreptul Cercului Militar, cînd, arătîndu-mi o trecătoare banală şi gîndind la poetul nefericit, Fred Vasilescu simţise un gol în propria lui existenţă, nu ne mai întîlnisem. Ades îi telefonam ca să văd dacă îşi ţine făgăduiala dată.

Pînă la începutul lui octombrie, nu se decisese să-mi scrie întîmplarea aceasta, din august, care-l tulburase atît.

- Poimîine e 1 octombrie... încep la 1 octombrie.

I-am arătat că acesta e pretext de şcolar leneş... Numai şcolarii lăsători, leneşi, se decid să înveţe bine „începînd în ziua întîia a trimestrului", sau îşi fac frumos temele numai cînd inaugurează caiete „noi".

- Poate că e adevărat... Dar mai e şi altceva... E un reprezentant al unei fabrici engleze de avioane în Bucureşti şi trebuie să mă ocup de el. La sfîrşitul lunii pleacă... într-adevăr s-a apucat să scrie. Mi-a arătat, tot la telefon, că „merge greu". Că frazele se fac mai mari decît ar vrea el, şi-şi încurcă pro-poziţiunile. I-am recomandat procedeul excelent al parantezelor şi, la nevoie, al frazelor fără sfîrşit. A rîs şi mi-a promis că aşa o să facă.

Pe la jumătatea lunii ne-am întîlnit la curse. Cîştigase un premiu însemnat cu un cal în care pusese mari speranţe şi era aproape fericit... Venind de la cîntar, după cursă, distrat de bucurie, m-a luat de braţ şi mi-a spus că „trebuie" să ne întîlnim, că vrea să-mi vorbească... Era oarecare incoherenţă în tonul lui, din pricină că era aşteptat de un grup de tinere doamne, şi eu îl ţineam în loc. Dar pentru că mi se părea totuşi că într-adevăr vrea să-mi vorbească, am stăruit.

- Cum merge subiectul?

Fluid, plutind deasupra momentului...

- Nu ştiu... dacă e bine sau rău... Nu-mi dau seama dacă-ţi va fi de folos, dar de-abia aştept în fiecare zi să mă văd în odaia mea de lucru,la masa de scris... E o adevărată voluptate... Dimineaţa nu scriu, numai zbor... Cum sfîrşesc masa, de la restaurant mă duc de-a dreptul acasă... între 3 şi 9 seara, căci numai atîta scriu pe zi... nu sunt acasă pentru nimeni... De multă vreme n-am mai fost atît de mulţumit... Ascultă, „trebuie" să-ţi vorbesc... Dă-mi mîine un telefon... Şi făcînd un gest puţin pripit: Nu cunoşti pe doamna Demetriade?... Hai să te prezint... Am în|eles că bănuia că îl ţiu în loc anume ca să mă prezinte, cum fac unii vizite riscate în timpul mesei, şi am refuzat, mulţumindu-i. M-a bătut cineva pe umăr şi ra-am întors. E un fost colaborator al ziarului *Le Progris,* de cîteva ori deputat, care m-a apostrofat, amical şi mirat:

- Eşti prieten cu Fred Vasilescu?...

Destul de surprins am fost eu de această mirare.

- Da... e un prieten foarte agreabil...

- Ei, ce spunea?... Era radios că a luat două sute de mii de lei?

M-a luat de braţ, protector şi cordial, şi am pornit spre ghereta albă şi spînzurată a potoului... Deşi era o zi de toamnă frumoasă, cu albastrul înalt, era lume puţină... Mai mult obişnuiţii, ca să zic aşa...

M-a surprins acreala cu care fostul deputat şi secretar general m-a întrebat despre prietenul meu.

- Cred că dacă Fred Vasilescu ar urmări să cîştige., bani... în primul rînd n-ar ţine grajd de cai de curse, nu?
Mi-a răspuns cu un ton indiferent şi ironic:

- Crezi?

- Cum să nu cred... Un grajd de curse costă şi nu aduce nimic. Mi-a repetat automat şi poros:

- Crezi?

- Fără îndoială că da...

A început să-şi însemneze cu creionul în program.

- De unde ştii că Fred Vasilescu nu urmăreşte ceva... cu grajdul lui?

- Ambiţia puerilă de a figura printre proprietari?

E adevărat că oarecare diferenţă de vîrstă putea îngădui convorbitorului meu un ton de superioritate, exagera însă în maniera lui condescendent cordială.

- Dragă prietene, Fred Vasilescu ţine cu orice preţ ca la patruzeci-cincizeci de ani să devină membru al Jockey-Clubului.

Mi s-a părut o glumă dintre cele mai năzdrăvane din cîte puteam auzi.

- Cum? începe cu cai de curse, la douăzeci şi cinci de ani ca să pregătească o alegere peste un sfert de veac?

- Da, şi nici atunci nu va reuşi.

Mi se părea cu adevărat poznaşă afirmaţia, iar nedumerirea mea era atît de evidentă, atît de profund sinceră, că fostul deputat s-a tulburat.

-Ascultă, dumneata nu ţii de pe acum să fii membru al Academiei?Tot aşa Fred Vasilescu îşi pregăteşte de pe acum alegerea la Jockey-Club.

Îmi venea să rîd.

- Trebuie să-ţi spun mai întîi că nici prin cap nu-mi trece să ajung la Academie. Dar în sfîrşit, Academia e Academie... fie ea şi românească... Dar Jockey-Clubul... romînesc? iartă-mi expresia! Şi încă să-ţi faci un ideal din el? E, orice ai spune, puţin comic. Mai vîrstnicul meu prieten era foarte iritat acum.

- Dumneata ştii că membri ai Academiei au căzut la alegerea de la Jackey-Club?

- N-am ştiut... şi, îngăduie-mi să ţi-o spun, nu cred nici acum Mi-a citat atunci nume care m-au nedumerit şi a trebuit să convin...

- Bine, înţeleg, aţi refuzat un scriitor, sunteţi oarecum consecvent cu dumneavoastră. Dar Fred Vasilescu e un monden, ca să zic aşa în sfîrşit, unul din ai dumneavoastră?...

Fără să mă privească, în timp ce ocoleam tribuna spre paddoc, mi-a spus cu o profundă convingere, cu un accent neaşteptat şi inexplicabil de grav şi de hotărît:

- Dragul meu, băiatul Lumînărarului, orice ar face, nu va fi niciodată membru al Jockey-Clubului..- De altminteri, ce mai vrea? E imens de bogat, adică tată-său... E tînăr, frumos, are femeile cele mai bine din Bucureşti... Ce e prea mult strică...

Mărturisesc că aşa înţeleg lucrurile, şi oricît de comică mi se părea ambiţia de a fi membru al Jockey-Clubului, conveneam că fostul colaborator al lui Marghiloman are dreptate.

Îşi nota acum călăreţii, deşi nu juca, fiindcă era ruinat.

- Şi pe urmă, noi nu înţelegem stăruinţa lui, acum cînd la Aero-Club a devenit un factor important...

De altfel, cred că niciodată Fred Vasilescu nu s-a gîndit mai puţin la Jockey-Club decît în aceasta lună. Din cîteva convorbiri la telefon am înţeles ce uimitoare

descoperire a fost pentru el posibilitatea de eliberare prin scris. Refulînd ani de zile un mister ca pe un germen distructiv, în adîncul organic, închis cu taina lui în el însuşi, ca şi cînd ar fi fost încarcerat cu un dement, expresia devenită posibilă căpăta pentru el sensul unei evadări.

- Scriu, mă plimb prin casă, gîndesc, mă trîntesc pe divan, fumez iar scriu... E o bucurie pe care nu ți-o pot povesti... Mă lămuresc pentru mine însumi... şi, aşa văzute, chiar suferințele trecutului capătă un soi de îndulcire care le face suportabile... O durere povestită e o durere nu diminuată, dar armonioasă, aşa ca un soi de operație pentru care eşti pregătit cu cocaină. Bucuria scrisului e mai tare ca heroina însăşi. Şi chiar la telefon, i-am simțit prin voce frîngerea de înjunghiat: Ah, dacă s-ar putea povesti totul...

Caietele, pagini mari de coală, mi le-a trimis tocmai o zi sau două după cincisprezece noiembrie ... Mi-a dat un telefon la gazetă...

- Diseară la nouă vine şoferul meu să-ți aducă o mapă cu toate prostiie pe care le-am scris.

I-am răspuns cu promptitudine:

- Astă-seară, pînă mîine dimineață la nevoie, citesc tot ce mi-ai trimis.

- Da ? vrei să ne vedem mîine ? ... să-mi spui dacă notele îți pot fi de folos ? Hai să luăm masa împreună mîine seară...

-Negreşit.

-Unde ? ai vreo preferință ?...

Şi am fixat un restaurant în oraş.

-Vii la timp ?

- Mîine de dimineață zbor, după-masă dorm, iar la 9 seara vin să stăm de vorbă pînă dimineață, dacă vrei... Voi fi absolut punctual.

La 9 seara n-a venit şi nu va veni niciodată. La Cameră se anunțase un discurs la mesaj de mare răsunet, dar un pisălog lungise oratoria lui provincială, amenințînd să ocupe toată şedința de după-masă. Celălalt a trebuit să fie amînat deci pentru a doua zi.

Culoarele circulare, cu fotolii şi draperii verzi de-a lungul pereților, erau somnolente, iar la bufet plictiseala incoloră. Mi-am cumpărat țigări şi am coborît de pe dealul Mitropoliei prin şanțul în fundul căruia era aleea. Toamna tîrzie era frumoasă, însă în ziua aceea era o lumină gălbuie, cețoasă, un cer scămos şi scăzut, care nu lăsa fumul şi mirosul de benzină al maşinilor să se ridice. Nu era frig... Abia puțină umezeală. Ici-colo; prin magazine, deşi era numai ora patru, se aprindeau lumini...

În dreptul bulevardului Regina Maria, plin de larmă în vehicule de tot soiul, vînzătorii de ziare strigau ediție specială ... Oricînt au abuzat cîteva ziare mici de aceste ediții, cînd unul dintre cele două cotidiane mari de informații scoate o ediție specială, nu poți să-ți stăpîneşti un fior, ca pentru o întîmplare, uneori imens dinamică, în care dăinuirea sau voința sunt atinse ca de aripi mari nevăzute.

Erau patru rînduri, cu litere cît nucile negre, cu o cerneală groasă care se lua pe degete.

**GROAZNIC ACCIDENT DE AVION**

**Aviatorul Fred Vasilescu a capotat, voind să aterizeze, din motive necunoscute încă, lîngă Ciulnița. Autoritățile au plecat la fața locului. Cadavrul zvîrlit din nacelă şi decapitat e păzit de jandarmi. S-a deschis o anchetă pentru cercetarea cauzelor.**

Şi cu litere mult mai mici urma, jos, o telegramă externă fără importanță.
Se întîmplase în devenirea lumii ceva care nicicînd nu se va mai întîmpla. Gîndul brutal, aprig, că nu-l voi mai vedea niciodată pe Fred Vasilescu, orice aş face, de s-ar frînge tot fierul din lume, de s-ar prăbuşi sorii, mă copleşea şi mă înspăimînta ca infinitul sensibilizat. Fred Vasilescu nu bănuia că el însuşi, chiar prin ce avea mai bun în el, era un exemplar menit „să fie cenzurat prin moarte".

Ziarele de a doua zi au adus coloane întregi de amănunte şi numeroase fotografii care, de altfel, erau ele însele un fel de moarte, căci, aşa cenuşii, poroase şi cu liniile simplificate, nu mai înfățişau nimic din tînărul blond, cu obrazul limpede, cu trăsături regulate şi evidente ca un cap de statuie grecească, doar cu fruntea puțin cam boltită deasupra ochilor verzi adînci. Cu atît mai puțin aminteau de acel corp vînjos din sportivitate diversă, complementară, cu mişcări mlădioase de haiduc tînăr, afemeiat şi gînditor. încercase, profitînd de toamna prelungită, să bată recordul lumii de viteză pe 500 kilometri, pe un avion romînesc din propria lor producție. Deşi vremea era puțin schimbată, nu renunțase la zbor. Avea de făcut trei cireuituri deasupra Bărăganului, ca să totalizeze kilometrii necesari. După întîiul, s-a răsturnat încercînd să aterizeze din motive nebănuite, pe care avea poate să le lămurească ancheta. Impresia produsă de moartea lui a fost adîncită şi de faptul că, abia cu două săptămîni înainte, se prăbuşise un tînăr locotenent, alt as strălucit al aviației romîneşti.

Toate ziarele subliniau cu o dureroasă uimire că aviația romînească intrase într-o adevărată serie îndoliată.

Cortegiul mortuar, într-o după-amiază fără soare, dar nu rece, nici umedă, a scos lumea din casă, ca o înmormîntare de tenor. A luat parte şi unul dintre membrii regenței, prieten al familiei.

Eu nu citisem, aşa cum îi făgăduisem, caietele trimise, chiar în noaptea aceea. Le-am descifrat cuprinsul numai în zilele următoare, într-o fierbere sufletească de bătălie. Nu ştiu dacă vreodată aş fi putut să aflu ceea ce constituia dubla lui existență, denunțată aci din capete de mărturisiri, din întorsături de frază, involuntare ca lapsusurile, sau, cine ştie, voite de el cu tensiunea de neînlăturat a unei fatalități.

Abia în primăvară, după lungi dezbateri sufleteşti, m-am hotărît să aduc la cunoştința doamnei T. manuscrisul lui Fred Vasilescu. Teancul -acesta care închidea în el, calde încă de zbucium, două existențe, îmi dădea un vag fior şi prin această coincidență, care făcea ca a doua zi după ce l-a încheiat, Fred să se prăbuşească... A fost, parcă, o moarte amînată pînă la realizarea unui mod de perpetuare... Frenezia cu care el transpunea, în aceste pagini, ceea ce era transmisibil din existența lui mă înfiora... De ce n-aş spune că gîndul unei sinucideri amînate îndelung nu mi se pare incompatibil cu întîmplările din urmă. (Şi mai e şi faptul că e foarte greu să ştii dacă un aviator, dintre aceştia, care încearcă totul, definitiv, la început de tot nu e îndemnat cumva şi de isonul unui gînd de sinucidere. Căci Fred Vasilescu începuse pilotajul din 1926.) Dar în sfîrşit, nu e decît - şi e mult mai logic să fie aşa - o simplă ipoteză dintre atîtea cîte se pot face în asemenea împrejurări... Şi ar trebui să-i atribui un soi de duplicitate - fie şi dezinteresată - dar duplicitate, prea brutală... presupunînd că, deşi hotărîse sinuciderea, tot mi-a dat întîlnirea, cu atîta voie bună, la masa de seară.

Totuşi pe doamna T. n-am pulut-o întîlni decît peste o jumătate de an, la începutul lui iunie. A doua zi după incinerarea lui Fred Vasilescu (aşa ceruse încă de pe cînd era în viață), plecase la Viena. Cînd i se comunicase că e legatara lui - şi numaidecît a fost pe şoptite sfătuită să se intereseze de averea şi mai ales de obiectele rămase, ceea ce a refuzat - fără să spună o vorbă, cu ochii duşi, s-a mulțumit să dea procură unui avocat.

In cîteva ceasuri a aranjat totul pentru plecare, lăsînd pe asociata ci, şi mai ales pe ajutoare, la conducerea magazinului şi atelierelor.

Trecusem pe la ea pe acasă de cîteva ori şi nu primisem decît lămuririle vagi ale servitoarei, o femeie aproape bătrînă, cu un aer de guvernantă. îmi lăsasem adresa, cu rugămintea de a fi înşliinlat îndată ce se înloarce. într-adevăr, am fost vestit printr-o scrisoare a doamnei T. chiar, care-mi da şi ora la care pot veni.

De două săptămîni ploua întruna şi pavajul oraşului era necontenit spălat de răpăieli relativ liniştite. Spre seară ploaia înceta, iar crepusculul tîrziu avea inutile luminişuri de sidef; ochiurile de apă prin băltoace măsurau golurile pavajului, iar noaptea se anunța umedă, căci şi vegetația, îmbelşugată după atîtea zile de ploaie, rămînea apoasă.

Revederile acestea sunt penibile prin începuturile convorbirii... în maşină aveam un trac de actor. Ți-e necontenit teamă că n-ai să găseşti tonul just, gestul potrivit. întîia privire e ca un joc de loterie. Te întrebi dacă ai să aduci vorba despre cel mort, dacă e locul să ici o mutră îndurerată, sau eşti obsedat de ideca de a nu juca, dimpotrivă, teatru.

Am urcat şovăind treptele înguste de beton pînă la etajul al doilea al casei din Parcul Filipcscu... Mi-a deschis singură, fără să-mi spună o vorbă, dar zîmbindu-mi cu prietenie, cu o mişcare nervoasă de identificare. După ce mi-am lăsat trcncicotul în vestiarul îngust ca o celulă, am trecut în camera mare cît un hol, aranjată nepotrivit gusturilor comercializate ale proprietarei de magazin de mobilă modernă... Un divan larg, în colț, aşternut cu un covor caramanlîu, o masă joasă, făcută dintr-o tipsie cît o roată de car - de aramă bătută. Deasupra, etajere negre, nclăcuite, ocolind pereții, întesate de cărți... Alte etajere tot negru-mat umpleau şi ceilalți pereți. Pe ele, fel de fel de obiecte, amintind probabil cîte ceva. Camera ar fi avut înfățişarea unui birou dacă în mijloc n-ar fi fost o masă de sufragerie pătrată, acoperită cu un şal mare de toi, din cele cu care se acoperă pianele. In schimb, biroul era un soi de miniatură, abia mai înaltă de o jumătate de metru... La care se sta pe un taburet ca de pian. Un bufet mare de tot reprezenta sufrageria propriu-zis. Un „ucenic fierar" de Ressu, un portret de Marius Bunescu şi un „pod în munte" de Sion erau printre alte tablouri. După ce ra-am instalat într-un mic fotoliu de lemn negru, funinginos parcă, m-a întrebat nedumerită de ce îmi rotesc privirea atît de mirat.

- Mi se pare atît de ciudat şi atît de conform unui proverb, ca dumneata, care eşti socotită printre cei care au introdus mobila cubistă la noi, să păstrezi mai departe mobilierul vechi... îmi închipuiam că voi găsi aci totul schimbat într-un adevărat studio, acel gen de cameră modernă care foloseşte de sufragerie, odaie de lucru, odaie de primire, în sfîrşit de toate, în afară de odaie de dormit.

Zîmbea cu fluiditate şi cu o participare totală, vag îndurerată, ca de obicei.

- Dacă vrei, e un studio, în intenție, căci corespunde definiției dumi-lale prin arhitectură... Dar mobila n-aş putea s-o schimb niciodată.

Am privit-o mirat, luînd din cutia cu țigări oferită.

- Niciodată ? Şi de ce ?

- Nu ştiu, mi-ar părea că am murit.

- Dar nu înțeleg deloc.

- Nu pot să mă explic... Dar din interiorul acesta, care c viața mea, nu aş putea schimba niciodată nimic.

- N-ai fost ispitită să-l înlocuicşli cu acea minunată decorativă modernă ?

- Şi mie îmi pace nesfîrşit mobila modernă - şi s-a completat ca în paranteză - bineînţeles cînd nu e de prisos strîmbată şi împovărată, în loc de ornamentaţia veche de flori, cu muchii inutile şi cu temelii greoaie, care nu înseamnă nici un cîştig pentru frumuseţe. Dar poţi să-ţi schimbi familia, chiar dacă o găseşti puţin demodată ? Poate că e şi o slăbiciune a mea... Nu ştiu dacă e un fel de oroare de necunoscut şi nou, sau mai mult o înrădăcinare în ceea ce a fost... Sufăr cînd se strică un obicei vechi, şovăi nesfîrşit cînd trebuie să înlocuiesc o slujnică obraznică sau leneşă, numai la groaza că nu voi mai vedea un obraz care mi-e familiar, fie şi în rău.

Credeam la început că va trebui să mă explic asupra vizitei mele -şi era ceea ce mă preocupa pe drum, dar i s-a părut foarte firească, şi n-a fost nevoie de nici o justificare. Am întrebat-o pe unde a călătorit.

- V-a fost dor de Bucureşti ?

Părea foarte încurcată şi puţin iritată.

- Uite, trebuie să mă contrazic numaidecît... Nu-mi place tot ce e al meu... chiar şi oraşul acesta, de pildă... Nu... In străinătate e lotul larg... poţi respira în voie... Nu-li împiedică prea mult privirea, să zicem, case ieşite în mijlocul străzii. Nu te apasă nimic... Totul e curat... înalt... spaţios... Şi pe urmă noutatea străină e totală, nu e ca o spărtură sau cîrpitură în ceea ce a fost. Nici o clipă nu m-am gîndit la Bucureşti... Dar de odăile acestea ale mele, şi de lucrurile de aci, îmi era un dor stupid.

O privesc şi sunt sub obsesia descrierilor lui Fred Vasilescu. Sta de-a curmezişul divanului... Părul, desfăcut în plete scurte, de un castaniu strict, îi acoperă urechile şi îi subliniază fruntea puţin prea dreaptă, perpendiculară pe tîmple. Cu adevărat linia de jos a maxilarului, de la bărbia rotundă la ureche, este de o desăvîrşire uşoară de arc destins. Orbitele puţin neregulate, cam adînci şi întunecate, sunt înviorate de albul catifelat al corneei, iar albastrul viu al irisului e acoperit uneori de genele lungi. Gura puţin severă, regulată, dar fără puritatea convenţională a desenului, e uşor contractată şi mobilă.

Poartă o rochie neagră încheiată cu nasturi mari într-o parte, care-i lasă gîtul gol, bine înrădăcinat în bust, vînjos ca un trup de şarpe cînd îl priveşti din faţă. Din profil, gîtul acesta e şi mai Inimos, căci pare scurt la ceafă şi prelung sinuos dinainte. Jocul vizibil al tendoanelor încheiate limpede la capătul pieptului îl fac să arate foarte tînăr. Umerii rotunzi îi sunt aduşi în faţă, acum cînd a încrucişat mîinile peste genunchii fără nodozităţi, de la suprapunerea cărora picioarele cad unul lîngă altul drept în jos, cu pulpele suav înălţate, în ciorapii întinşi, fumurii, care îngăduie să se străvadă pielea. Rochia cade dedesubt, la marginea divanului, drept în jos, lăsînd puţin descoperit din coapse, cît ajung ciorapii, fără însă ca de la mine să le pot vedea pielea. Şi această libertate ghicită a coapselor dinspre podea e ca o înrădăcinare a feminităţii ei în materie şi în viaţa care curge cu legile şi instinctele ci.

- Ai de gînd să pleci din nou ?... Mi se pare mai bună formula asta. Simt că un plural ar părea scrobit în faţa acestei femei adevărate.

- Cred că da... Nu mai e atît nevoie de mine, aci... Magazinul şi atelierele au început să se resimtă de concurenţă, căci toate fabricile de mobile şi-au modernizat producţia - şi pe urmă totul se resimte de stagnarea aceasta.

Trebuie să ajung, chiar Iară tranziţie, de vreme ce testamentul e de domeniul public acum.

- Cu familia lui Fred Vasilescu ai avut dificultăţi ?

Protestează jignită, fără nici un gest, numai privirea albastră i s-a întunecat, mistuită.

- Nu... nici urmă de dificultate... Chiar în seara înmormîntării... O întrerup nervos:

- Ai fost la înmormîntare?
Genele au căpătat un soi de mişcare de deschidere... sprîncenele s-au înălțat în accent circomflex... Şi pe urmă mă priveşte cu recunoştința oricăruia dintre cei care au iubit, pentru cei ce se interesează cu simpatie de dragostea lor. în schimb vocea îi e acum ceva mai tăiată de respirația reținută parcă.

- Am fost.

Şi, după ce rămîne un timp îndelung răsfrîntă în ea însăşi, reia cu un ton de mărturisire:

- Am suferit mult că n-am putut fi lîngă sicriu tot timpul, nici urmări de aproape convoiul... Eram într-o maşină închisă cu ferestre mici, alergînd şi aşteptînd dricul la fiecare răspîntie... Gîndul că el e întins acolo, acoperit, mă frîngea... mă exaspera... Cred că dacă ar fi fost înmormîntat şi nu incinerat, n-aş fi putut pleca acasă, Iăsîndu-l singur, parcă fără apărare, paralizai, în cavou...

Vorbeşte rar de tot, prin fereastra larg deschisă pătrunde înserarea umedă de afară. Rochia se lămureşte vag în umbră, dar fața apare palidă in penumbre. Se ghicesc de asemeni mîinile şi micile reflexe mătăsoase ale ciorapilor.

- E mai bine aşa... S-a ridicat în fum... Tot i-a plăcut atît de mult să zboare.

- Cînd au aflat ai lui de testament?

Nu răspunde numaidecît, simt material că gîndeşte însă.

- Se vede că după întoarcerea de la cimitir, căci seara au venit, în doliu mare la mine, mama şi sora lui. Servitoarea nu vrea să lase pe nimeni înăuntru... Spunea că sunt bolnavă... Stăteam cu fața în jos pe divan, plîngînd tot ce nu putusem plînge pe stradă. Ele au stăruit să intre şi cînd m-au văzut năucită de durere, au începui şi ele să plîngă din nou. Şi cu o nesfîrşită părere de rău: Dacă m-ar iubit puțin !...

- Crezi că nu te-a iubit?

- Nu m-a iubit... Mă părăsise de doi ani... Mă evita... Mă umilea...

- Totuşi testamentul?... Desigur că nu avea o avere personală prea mare. Oricum... să desprinzi din lumea întreagă pe cineva... să alegi din *tot,* o ființă anume.

- Averea pe care a Iăsat-o e destul de marc: un avion, automobilul, caii de curse, un teren mare în apropierea oraşului, pe care-l cumpărase nu ştiu de ce... Dar asta nu dovedeşte nimic... Era prea bun... avea remuşcări, ştia cît îl iubesc. Uneori îmi părea şi mie că în ceea ce simțea el pentru mine e şi altceva decît bunătate şi recunoştință de bărbat iubit fără limită... încercam să mă conving şi mă loveam ca de o bară de fier... insultată, uneori bruscată de el... Mai tîrziu renunțasem.

Tac îndelung, înțelegînd cît de puțin bănuic cuprinsul caietelor pe care le-am adus înfăşurate sul... şi sunt ispitit să-mi închipui, printr-o anticipare, frămîntarea şi uimirea ei cînd le va citi. Îi voi lăsa, desigur, originalul. După un timp, întoarce comutatorul şi o lumină tare readuce la suprafață din noapte acest studio demodat şi pe femia de pe potecile neexistenței.

S-a întors de la uşă şi s-a aşezat acum într-un fotoliu jos. Stă cu picioarele unul peste altul, cu talia puțin sucită, căci se reazemă în cotul drept şi îşi sprijină capul în palmă. Sub rochia neagră de la şold la genunchi i se lămureşte coapsa tare întinsă. Deşi rochia e ceva mai lungă decît cele scurte impuse de modă, totuşi abia trece de genunchi, acum cînd stă jos.

Picioarele în ciorapii de mătase fumurii sunt lungi şi de o formă cu totul deosebită. Nu sunt nici groase, nici subțiri şi nici gradat rotunjite ca nişte popice. Sunt vînjoase şi parcă din planuri diferite, cu muchiile topite şi nici un moment fixate într-o formă anume. Jos, la glezna mică şi nesigură, conturul ar putea fi vag şi delicat trapezat, pe care să-l prinzi între arătător şi degetul mare, cît ai urca în sus trapezul s-ar lărgi treptat

rotunjiindu-şi formele. Parcă în forma lui dintîi, de la jumătate în jos, sculptorul a tăiat cu lopățica un plan mai lat în afară, unul mai scurt înăuntrul pulpei, un al treilea şi scurt şi îngust înapoi. Numai în față o linie aleargă lung de la genunchi la vîrful pantofului, ca un picior de T dictando. Apropiat, aş spune că pulpa înaltă, caldă, e oferită într-un cornet de muşchi, vag dreptunghiular, uşor sucit, vag paralelipedic, lărgit sus cu finețe. Dă o impresie de robust şi mlădios ca un picior de sălbăticiune. Jos, unde, cambrat, e gata să intre în adăpostul pantofului, două vine mari şi incerte, pe care le vezi cum au pornit din gleznă, trădează prin ciorap un animal de rasă.

Îmi oferă o nouă țigară, pe care o iau îngîndurat. Îmi amintesc apăsător toate descrierile amantului ei şi stăruitoarea mențiune că e mereu fierbinte. Îmi zîmbeşte, cu acel romb, pe care l-a identificat el, încadrîndu-i gura îndurerată.

Nu numai indiferența şi trupul dar şi duioasa ei de soră, privirea şi atenția ei, modul în care întinde țigările, pînă şi melancolia şi bunătatea acestei femei sunt sexuale. „Femeie iubită de toți bărbații."

Nu ştiu de ce acum simt nevoia să folosesc pluralul de politețe ca să-i încerc sufletul, cum ai încerca apa adîncă aruncînd în ea o pietricică.

- Doamnă, ştiți că în ultimul timp am fost prieten cu Fred Vasilescu. Din cîte am înțeles – cred că vă iubea mult ... foarte mult.

A ridicat neîncrezător din umeri.

- Ştii ... vreodată ? Ai dumneata impresia asta ?

- E pentru mine o certitudine ...

- Nu poate să fie adevărat... Uneori şi mie mi se părea că mă iubeşte... Erau gesturi care trădau parcă - acesta e cuvîntul adevărat -o iubire pătimaş ascunsă.

- Şi cum vă explicați atunci faptul că vă ocolea?

- Dar ce ipoteze n-am făcut? Cît nu mi-am ars mintea în îndoieli de tot soiul. Nu ştiu ce ar» fi putut să fie...

- !?

- M-a chinuit uneori pînă şi bănuiala stupidă, răscolitoare, că într-un accident de automobil sau avion, vreo rană i-a interzis pentru totdeauna să mai poată fi bărbat.

Îmi vine greu să-i spun: „Te rog, spune-mi sincer, ce-ai fi făcut atunci", dar îmi dau scama, că, lipsită şi de solemnitate şi de familiaritate, femeia aceasta e totuşi mlădioasă psihologiceşle ca o panteră gînditoare.

- L-ai mai fi iubit atunci?-şi surîd, îmi răspunde fără pic de şovăială:

- Da, îți mărturisesc că m-am gîndit de multe ori... Ei bine, l-aş fi iubit şi atunci... Oricum... Dacă ar fi privii cu admirație altă femeie, aş fi suferit şi atunci. Iubirea mea era asia şi mai era şi altceva, cu neputință de înțeles.

Sufletul omenesc este alcătuit în afară de instincte şi dintr-o funcție creatoare de iluzii, despre care nu poți să ştii cînd devin autosugestii, şi orice sinceritate trebuie suspectată numai cu măsură.

Îmi aduc aminte şi îmi fîlfîie în gînd, ca un refren amintitor, pasaje din conferința citată a lui *sir* Jeans:

„Universul ne înspăimîntă prin imensitatea nesocotită a depărtărilor lui, prin lungimea de neconceput a perspectivelor de timp, care reduc țoală istoria omenirii la durata unei clipiri din ochi, prin extrema noastră singurătate, prin neînsemnălatca materială a locuinței noastre în spațiu - a milioana părticică dintr-un bob de nisip, printre loate boabele de nisip ale tuturor țărmurilor din lume. Dar mai presus de loate ni se pare universul îngrozitor, pentru că pare indiferent față de orice fel de viată, la fel

cu a noastră. Emoție, ambiție şi succes, artă şi religie, toate par deopotrivă de străine planului lui.

...Pentru aceste motive mi se pare imposibil ca universul să fi putut fi conceput la origine cu intenția de a produce viața..."

Femeia aceasta tînără, din care radiază pătrunzătoare unde nervoase, de parcă c învăluită într-o aură a sexualității, va mai fi răsturnată pe pal, picioarele acestea, cine şlie, desfăcute, se vor mai frînge de voluptate, iar mîini bărbăteşti vor mai tresări de căldura acestor coapse care dau fiori fluizi, poate tocmai pentru că simți că firul viu al gîndirii acestei femei trece şi prin rădăcina lor gingaşă. Negreşit, țoale acestea sunt posibile numai pentru că „atomul de carbon are şase electroni, unul mai mult decît cel de bor, şi unul mai puțin decît cel de azot". Ceea ce e poate mai greu de explicat e cum electronul acela, al şaselea, se poate gîndi pe el însuşi şi iubirea lui. Căci aceasta e voluptatea, conştiința voluptății înseşi.

Mă ridic şi mă duc pe scaunul din colț, pe care am pus sulul caietelor.

Alături e un aparat de radio ca o colivie ermetică.

Îmi spune cu vocea scăzută, bănuind că vreau să umblu la el:

- Nu merge... l-am sfărîmat.
- !?
- Eram în timpul mesei şi din cutia aceasta am aflat vestea morții lui. O frază spusă răspicat şi indiferent culeasă parcă din văzduh. De atunci niciodată nu l-aş mai putea asculta.

Îi aduc caietele şi mă priveşte nedumerită.

- Doamnă, pentru un roman al meu, Fred Vasileseu mi-a scris cîteva amintiri din viața lui... Cred că vă vor interesa.

A devenit albă ca varul. Nu mai poate respira.

- Țoale caietele astea... întregi ?
- Da.

Le-am pus pe colțul mesei şi m-am aşezat pe scaun. Le-a luat cu mîinile crispate şi întrebările mele nu o mai găseau.

- Pînă cînd mai rămîneți în Bucureşti ?
- Nu ştiu, foarte puțin...
- Dintre prieteni ați mai întîlnit pe cineva ?
- Nu...
- Acum vreo două săptămîni m-a întîlnit doamna Demetriade şi m-a întrebat dacă v-am văzut... Spunea că vrea...

S-a ridicat fremătînd în interior, cu mîinile chinuite, cu privirea mistuită de nerăbdare.

- Te rog, fii bun... lasă-mă cu caietele acestea. Şi-i tremura mîna pe ele. De trei ani n-am vorbit cu el...

M-am ridicat, şi în prag mi-a strîns recunoscătoare mîna în mîna ei fierbinte. Cred că nici n-a închis bine uşa şi s-a năpustit asupra textului. Pe potecile lunecoase ale amănuntelor şi ale interpretărilor va găsi reazem şi o mai adîncă dezlegare? Va afla ceva mai multă împăcare decît acea sete, care nu se poate potoli în vis? De altfel, cînd e un acord aproape unanim asupra relativității spațiale, de ce n-am crede că sistemul de repercutare al cauzelor nu poate afla nicăieri un punct absolut. Taina lui Fred Vasileseu merge poate în cea universală, fără nici un moment de sprijin adevărat, aşa cum, singur a spus-o parcă, un afluent urmează legea fluviului.